

**ПРОЕКТ НА СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2023-2027 Г., СЪФИНАНСИРАН
ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ, ЕВРОПЕЙСКИЯ ФОНД ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ОТ
ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ**

СЪДЪРЖАНИЕ:

РАЗДЕЛ I ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ

РАЗДЕЛ II ИНТЕРВЕНЦИОННА СТРАТЕГИЯ

РАЗДЕЛ III ХАРАКТЕРИСТИКИ, ОБЩИ ЗА НЯКОЛКО ИНТЕРВЕНЦИИ

**РАЗДЕЛ IV ДИРЕКТНИ ПЛАЩАНИЯ, ИНТЕРВЕНЦИИ В ОПРЕДЕЛЕНИ СЕКТОРИ И
ИНТЕРВЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ, ОПРЕДЕЛЕНИ В
СТРАТЕГИЯТА**

РАЗДЕЛ V ПЛАНОВЕ ЗА ЦЕЛЕВИ СТОЙНОСТИ И ФИНАНСОВИ ПЛАНОВЕ

РАЗДЕЛ VI СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И КООРДИНАЦИЯ

РАЗДЕЛ VII ХАРАКТЕРИСТИКИ, КОИТО ОСИГУРЯВАТ МОДЕРНИЗАЦИЯ НА ОСП

РАЗДЕЛ I ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ

СПИСЪК НА УСТАНОВЕНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ ПО СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ КАТО ЧАСТ ОТ СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПЛАН ПО ОСП НА БЪЛГАРИЯ

Потребностите са част от Стратегическия план, разработен на основание предложението за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове, които трябва да бъдат изготвени от държавите членки по линия на Общата селскостопанска политика (Стратегическите планове по ОСП) и финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1305/2013 на Европейския парламент и на Съвета и Регламент (ЕС) № 1307/2013 на Европейския парламент и на Съвета. В процеса на изготвяне на своите стратегически планове по ОСП държавите членки следва да анализират специфичното си положение и потребности, да определят целеви стойности, свързани с постигането на целите на ОСП и да разработят интервенции, които ще позволят постигането на тези целеви стойности, като в същото време те бъдат адаптирани към националните и регионалните условия.

Стратегическите планове по ОСП трябва да бъдат основани на предварителен анализ на местните условия и на оценка на потребностите във връзка с целите на ОСП. Държавите членки извършват предварителни оценки, включващи анализ на силните и слабите страни, възможностите и рисковете за съответните стратегически планове по ОСП, с цел да се идентифицират потребностите, на които трябва да отговорят стратегическите планове по ОСП. Всеки стратегически план по ОСП съдържа оценка на потребностите.

Въз основата на SWOT анализа и на оценката на потребностите в Стратегическия си план по ОСП съответната държава членка определя интервенции, целеви стойности, финансов план и стратегия за интервенция.

Специфична цел 1 на регламента: ПОДПОМАГАНЕ НА ДОСТАТЪЧНО НАДЕЖДНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ДОХОДИ И УСТОЙЧИВОСТ В ЦЕЛИЯ ЕС С ЦЕЛ ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРОДОВОЛСТВЕНАТА СИГУРНОСТ

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ 1. Повишено равнище на специализация и концентрация на производството в земеделските стопанства. 2. Подобрена пазарна ориентация на земеделските стопанства. 3. Повишена среднапродуктивност и производителност на земеделските стопанства. 4. Специализираните стопанства, отглеждащи полски култури, свине и птици са с висок икономически размер и по-високи икономически резултати. 5. Големите стопанства имат сравнителни предимства и могат да отговорят на съвременните пазарни тенденции по отношение на конкурентни цени и обеми. 6. Подобрена структура на земеделските стопанства и уедряване на стопанствата с по-ускорени темпове в сравнение със средното равнище в ЕС.	СЛАБИ СТРАНИ 1. Съществуват малък брой едри и средни стопанства и голям брой малки стопанства 2. Ниска гъстота на животновъдството на единица площ, в сравнение със средната за ЕС. 3. Животновъдните стопанства в страната са значително по-малки от средния размер в ЕС 4. Средният икономически потенциал на стопанствата в страната, е по-нисък от средното равнище в ЕС. 5. Значителна разлика в икономическия потенциал по типове стопанства в зависимост от тяхната специализация. 6. По-ниски доходи от средното равнище в специализираните стопанства в секторите зеленчуци, трайни насаждения и тревопасни животни. 7. Застраховането на продукцията като един от начините за управление на риска е изключително слабо застъпено сред земеделските стопани. 8. По-малки размери и по-ниски доходи на земеделските стопанства в планинските райони. 9. .
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Стабилизиране на доходите на земеделските стопанства чрез инструментите на ОСП 2. Увеличаване на потенциала и подобряване на икономическите показатели на малките и средни земеделски стопанства 3. Повишаване адаптивността на стопанствата към промените на пазарната, институционалната и природната среда чрез прилагане на система за управление на риска. 4. Модернизацията на земеделските стопанства и въвеждане на нови технологии за селскостопански дейности	ЗАПЛАХИ 1. По-ниска доходност в селското стопанство в сравнение със средното равнище на икономиката на страната. 2. Повишаване на разходите в резултат на покачване на цените на входящите ресурси. 3. Невъзможност за някои стопанства да подобрят бизнес средата си и да бъдат пазарно-ориентирани. 4. Колебание на доходите на земеделските стопанства под влияние на промените в пазарната, санитарната, институционалната и природната среда. 5. Спад на производството и намаляване броя на земеделските стопанства в планинските райони. 6. Изоставяне на земеделски земи и в планинските райони.

Потребности по специфична цел 1 на регламента: ПОДПОМАГАНЕ НА ДОСТАТЪЧНО НАДЕЖДНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ДОХОДИ И УСТОЙЧИВОСТ В ЦЕЛИЯ ЕС С ЦЕЛ ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРОДОВОЛСТВЕНАТА СИГУРНОСТ

1. Необходимост от подпомагане на доходите на земеделските стопани, с цел сближаването им със средното равнище на доходи в другите сектори в икономиката

Селското стопанство се характеризира с по-ниска доходност, в сравнение със средното равнище на икономиката на страната и други икономически дейности. В България доходът от земеделие на зает в сектора е средно около 83% от средното заплащане в икономиката като цяло в периода 2005-2018 г

В България, за периода 2007-2016 г. полученият факторен доход на час вложен труд в селското стопанство показва трайно изоставане, в сравнение със средното равнище в страната и с други икономически дейности. През 2016 г. в селското стопанство той е 4.5 лв./час, докато общо за икономиката е 5.3 лв./час. От 2007 г. до 2016 г. резултатите показват, че относителният дял на междинното потребление в брутната продукция през 2009 г. е най-висок, близо 67%. След 2013 г. този дял се движи в границите от 59-62%. Този относителен дял на междинното потребление се отразява на резултативните икономически показатели.

Макар и с известни колебания, средният нетен доход на стопанство се повишава, но за периода 2007-2016 той остава по-нисък в сравнение с някои други държави-членки на ЕС. Стопанствата в България са реализирали най-висок среден доход през 2014 г. – 18 660 лв., главно в резултат на получения висок размер на субсидиите в предходната година, но през следващите години намалява. Въпреки подкрепата, след 2014 г. има понижение в равнището на нетния доход, като за 2016 г. този спад е почувствителен – 13 386 лв. Причините за недостатъчната доходност трябва да се търсят в преобладаващия дял на продукция с ниска добавена стойност, по-ниска производителност, екстензивно производство, по-ниска ефективност.

Ролята на субсидиите по ОСП продължава да е важна за подпомагане на доходите на фермите. Съществува тенденция на намаляване на средната норма на рентабилност на земеделските стопанства със и без субсидии, като във втория случай е в по-

голяма степен. По-ниската доходност в селското стопанство, в сравнение със средното равнище на икономиката на страната и с други икономически дейности, налага необходимостта от подкрепа на доходите на заетите в сектора, с цел осигуряване на устойчиво развитие на отрасъла и осигуряване на продоволствената сигурност на страната, запазване на земеделското производство и предотвратяване на изтичането на работещи от земеделския сектор.

2. Повишаване на ефективността на подкрепата и увеличаване на икономическия потенциал на малките и средни стопанства

Анализът на разпределението на подкрепата между бенефициентите в България за периода 2007-2017 г. показва акумулирането на значителни средства от едрите стопански структури и по-малък размер на подкрепа за малките стопанства.

Джини коефициентът, който често се използва за измерване до каква степен разпределението на доходите се отклонява от перфектното показва за периода 2007-2017 неравномерно разпределение на субсидиите в България, отчитайки средствата и броя на бенефициентите.

Коефициентът на концентрация на неравномерно разпределената сума, който отчита само субсидиите, които не са равномерно разпределени между бенефициентите показва, че за периода 2008-2013 г. 75-76% от субсидиите са неравномерно разпределени. За периода 2014-2020 отбелязва положителна промяна на понижение на равнището на коефициента (до 0,64 за 2017 г.), което се дължи на мерките в рамките на прилагане на ОСП за по-балансирана подкрепа по типове стопанства.

Въведените промени в директните плащания в настоящия програмен период на ОСП, със схеми за подпомагане, насочени към конкретни цели и типове стопанства, водят до положителен резултат и увеличаване на дела на равномерно разпределение до 27% за 2017 г.

¹ Джини коефициентът, въведен от италианския статистик Корадо Джини, е мярка за неравномерността на дадено статистическо разпределение. Стойност 0 показва пълна еквивалентност или равнопоставеност (перфектно равенство), а стойност 1 - абсолютна липса (максимално неравенство). Следователно колкото по-ниска е стойността на коефициента, толкова по-равномерно са разпределени средствата.

Въпреки нарастването на средния икономически потенциал на стопанствата в страната, той остава по-нисък в сравнения със средното равнище в ЕС. Причините са преобладаващият дял на дребните и малки стопанства, които не повишават своята конкурентоспособност и пазарна ориентация и отливът на производителите от производства с по-висока добавена стойност като екстензивни култури и животновъдство, липсата на организираност. Икономическият потенциал на българските земеделски стопанства е близо 4 пъти по-нисък от средния за ЕС-27. Средният икономически потенциал на земеделските стопанства в България е 6 640 евро стандартна продукция (СП) за 2010 г. . В периода 2013-2016 г. средният икономически потенциал на земеделските стопанства нараства и достига 18 787 евро. Увеличение е регистрирано при всички групи стопанства за периода, като при стопанствата с полски култури е 48 760 евро. От специализираните стопанства с най-нисък икономически потенциал остават стопанствата с трайни насаждения. Остава изключително нисък икономическият потенциал на смесените животновъдни стопанства.

Идентифицирани са редица слабости при малките стопанства, които водят до по-ниска производителност, по-ниска конкурентоспособност и доходи като физическо и морално остаряло оборудване и ниска степен на механизация на производството, недостатъчен оборотен капитал, ниска кредитоспособност, неефективен мащаб на производството, слаби пазарни позиции и затруднен достъп до пазара. Преструктурирането и развитието на малките стопанства е забавено поради техните ограничени ресурси. Малките жизнеспособни стопанства имат потенциал за развитие, ако се подпомогнат, за да се решат проблемите, които ограничават тяхното развитие. По-ниският икономически потенциал на малките стопанства 2 000 - 8 000 евро, предопределя и ниския размер на реализирания нетен доход.

Високият дял на вложения труд в малки по размер стопанства води до висока трудоемкост на продукцията, неефективно производство и ниски доходи. По-малко е увеличението на дела на вложения труд в стопанствата с размер на ИЗП 10-50 ха, а промяната в стопанствата от 2-10 ха е незначителна.

За постигане на по-справедливо подпомагане е необходимо да продължи използването на възможностите на инструментите на Общата селскостопанска политика, като по този начин се повиши ефективността на подкрепата, запазят се работните места и селскостопанската дейност и се улесни структурното приспособяване, укрепването на жизнеспособността и устойчивото развитие на малките и средните стопанства и се подобри техния достъп до ресурси за развитие.

3.Потребност от подпомагане на земеделските стопанства в секторите зеленчуци, трайни насаждения и преживни животни за увеличаване на икономическия им потенциал В България за периода 2010-2016 г. се запазва се чувствителната разлика в икономическия потенциал по типове стопанства, в зависимост от тяхната специализация. В разглеждания период нараства средният икономически потенциал на земеделските стопанства и достига до 18 787 евро. Въпреки нарастването на средния икономически потенциал на стопанствата в страната, той остава по-нисък от средното равнище в ЕС.

Стопанствата, отглеждащи полски култури имат значително по-висок икономически потенциал от средния- 18 265 евро стандартна продукция, което се дължи на факта, че най-едрите стопанства, отглеждащи зърнени култури и слънчоглед са в тази група. С по-нисък икономически потенциал са стопанствата с трайни насаждения, тревопасни животни и смесено производство.

От специализираните стопанства с най-нисък икономически потенциал са стопанствата с трайни насаждения, средно 1885 евро стандартна продукция, което се дължи на преобладаващия брой дребни стопанства и на изключително малкия брой едри стопанства. От неспециализираните стопанства с най-нисък икономически потенциал са смесените животновъдни стопанства – 1 523 евро стандартна продукция, който е най-ниският размер от всички типове стопанства в страната. Причината е същата – висок дял на стопанствата от най-нисък икономически клас (до 2000 евро) и символичен брой на най-едрите стопанства. Остава изключително нисък икономическият потенциал на смесените животновъдни стопанства.

Едновременно намаляване в броя на специализирани земеделски стопанства, отглеждащи зеленчуци, свиването на площите и икономическият им размер и ниската плътност на животновъдството на единица площ обуславят продължаването на подкрепата за тези сектори.

За преодоляването на тези разлики се налага потребността от увеличаване на икономическия потенциал на земеделските стопанства, приоритетно в секторите зеленчуци, трайни насаждения и преживни животни.

4. Укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства в районите с природни и други ограничения

Стопанствата в районите с природни и други ограничения се характеризират със значително ограничение на възможностите за използване на земята и осезаемо нарастване на производствените разходи поради редица фактори, като например:

- 1) наличието на много неблагоприятни климатични условия, които значително скъсяват вегетационния период за растениевъдството (поради надморската височина);
- 2) наличието, на по-ниска надморска височина, но твърде стръмни склонове в голямата си част от въпросния район, поради което не може да се използва механизирана техника или пък се налага използването на твърде скъпо специално оборудване.

Комбинацията или натрупването на ограничаващи фактора води до еквивалентно ограничение (неравнопоставеност) между земеделските стопани. В стопанствата с планинско земеделие през 2010 г. е произведена 2,2 пъти по-малко БП, в сравнение с всички стопанства в направените извади (през 2013 г. тази разлика е 4,6 пъти, а за 2016 г., съответно – 3,5 пъти).

Субсидиите имат съществена роля при формиране на доходите, особено при земеделските стопанства с природни и други ограничения. През 2013 и 2016 година нетният доход без субсидии е с тенденция към намаляване и е отрицателна величина, което прави подпомагането на тези стопанства жизнено важно.

5. Надграждане и диверсифициране на системата за управление на риска и управление на кризите в земеделието

Действащата до момента система за управление на риска, включва в себе си инструменти, основно базирани на държавни помощи. Прилага се схема за обезщетение на земеделските стопани при 100% загуба на продукцията или на селскостопански животни при природни бедствия. Фермерите, които имат щети под 100% не подлежат на обезщетение, което налага разработване в посока компенсиране на загуби при щети под 100 %, при разпределяне на риска между земеделския стопанин и държавата, при отчитане не само на количествени, но и качествени щети, поради които няма пазар за продукцията или цената ѝ е в равнища под себестойност. Прилага се и съфинансиране на застрахователни премии в размер до 65% от стойността им (в секторите плодове, зеленчуци, етерично-маслени култури и тютюн). Има необходимост от разширяване на подпомагането при сключването на застрахователни премии с включването на зърнените, техническите култури, което би могло да стимулира включването на по-голям брой земеделски стопани в процеса по застраховане на земеделска продукция. Запазването на политиката свързана със здравеопазването на животните и растенията чрез финансиране на мероприятията свързани с имунопрофилактиката при животните и подкрепа при изпълнение на мерки по програми свързани с контрол на вредителите (трайни насаждения, картофи, домати и др.) ще допринесе за целостта и устойчивото развитие на секторите.

Въпреки широкия спектър от прилагани финансови инструменти през годините, следва системата да продължи развитието и доусъвършенстването си в посока на обединяване на целия инструментариум в единна система, което от своя страна ще доведе до по-високата ѝ ефективност. Допълнително земеделските стопани ще получат защита при възникването на кризи от различно естество, но преди всичко следва да се стимулира превенцията.

През последните години нарастват предизвикателствата пред селскостопанското производство, свързани с екстремни прояви на неблагоприятни климатични събития. Налице са съществени изменения в градовите процеси, които стават все по-интензивни и опустошителни и все по-често засягат райони, които до скоро не са считани за градобитни. Много научни изследвания и прогнози за климата в България сочат, че в средносрочен и дългосрочен план проявите на неблагоприятни климатични събития и природни бедствия ще зачестят. Разширява се и териториалният обхват на проява на тези опасни метеорологични явления, което предполага разширяване на градозащитата върху територията на цялата страна. Към момента тя обхваща 1/3 от

територията на страната (области и части от области в Северозападна и Централна България, Южна централна и Югоизточна България).

Един от основните проблеми за постигане на максимална ефективност на настоящата градузащита е системното недофинансиране на извършваните дейности, поради ограниченията на държавния бюджет. Предвижданото разширяване на обхвата на градузащитата изисква от една страна оптимизиране на методите за защита посредством прилагане на ракетен и въвеждане на самолетен способ на въздействие на градовите процеси, а от друга - диверсифициране на източниците на финансиране на системата.

В този контекст се налага прилаганите понастоящем инструменти за управление на риска да бъдат надградени и обхванати в един цялостен нов модел, включващ превенция на градушки и компенсиране на щетите за земеделските стопани от други неблагоприятни климатични събития. Функционирането на подобен модел би допринесъл за предотвратяването на значими загуби за земеделските стопани, аграрния отрасъл и икономиката на страната.

Възможност за обезпечаване функционирането на модела за управление на риска е създаването на взаимоспомагателен фонд, в който, на принципа на споделеното финансиране да се привлекат средства от земеделските стопани, държавата и европейските фондове за земеделие. Това, от една страна ще способства за предотвратяването на големи щети върху земеделската продукция, а от друга – ще осигури достатъчно финансов ресурс за компенсиране на загубите на земеделските стопани при настъпване на неблагоприятни климатични събития.

Водейки се от специализирания доклад на Европейската сметна палата „Стабилизиране на доходите на земеделските стопани – необходимо е да се преодолеят слабото използване на инструментите и свръхкомпенсирането, въпреки наличието на широк набор от инструменти“ се откроява необходимостта от диверсифициране на системата за управление на риска чрез финансов принос за премиите по застрахователните схеми. Стимулирането на застраховане ще допринесе за насърчаване на инструментите за управление на риска, които помагат на истинските земеделските стопани при управлението на рисковете,

свързани с производството и с доходите, свързани с тяхната селскостопанска дейност или климатичните събития, които са извън техния контрол и които допринасят за постигане на специфичните цели на ОСП.

6. Оптимизиране на възможностите за напояване за намаляване на негативните последици от проявлението на природо-климатичните рискове и увеличаване на добивите.

От 2007 г., в страната са идентифицирани около 72,6 хил. ха напоявани площи, като през 2016 г. са регистрирани около 136 хил. ха, като възможности за напояване има в 120 хил. стопанства или в почти 59% от цялата съвкупност.

Разпределението на поливни площи не е балансирано, защото най-високо концентрираните поливни площи се управляват от малки ферми. Най-високият дял на поливни площи се пада на дребни стопанства, стопанисващи по-малко от 2 ха, които се специализират в отглеждане на зеленчуци и са разположени предимно в Източнобеломорския и Западнобеломорския район. В рамките на тези ферми, средният размер на поливните площи е до 1 ха на стопанство.

След присъединяването към ЕС, средната производителност бележи слаб растеж. Макар средните добиви от зърнени култури, плодове и грозде (лозята) да имат слабо увеличение след 2007 г., производствените добиви от зеленчуци остават ниски на фона на другите страни от ЕС и в нашето географско положение. Видимото нарастване на производителността при производството на плодове и грозде се свързва предимно с появата на нови насаждения, които осигуряват по-високи добиви, докато при зеленчуците, липсата на ресурси на входа (вкл. напояване) и на земеделски практики довеждат до изоставане. По статистически данни обаче, добивите от поливни култури надвишават добивите от неполивни култури с 10-50% в зависимост от културата. В страната се практикува, така нареченото допълващо напояване или дефицитно напояване, което има за цел по-скоро да съхрани и запази насажденията и да осигури критичните нужди от вода, а не да максимизира потенциалния добив от растенията. В същото време, напояването е един от факторите за увеличение на производителността, но за да се постигнат добри резултати са важни и другите агротехнологични дейности.

Климатичните рискове (в т.число градушки, засушавания, наводнения и др.) през последните години се увеличават, а застрахователният пазар не предлага застраховане срещу неблагоприятното климатично събитие суша и единственият начин за преодоляване на загубите вследствие на засушаване, е добре работещата хидромелиоративна инфраструктура и ефективни поливни съоръжения в стопанствата.

Специфична цел 2 на регламента: ЗАСИЛВАНЕ НА ПАЗАРНАТА ОРИЕНТАЦИЯ И ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПОСТАВЯНЕ НА ПО-ГОЛЯМ АКЦЕНТ ВЪРХУ НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ТЕХНОЛОГИИТЕ И ЦИФРОВИЗАЦИЯТА

СИЛНИ СТРАНИ 1. Висока осигуреност със земеделска земя на човек от населението. 2. Висока ефективност и конкурентоспособност на зърнопроизводството. 3. Значително- място на сектор земеделие в търговския баланс на страната. 4. Добра пазарна перспектива за качествено производство на розово масло, ориенталски тютюн, пчелен мед. . 5. Окрупняване в секторите за производство на свинското и пилешко месо и намаляване дела на полупазарните стопанства.	СЛАБИ СТРАНИ 1. Ниска добавената стойност на единица площ в секторите трайни насаждения, зеленчуци, едри и дребни преживни животни; 2. Недостатъчната доходност в интензивните в разходно отношение производства; 3. Ниска конкурентоспособност, намаляване на производството и ниска добавена стойност в секторите месо и мляко особено за малките и средните фамилни стопанства, сектора на зеленчуците и трайните насаждения, както и в лозаро-винарския сектор 4. Преобладаващ износ на непреработени продукти-с ниска добавена стойност. 5. Изоставане в технологично развитие и иновации на всички сектори. 6. Слаба пазарна ориентация при реализацията на млякото и месото от едър и дребен рогат добитък, плодове и зеленчуци. 7. Ниска възвращаемост и ефективност и недостатъчна работна сила в секторите животновъдство , плодове и зеленчуци. 8. Недостатъчната капитализация, основно в малките и средни стопанства в земеделието. 9. Много по-ниската обезпеченост с техника и технологии в българското земеделие.
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Възможностите за подпомагане в отрасъла имат принос за повишение на конкурентоспособността на стопанствата и до засилване интереса към развиване на земеделието. 2. Увеличаване на търговския стокооборот в отрасъла, и подобряване на достъпа до европейския пазар. 3. Насочване на подкрепа, обвързана с конкретни резултати към специализираните сектори – животновъдство, плодове и зеленчуци. 4. Въвеждане на нови технологии, иновации и цифровизация в селскостопанската дейност. 5. Повишаване на обезпечеността с техника и технологии във всички сектори с цел подобряване на продуктивността, производителността и добавената стойност в производството. 6. Повишаване на конкурентоспособността на малките и средни стопанства в сектор „Животновъдство“ чрез подобряване на породния състав на животните и начина на отглеждане.	ЗАПЛАХИ 1. Застрашена устойчивостта на производство, поради високия дял на субсидиите във факторния доход. 2. Високо конкурентен европейски пазар , основно предизвикателство пред интензивните в разходно отношение сектори , както и при пчеларството 3. Дълъг процес за постигане на подобряване на продуктивността, производителността и оттам на конкурентоспособността на отрасъла.

Потребности по специфична цел 2 на регламента: ЗАСИЛВАНЕ НА ПАЗАРНАТА ОРИЕНТАЦИЯ И ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА, ВКЛЮЧИТЕЛНО ПОСТАВЯНЕ НА ПО-ГОЛЯМ АКЦЕНТ ВЪРХУ НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ТЕХНОЛОГИИТЕ И ЦИФРОВИЗАЦИЯТА

1. Повишаване на конкурентоспособността на стопанствата в секторите производство на зеленчуци, плодове, мляко и месо от преживни животни, които са със стопанско значение за страната

Земеделското производство в България се характеризира с ниска конкурентоспособност, намаляване на производството и ниска добавена стойност, което е най-ясно изразено в секторите производство на зеленчуци, плодове, мляко и месо от преживни животни.

Зеленчукопроизводството се отличава с рязко свиване на брутната продукция и намаляване на добавената стойност през периода 2007-2016 г, което се дължи на ниската възвръщаемост и занижена нормата на печалба. Застоят в зеленчукопроизводството се обуславя и от факта, че средните добиви от хектар не са се променили съществено. Те остават около два пъти по-ниски спрямо добивите в развитите европейски държави. Основната причина за това е разпокъсаното и сравнително дребно производство, неспособно да постигне по-висока производителност, проблеми с напояването, липсата на съвременна техника, недостигът на работна ръка, липсата на организираност и затруднен достъп до пазара.

В същото време, все по-важна роля в конкурентните условия започват да играят способността на производителя да разполага с нови технологии и иновативни решения, позволяващи му производство на продукция с нови качества и при по-добри ценови характеристики.

В **овощарството** също се наблюдава непрекъснато намаление на брутната продукция и добавената стойност през годините на прилагане на ОСП. Стопанската структура в този сектор е влошена, като в средния клас по икономически размер са само около 10% от специализираните стопанства. Разрушената хидромелиоративна система води до силна зависимост на производството на български плодове от климатичните фактори и до неустойчиво производство през годините. Работната сила в специализираните стопанства расте с по-голяма степен отколкото стандартната продукция, което показва недостатъчен напредък в повишаване ефективността на вложения труд.

Обнадеждаващото е, че наред с нарастване на реколтираните площи с овощни насаждения се отчита и повишение в добивите, което отразява постепенното стабилизиране на сектора. Средните добиви нарастват между 2007-2017 г. с около 45%, но остават под средните за ЕС. Причините за по-ниските добиви в сравнение с ЕС са степента на агротехника, която се прилага у нас (преобладаващата част от насажденията са от екстензивен тип), както и недоброто състояние на част от насажденията и сортовете, които се използват. Ръстът на производството в последните години се подхранва от възможностите за обвързано подпомагане и инвестиционни средства по ПРСР. Продължаване на започнатата политика на подкрепа би спомогнало за постигане на устойчив разтеж в производството на български плодове.

Млечното животновъдство в страна се характеризира с намаляване на поголовието и обема на производството, нисък среден млеконадой и слабости по отношение на породния състав. В България малките стопанства съставляват 78% от всички млечни стопанства, като средния размер на стопанството през 2016 г. е 12 хил. евро, докато във Франция е 197 хил. евро. Липсата на ефективен размер на стопанствата, който да гарантира икономии от мащаба, добра производителност, стабилна възвращаемост е една от причините за влошеното състояние на сектора.

Подобно е състоянието и в **месодайното говедовъдство**, където икономическият потенциал на специализираните стопанства намалява през периода. Делът на подпомогнатите животни под селекционен контрол през 2017 г. и 2018 г. представлява едва 12% от всички декларирани месодайни крави по общата схема. Преобладаващата част от говеждото месо (телешко и говеждо) не преминава през кланиците, а повечето от предназначените за клане животни са отделени за ремонт. Причината е, че същинското уговяване на животни е застъпено в много малък процент и то преобладаващо в специализираните стопанства с типични месодайни породи.

Брутната продукция от **месо от дребен рогат добитък** намалява между 2007-2016 г., с 19%, а добавената стойност се съкращава с 44%. Това показва, подобно и на другите направления на преживното животновъдство, намалената ефективност и възвращаемост на производството на месо от ДРД, което предопределя свиването на производството. Една от причините е в запазване сравнително висок дела на полупазарните и малки стопанства.

Основното предизвикателство пред развитието на **преживното животновъдство** е осигуряването на необходимата работна ръка в целия процес на отглеждане на животните. Допълнително препятствие е липсата на земя за фуражо-производството, за разлика от напредналите в

този сектор страни. Ключов фактор за повишаване на продуктивността е селекционната и развъдна дейност. За да се подобрят резултатите по отношение на добива на мляко и месо от едър и дребен рогат добитък насочеността на подпомагане трябва да бъде към високопродуктивни животни и породи, като се подпомогне и селекционната работа, за по-доброто адаптиране на различните породи към местните условия.

Описаните тенденции в развитието на секторите производство на **зеленчуци, плодове и преживно животновъдство** обуславят необходимостта от целенасочена подкрепа за преодоляване на основните предизвикателства в тези сектори, което би довело до увеличение на тяхната конкурентоспособност.

2. Подобряване на производителността и добивите на малки и средни стопанства в секторите на селското стопанство, осигуряващи продукти с по-висока добавена стойност.

Развитието на БДС от земеделие е функция на различни фактори, но най-важните са структурата на производство, производителността, стопанската структура, цените на продукцията, маркетинга, производствените разходи, капитализацията, икономическото състояние на производствените единици и др. Съществува много висока зависимост между правените вложения на площ и възвращаемостта от производството. Секторите с по-висока добавена стойност са тези, които са по-високо разходно интензивни създават продукт с по-голяма степен на завършеност и участват в по-дълга верига на стойността. Добавената стойност в отрасъла е важна защото пряко рефлектира не само върху доходността и конкурентоспособността на производителите и за ефективността, откъдето участва при дистрибутивната функция на инвестициите, но и е в основата за развитие на други индустрии и услуги, които разчитат на земеделието като източник на суровина.

Нуждата от повишаване на добавената стойност следва една от слабостите на българското земеделие свързана с по-неефективното използване на ресурсите на производство (земя и глава животно), което води до по-ниска производителност, възвращаемост и рентабилност. Това се обяснява със влошената стопанска структура, където малките и средни стопанства не могат да получат достатъчно производителност и да реализират икономии от мащаба.

В разглеждания период между 2007-2017 г. се наблюдава увеличаване дела на сектори, които изискват по-ниски вложения на единица площ, откъдето се получава и по-ниска възвращаемост. Нискоразходните на площ производства увеличават своя дял, там се постига подобряване на ефективността - с по-малко вложени ресурси се постига по-висок резултат. От друга страна, интензивните, с високи разходи на площ сектори в българското земеделие отбелязват регрес.

Ниската разходна интензивност в земеделието води до намаляване на добивите на земеделските стопани в резултат от използването на некачествени семена и посадъчен материал. Сеитбата на некачествени семена при зърнените култури, които са основните структуроопределящи култури на растениевъдството за страната, е предпоставка за получаване с около 10% по-нисък добив. Ако тези семена са на повече от 5 години след категория “базови”, негативният ефект може да достигне до 25%. В резултат, земеделският стопанин има проблеми с реализацията на продукцията и получава много по-ниска цена от очакваната.

Използване на сертифицирани (качествени) семена и посадъчен материал, в съчетание с другите, определящи ефективното производство, фактори (техника, работна сила и т.н.), е предпоставка за произвеждане на конкурентоспособна продукция, с възможности за добра реализация на пазара.

Сектори, които по естествен начин стоят по-високо във веригата на стойността и водят до увеличаване на добавената стойност заради ресурсоемкостта си и по-големите стойности на брутни приходи на единица вложение, като животновъдството продължават да се свиват през целия период на прилагане на ОСП. Животновъдството се свива заради ниската си продуктивност, трудностите при реализацията на продукцията на добри цени, увеличаване разходите за отглеждане на животните и недостига на работна сила. Брутната продукция в животновъдство се свива между 2007-2016 г. от 44% до 27% в целия отрасъл, а добавената стойност пада от 42% на 21%. Това показва, че добавената стойност е не само по-ниска, като процент от брутната продукция, но и намалява по-бързо отколкото брутната продукция. Това свидетелства за по-бързо растящи производствени разходи, което влошава възвращаемостта, а оттам обяснява и спадания интерес към това производство. Именно проблемите с възвращаемостта и по-ниската ефективност на това производство, което като цяло се отразява на конкурентоспособността му са в основата за свиването на животновъдството и оттам обясняват ниските нива на добавена стойност и по-лоши показатели при икономическото използване на ресурсите. Проблемите в продуктивността в преживното животновъдство са сред основните причини за трудностите в това производство.

Разширяване и укрепването на секторите, където има по-големи вложения на площ и оттам по-висока добавена стойност и възвращаемост на площ, както и на животновъдството ще доведат до постигане на ръст в добавената стойност, а оттам ще допринесат за по-доброто обезпечаване на суровини и материали за хранителната индустрия и ще намалят търговския дисбаланс при основни хранителни продукти.

3. Ускоряване на модернизацията и технологично обновяване на малките и средни стопанства.

Разходите за амортизации в българското земеделие растат през последните години, но са доста по-ниски от тези в ЕС, което се дължи на по-ниската капитализация и обезпеченост с дълготрайни материални активи, основно в малките и средни стопанства. Тези класове стопанства са в затруднено положение, с недостиг на капиталов ресурс, за да разширят производството и да осъвременят производствените си мощности, за да увеличат продуктивността и да намалят зависимостта си от работна сила.

През последните 3 години (2015-2017 г.) факторната доходност към разходите за амортизации на основен капитал в България е около 13 евро на единица капиталов разход, докато в ЕС-28 този показател е 2,8 евро за единица. Това означава, че нивата на капиталовите разходи у нас са много по-ниски отколкото в ЕС. Високото съотношение между факторна доходност и разходите за използване на капитала показва много по-ниската обезпеченост с техника и технологии в българското земеделие, което е проблем за подобряване на продуктивността, производителността и оттам на конкурентоспособността на отрасъла.

През базовата 2016 г. на всеки 2,5 стопанства се пада по 1 трактор и на около 1,7 от стопанствата, специализирани в зърнопроизводството се пада по 1 регистриран комбайн. Това свидетелства за значителния процент на стопанствата, които продължават да съществуват, но нямат както материално-технически, така и поземлени и икономически перспективи да продължат да се развиват успешно. Въпреки това се наблюдава прогрес през наблюдавания период по отношение на машинния парк и продължаването на подпомагането е важно, за да се поддържат тези тенденции.

4. Повишаване на ефективността, подобряване на пазарната ориентация и реализацията на по-висока добавена стойност в малките стопанства

В страната продължават да съществуват много на брой относително малки и полупазарни стопанства, които имат потенциал за развитие от гледна точка на мотивация и наличен фамилен труд. Разрастване на тяхното производство чрез подходяща публична подкрепа ще доведе до подсилване на групата от средните по размер стопанства, които са по-жизнеспособни. Това ще се отрази положително на цялостното състояние в отрасъла.

Фамилните и по-малките стопанства трябва да бъдат насърчавани към развитие на производства, които имат по-висока възвращаемост и рентабилност на единица площ. Този подход може да генерира достатъчна доходност, която да ги направи икономически устойчиви.

Чрез облекчаване достъпа до пазара и възможностите за реализация на продукцията по късите вериги за доставка фамилните и по-малките стопанства могат да повишат своята доходност и да получат по-добра цена за продукцията си. Това ще допринесе за повишаване доходите, които тези стопанства имат от пазара и ще позволи да се повишат техните инвестиционни възможности, за да се намали зависимостта им от субсидии и очакванията им за инвестиционна публична подкрепа.

5. Повишаване на износа на селскостопански продукти с висока добавена стойност.

Земеделието има положителен търговски баланс, но преобладаващ е износа на непреработени продукти с ниска добавена стойност. България е сред страните в ЕС, където стойността на износа разделена на обема на същия е сред най-ниските в ЕС и се превишава от същото съотношение при вноса. Има нужда да се увеличи стойността на аграрния износ и дела на селскостопанските продукти за пряка консумация в износа. Това ще спомогне за повишаване на добавената стойност, защото много от продуктите на селското стопанство с по-висока добавена стойност са търсени на външни пазари. Необходимо е подкрепата и продължаване на промоционалните програми за насърчаване износа на аграрни стоки да продължи. Необходимо е да има по-голяма институционална помощ и укрепване на организациите за насърчаване на аграрния износ.

На много от пазарите действат и има изисквания за покриване на стандарти за качество и други нетарифни ограничения, което затруднява местните производители. Те имат нужда от помощ при внедряване на стандарти за качество, които са търсени на международните пазари.

Изграждане и подкрепа за укрепване капацитета на различните частни и публични организации, които да предлагат селскостопански стоки и продукти на външни пазари е средство за разширяване експортните способности на земеделието.

6. Модернизация и внедряване на иновации и цифровизация в устойчиви стопанства, насърчаване на връзките между производителите и науката и създаване на условия за обмен на знания, иновации

Не толкова сравнителните конвенционални фактори в земеделието, като труд, земя, природни условия и др., а по-скоро новите технологии и иновации определят разликата в конкурентоспособността между отделните стопани. За да бъде успешно и конкурентоспособно дадено земеделие е важно не само да има достъп и да се въвеждат иновативни и модерни практики, но това да става на достъпни и създаващи предимства, а не превръщащи се в бремене, разходи. Иновациите и новите технологии, включително в дигиталната област, се отличават с високи цени и високи разходи за внедряване. Големите и добре капитализирани стопанства са естествената целева група, където този тип земеделие най-лесно и бързо може да се развие. Тези стопанства могат да отговорят на условията за целесъобразност, ефективност и капацитет на посрещнати разходи по съфинансиране на иновативни технологии и модернизация на производството. Най-доброто решение е процесът на технологична модернизация и внедряване и разпространение на иновативни технологии да включва не само прекия доставчик и селскостопанския производител, а да се развие и разшири стойностната верига на иновативния процес чрез реално включване и на научната среда, като по този начин резултатите ще бъдат много по-широки и полезни. Налице е необходимостта от внедряване на нови технологии и в средните стопанства, които са пазарно ориентирани и насочени към инвестиции и диверсификация на производствата.

Българското земеделие може да ускори своята конвергенция към ЕС и ръста на добавената стойност като заложи на иновационните решения за осигуряване на качествена и здравословна храна и обръщайки внимание на социалните и екологични аспекти от фермерската дейност. Научната и развойна дейност трябва да бъде поощрявана да създава и да внедрява в практиката нови решения и технологии. За успешното внедряване на иновации, било то производствени или оптимизиращи работните процеси, трябва да се създадат предпоставки за по-активното и ефективно взаимодействие между държавата, агробизнеса, академичните центрове и иноваторите. Подобряване на средата за навлизане на повече иновационни решения и проекти може да се постигне с насърчаване на публично-частното партньорство и общи

колективни действия и инвестиции. По-доброто и пълноценно използване потенциала на българската селскостопанска наука може да допринесе за понижаване цената на иновационните решения и технологични инвестиции, както и да се повиши адаптивността и тяхната приложност в местните условия. Това налага насочване на повече усилия за колективна и браншова организация на иновационната дейност в земеделието, за да се повиши ефективността и целесъобразността от такива вложения.

България изостава от останалите членки на ЕС по отношение на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото. През последните години страната се нарежда на 26-то място в ЕС по интегрален Индекс на навлизане на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI). По отношение на “Човешкия капитал” в областта на цифровите технологии България отбелязва бавен прогрес като общото равнище на уменията е сред най-ниското в ЕС.

Селскостопанския сектор не прави изключение от тази тенденция.

Процесът по засилване на връзките в AKIS е необходимо да се постигне чрез стимулиране на принципа “от долу на горе” на регионално ниво и участието на обединения на изследователите, университети, институти в ССА, БАН, съветнически организации, организациите на земеделски стопани и други заинтересовани лица и форми на организираност, които са участници и съставляват Системите за знания и иновации в селското стопанство (AKIS) и имат възможност по най-ефективен начин да отчетат нуждите от трансфер на знания и ползите от внедряване на цифрови технологии. При прилагане на принципа “от долу на горе” местните специфики могат да бъдат отчетени в най-голяма степен при трансфера на знания относно: всички изисквания, условия и задължения в областта на управлението, които се прилагат по отношение на земеделските стопани и останалите бенефициери, определени в стратегическия план по ОСП, включително изискванията и стандартите съгласно изискванията за условност в рамките на първи стълб, предварителните условия и условията за схеми за подпомагане, както и информацията относно финансовите инструменти и бизнес планове, установени в стратегическия план по ОСП; добрите земеделски практики щадящи околната среда и ползите на новите технологии, земеделските практики, които възпрепятстват развитието на антимикробна резистентност, както е посочено в съобщението „Европейски план за действие „Едно здраве“ срещу антимикробната резистентност“; устойчиво въздействие върху природните ресурси - вода, почва, въздух; оползотворяване на отпадни

продукти, кръгова икономика и биоикономика, управлението на риска; иновациите и внедрени и функциониращи в стопанствата цифрови технологии в селското стопанство и селските райони. Също така, необходимо е подпомагане за инвестиционни начинания, свързани с използването на цифрови технологии от стопанствата и насърчаване на млади ИТ специалисти към навлизане в сектора.

Стратегията за цифровизация на земеделието и селските райони описва въвеждането на автоматизация и роботизация на производството с използване на високопроизводителни машини и цифрови технологии като важно условие, за да може един земеделски стопанин да произвежда по-качествена продукция и да организира работата в своето стопанство по-ефективно.

Съгласно Стратегията, роботизацията и автоматизацията в земеделието е най-наложително да се внедри и увеличи в животновъдството поради факта, че тази инвестиция много бързо увеличава производителността на животновъдните стопанства.

При стопанствата, занимаващи се с плодове и зеленчуци е необходимо да се инвестира най-вече в машини за обработка и беритба на реколтата, насочени към автоматизация на работните процеси. Това се налага поради трудното намиране на работна ръка в земеделските райони. Съществуват машини, които позволяват провеждане на почти автоматизирана беритба и те са наложителни за провеждането на по-ефективно земеделие.

При полските култури е необходимо да се инвестира в модернизация на машини, инвентари, приложения и уеб-инструменти за цифровизация на земеделието. Целта е земеделските стопани да могат цифрово да следят къде каква обработка са правили и да могат да планират следващите такива, както и да следят за качеството и да контролират работата на всеки механизатор.

7. Гарантиране на по-добри условия за устойчиво развитие на сектор пчеларство и повишаване на доходите на стопанствата, повишаване на тяхната устойчивост и конкурентоспособност чрез модернизация на стопанствата, използване на цифровизацията, както и по-широкото прилагане на подвижното пчеларство.

Богатата и разнообразна флора на Балканския полуостров, както и подходящите природни, климатични и екологични условия в България създават отлични условия за пчеларството в страната. Развитието на сектора се благоприятства и от дългогодишните традиции при производството на мед и пчелни продукти и доброто търсене от страна на потребителите.

В същото време България не се отличава от наблюдаваната в последните години тенденция в световен мащаб за загуба на част от пчелните семейства поради различни причини.

Като една от основните причини за отпадане на пчелните семейства в отделните години може да се посочат промяната в климата (студена зима, къса и нетипична пролет, сухо и горещо лято), намаляващите площи с медоносна растителност и монокултурно земеделие, в т.ч липсата на разнообразен прашец, и о употребата на пестициди при провеждане на растителнозащитните мероприятия. Всички тези неблагоприятни фактори водят до отслабване на имунната система на пчелите и отключват различни болести, а оттам до ниски добиви, недобри икономически резултати и намалена конкурентоспособност.

Въпреки увеличението в броя на пчелните семейства средния добив от едно семейство в различните години се движи в рамките на 17 – 19 кг средно за страната, което е недостатъчно за да осигури сигурни и стабилни доходи на пчеларите.

Част от тези проблеми могат да се решат като се повиши организираността на производителите и подобри на пазарният им достъп – чрез обединяването им в групи и организации на производители, чрез стимулиране на създаването на “къси вериги” на доставки, модернизация, както и да се използва добре познатото подвижно пчеларство в комбинация със средствата, които ни предоставят новите технологии, за наблюдение на пчелното семейство. В последните години се наблюдава едно отстъпление от прилагане на тази технология за производство, като броят на практикуващите подвижно пчеларство намалява. През 2018 г. стопанствата, практикували такова намаляват с 24,5% на годишна база, до 364, а пчелните семейства в тях - с 23,3%, до 26 571 броя. Сред факторите, ограничаващи този вид пчеларска дейност остават липса на пазар на пчелоопрашването, проблеми с отравяния на пчелните семейства при провеждане на растително-защитните мероприятия, както и високите транспортни разходи.

В същото време многобройните възможности, които цифровизацията предоставят могат значително да облекчат дейностите по отглеждане на пчелните семейства: да предоставят достоверна, същевременно дистанционна информация за температура, влага, тегло на кошера,

състоянието и местоположението на пчелните семейства, за появата на вредители и заболявания, както и предприемане на адекватни мерки при възникване на заплахи от различно естество и бързото им отстраняване. Чрез новите технологии може да се реши един от основните проблеми, свързан с отравянията на пчелните семейства, да се подобрят икономическите показатели на пчелното стопанство чрез намаляване на разходите за производство, да се постигне увеличаване на качеството и добивите, успоредно с това - да осигури ефективна реализация на произведените мед и пчелни продукти. Не на последно място, внедряването на различни приложения ще допринесе за подобряване на комуникацията между администрация и пчеларски асоциации, за постигане на по-ефективна работа и информирано производство на пчеларите.

Друг ключов фактор за устойчиво развитие на пчеларството продължава да бъде достъпът до модернизиране и обновяване на останалите средства за производство и първичен добив на пчелен мед и пчелни продукти, като част от подобряване на общите условия за производство в сектора.

8. Повишаване на конкурентоспособността на производителите и преработвателите в лозаро-винарския сектор, модернизация на стопанствата и предприятията за производство на вино. Стимулиране на експортната ориентация и подобряване на структурата в сектора.

Лозаро-винарският сектор притежава специфична структура, която включва първично производство на суровина (винено грозде), преработка и производство на акцизна стока с висока добавена стойност. Икономическите единици в сектора (гроздо и винопроизводители) са тясно свързани по между си и притежават потенциал за създаване на затворен цикъл на производството от полето до крайният продукт. От съществено значение за развитието на сектора е поддържането на висок лозарски потенциал – масиви с висококонкурентни сортове грозде, високо технологично оборудване за отглеждане на винено грозде, както и поддържането на винения потенциал на страната – предприятия с високотехнологично оборудване и достатъчен капацитет за производство на качествени вина, подходящи да задоволят нуждите на вътрешното потребление и на международния пазар на качествени вина.

За да постигне световните нива на развитие лозаро-винарският сектор в България се нуждае от брутна продукция на винено грозде, която да отговори на нуждите на сектора в национален и световен мащаб. От съществено значение е подновяването на лозарската структура, чрез презасаждане на старите лозови масиви и конверсия на сортовия състав, така че да се гарантират висока добавена стойност, устойчиво развитие на сектора и жизнеспособност на отделните гроздопроизводители.

Брутната продукция е показател за стойностното изражение на количеството произведено винено грозде през определена година. То от своя страна зависи от площите с винени лозя и средния добив през годината. През 2017 година общите площи с лозя в страната са 63 952 ха., от които 51 272 ха. са площи с лозови насаждения в стопанствата, а 12 680 ха. са площите с неподдържани лозя извън стопанствата. От тях през 2017 година са реколтирани 34 111 ха., от които 31 985 ха. са с винени сортове лозя. Общото количество на продукцията е 201 529 тона, от които 182 131 тона грозде от винени сортове лозя. Средният добив от винените лозя от реколта 2017 година е 5819 кг./ха. Този добив не успява да задоволява нуждите на вътрешния пазар, както и на експортно ориентирани винопроизводители и създава условия за внос на винено грозде.

По отношение на възрастовата структура, ситуацията в България също не е особено благоприятна. Към 2017 г. общо 4,1% от всички винени лозя са на възраст до 3 години, докато масивите на възраст над 30 години са около 70% от общата структура на насажденията в страната. Тази възрастова структура създава неблагоприятни условия за развитието на сектора в България, както и за повишаването на брутните показатели в него.

Производството на качествено вино от своя страна е процес, който изисква непрекъснати капиталовложения в предприятията, които да осигурят производствена, екологична, енергийна и икономическа ефективност, отговаряйки на стремежа в световен мащаб към високо технологично производство на качествени продукти, с нисък екологичен отпечатък.

В България се забелязва негативна тенденция за намаляване в количествата произвеждано вино със защитено наименование на произход. Вино със ЗНП е вино, спадащо към категорията на качествените вина и тенденцията за спад в производството му е негативен сигнал за конкурентоспособността на качествени български вина от по-висок ценови клас, както на вътрешния, така и на международния пазар. През

2017 се наблюдава значителен спад в производството на вина със ЗНП - по-малко от 8 000 хектолитра (през 2015 г. – 16 861 хектолитра). По-силен интерес сред винопроизводителите, представлява производството на регионални вина със защитено географско указание. След присъединяването към ЕС се засилва производството на вино от тази група, като ежегодно се произвеждат над 400 000 хектолитра, а в определени години е декларирано и производство над 500 000 хектолитра. Въпреки, че ЗГУ е някаква форма на гарантиране на качество, все пак тази група вина се отнасят към средния и по-ниския ценови диапазон. Традиционно високо е производството на сортови вина без ЗНП и ЗГУ и други вина без ЗГУ и ЗНП, които представляват и най-голямата група от произвеждани у нас вина. Те също се отнасят към трапезните вина и са от по-нисък ценови клас.

Подпомагането в сектора за укрепване на показателите в тези два аспекта – лозарски потенциал и производство на винено грозде и винопроизводство – ще даде възможност на икономическите единици, ангажирани с дейността в сектора да бъдат конкурентоспособни и устойчиви на динамичните процеси в националното и световно стопанство. От съществено значение за поддържането на висок жизнен стандарт на икономическите контрагенти в сектора е осигуряването на стабилни взаимовръзки между тях, които да допринесат за трайното повишаване на производствените показатели. Чрез стабилизирането на гроздопроизводителите в посока да задоволяват нуждите на съвременния пазар, ще се създаде предпоставка за развитие и на винопроизводителите, които от своя страна ще съумяват да изкупуват и преработват произведената суровина.

9. Подобряване на достъпа до финансиране

Проблеми при осигуряване на финансиране от търговски банки срещат предимно малките и част от средните стопанства, както и развиващите дейност в селските райони, които не разполагат с активи на голяма стойност и не могат да покрият изисквания на банките за обезпечение. Предварителната оценка за финансови инструменти по ПРСР 2014-2020 показва, че затруднения с осигуряване на кредит имат животновъдните стопанства, които са смятани за по-рискови от търговските банки и средните лихвени нива за тях обикновено са по-високи. В допълнение, трудности при осигуряване на външно финансиране могат да изпитват и някои по-специфични таргет групи, като

групите и организациите на производители, оперативните групи по ЕПИ за изпълняваните от тях иновативни проекти и младите фермери, които стартират земеделска дейност. Също така, кризата, причинена от KOVID 19, създаде проблеми с ликвидността и показва необходимостта от достъп до оборотни средства на приемливи лихвени нива за продължаване на дейността на стопанствата. Това изисква развитието на специални финансови инструменти за облекчаване на достъпа на земеделските производители до външни финансови ресурси. Конкретните случаи и форми на финансиране чрез финансови инструменти ще бъдат определени на база резултатите от предварителната оценка за тяхното използване, както и рамката на подготвената за това инвестиционна стратегия.

Специфична цел 3 на регламента: ПОДОБРЯВАНЕ НА ПОЗИЦИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА СТОЙНОСТТА

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ - Добра и устойчива позиция на земеделските производители от секторите зърно, технически култури във веригата на стойността. - Нарастване на добавената стойност на производствата на: мелничарски продукти, нишесте и нишестени продукти; на хляб и тестени изделия; на биологични продукти. - Подобряването на регулаторната уредба и повишаването на изискванията за получаване на субсидии допринасят за изсветляване на отрасъла. - Нараства интересът на земеделските производители към късите вериги за доставка, които са предпоставка не само за увеличаване доходите на производителите, но засилват конкуренцията. - Утвърждаване на нови канали за продажба на биологични продукти в търговската мрежа; - Създаване на възможност за директни доставки, след приемането през 2010 г. на Наредба 26 всички биологични производители имат възможност да преработват и продават директно на потребителя малки количества храни от животински произход (месо, мляко, яйца, пчелен мед, риба).	СЛАБИ СТРАНИ - Намалява дялът на първичното производство от секторите мляко, месо, плодове и зеленчуци в добавената стойност. - Земеделието предоставя сравнително ценово конкурентна, но недостатъчна по обем суровина. - Капацитетът на преработвателните предприятия е натоварен частично. - Недостатъчен потенциал за иновационни внедрявания поради относително малките размери на предприятията, слабости по отношение реализацията и икономите от мащаба. - Значителен дял от земеделските производители са практически изключени от веригата на стойността. - При много от основните продукти има висока асиметрия на изкупните цени с цените на дребно по веригата. - Малък брой Организации и Групи на производителите, с малък брой активни членове и с нисък дял на търгуваната от ОП и ГП продукция. - Слаба вертикална интеграция по веригата на стойността. - Липса на пазарна информация за оборотите от продажба на биологични продукти в страната – български и вносни. Малък брой преработвателни предприятия на биопродукти за някои от секторите, като месопреработка и зърнопреработка. - По-високи цени за биологичните продукти в България, в сравнение с еквивалентните биологични продукти в други страни, както и слаба конкурентната позиция на биологичните продукти в сравнение с еквивалентните конвенционални продукти в страната. - Липса на нагласи за сдружаване сред биологичните производители
ВЪЗМОЖНОСТИ - Подкрепа на инвестициите на преработвателните предприятия в собствено производство на суровини или в собствена преработвателна база. - Обвързване на инвестиционната подкрепа в преработката със стандарти за качество и използване на местни суровини. - Обвързване инвестиционното подпомагане в ХВП с ангажименти за интегриране и осигуряване на услуги на местни земеделски производители. - Подкрепа на дейности на преработвателните предприятия за обслужване на	ЗАПЛАХИ - Наличие на висок конкурентен натиск от внос в секторите месо, мляко, плодове и зеленчуци. - Достъпът до пазара става по-скъп и труден заради необходимостта от въвеждане на нови стандарти и изисквания. - Зависимостта на ХВП в много от случаите от вносна суровина за преработка прави отрасъла негъвкав и уврежда конкурентоспособността му. - Непропорционалната пазарна мощ между отделните звена по веригата на

интеграционните процеси - окачествяване, изкупуване, съхраняване, транспорт на суровините. 5. Предприемане на действия за регламентиране продажбите чрез къси вериги на доставка. 6. Осигуряване на възможности за по-голяма и адекватна на нуждите и на икономическите показатели инвестиционна подкрепа за късите вериги на доставки. 7. Търсене на допълнителни механизми за борба с нелоялните търговски практики. 8. Европейска воля за борба с нелоялната търговия и злоупотребата с търговско положение, чрез правила и с либерализация и облекчаване на пазарния достъп. 9. Подобряване на нормативната уредба, регламентираща дейността на групи и организации на биологични производители и преработватели съгласно Регламент 848/2018. 10. Вертикално стимулиране на местни икономически инициативи и на нагласите за сдружаване. 11. Стимулиране на износа чрез осигуряване на подкрепа за участие в изложения и организиране на посещения, B2B и B2C срещи с потенциални клиенти от други държави.	стойността ощетява най-вече земеделските сектори; 5. Нови неблагоприятни тенденции в търговските политики 6. Липса на нагласи за сдружаване сред био производителите и преработватели, което е бариера пред успешната пазарна реализация на нишови продукти с растящ пазар, но търсещи по-големи партидни количества. 7. Бавни темпове за развитието на биопроизводството, предвид изключително конкурентната среда на пазара.

Потребности по Специфична цел 3 на регламента: ПОДОБРЯВАНЕ НА ПОЗИЦИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА СТОЙНОСТТА

1. Повишаване нивото на организираност на земеделските производители

Малкият брой на активните членове в ОП и ГП и ниското равнище на организираност на земеделските производители, измерено с дял на търгуваната от ОП и ГП продукция в общия дял на продажбите на земеделска продукция са характеристиките, които определят слабия ефект от функционирането на ГП/ОП върху концентрацията на производството, конкурентоспособността, пазарната мощ и договорната сила на земеделските производители. Това е и причината за маргиналното влияние на ГП/ОП върху доставката на качествени суровини за преработвателната промишленост и спазването на екологичните стандарти в Българското земеделие. Недоверието на земеделските производители към сдружаване в ОП/ГП затрудняват тяхното развитие. Ниската стойност на подкрепата и високите административни разходи демотивират ОП да се възползват от възможностите за подкрепа на инвестиции чрез прилагането на оперативни програми.

Създадените възможности не се използват пълноценно и не оказват значим ефект върху развитието на интеграционните процеси и подобряването на конкурентната среда. Слаба е вертикалната интеграция на производители и преработватели. Значителните транзакционни и логистични разходи демотивират и двете страни за формиране на сътрудничество.

Необходимо е да бъде повишена мотивацията на земеделските производители за членство в ГП/ОП, посредством определяне на приоритети за ГП/ОП при кандидатстване по мерките на ПРСР и държавни помощи. Това е особено важно за малките и средните производители за повишаване на тяхната конкурентоспособност и устойчивост. Целта е да бъдат направени инвестиции в оборудване и въвеждане на иновации, които са невъзможни за осигуряване от отделните ЗП. Наред с хоризонталния подход е наложително насърчаване на вертикалния модел на сдружаване между производители и преработватели, което да стимулира осигуряването на местни суровини и повишаването на ефективността на производството и преработката. Насърчаване сдружаването на биопроизводителите за постигане икономии от мащаби.

Крайната цел е съчетаването на икономическите интереси на участниците по веригата на стойността и справедливо разпределение на дохода от реализация на крайните продукти между тях.

2. Подобряване пазарния достъп на малките земеделски стопанства

Резултатите от анализа дават основание, участието на земеделските производители в създаването и разпределението на добавената стойност във веригите на доставка в секторите „Мляко и млечни продукти“, „Месо“, „Плодове и зеленчуци“ и „Биологично производство“, да бъде оценено като неравностойно и неустойчиво. Намалява дялът на първичното производство в добавената стойност на тези сектори. Голяма част от земеделските производители са изключени и не са интегрирани във веригата на стойността. Особено остър е проблема за млечното животновъдство. Като се има предвид, че 49% от суровото мляко остава за собствена консумация или се реализира чрез директни продажби и същевременно само 15% от произведеното мляко е от регистрирани по Наредба № 26 от 2010 г. за директни доставки на малки количества суровини обекти, то става ясно, че около 30% от произведеното мляко не се реализира на пазара. Достъпът до пазара става по-скъп и труден заради необходимостта от въвеждане на нови стандарти и изисквания.

Налага се потребността от осигуряване на възможности за по-голяма и адекватна на нуждите и на икономическите показатели инвестиционна подкрепа за късите вериги на доставки, което е предпоставка за увеличаване доходите на производителите и засилване на конкуренцията. Необходимо е да се осигури подкрепа за създаване и изграждане на публична пазарна инфраструктура за обслужване пазарната реализация в сектор „Плодове и зеленчуци“ и „Биологично производство“, за да се разшири достъпа на малките стопанства до пазара и да се увеличи дела на първичното производство от този сектор в добавената стойност. Чрез популяризиране на късите вериги ще се създаде възможност за реализиране на цялата произведена продукция от фермерите и операторите от една страна, а от друга потребителите ще имат възможност да се запознаят с качествата и характеристиките на стоките, което ще подобри позицията на първичния производител. Възможно е да се повиши организираността на производителите на биологична продукция или отделно място в рамките на борсите в големите градове. Така раздробеността и малките размери на

стопанствата ще могат да бъдат преодолены и ще се създадат условия за развиване на дребен семеен селскостопански бизнес с нишови продукти.

3. Допълване и подобряване на регулацията за директните продажби

За разглеждания период се отчита незначителен относителен дял на фермите регистрирани по НАРЕДБА № 26 от 2010 г. за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход (производители в първичния сектор на млякото - 1,7% от всички; произвеждащи яйца - 1% от стопанствата; месото и рибата – под 1% от производителите). Отчетено е слабо развитие на директните продажби на мляко чрез млекомати, както и слабо развитие на директните продажби от фермите в секторите „Мляко и млечни продукти“ и „Месо“.

Налага се потребността от облекчаване на изискванията, регламентиращи късите вериги на доставка, което е предпоставка за изсветляването им и свободното им функциониране. Необходимо е обвързване на подпомагането с резултати, като производство и реализирани обороти. Налага се преглед на контрол на и по отношение на стандартите за безопасност при продажбите от късите вериги, съобразени с възможностите на земеделските производители. Регулирането на директните продажби е необходимо за засилване на контрола върху хигиенните и екологични стандарти при продажбите на хранителни суровини и продукти.

4. Разширяване и развитие на мерките и механизмите за борба с нелоялните търговски практики

При съществуващата вертикална структура селскостопанските производители са отделени от преработватели и търговци и имат неравностойна пазарна сила. За изследвания период се отбелязва, че разходите за реализация на българските производители са се увеличили от 30% до над 50% от стойността на продажбите за някои продукти в резултат на неподлежащите на договаряне условия на международните търговски вериги. В анализа се подчертава, че българските производители продават на загуба или без печалба, като частично компенсират чрез другите канали.

В тези условия търговските вериги прилагат нелоялни търговски практики и влошават позицията на земеделските производители във веригата на стойността. Намалява делът на изкупните цени в цените на дребно (с изключение на цените в сектор свинско месо) за периода 2007-2018 г., което показва, че веригата на стойността е неефективна, прехвърляща доходи от нараснали цени в полза на преработватели и търговци. Измерени са високи стойности на ценова асиметрия в предаването на изкупните цени по пазарната верига за секторите зърно, мляко, свинско месо, плодове и зеленчуци, което показва, че движението на изкупните цени и цените по търговската верига се разминават съществено, което обикновено ощетява производителите. В този случай на асиметрична пазарна мощ по търговските вериги е необходимо да се защитят интересите на земеделските производители и на преработватели.

Високата концентрация на производството в хранително-преработвателния сектор и търговията, в сравнение с тази в някои от секторите на земеделското производство, както и неблагоприятните за земеделските производители търговски практики, поставят въпроса за ефективното и пълно приложение на Закона за защита на конкуренцията, така че да се предотвратят появата на доминиращи стопански структури и налагането на съмнителни договорни отношения. Необходимо е да се въведат механизми за определяне цената на селскостопанските и хранителните продукти в рамковите договори на производителите с търговците и посредниците. Повече прозрачност в ценообразуването ще бъде от полза както на производителите, така и на потребителите. Налага се необходимостта от осигуряване на ефективен контрол върху етикетирането и маркетинга на храните за борба с нелоялните търговски практики, които влошават позицията на земеделските производители във веригата на стойността. Следва да засили контрола попремахване на практиката на заблуждаващо етикетиране. Липсата на информираност у потребителите прави биопродуктите лесни за подмяна с други, обозначавани като „еко“, „натурални“, „фермерски“, „домашни“ и т.н., което компрометира разрастването пазара на биологични стоки.

5. Засилване на контрола над вноса на суровини

За целия изследван период секторите „Мляко и млечни продукти“ и „Месо“ са с отрицателен търговски баланс. Влошават се ценовата конкурентоспособност, ефективността, рентабилността на производството и финансовите резултати от дейността. За повишаване на конкурентостта на отрасъла е необходимо да се създаде равнопоставеност между субектите, ангажирани по веригата производство, преработка, търговия, потребление на храни. Налага се потребността от засилване на контрола на вътреобщностните доставки и вноса от трети страни и ефективен контрол по отношение на качеството на внасяните селскостопански и хранителни продукти. Осигуряването на ефективен контрол над качеството на внасяните селскостопански и хранителни продукти цели премахване неравностойната конкуренция с вътреобщностни доставки на нискокачествени стоки и нерегламентираният внос на нискокачествена продукция от трети страни.

6. Осигуряване на необходимото количество и качество местни суровини за по-пълно използване на капацитета на предприятията и повишаване добавената стойност и ефективността на предприятията от ХВП.

Огромно е значението, което имат суровините за резултатите от дейността на предприятията от ХВП и особено на тези от секторите производство и преработка на месо, производство на мляко и млечни продукти, преработка и консервиране на плодове и зеленчуци. Това са сектори, които години наред имат проблем с недостига на местни суровини. Капацитетът на преработвателните предприятия за преработка на червено месо е натоварен частично, което оскъпява продукцията и намалява тяхната конкурентоспособност. Една от причините за това е и високата степен на самозадоволяване, която се отчита в отрасъла, като по-голямата част от производството на телешко и говеждо месо се консумира директно в стопанствата и въобще не достига до преработвателите, което води до пропуснати ползи.

По отношение на позицията на секторите на ХВП в създаването и разпределението на добавената стойност в секторните вериги на храните за анализирания период са установени следните неблагоприятни тенденции, пропуснати ползи, неизползвани резерви за повишаване на добавената стойност. Процесът на създаване на добавена стойност в отрасъла се възпрепятства от ниското равнище

на иновации и недостатъчен потенциал за иновационни внедрявания. Решаването на проблема изисква използване на публична подкрепа за трансфер на знания към предприятията (предоставяне на знания, свързани с иновации на продукти, процеси и услуги).

Необходимо е проследяване на капацитета на преработвателните мощности и отдаване на приоритет на инвестициите на земеделски производители в собствена преработвателна база, както и обвързване на инвестиционната подкрепа в преработката със стандарти за качество и използване на местни суровини. Отдаване на приоритет за суровини и храни произведени по биологичен начин. Поощряване на производството на земеделски продукти и храни със защитени географски означения и с традиционно специфичен характер съгласно Регламент (ЕС) № 1151/2012. Приоритетно следва да бъде финансирането на иновационни проекти, утвърждаване на качествени хранителни продукти със специфични национални и регионални характеристики - със защитено географско указание, с традиционно специфичен характер; използване на европейските фондове за реклама на биологично производство, традиционни продукти и експортно субсидиране; стимулиране на биологичното производство и защитени марки чрез финансова подкрепа за сертифицирането им.

Налага се необходимостта от осигуряване на подкрепа за иновации и инвестиции в модернизиране на предприятията от ХВП. От ключово значение за повишаване на добавената стойност в ХВП е ефективната инвестиционната подкрепа, измерена с коефициент на инвестиране (брутни инвестиции в дълготрайни материални активи на единица добавена стойност по факторни разходи). Необходима предпоставка за постигането на ефективност на подкрепата е икономическа обосновка на избора на приоритетни сектори и бенефициенти от гледна точка на потенциала им за устойчиво функциониране.

Специфична цел 4 на регламента: ПРИНОС ЗА СМЕКЧАВАНЕ НА ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И ЗА АДАПТАЦИЯ КЪМ НЕГО, КАКТО И ЗА УСТОЙЧИВАТА ЕНЕРГИЯ

SWOT Анализ

СИЛНИ СТРАНИ 1. Основните ПГ, емитирани от селското стопанство намаляват с 52% в периода 1988-2017, като дългосрочна тенденция. 2. Емисиите на метан намаляват след 2000-та год. главно поради биологичната (ентерична) ферментация при преживните животни във връзка със спада на броя животни в страната. 3. Действащ непрекъснат мониторинг на емисиите и поглъщането на CO₂-емисии от земеделски и горски почви. 4. Високият дял на Екологично Насочена Площ (ЕНП) в зелените плащания, азотфиксиращи, междинни и прихващащи култури, схемата за протеинови култури, мерките за агроекология и климат и биоизземелие, показват стремеж за подобряване на азотния баланс и за намаляване емисиите на CO₂ 5. Биогенните елементи в почвите на обработваеми земи и тревни площи показват високо съдържание на органичен С и средна запасеност с N и P. 6. Потребената енергия в сектора „Селско, горско стопанство и рибовъдство“ намалява. 7. Съществуват добри условия в селското и горското стопанство за инвестиции в устойчива енергия, както и производство на различни суровини. 8. Площите за екстензивно пасуване, като % от ИЗП използвана за екстензивна паша, се увеличават в периода 2007-2017	1. СЛАБИ СТРАНИУвеличение на интензивността на земеползването. Земеделските земи за отчетния период са с високо ниво на междугодишна променливост. 2. При обработваемите площи се запазва нетното емитиране на ПГ. Поглъщанията на ПГ (анализа на LULUCF и нетното прихващане в CO₂-екв.) намаляват след 2005 г като цяло с 31% в сравнение с базовата година. Основната причина е спада на отпадъците от категория горски земи (поради увеличен добив на дървесина и оползотворяване на дървесните остатъци) и лекото увеличение на емисиите от категории обработваеми земи, влажни зони и други земи. 4. Завишено ниво на емисиите на N₂O в общите емисии на ПГ, емитирани от земеделието. 5. Изменението на запасите от въглерод в почвения резерв при преобразуване на тревни площи в културни посеви (дехумификация). 6. Отстраняването на растителните остатъци от почвената повърхност препятства връщането на органичен въглерод в почвата, което се случва при гниенето им на място.
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Поддържане на площите със сеитбообороти и азотфиксиращи култури. Диверсификация на култури, междинни/покривни култури и зелено торене.	ЗАПЛАХИ 1. Неустойчива употреба на минерални торове и изгарянето на растителни остатъци от стърнищата.

2. Насърчаване на практиките за биологично и интегрирано земеделие. 3. Стимулиране на консервационни земеделски практики - технология за зърнено-житни и др. култури: намалени почвообработки – минимални или нулеви и директна сеитба , заравяне на растителни остатъци, прихващане на C-емисии. 4. Опазването на тревните площи като ПЗП и добро управление на пасищата (включително темпът на нарастване на екстензивното пашуване) може да окаже благоприятно въздействие за регулиране на климата като ускори атмосферното прихващане (отстраняване) на въглерод (C) в почвата. 5. Добро управление на съществуващите горски площи, живи плетове, дървесни буферни ивици и залесени площи на земеделска земя за оптимизиране на ползите от осигуряване подслон както за добитъка, така и за посевите. 6. Селекция на култури и разработване на култури, приспособени към климатичните промени. По-дългият вегетационен период би позволил по-добро разпространение на отделните видове и ще подобри възможностите за отглеждане на нови, по-термофилни видове или вторични култури. 7. Подобряване и поддържане на структурата и качеството на почвата и увеличаване на запасите от ПОВ чрез практики (пример: възстановяване/ поддържане/създаване на тревни площи). 8. Преобразуване на заявявани като обработваеми земи площи в постоянно затревени площи в райони извън необлагодетелстваните райони, които се характеризират с интензивно земеползване.	2. Площите под минерално торене се увеличават (вкл. площите с основни култури пшеница, царевица и слънчоглед). 3. Площите под органично торене (необработена оборски тор) се увеличават. 4. Има риск за почвите в страната за загуба на почвен C поради отрицателен до нулев баланс органичния въглерод като в бъдеще това може да доведе до изтощаване на почвата и ниска активност на почвените организми. 5. Очаква се климатичните промени, чрез увеличаване на температурите, да доведат до нарастване риска от засушавания, което може да има отрицателно въздействие и по-продължителният вегетационен период на посевите и пасищата. Може да се засили разпространението на патогенни заболявания при животните.

Потребности по специфична цел 4 на регламента: ПРИНОС ЗА СМЕКЧАВАНЕ НА ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И ЗА АДАПТАЦИЯ КЪМ НЕГО, КАКТО И ЗА УСТОЙЧИВАТА ЕНЕРГИЯ

1. Намаляване на емисиите на парникови газове от селското стопанство.

Сектор „Селското стопанство“ допринася за 10,69% от общата сума на емисиите на парникови газове в България. Получават се в резултат на дейности и процеси свързани с производство и преработка на селскостопанска продукция, торене на почвите и третиране на животинските отпадъци. Основните източници на емисии на ПГ са: емисиите на CO₂ (въглероден диоксид), емисиите на CH₄ (метан), емисии на N₂O (дiazотен оксид) . В сравнение с другите сектори, които емитират ПГ, сектор „Селско стопанство“ е основен източник на емисии на N₂O (около 87% от емисиите за страната). Основни причини са неустойчива употреба на минерални торове и управление и третиране на оборски тор. Връзка със Стратегически документи:

Регламент (ЕС) 2018/842 на Европейския Парламент и на СЪВЕТА от 30 май 2018 година за задължителните годишни намаления на емисиите на парникови газове за държавите членки през периода 2021—2030 г., допринасящи за действията в областта на климата в изпълнение на задълженията, поети по Парижкото споразумение, и за изменение на Регламент (ЕС) № 525/2013

Национална стратегия за адаптация към изменението на климата

Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 – 2030 г. – за сектор селското стопанство се определени основни цели.

2. Увеличаване на органичния въглерод в почвата

Органичният въглерод (ОВ) в почвата е основният компонент на органичната материя в почвата и е изключително важен при всички почвени процеси. Нивата му може да варират силно в зависимост от естествените процеси (климат, земна покривка, почвен материал и т.н.) и фактори, предизвикани от човека, като земеползването и управлението. България се намира сред страните с отрицателен до нулев баланс на ОВ в сравнение с Европейските обработваеми почви. Този факт сочи по-високи нива на отделяне спрямо поглъщане на почвен С което в бъдеще може да доведе до изтощаване на почвата и ниска активност на почвените организми. Поддържането на

структурата и качеството на почвата и увеличаване на запасите от ОВ трябва да се поддържа с практики, като възстановяване и поддържане на тревни площи, минимални и нулеви обработки на почвата, под-ходящи сеитбообращения с азотофиксиращи култури, покривни култури, зелено торене и други. Улавянето на въглерод в селското стопанство може да бъде постигнато чрез управлението на земята, като това оказва значително влияние върху запасите от почвения ОВ. Преобразуването на площи с естествена растителност (например горски, тревни площи, влажни зони, торф) в обработваема земеделска земя води до постепенно намаляване на съдържанието на ОВ с течение на времето. Основно този процес се дължи на окисляването на въглерода по време оран и извличането на органичните вещества чрез прибиране на реколтата.

Екстензивното пашуване допринася за намаляване на уплътняването на почвата вследствие на по-малкия брой животни на единица площ, намаляване на водоплощната ерозия и запазване на биоразнообразието от пасищни видове растения. Добрите практики за управление на пасищата (вкл. неприлагането на пестициди и торове, оптимизиране на животинските единици за дадена площ и интензивността на пашата) способстват за предпазване от ерозия на почвата, увеличаване пашата на животните и поддържане на тенденцията за намаляване на нетните емисии на CO₂ от тях..

По отношение на адаптацията към измененията на климата освен идентифицираните потребности се открояват и потребности за изграждане на подходящи системи за напояване и подобряване на системите за вентилация и охлаждане в помещенията за животни.

3. Производство на енергия от възобновяеми източници от селското стопанство (от водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса от селското стопанство)

Използването на енергията от ВИ, според изискването на Директивата за насърчаване използването на енергия от ВИ се поощрява (ЕС прие нова политическа рамка за постигане на дял от 32% ВЕ до 2030 г.) в три направления първото от които е: „Потребление на електроенергия – от водна, вятърна, слънчева и геотермална енергия и биомаса“. Климатичните условия в България са благоприятни за развитие на сектора на възобновяемата енергия, като основният ВИ, който се използва в страната е *биомасата*, чийто дял представлява 87% от крайното потребление на енергия от ВИ. Биомасата от селското стопанство включва: растителни и животински остатъци и

отпадъци, както и остатъци и отпадъци от дърводобива като съгласно данните в стратегията за биоикономика се откроява потенциала на оползотворяване на животинските остатъци, както за производство на вторични продукти при следване на кръгов модел на производство, така и за енергия.

За 2018 г. крайното потребление на енергия в сектор „Селско, горско стопанство и рибовъдство“ е 173,2 ktce, от които 7,8 ktce е осигурено от ВЕ, или дялът на ВЕ е 4,5%. За хранителната промишленост съответните стойности са: крайно потребление 227,7 ktce, принос на ВЕ - 9,4 ktce, дял на ВЕ – 4%.

4. Потребност от използването на култури и сортове, приспособени към климата

Климатичните модели прогнозират, че за територията на България климатичните промени ще са свързани с общо покачване на температурите, затопляне на зимните периоди и засушаване през лятото. В същото време броят и интензитета на екстремни климатични прояви като горещи или студени вълни, силни бури, натрупване на мокър сняг и лед се очаква да се увеличи. Екстремните метеорологични явления и постепенните климатични промени могат да окажат силно въздействие върху добивите и качеството на продукцията. Специфичните рискове от изменението на климата и уязвимостите в растениевъдството в България са, както следва:

Промени в продължителността на вегетационния сезон: По-дългият вегетационен период би позволил по-добро разпространение на отделните видове и ще подобри възможностите за отглеждане на нови, по-термофилни видове или вторични култури.

Агро-фенология: В България се очаква по-ранно цъфтене на дърветата, по-дълъг сезон за лозята и промени в другите естествени цикли на културите, което оказва влияние върху крайните добиви. В случая на зърнените култури се очакват по-нататъшно свиване на междуфазовите периоди от цъфтежа до узряването. По-краткият репродуктивен период също би означавал по-малко време за пълнене на зърното, което би имало отрицателно въздействие върху добивите.

Необходимо е насърчава отглеждане на култури, изискващи по-малко напояване в райони с недостиг на вода и с риск от засушаване.

5. Потребност от прилагане на нискоинтензивни земеделски практики като консервационно, интегрирано и биологично земеделие

Въпреки отчетеното през 2017 г. и в предходните години високо съдържание на органичен С и средна запасеност с N и P в ОЗ и ПЗП, моделът на запасите от органичен почвен С в повърхностния слой 0–30 cm в Европейските почви, показва относително ниски до средни запаси в почвите на страната. Загриженост будят емисиите на N₂O в общите емисии на ПГ, емитирани от земеделието, поради това, че N₂O е около 340 пъти по-висок CO₂-екв. в сравнение с метана. Около 87% от N₂O се отделят от земеделски източници с основни причини неустойчива употреба на минерални торове (вкл. площите с основни култури пшеница, царевица и слънчоглед) въпреки, че количеството приложен минерален тор на ха се запазва ниско до средно) и изгарянето на растителни остатъци от стърнища (те са ниски за България в сравнение с високите емисии някои СЧ на ЕС като цяло, което показва добър ефект от ограниченията в ДЗЕС досега). Следователно е необходима подкрепата на практики, ограничаващи отделянето на N₂O от почвите, както и за запазване на органичното вещество като цяло, например сеитбооборот и азотфиксиращи култури, диверсификация на култури, промеждутъчни култури и зелено торене, площи под биологично земеделие (отделянето на NO₃ е с 35-60%, по-малко е отделянето на N₂O, повече е прихванатия

CO₂ в почвата– от 40 до 2000 кг С /1 ха/1 год., а ерозията е до 4 пъти по-малко, както и съхранението на енергия с намаление до около 50%), консервационни земеделски практики - технология за зърнено-житни и други култури с намалени почвообработки – минимални и нулеви и директна сеитба /намаляване на използваните горива и хербициди/, заравяне на растителни остатъци, с прихващане на С-емисии, запазване на органичния С и влагата в повърхностния почвен слой и др.

Нуждата от повишен контрол върху пръскането и наторяването с пестициди ще окаже позитивен ефект върху околната среда, включително и за намаляване измирането на пчелите съобразно актуализираният „Национален план за действие за устойчива употреба на пестициди в Република България“.

Подобни практики ще отговорят и на целите на Зелената сделка (Стратегията за биоразнообразие и Стратегията „От фермата до трапезата“) за значително намаляване употребата на минерални торове и хмичини пестицидни средства.

6. Увеличаване на производството на биомаса с животински произход

С увеличаването на мащабите на животновъдството в стопанствата през годините се увеличават и обемите отпадъчни странични животински продукти , които трябва да бъдат обработвани. В тази връзка е необходимо по-ефективни методи и технологии за третиране на животинската тор с възможности за нейното оползотворяване. Освен като обогатител за почвата, за този изобилен и неизбежно свързан със селскостопанската дейност отпадъчен субстрат започва да се използва и като за потенциален източник на енергия. Животновъдството е основен замърсител с метан и азотни оксиди. Остатъците и отпадъците от животновъдството, които могат да се използват за производство на биоенергия, включват животински екскременти и постеля. Те могат да бъдат подложени на анаеробна ферментация за получаване на биогаз. Биогазът, получен от анаеробната ферментация, може да се използва за когенерация на електроенергия и топлина, а сухият остатък от процеса, който съдържа въглерод, фосфор и азот, може да се компостира и да се използва за торене (биотор).

7. Противодействие с болестите по животните и борба с патогенните заболявания

Животновъдството ще бъде неблагоприятно засегнато от по-големия топлинен стрес вследствие повишаването на температурата и влажността на въздуха, което засяга здравето и доброто физическо състояние на животните. Промените в температурата и валежите могат да засегнат животновъдството по отношение на възпроизводството, метаболизма и здравето. Промените в температурата и валежите също може да доведат до разпространение на патогени, а паразитите могат да повлияят на разпространението на болести, като едновременно с това се намалява производителността на животните и се увеличава смъртността. Промените в климата може също да засегнат наличието и качеството на фуражните и пасищни ресурси.

Климатичните промени играят ролята на катализатор за промяната на спектъра на патогенност. Промените в климата, а оттам и в екологията на гостоприемниковите популации (в т.ч. на резервоарните и на векторните видове животни), на инфекциозния агент или на едните и другите едновременно, се считат като водещ механизъм за промяна в диапазона на системата „гостоприемник - патоген”.

Едновременно с това те са и фактори, които затрудняват контрола върху тези болести. Болестите на животните водят до повишена смъртност или непреки загуби (допълнителни разходи за лекарства, разходи за извънреден труд и икономически загуби).

Устойчиво управление на горските територии - СЕКТОР ГОРИ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
1. Делът на горските масиви от използваната земя нараства; 2. Увеличение на производството и на износа на продукти от горския сектор; 3. ОСП благоприятно влияе върху конкурентоспособността на горския сектор. Темпът на нарастване на БДС на българското горско стопанство следва положителния темп на нарастване на БДС на ниво ЕС-28; 4. Съотношението между общия прираст и действителното ползване на дървесина в България е сравнително благоприятно (около 60%), което е показател за устойчивото управление на горите у нас, тъй като има непрекъснато трайно акумулиране на запас; 5. Запасите на въглерод в живата биомаса на горските дървесни видове и мъртвата дървесина отбелязват тенденция на нарастване, което потвърждава ролята на горите в България в компенсиране на отделените емисии на парникови газове и смекчаване на влиянието на климатичните промени; 6. Промяната в нивата на въглеродни запаси в трите основни склада на въглерод – биомаса, мъртва органична материя и почви, представлява основата при изчисляване на поглъщането или отделянето на CO₂ от горите. Запасите на въглерод в живата биомаса на горските дървесни видове и мъртвата дървесина отбелязват тенденция на нарастване, което потвърждава ролята на горите в България в компенсиране на отделените емисии на парникови газове и смекчаване на влиянието на климатичните промени.	1. Връзката между науката и горския бизнес, въвеждането на иновации и трансферът на технологии в горския сектор са слабо развити; 2. ОСП не създава трайни тенденции на запазване и увеличение на броя на заетите в горското стопанство; 3. До този момент на национално ниво не са оценявани състоянието и тенденциите в развитието на ландшафтни модели, влиянието на динамиката на промените в ландшафта върху значими за горските екосистеми екологични процеси и не са докладвани данни; 4. Липсва Закон за ландшафта, национална класификация и класификационна схема за определяне на типовете горски ландшафти в България, както и проведено обсъждане с участието на всички заинтересовани страни за необходимостта от възприемане на ландшафтен подход при управлението на горските територии. 5. Осезаем недостатък е липсата на ангажираност на собствениците на гори, на общините и другите заинтересовани страни към охраната на горите, на превантивните действия и гасенето на горски пожари; 6. Ненавременно и недостатъчно финансиране на противопожарните мероприятия в горските територии и в близост до тях; 7. Недостатъчно развита информационна система за горите, липсата на горски кадастър и на Национална инвентаризация на горските територии; 8. Липсва Национална горска инвентаризация, като инструмент, който показва развитието на горския ресурс в количествено и качествено отношение и осигурява информацията за въглеродния баланс в българските гори. 9. Необходимост от отразяване на реките в горски фонд, наличието на водоизточници за питейни води и санитарно-охранителни зони с цел определяне на връзката между горски екосистеми и води и устойчиво управление, тъй като в голяма част от лесоустройствените планове те не са

	отразени. 10. Недостатъчно интегриране на дейностите по запазване на биологичното разнообразие с горското планиране и със стопанисването на горите, в т.ч. липсата на инвентаризация на горското биоразнообразие и картиране на мъртвата дървесина като важен компонент на горските екосистеми; Промяна в реда и режимите за предоставяне на разрешителни за добив на инертни материали и минерални суровини с оглед засилване на контрола и постигане на по-висока ефективност при неговото прилагане;
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Разписване на ясни условия за допустимост за подпомагане на пасища и ливади, които да бъдат съобразени с особеностите на природните дадености в страната, както и с ограниченията по НАТУРА 2000. 2. Отрасълът може да бъде оценен като перспективен предвид наличието на достатъчен суровинен ресурс, устойчиви вътрешни и външни пазарни позиции на произведените продукти; 3. Запасът от дървесина показва трайна тенденция към нарастване, поради естествения прираст на горите и ниския обем на ползваната дървесина; 4. През следващите десетилетия се очаква увеличение на дървесните запаси и натрупване на въглерод поради растеж на млади гори; 5. Необходимо е опазване на наличните „горещи точки“ на биологично разнообразие, участъци с гори във фаза на старост, групи от биотопни дървета и поддържане на подходящи коридори между тях, за да се осигури свързаност и потенциал за миграция на индивиди и генетичен обмен; 6. Опазване на естествения видов състав на горите и свързаността между горските парцели с естествен характер в тези зони; 7. Идентифициране на ключови местообитания и поддържането им с оглед осигуряване на реална защита на видовете с ограничено разпространение; 8. Необходимо е прилагане на мерки за ограничаване на навлизането на инвазивни видове, особено насекоми и гъби, в горските екосистеми, както и обучение сред обществеността 9. Необходимо е да се доразвие единната (географска) информационна система за горите, включително за сигнализиране, отчет и анализ на горските пожари в страната като се отразят реки и питейни водоизточници; 10. Подобряване стопанисването на горите във водосбора на повърхностните водни тела предназначени за питейно-битово водоснабдяване, увеличаване горските площи чрез залесителните дейности във водосбора над питейните водоизточници. 11. Увеличаване горските площи чрез залесителните дейности в райони с риск	1. Критичен фактор, ограничаващ конкурентоспособността на горския сектор е липсата на работна ръка; 2. Спрямо останалите икономически подсектори (като земеделие и селски туризъм), използващи природни ресурси, горският сектор предлага най-ниска доходност; 3. Голяма част от изкуствените насаждения са основно от бял бор (48%) и черен бор (41%), разположени на неподходяща надморска височина за разпространение на тези видове, което е причина за намален прираст и влошено здравословно състояние на дърветата; 4. Възрастовата структура на иглолистните и широколистните гори показва тенденция към нарастване дела на средновъзрастните и зрелите гори; 5. Едва 50,7% от полезащитните горски пояси (ППП) са в добро състояние, и в които своевременно са провеждани отгледни мероприятия; проблеми при стопанисването поради различното санитарно състояние на видовете в един и същи пояс, което налага конкретни решения при различен състав на поясите; 6. Голямата част от ППП са на относително еднаква възраст - около 50 години, необходимо е провеждането на мероприятия по техното подмладяване; 7. Най-рискови са зоните на ниска надморска височина с висок дял земеделски земи в близост до горски площи, което отразява факта, че около 80% от всички пожари са причинени от човешка дейност, предимно опожаряване на земеделски земи за почистване на пасища; 8. Традиционно прилаганите практики за изграждане на горски пътища изостават в сравнение с използваните в други европейски страни; 9. Според данни на ФАО, върху около 64% от цялата площ на страната и 24% от горския фонд протичат ерозионни процеси в различна степен; 10. Поройните прииждания и наводнения в отделни райони на страната продължават и в последните години, като причиняват значителни материални щети и ерозионни процеси. Установено е, че се развиват ерозионни процеси върху 15% от горските земи на България.

от засушаване и негостиг на вода като важен фактор за подобряване на състоянието на водните ресурси 12. Необходимо е да се доразвие единната (географска) информационна система за горите, включително за сигнализиране, отчет и анализ на горските пожари в страната; 13. Необходимо е актуализиране на съществуващите стратегии и планове за защита на горските територии срещу ерозия, вкл. определяне площите и степента на ерозираност на горските територии чрез прилагане на съвременни методи при лесоустройствените инвентаризации на горския фонд и идентифициране на необходимите залесителни дейности в горския фонд (като размер и начин на постигане на траен ефект). 14. Насърчаване на технологичните иновации в горския сектор с оглед производството на продукти с висока добавена стойност и широко приложение от строителство до лекарства и храни.	

8. Устойчиво управление на горските територии, запасите от дървесина и въглерод в горската биомаса, за адаптиране към промените на климата.

Устойчивото състояние на горското стопанство, чиято основна цел е удовлетворяването на сегашните и бъдещи човешки потребности от гори и горски продукти, понастоящем се концентрира основно върху трите стълба на устойчивото развитие, а именно: неговата конкурентоспособност, екологична съвместимост и социална отговорност. Многофункционалният характер на горското стопанство, като динамична система, едновременно обвързана и зависима във времеви и пространствен аспект от състоянието и промените в околната среда, климата, политиката, икономиката, технологията и обществото като цяло, както на микро, така и на макро равнище са в основата на устойчивостта на горското стопанство. Нараства делът на възобновителните сечи със семенно възобновяване, което води до увеличаване дела на възобновените по естествен път гори на 79,6% от общата площ на проведените през 2011 г. възобновителни сечи, при 76,4% през 2005 г., в резултат на което се увеличава площта на естествените и полуестествените гори.

Следва да се насърчи прилагането на добри лесовъдски практики, особено в недържавните гори, като: извеждане на планираните отгледни сечи, превръщането на издънковите гори в семенни, провеждане на сечи с дълъг възобновителен период, особено на изборните.

9. Устойчиво управление на горите, включително увеличаване на залесените площи в страната, опазване на горските местообитания, биоразнообразието и екосистемните услуги от горите Горските площи в България заемат около една трета от територията на страната и са с площ 4,230 млн. ха, от които 3,864 млн. ха са гори. Те са изключително важни за осигуряване на множество екосистемни услуги, включително редица икономически дейности, които са ключови за качеството на живота на хората, като например осигуряване на чисти питейни води, защита на почвите от ерозия, регулиране на климата, добив на дървесни и недървесни продукти, защита на биоразнообразието, осигуряване на среда за туризъм и рекреация.

От всички сектори, именно секторът „Горско стопанство“ има най-висок дял в поглъщането на въглеродни емисии. Според оценките на Националния доклад за инвентаризация на емисиите на парникови газове, горите са компенсирали около 12% от всички емисии в периода от 1988 до 2011г.

Специфична цел 5 на регламента: НАСЪРЧАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ КАТО ВОДА, ПОЧВА И ВЪЗДУХ

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ - Запазва се добър екологичен баланс между обработваемите земи и ПЗП, показващ стремежа на земеделските производители да запазват ПЗП. - Слаб до умерен интензитет на загуби на почва, вследствие на ерозия. Последователна политика за ограничаване на ерозията и намаляване загубите на органичното вещество в почвата чрез ДЗЕС за стопанствата и интерес на фермерите към подмярка Контрол на почвената ерозия. - Нивото на употреба на пестициди е под европейските равнища. - Все още нисък азотен и фосфорен отпечатък в почвите. България все още е сред страните с най-нисък излишък на азот и отрицателен излишък на фосфор. - Запазване на тенденцията за подобряване на качеството на повърхностните води и подобряване на състоянието на подземните води. - Съгласно приетите прагове общият индекс на експлоатация на ресурсите след 1991 г. не показва стрес върху наличните пресни водни ресурси в България. Нисък стрес се отбелязва при подземните водни ресурси. - Предоставени са значителен брой консултантски услуги за фермерите по мерките от ПРСР, свързани с агроекология, биоземеделие и <i>Националният план за действие по изменение на климата</i>.	СЛАБИ СТРАНИ - Делът на земеделската земя намалява от 51,7% до 47%. - Има засилена минерализация на почвеното органично вещество във всички обработваеми земи. - Въпреки ниския азотен и фосфорен отпечатък в почвите, общото количество минерални торове, употребено в България за периода 2007-2016 г. нараства. Част от подземните водни тела са с нитратно замърсяване. - Средната азотна норма на единица площ се увеличава и вече доближава средната разрешена за ЕС-27. - При нитратите се наблюдава слаба тенденция на повишение. - В някои райони продължава концентрацията на животни на малки площи, което води до натоварване на почвите, повишени емисии ПГ и проблеми с оползотворяването/рециклирането на оборския тор. - Подценени са от страна на фермерите елементите на ландшафта, буферните ивици и земите за агролесовъдство (същата е тенденцията в ЕС-28). - Проблеми при използването на води за напояване поради немодернизирани системи за напояване.
ВЪЗМОЖНОСТИ - Продължение на стимулирането на затревяване/зачимяване на площите с овощни насаждения. - Използване на азотфиксиращите, междинните и покривните култури, зеленото торене, консервационните обработки на почвата за подобряване на азотния баланс, контрол на ерозията и добавяне на органично вещество, биоразнообразието и за намаляване емисиите на ПГ, стимулиране на интегрираното земеделие. - Стимулиране използването на торове, съдържащи биологично активни вещества. - Екологосъобразно оползотворяване на оборска тор. - Създаване на буферни ивици около повърхностни водни тела и екологосъобразно управление. - Подобряване на ефективността на вегетативните биофилтри. Това ще допринесе до намаляване замърсяването на водите с хербициди, за ограничаване на натоварването на повърхностно течащите води с азотни и фосфорни съединения - Модернизирани на системите за напояване, което да подпомогне ефективно използване на водите, осигуряване на непрекъснатост на реките, намаляване на	ЗАПЛАХИ - Намаляването на земеделските земи в периода 2007-2017 г. и риска от самозалесяването им, което основно засяга неизползвани земи в районите с природни и други ограничения. - Увеличаващо се ниво на употреба на ПРЗ, поради глобалното затопляне и увеличено ниво на болести и вредители. - Увеличена нужда от напояване, поради глобалното затопляне и климатичните промени, но и съществуващата немодернизирана хидромелиоративна инфраструктура. - Въпреки, че емисиите на амоняк са по-ниски в сравнение със средните в ЕС-28, е необходимо България да положи допълнителни усилия за изпълнение на целите до 2030 г.

разходите и спирането на загубите на вода. 8. Прилагане на действия за смекчаване и/или възстановяване на водните тела, за да постигнат целта на Рамковата директива за водите.	

Специфична цел 5 на регламента: НАСЪРЧАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ КАТО ВОДА, ПОЧВА И ВЪЗДУХ

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ 1. Запазва се добър екологичен баланс между обработваемите земи и ПЗП, показващ стремежа на земеделските производители да запазват ПЗП. 2. Слаб до умерен интензитет на загуби на почва, вследствие на ерозия. Последователна политика за ограничаване на ерозията и намаляване загубите на органичното вещество в почвата чрез ДЗЕС за стопанствата и интерес на фермерите към подмярка Контрол на почвената ерозия. 3. Нивото на употреба на пестициди е под европейските равнища. 4. Все още нисък азотен и фосфорен отпечатък в почвите. България все още е сред страните с най-нисък излишък на азот и отрицателен излишък на фосфор. 5. Запазване на тенденцията за подобряване на качеството на повърхностните води и подобряване на състоянието на подземните води. 6. Съгласно приетите прагове общият индекс на експлоатация на ресурсите след 1991 г. не показва стрес върху наличните пресни водни ресурси в България. Нисък стрес се отбелязва при подземните водни ресурси. 7. Предоставени са значителен брой консултантски услуги за фермерите по мерките от ПРСР, свързани с агроекология, биоземеделие и <i>Националният план за действие по изменение на климата</i>.	СЛАБИ СТРАНИ 1. Делът на земеделската земя намалява от 51,7% до 47%. 2. Има засилена минерализация на почвеното органично вещество във всички обработваеми земи. 3. Въпреки ниския азотен и фосфорен отпечатък в почвите, общото количество минерални торове, употребено в България за периода 2007-2016 г. нараства. Част от подземните водни тела са с нитратно замърсяване. 4. Средната азотна норма на единица площ се увеличава и вече доближава средната разрешена за ЕС-27. 5. При нитратите се наблюдава слаба тенденция на повишение. 6. В някои райони продължава концентрацията на животни на малки площи, което води до натоварване на почвите, повишени емисии ПГ и проблеми с оползотворяването/рециклирането на оборския тор. 7. Подценени са от страна на фермерите елементите на ландшафта, буферните ивици и земите за агролесовъдство (същата е тенденцията в ЕС-28). 8. Проблеми при използването на води за напояване поради немодернизирани системи за напояване.
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Продължение на стимулирането на затревяване/зачимяване на площите с овощни насаждения. 2. Използване на азотфиксиращите, междинните и покривните култури, зеленото торене, консервационните обработки на почвата за подобряване на азотния баланс, контрол на ерозията и добавяне на органично вещество, биоразнообразието и за намаляване емисиите на ПГ, стимулиране на интегрираното земеделие. 3. Стимулиране използването на торове, съдържащи биологично активни вещества. 4. Екологосъобразно оползотворяване на оборска тор. 5. Създаване на буферни ивици около повърхностни водни тела и екологосъобразно управление. 6. Подобряване на ефективността на вегетативните биофилтри. Това ще допринесе до намаляване замърсяването на водите с хербициди, за ограничаване на натоварването на повърхностно течащите води с азотни и фосфорни съединения 7. Модернизирани на системите за напояване, което да подпомогне ефективно използване на водите, осигуряване на непрекъснатост на реките, намаляване на	ЗАПЛАХИ 1. Намаляването на земеделските земи в периода 2007-2017 г. и риска от самозалесяването им, което основно засяга неизползвани земи в районите с природни и други ограничения. 2. Увеличаващо се ниво на употреба на ПРЗ, поради глобалното затопляне и увеличено ниво на болести и вредители. 3. Увеличена нужда от напояване, поради глобалното затопляне и климатичните промени, но и съществуващата немодернизирана хидромелиоративна инфраструктура. 4. Въпреки, че емисиите на амоняк са по-ниски в сравнение със средните в ЕС-28, е необходимо България да положи допълнителни усилия за изпълнение на целите до 2030 г.

разходите и спирането на загубите на вода. 8. Прилагане на действия за смекчаване и/или възстановяване на водните тела, за да постигнат целта на Рамковата директива за водите.	

1. Поддържане на подходящ баланс на земеделските площи според вида на земеползване и поддържане на разнообразие на културите

Относителният дял на земята за селскостопанско предназначение в България възлиза на около 47% от националната територия, докато средният показател за ЕС е 46%. Горските площи варират през последните години, но през 2017 г. достигат 35% от територията.

Отбелязва се увеличение на горските и залесените земи в страната през периода 2007-2017 г. за сметка на селскостопанските земи, които са основният източник, както за увеличаване на залесените територии, така и за увеличение на земите, заети с дейности извън земеделието и горското стопанство. Земите с друго предназначение нарастват от 1,7 млн. ха до 1,9 млн. ха. **Намалението на селскостопанските земи с около 7% в периода 2007 – 2017 г.** крие немалък риск от трансформирането на земеделски земи в урбанизирани територии и самозалесяването им, което основно засяга неизползвани земи в необлагодетелстваните части на страната. **Използваемата земеделска площ (ИЗП)** в страната показва движение в устойчиви диапазони, заключаващи се между 5,0–5,2 млн. ха.

Анализът на земната покривка показва, че делът на земеделската земя намалява от 51,7% до 47%, а делът на горската земя се увеличава от 31,4% до около 35%.

Запазва се съотношението между земеделските земи и ИЗП при декларираните площи, на базата на референтното съотношение, формирано през 2015 г.

Наблюдаваното увеличение при площите с други култури е добра тенденция - добавя азот в почвата и заменя нуждата от минерално торене и предоставя възможност за сеитбообръщения. Доброто състояние на площите, заети с овощни насаждения, в периода 2007-2017 г. поражда и необходимост за добро управление на почвите в тях.

2. Подобряване качеството на почвите чрез продължаване на усилията за ограничаване на процесите на водна и ветрова ерозия

В периода 2014-2017 г. засегнатите площи от плоскостна водна ерозия и почвените загуби остават относително постоянни. В сравнение с предходната година през 2017 г. се наблюдава слабо намаляване на интензитета на плоскостната водна ерозия. В периода 2015-2017 г. засегнатите площи от ветрова ерозия остават относително постоянни. В сравнение с 2016 г. през 2017 г. се наблюдава увеличаване на интензитета на ветровата ерозия (*Източник: "Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България за 2017 г."*).

Данните от Joint Research Centre (JRC) на ЕК и Европейската Федерация Консервационно Земеделие (2016) показват, че страната ни попада в категорията на страните в ЕС със слаб до умерен интензитет на загуби на почва, вследствие на ерозия.

В периода 2005-2016 г. засегнатите площи от ветрова ерозия и почвените загуби остават относително постоянни.

Приложима практика за намаляване на ветровата и водната ерозия е консервационното земеделие.

Възможни са и практики, включващи зелени вегетативни ивици /биофилтри/. Основно се използват за ограничаване на ерозията и на замърсители като седименти, фосфор, тежки метали, азот, въглеродороди (IDEQ, 2005). Вегетативните ивици (биофилтри) са площи или ивици земя, върху които се поддържа растителност, която подпомага контрола на замърсяванията.

3. Поддържане на добър баланс на запасеност на почвите с органично вещество

Запазването и повишаването на хранителни елементи в почвите чрез съвременните земеделски практики е съвкупност от технологични дейности по обработка на почвата, хидромелиоративни мероприятия, балансирано торене с минерални и органични торове, пестеливо използване на пестициди и връщане в почвата на органични отпадъци - преработени механично или компостирани. Намаляването на хранителните елементи в почвите от обработваемите земи е свързано с изнасяне на повърхностния почвен слой в следствие от

ерозионни процеси, окисление на органичния въглерод от териториите с интензивни обработки, неправилна агротехника, деградация на почвената структура, уплътняване на почвата и др.

Запасеността на почвите с биогенни елементи се определя чрез съдържанието на общ азот, органичен въглерод и общ фосфор, както и съотношението между органичен въглерод и общ азот. Съдържанието и съотношението на биогенните елементи в почвата имат пряка връзка с почвеното плодородие и с храненето на растенията.

В периода 2005-2017 г. почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи/органично вещество. В периода 2005-2017 г. обработваемите земи и постоянно затревените площи се характеризират с високо съдържание на органичен въглерод и средна запасеност с азот и фосфор и в двете дълбочини: съответно 0-20 см/20-40 см за обработваеми земи и 0-10 см/10-40 см за постоянно затревени площи (*Източник: "Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда през 2017 г."*). Тези резултати показват сравнително добри възможности за възпрепятстване на мобилността на замърсителите, попаднали в почвите. Налице, обаче, е тенденция към намаляване на запасите на почвено органично вещество в повърхностния слой (Европейска Федерация за Консервационно Земеделие, 2016), като те са в категорията ниски до средни, и отрицателен баланс на въглерод в обработваемите земи (MITERRA/Roth C model (Smart soil project), WUR, Agricultural markets Task Force, 15-9-2016). Чрез задържането на органичното вещество се адресират прихващанията на въглеродни емисии).

Налице е трайна тенденция към намаляване на запасите на почвено органично вещество в обработваемите земи.

4. Продължаване на поддържането на нисък азотен и фосфорен отпечатък в почвите

България все още е сред страните с най-нисък излишък на азот, който е значително под средното за ЕС-28 (51 кг/ха годишно към 2015 г.). Към момента, средната норма на торене с азотни торове не се превишава (158 кг N/ха ИЗП за 2016 г., при норма на торене от 170 кг/ха/г).

Въпреки, че азотният отпечатък е нараснал с 1,7 пъти - от 90 кг/ха през 2007 г. на 154 кг/ха през 2016 г., като цяло той е нисък (кг/ха наторена площ), което индикира нисък риск за замърсяване на околната среда и здравето на хората. Фосфорният баланс показва недостиг в България - брутният баланс е намалял два пъти - от -3 на -6 кг/ха годишно, което сигнализира за увеличаване дефицита на фосфор в почвата. Вследствие на това, фосфорния отпечатък се е понижил с 50% за периода 2007-2016 г., което се дължи на голямото увеличение на наторени площи (близо 5,6 пъти) и на по-малкия темп на увеличение на употребените тонове (2,8 пъти).

5. Продължаване на прилагане на оптимизирана и устойчива употреба на ПРЗ, минерални и органични торове с цел опазване на водите

В България средната стойност на нитратите, които са основен замърсител за подземните води, показват слаба тенденция на повишение за 20-годишния период. През 2017 г. се наблюдава запазване на тенденцията за подобряване качеството на повърхностните води в България по отношение на основните физико-химични показатели, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план. За периода 1996-2017 г. в България концентрациите на O_2 (разтворен кислород), NH_4-N (Амониев азот), $N-NO_3$ (Нитратен азот), БПК₅ (Биохимична потребност от кислород) и PO_4-P (Ортофосфати) показват намаляване на нивата от предходни години. Леко повишаване има при ХПК (химична потребност от кислород) през 2017 година.

През периода 2012-2015 г. качеството на сладките и на подземните води леко се е подобрило в сравнение с предходния отчетен период (2008-2011 г.).

Употреба на пестицидите на Европейско ниво нараства след 2009 г., а в България то е под европейските равнища, но също продължава да нараства значително след 2014 г. - от около 1 000 тона (2014 г.) до около 3 800 тона (2017 г.).

Общата тенденция относно съдържанието на нитрати в повърхностни води е към намаляване в последните 20 години, но се наблюдава слаба тенденция на повишение на средните стойности за последните 3 години. Част от подземните водни тела са с нитратно замърсяване.

6. Намаляване на емисиите на амоняк от селското стопанство

Селското стопанство в България емитира 84% от общото количество амоняк за страната, което е по-малко в сравнение със средното за ЕС-28 (92 %).

Управлението на оборския тор е с най-голям принос от земеделските подсектори в ЕС за емисиите на вредни вещества във въздуха.

Емисиите на NH₃ от селското стопанство на България се дължат 57,5% на управлението на различните видове оборски тор и 42,3% на внасянето на неорганични N торове.

Емисиите на NH₃ от селското стопанство за периода 1990-2017 г са намалели с 63,6% и през 2017 г. представляват едва 1,14% от емисиите на ЕС.

Селското стопанство в България генерира около 60% по-малко NH₃ на единица обработваема площ в сравнение с ЕС-28, Франция или Полша и 14,5% и 23,1% по-малко в сравнение с Гърция и Румъния.

Рециклираното количество животински изпражнения, урина и оборски тор в България се е увеличило 8,45 пъти за периода от 2014 г. до 2016 г.

Ангажиментите на България по Директива 2001/81/ЕО и по Гьотеборгския протокол към Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния (КТЗВДР) за нивата на емисиите на SO₂, NO_x, NMVOC и NH₃ за 2017 г. са изпълнени.

7. Намаляване на натиска от селското стопанство върху водните ресурси чрез подобряване на водния баланс и дела на напояване, както и възстановяване и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура.

Най-големият потребител на вода е селското стопанство: на този сектор се падат около 40% от общото годишно количество вода, използвано в Европа. Въпреки повишаването на ефективността в сектора от деветдесетте години насам, селското стопанство ще продължи да бъде най-големият потребител и през следващите години, допринасяйки за недостига на вода в Европа.

Като цяло и независимо че е отбелязан известен положителен напредък, пренасищането с хранителни вещества от селското стопанство продължава да бъде едно от най-големите натоварвания върху водната среда.

На европейско ниво около 40% от повърхностните водни тела са в добро или отлично екологично състояние или потенциал, като езерата и крайбрежните води имат по-добро състояние от реките и преходните води. За България по отношение на биологичните индикатори за повърхностни води от категория „реки“ при 56% от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние и за категория „езеро“ при 30 % от наблюдаваните пунктове не се постигат целите за добро състояние. Наблюдава запазване на тенденцията за подобряване качеството на повърхностните води в България по отношение на основните физико-химични показатели, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план.

Търсенето на вода за напояване на земеделски култури в България през 2017 г. спада до 287 млн. куб. м, или с 6,8% спрямо 2016 година. В сектор Селско, горско и рибно стопанство водата за напояване през 2017 г. се оценява на 255 млн. куб. метра.

Прогнозираното увеличение на сушите в големи части на Южна Европа би увеличило конкуренцията между различни потребители на вода, като селското стопанство, промишлеността, туризма и домакинствата.

Общият индекс на експлоатация на пресните водни ресурси показва, че в периода 2000-2017 г. няма стрес върху водната екосистема на България. През 2017 г. индексът е оценен на 5,6%, което е близо до средния за периода 2000-2016 г. (6%). Въпреки, че България е

относително богата на сладки води, тъй като водните ресурси се формират предимно от външен приток и са неравномерно разпределени на територията на страната, някои региони изпитват недостиг през пролетта и лятото с WEI+ от 22-23 % (БД ИБР, източник ЕАОС, 2017). В тази връзка, трябва да се положат допълнителни усилия за приспособяване към климатичните промени и в частност към недостига на вода. Един подход, който може да се развие в следващите години е насърчаване на повторната употреба на вода за напояване в селското стопанство в съответствие с Регламент (ЕС) 2020/741 на ЕС и Съвета от 25.05.2020 г. относно минималните изисквания за повторно използване на водата. В същото време, слабата продуктивност на културите, изискващи напояване и високата им уязвимост към засушаване изисква възстановяване на главната хидромелиоративна инфраструктура като предпоставка за конкурентно и устойчиво развитие на земеделието и особено на сектори плодове и зеленчуци, но също и на полски култури, нуждаещи се от напояване. Съществуващата хидромелиоративна инфраструктура е остаряла, голяма част от нея е в лошо състояние. Използването ѝ е неефективно, поради висока енергоемкост и значителни загуби на вода, което от своя страна повишава разходите за напояване. Тя е проектирана да задоволява нуждите на големите социалистически кооперативи и не отговаря на настоящата структура с преобладаващо малки и средни стопанства. Запазени са напоителни системи върху площи от 777 000 ха, но реално се напояват около 100 000 ха (13%), намаляват фермите, които напояват.

Повече от две десетилетия на недостатъчни инвестиции в напоителните системи са довели до значително влошаване на състоянието им, в следствие, на което в страната е отчетено намаляване на поливните площи и ограничаване на възможностите за насърчаване на конкурентоспособността на селското стопанство, особено в годините с неблагоприятни климатични условия.

Значителната годишна вариация на валежите създава заплахи за полските култури, което показва, колко важно е да бъде решен трайно въпросът с напояването. Достъпът до напояване в най-застрашените райони е ключов, за да се намали рискът от провал на реколтата и за стимулиране развитието на интензивни производства (зеленчуци) с по-висока добавена стойност.

Специфична цел 6 на регламента: ПРИНОС ЗА ЗАЩИТА НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ, ПОДОБРЯВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМНИТЕ УСЛУГИ И ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА И ЛАНДШАФТА

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ 1. Процентът земеделската земя под ангажименти за управление, подкрепящи биоразнообразието и/или ландшафтите (на база одобрени в ПРСР) в България (15%) е по-висок от средноевропейския. 2. Висок дял на земеделските площи в Натура 2000 (23% от общо 34,9% площи в Натура 2000 от територията на страната), спрямо средния в ЕС-28 (~11%). 3. Висок темп на нарастване на площите с биологичното земеделие, успешно съчетаване с агроекологичните мерки и високи ползи за биологичното разнообразие и климата. 4. Индексът на обикновените видове птици за България показва увеличение на числеността с 11% на фона на дългосрочна тенденция на намаление за ЕС. 5. Индикаторът "Промяна в числеността на зимуващите водолюбиви птици" в България показва нарастване в периода 2015-2017 г. 6. Общо подобряване на природозащитното състояние на местообитанията - намалява дялът на местообитанията в неблагоприятно-незадоволително (U1) от 88% до 79%, а се увеличава дела на тези в благоприятно състояние от 11% до 12%. 7. Делът (в %) на видове/популации на птици, размножаващи се в България, с намаляващ или стабилен статус остава относително постоянен при краткосрочната и при дългосрочната тенденция. Отчита се положителната тенденция на запазване при популациите със увеличаващ се статус. 8. Земеделските стопани са придобили знания и умения за прилагане на природосъобразни практики върху земите попадащи в обхвата на мрежата Натура 2000, има засилен интерес и много добро усвояване на компенсаторните	СЛАБИ СТРАНИ 1. България е сред държавите-членки с най-голяма загуба на земи с ВПС (>0,2% от ИЗП), поради интензификацията на земеделието, като те са най-високи в централната част на страната, района Дунавската равнина и Добруджа. 2. Площите под биоземеделие са все още малък % от ИЗП. 3. Запазва се неблагоприятната тенденция на намаляване на видовете птици, обитаващи земеделските земи (-27%) в сравнение с ЕС (-32%). 4. Увеличава се дялът на видовете от Европейски интерес за опазване в неблагоприятно -лошо, а намалява дялът на видовете в благоприятно състояние. 5. Някои пасища с ВПС в България са били сериозно увредени, особено в редица зони по „Натура 2000“. 7. Генетичното разнообразие в животновъдството и растениевъдството показва, че местните породи и сортове съставляват само малка част от общото количество, и че висок процент местни породи и сортове са застрашени. 8. Обществената подкрепа за опазване на биологичното разнообразие и устойчивото използване на биологичните ресурси е недостатъчна. Екологичното образование не е ефективно, като бавно се развива интегрирането на въпросите по опазване на биологичното разнообразие във всички образователни степени и форми на обучение.

плащания за земеделските стопани, които стопанисват земеделски земи в териториите от мрежата НАТУРА 2000. 9. Природозащитният статус на земеделските местообитания (пасища), свързани със селското стопанство е със стабилна тенденция към подобрение. 10. Защитените територии в България се увеличават, както по отношение на общата площ (SEBI 007), така и като брой защитените територии. 11. "Индексът на достатъчност", показващ достатъчно предложени зони по Натура 2000 за опазване на местообитанията и видовете от интерес на общността (SEBI 008) се доближава до 100% за България.	
<u>ВЪЗМОЖНОСТИ</u> 1. България е сред страните с най-значимия дял на ИЗП, стопанисван от стопанства с ниска интензивност (60,8%). Това предоставя възможност за подкрепа на нискоинтензивни земеделски практики (био-, интегрирано и консервационно земеделие), опазващи местообитанията и видовете, и адресиране на климатичните промени. 2. Подобряване управлението на местообитанията (включително пасищата) и по-пълното интегриране на изискванията на Директивата за местообитанията в горскостопанските дейности. 3. Увеличаване възможностите за нови елементи на ландшафта и подобряване функционирането на съществуващи такива.. 4. Добри перспективи за развитие на сектор биоземеделие; засилен е и интересът на младите фермери към него. 5. Дейности за „екологизиране“ на стълб 1 (напр. ЕНП), изискванията за условност (ДЗЕС + кръстосано съответствие и мерките по Агроекология и Натура 2000 и) са ключови за подобряване на състоянието на ПЗП и трябва да бъдат продължени. 6. Понастоящем в Стълб 1 само 3-4% от площите са в схемата за наличие на 2 култури, а около 87-88% са в схемата за наличие на	<u>ЗАПЛАХИ</u> 1. В България площите с висока и средна интензивност (закупени вложения на торове, пестициди и фуражи в Евро/ха) бележат ръст. 2. Интензификацията на земеползването оказва негативно влияние върху състоянието на птиците в земеделските земи като цяло и в периодите на мътене. 3. Разораването и превръщане в обработваеми площи допринася за разрушаването и изчезването на ценни местообитания (включително ПЗП или изоставени гори) 4. България се намира сред страните с относително средно равнище по брой на опасните Инвазивни и Чужди Видове (ИЧВ), но заплахата от тях изисква мерки срещу разпространението им.

поне 3 култури – водещи сме в ЕС-28, но ефекта на мащаба оказва благоприятно влияние върху биологичното разнообразие. 7. Противодействие на тенденцията за намаляване популациите на опрашители и по-специално на пчелите, включително чрез използване на Европейски модели за оценка на опрашителния потенциал на екосистемите с отчитане на броя опрашители и наличието на растения, които им служат за храна; плащания за екосистемна услуга опрашване. 8. Нарастване на знанията и развитие на иновациите за опазване на видовете, местообитанията и ландшафта и земеделските земи. 9. Въвеждане на плащания за горски екосистемни услуги.	

Потребности по специфична цел 6 на регламента: ПРИНОС ЗА ЗАЩИТА НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ, ПОДОБРЯВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМНИТЕ УСЛУГИ И ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА И ЛАНДШАФТА

1. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на естествените местообитания и на дивата флора и фауна от Европейски интерес.

Има необходимост от мерки за подобряване на природозащитното състояние на видовете (нептичи) и местообитанията с Европейска значимост, включени в Директивата за местообитанията (92/43/ЕЕС) в земеделски земи в защитени зони и територии.

В анализа са изведени данни за състоянието на видовете и местообитанията от Европейски интерес, като съгласно изискванията на двете директиви държавите-членки имат отговорност да поддържат или да възстановят до благоприятен природозащитния им статус:

Природозащитното състояние на видовете с Европейска значимост, включени в Директивата за местообитанията (92/43/ЕЕС) показват тенденции в България, близки до Европейските т.е. повишаване процента на видовете в неблагоприятно-незадоволително (U1) природозащитно състояние.

Данните за България, показват общо подобряване на консервационния статус на местообитанията. Отчита се намаляване на дела на местообитанията в неблагоприятно-незадоволително (U1) състояние от около 88% през 2012 г. на 79% през 2018 г., а тези в благоприятно състояние се увеличават от около 11% през 2012 г. до около 12% през 2018 г. . Като цяло промяната на оценките се дължи на промяна на методиката, по които са правени, а не на самото състояние – в обобщените данни на ЕЕА/ЕТС е отразено, че при 70,74% от оценките се наблюдава „non-genuine change“, едва при 0,53% се наблюдава “genuine change”, т.е. реални промени и при 23,94% няма промени.

Като застрашаващи биологичното разнообразие могат да бъдат посочени неправилните обработки на почвата при наклонените терени, изсичането или изрязването на храстовидна или дървесна растителност, пресушаването и разрушаването на влажните зони, разораването на пасища и ливади, разораването на почвата или изсичането на дървесна растителност в буферни зони до водни тела, предизвикващо загуба или деградация на местообитанията или до нарушаване на условията за видовете в тях. Като резултат природни масиви и местообитания се разпокъсват (фрагментират), формират се прегради и препятствия, затруднява се връзката между отделните видове.

Съществува необходимост от продължаване на дейностите за опазване на влажните зони в страната, които са силно зависими и повлияни от земеделските практики. Въздействието от земеделието върху влажните зони е свързано най-вече с дифузното замърсяване с биогенни елементи и пестициди, пресушаване и промяна на предназначението на пасищата и ливадите в орни земи.

2. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на видове птици, свързани с обработваеми земи и тревни площи в земеделски земи.

Птиците са използвани като важен показател за състоянието на околната среда. Птиците са чувствителни към промените в околната среда, включително замърсяването и изменението на местообитанията. Птиците се считат за добри индикатори за измерване на разнообразието и целостта на екосистемите, тъй като те обикновено са близо до върха на хранителната верига, имат голям обхват и

способността да се придвижат на друго място, когато средата им стане неподходяща, като така реагират на промените в местообитанието си.

От всички 76 вида птици, чието състояние е оценено чрез индекса на обикновените видове птици през 2017 г., намаляващите са 16%, увеличаващите са 25%, стабилните са 25%, а тези с неопределена категория на тенденцията са 34%. От оценените 76 вида, 27 вида обитават земеделските земи, 16 вида са горски видове и 33 вида обитават други типове местообитания. *(Източник: "Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България, 2017 г.")*

Индикаторът за птици в земеделските земи служи като барометър за промяната на биологичното разнообразие на земеделските ландшафти в Европа. Индикаторът е съставен индекс, който измерва степента на промяна в относителното изобилие от обикновени видове птици в избрани места. "Списъкът на видовете в ЕС" понастоящем обхваща 39 вида, които са зависими от земеделските земи за хранене и гнездене и не могат да се развиват в други местообитания. Данни за България са оскъдни (ЕЕА, 2019), но те показват доближаване до Европейската тенденция за намаляване на птиците в земеделските площи. Въпреки това, в България се запазва силно неблагоприятната тенденция на видовете, обитаващи земеделските земи (-27%), или обитаващи местообитания, които под някаква форма са повлияни от селскостопанските практики.

Намаляването на индекса за състоянието на популациите на птиците е признак за влошеното състояние на тези видове и средата, която обитават. Причините за преобладаващо неблагоприятни промени в числеността на птиците, обитаващи местообитания, които под някаква форма са повлияни от селскостопанските политики и практики, са свързани премахването на полските граници (синори), премахването на храстите, разораването на пасищата, химизацията и най-общо, процесите на интензификацията в селското стопанство. Специално значение за защита на птиците имат местообитания за гнездене и такива за хранене, които са свързани със земеделските площи. *(Източник: "Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България, 2017 г.")*

3. Съхраняване и възстановяване на елементи на ландшафта и постигане на благоприятен природозащитен статус на постоянно затревените площи.

Земеделският ландшафт подкрепя биологичното разнообразие и екосистемните услуги, като предоставя ползи за агро-екосистемите и за околната среда, в т.ч опазване на хабитати, намаляване на ерозията на почвата, подобряване на почвеното плодородие, регулиране на водния отток, адаптиране към измененията на климата. Структурните елементи на ландшафта са живи плетове, синори, каменни или дървени огради, отделни дървета или буферни зони между земеделските площи и водни обекти, които са важни гнезда за различните видове.

Проучвания в България доказват, че разнообразието на видове е по-високо в екстензивно ползвани пасища с наличие на по-голям процент храстова растителност. Цялостното премахване на храстите води до загуба на биоразнообразие, включително и на популации на приоритетни за опазване биологични видове и типове местообитания. То води и до влошаване качеството на естествения ландшафт.. Унищожаването на храстовата растителност води до влошаване състоянието на популациите и местообитанията на значителен брой консервационно значими видове, включени в приложенията на Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година за опазване на дивите птици и Директива 92/43 на ЕИО за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна, както и в Закона за биологичното разнообразие

Според предоставените данни от Евростат (ниво NUTS-3), България попада сред държавите-членки с най-голяма загуба на земи с ВПС, поради интензификация на селското стопанство, като площите със загуби са в категориите повече от 0,2% и от 0,005 до 0,2% от ИЗП. Загубите са най-високи (>0,2% от ИЗП) в централната част на страната, в района Дунавската равнина и Добруджа. В районите с преобладаващо екстензивно земеделие да се запазват съществуващите елементи на ландшафта, докато в интензивните райони са необходими целенасочени действия за създаването и възстановяването им.

Площите под екстензивна паша, от своя страна, заемат в България около 28% от ИЗП, като по този показател България се нарежда в средата на класацията на ДЧ на ЕС, като по-добри показатели в сравнение с нас отчитат Румъния и Полша. Екстензивната паша

показва гъстотата на пасуващите животни, ненадвишаваща 1 животинска единица (ЖЕ) на 1 ха фуражна площ (фуражни култури, постоянни пасища и ливади), като дял от ИЗП. Изменението на площите под екстензивна паша показва намаляване на натиска на животновъдството. Екстензивното пасуване допринася за намаляване на уплътняването на почвата вследствие на по-малкия брой животни на единица площ, намаляване на водоплощната ерозия и запазване на биологичното разнообразие от пасищни видове растения. По-високата гъстота на животните на единица пасищна площ означава и по-голямо количество отделени екскременти на хектар фуражна площ, което увеличава риска от натоварване с хранителни вещества (азот и фосфор) и придвижване на излишъците от тях чрез повърхностните и подпочвени води. По-високата гъстота на животните на единица площ допринася и за завишаване на емисиите на парникови газове (азотни съединения).

4. Насърчаване на извършването на земеделски дейности в райони с природни и други специфични ограничения.

В много случаи, изоставените маргинални площи в полупланинските и планински райони довеждат до загуба на биологично разнообразие, особено при дребните земеделски стопанства. Извършването на дейност следва да минимизира рисковете от изоставяне на земята и последващо опустяване, загуба на биологично разнообразие и ценен ландшафт. Определянето на района се основава на обективни биофизични критерии.

Все още е налице негативна тенденция малките семейни стопанства в полупланински и планински райони и необлагодетелстваните райони да изоставят земеделски земи, поради неспособност за конкуренция с големите земевладелци. В същото време, тези райони са най-ценни за биологичното разнообразие, особено полуестествените местообитания, развивали се при непрекъсната, но екстензивна паша, като същото важи за заливни равнинни ливади.

5. Насърчаване на практиките за разширяване биологично земеделие

Според данни на Евростат през 2017 г. България е отчетла площ от 136 618 ха, заети с биологично земеделие (БЗ), в сравнение с 2007 г. - 13 646 ха, т.е. десетократно увеличение. За сравнение през 2017 г. ЕС-28 има 12 560 189 ха обща площ с БЗ, спрямо 7 268 143 ха през 2007 г., т.е. темповете на нарастване на площите с БЗ у нас са многократно по-високи в сравнение със средните темпове на нарастване за ЕС-28. Данните на ниво ЕС сочат, че в България се поддържа относително балансирано разпределение на площите под различен тип биологично производство, в сравнение с Гърция с преобладаващ дял на постоянно затревени площи, Полша и Румъния с голям дял на обработваеми земи, и Франция с голям дял на трайните насаждения.

Високият темп на нарастване на площите с биологичното земеделие в успешно съчетаване с агроекологичните мерки води и до високи и мултиаспектни ползи, както за постигане на целите за опазване на биоразнообразието, така и за смекчаване на въздействието на климатичните промени (чрез запазване и увеличаване на органичното вещество в почвата, повече растителна покривка и прихващане на ПГ в (Първи Официален Отчет за Изпълнение на Трети НПДИК, МОСВ, 2017), и за подобро качество на води и почви и почвеното биоразнообразие, поради неупотребата на минерални торове и химични пестициди. Прилагането на практиките на биологичното производство влияе индиректно за подобряване или поддържане на доброто природозащитно състояние на природни местообитания и видове от Натура 2000.

Този сектор стимулира заетостта и привлича млади земеделски стопани, като осигурява 10—20 % повече работни места на хектар, отколкото конвенционалните стопанства, и създава добавена стойност за селскостопанските продукти. В допълнение към мерките по линия на ОСП, Комисията ще представи план за действие относно биологичното земеделие, който ще помогне на държавите членки да стимулират предлагането и търсенето на биологични продукти. Тя също така ще гарантира доверието на потребителите чрез кампании за популяризиране и екологосъобразни обществени поръчки. При изпълнение на агроекологичните количествени цели за целия ЕС, определени в Стратегията за биологичното разнообразие и в стратегията „От фермата до трапезата“, ще бъдат взети предвид различните отправни точки и нееднаквият напредък, постигнат от държавите членки

6. Насърчаване на практики за справяне с генетична ерозия и внасяне на Инвазивни чужди видове (ИЧВ) и неместни, съгласно националното законодателство видове.

Инвазивните чужди видове (ИЧВ) представляват една от най-важните заплахи за биологичното разнообразие, причинявайки сериозни екологични и социално-икономически въздействия.

В България по естествен път или в резултат на човешката дейност са разпространени и се разпространяват чужди видове, някои от които представляват заплаха за генетичната чистота на местните популации или увреждат качествата на природните местообитания. Макар и идентифициран, този проблем все още не е напълно проучен, както за животинските, така и за растителните видове. Под формата на горски култури са разпространени няколко чуждоземни дървесни вида – лиственица, дугласка ела, секвоя, веймутов бор, някои видове тополи и др. Те формират малка част от горите в страната, но независимо от това, налице са предпоставки за генетично замърсяване на местните видове.

Внасяне на неместни видове на регионално ниво може да бъде и замяната на естествените широколистни горски екосистеми с изкуствени насаждения, предимно от иглолистни и други видове, неприсъщи за съответните местообитания. Залесяването с неподходящи растителни видове изменя състава на съобществата и микроклимата, което може да доведе до изчезване на определени, обикновено стенотопни таксони растения и животни с висока консервационна значимост (напр. повечето видове охлюви, всички земноводни, смокът-мишкар). Разрушават се естествените места за размножаване и се унищожават ловните местообитания на прилепите и т.н.

7. Запазване и подобряване на генетичното разнообразие в животновъдството и растениевъдството в селското стопанство.

Стратегия за опазване на генетичните ресурси включва прилагането *in situ* / на фермерски мерки и *ex situ* методи. Това са допълнителни възможности за запазване на разнообразието от генетични ресурси за храна и селско стопанство. От 70-те години на миналия век са положени усилия за смекчаване на загубата на променливост на растителни генетични ресурси (PGR) чрез създаване на колекции *ex situ* Genebanks в Европа поддържат приблизително една трета от световните колекции от зародишни култури *ex situ*.

Конвенцията за Биоразнообразие (CBD) насърчи опазването на *in situ* на видове. Член 2 специално признава домашните и култивирани видове като важен компонент от глобалното биологично разнообразие

Опазването на генетичните ресурси на земеделските стопанства и насърчава стопаните да съхраняват местни породи и култури, като ги подпомагат за тяхното ангажиране с опазването на генетичните ресурси на селското стопанство или предприемат разпространение и консултативни действия.

Около 10 000 растителни вида са били използвани за храна от човека от началото на земеделието. Днес само около 150 растителни вида съставляват диетите на по-голямата част от световното население. От тях само 12 вида осигуряват над 70 процента храна, докато четири - ориз, царевица, пшеница и картофи - съставляват над 50 процента от предлагането на храна, а само 30 култури осигуряват 90 процента от световния калориен прием.

Дивите родственици на културите (CWR-crop wild relatives) са видове, тясно свързани с културите (включително културите потомство) и това определя тяхната потенциална способност да допринасят за полезните качества на културните видове, като устойчивост на вредители или болести, подобряване на толерантността на културите към стресови абиотични условия като суша, подобряване на добива или стабилност. Те също могат да повишат хранителното съдържание на културите, включително протеин в твърда пшеница, калций в картофи и провитамин А в домати и др.

В няколко страни от ЕС популациите от местни породи, въпреки че като цяло са добре приспособени към местните обстоятелства и ресурси, остават в критично нисък брой, заменени от няколко и широко разпространени високопродуктивни породи, въведени за тази цел. Фактът, че местните породи съставляват само малка част от цялата популация и че висок процент местни породи са застрашени, показва риск от загуба на биологично разнообразие.

Необходимо е засилване на свързаността и синергията между научните звена/институти и приложната наука със земеделските практики, с цел използване на генофонда в земеделието и животновъдството (приспособени към климатичните и екологични условия

на страната породи), както и насърчаване закупуването и разпространението на култури и сортове, приспособени към климатичните изменения.

8. Подобряване на опрашителя потенциал на екосистемите и наличието на подходящи растения.

Опрашителите са основен компонент на биологичното разнообразие и са необходими за възпроизводството на повечето растителни видове (ентомофилните растения, които са 84% от всички растения на земята), т.е. предоставят екосистемната услуга опрашване.. Популацията на опрашителите оказва влияние върху устойчиво осигуряване на хранителната независимост (по данни от Европейския парламент 76% от производството на храни в Европа зависи от опрашителите), качеството и количеството на селскостопанските добиви и икономическата възвръщаемост на земеделските стопанства, но влияе и индиректно върху контрола на вредителите, качество на почвата и водата и ландшафтна естетика. Опрашителите включват не само пчели, но и пеперуди, молци, бръмбари, оси и бозайници, като прилепи и птици. Те представляват един от най-важните показатели за здравето на околната среда, като се има предвид, че статистиките и тенденциите от цяла Европа, макар и понякога частични, показват притеснителен спад в популацията на опрашители - 56 вида опрашители са защитени от Директива 92/43 / ЕИО за местообитанията, от които 67% от оценките са неблагоприятни.

На европейско ниво има разработен модел за оценка на опрашителя потенциал на екосистемите с отчитане на броя опрашители и наличието на растения, които им служат за храна. Тенденцията в ЕС-28 и България за намаляване популациите на опрашителите и по-специално на пчелите, изисква спешни мерки за възстановяване и запазване на популациите на пчелите и другите организми-опрашители..

Дейностите за повишаването на биологичното разнообразие на ниво ферма трябва да се стимулират в прилагането на бъдещата ОСП в България.

Трябва да се подкрепят, както екологичната инфраструктура, която пресъздава и възстановява мозайки от местообитания и функционална свързаност на опрашители в селските и градските пейзажи, така и да се насърчават поддържането на добре управлявани живи плетове. Важни са мерките за стимулиране на буферни ивици, тревисти/цъфтящи ивици по протежение на водни течения и многогодишни цъфтящи райони, за насърчаване на биологичното разнообразие с цел защита на възможностите за набиране и местообитания за опрашители и за биоконтролни агенти. В допълнение това осигурява по-добър контрол на ерозията на почвата. Поставянето на кошери в или в близост до горски територии ще допренесе за възпроизводството и за опазване на видовото разнообразие на горите.

9. Опазване и подобряване на биологичното разнообразие, устойчиво управление на горите, горските местообитания и подобряване на екосистемните услуги, предоставяни от горите.

Мотиви: Горските площи в България заемат около една трета от територията на страната и са с площ 4,230 млн. ха, от които 3,864 млн. ха са гори. Те са изключително важни за осигуряване на множество екосистемни услуги, включително редица икономически дейности, които са ключови за качеството на живота на хората, като например осигуряване на чисти питейни води, защита на почвите от ерозия, регулиране на климата, добив на дървесни и недървесни продукти, защита на биологичното разнообразие, осигуряване на среда за туризъм и рекреация. По данни на МОСВ и природозащитните организации, броят на уязвимите, застрашените и критично застрашените горски видове птици, бозайници, други гръбначни и безгръбначни животни се увеличава през последните 10 години.

В съответствие с целта за осигуряване на строга защита на всички останали девствени и вековни гори в Европа от решаващо значение е същите да бъдат идентифицирани, картографирани, наблюдавани и ефективно опазвани, които представляват най-богатите горски екосистеми.

Възможностите за подпомагане на дейности за обезпечаването и съхранението на горски екосистемни услуги може да адресира потребностите за насърчаване на устойчиво управление и подобряване състоянието на горите и горските площи, включително поддържане и подобряване на биологичното разнообразие, водните и почвени ресурси, и борбата с изменението на климата.

Специфична цел 7 на регламента: ПРИВЛИЧАНЕ НА МЛАДИ ФЕРМЕРИ И УЛЕСНЯВАНЕ НА РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ 1. По-висок относителен дял на стопанствата на младите стопани в общата възрастова структура на земеделските стопанства, в сравнение с ЕС-27. 2. Най-голям брой млади стопани има в секторите: полски култури, тревопасни животни и трайни насаждения. 3. По-висока производителност на труда младите фермери в сравнение с тази в останалите стопанства. 4. Силна връзка на потомствените млади фермери с родното място, със земеделската земя и фамилните традиции. 5. По-висока насоченост на младите стопани, в сравнение с останалите фермери, към внедряването на иновации и използването на цифровизацията в земеделието. 6. Висока степен на осъзната необходимост от повишаване на квалификацията и получаване на консултантски услуги. 7. Увеличава се броят и разширява тематиката на предоставените консултации на младите фермери. 8. За почти всички видове иновации се наблюдава засилен интерес към внедряване от производителите. 9. Нараства броя на предприятията в ХВП, „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Селско, горско и рибно стопанство“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, „Преработваща промишленост“, в сектор „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти“. 10. Ръст на микро предприятията.	СЛАБИ СТРАНИ 1. Недостатъчна работна ръка в отрасъла. 2. Рязкото намаляване на заетите в отрасъла и на стопанствата на младите фермери потиска добавената стойност и ръста на производството. 3. Най-слабо присъствие на млади фермери има в секторите свине, птици и зайци; смесено животновъдните и зеленчуците. 4. Най-голям е спадът на земеделска работна сила в районите на Северна България. 5. Ниската производителност в секторите животновъдство, плодове и зеленчуци, силно изоставаща от тази в ЕС-27, води до по-ниско заплащане на труда в земеделието. 6. Ниско професионално- квалификационно равнище на мениджърите на земеделските стопанства, в т.ч и на младите. 7. Недостатъчен собствен капитал, ниска кредитоспособност на младите фермери и липса на средства за модернизация и иновации в стопанството. 8. Недостатъчен обхват на младите фермери, включени в обучителните курсове и консултантските услуги предоставяни от НССЗ и липса на добри алтернативни възможности за получаване на съвременни и компетентни знания с практическа приложимост. 9. Ниска степен на развитие на предприятията в технологичен аспект, както и при прилагане на цифровите технологии 10. . Висок коефициентът на безработица в селските общини със слаба икономическа активност (от 20-50%). 11. Недостатъчен брой на интензивно технологични МСП
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Ръстът на доходите на земеделските производители дава възможност за увеличаване на заплащането на труда, което ще реши част от проблема с техния недостиг. 2. Модернизацията и внедряването на нови технологии и техника за подобряване условията на труд са пътят за преодоляване на преобладаващата част от проблемите. 3. Изключително важна е модернизацията в животновъдството, където ситуацията с намирането на работници е най-критична. 4. Ускоряване на модернизацията ще увеличи производителността, производството и възможностите за заплащане ще се подобрят. 5. Положително влияние на инвестиционите и насърчителни мерки върху насочеността към отглеждането на трайни насаждения, зеленчуци на открито, етерично-маслени култури, полски култури и пчеларството. 6. Перспективата да получат добра доходност от земеделие и да се развиват е надежден мотив за задържане на младите хора в земеделието. 7. Тенденциите към увеличаване на плащанията по Схемата за млади земеделски стопани в бъдеще. 8. Възможност за участие на младите стопани в мероприятия от различен вид,	ЗАПЛАХИ 1. Демографска криза (трайно обезлюдяване, постоянно намаляване и влошаване възрастовата структура на селското население и др.). 2. Ниска привлекателност на качеството на живот в селата за младите хора. 3. Голям процент от селските домакинства са без интернет достъп. 3. Липсата на възможности за наемане или закупуване на повече земя, особено в най-плодородните райони, отблъсква болшинството млади хора. 4. Селското стопанство продължава да е с неприемливи технически (ниска степен на механизация), технологични, ергономични и др. условия на труд за младите хора. 5. Инвестиционите и насърчителни мерки нямат желаният положителен ефект върху привличането и задържането на работна сила в сектор „Тревопасни животни“. 6. Липсата на преференциални условия за ползване на кредити и средства за инвестиране могат да откажат част от младите фермери да продължат дейността. 7. Безвъзмездната помощ за младите стопанства по инвестиционните мерки не е диференцирана. 8. Заплащането на труда в отрасъла продължава да изостава от заплащането в

свързани с трансфер и разпространение на знания и иновации. Социален резерв и възможности за съхранение на фермерството в минимум 1/5 от сегашните земеделски стопанства. 9. Инвестиране в иновации и в ИТ сектори, в иновативни и технологично интензивни производства. 10. Навлизане на нови технологии в установени производства. 11. Запазване на тенденцията на увеличаване на разходите за придобиване на ДМА в секторите селско, горско и рибно стопанство. Стабилизиране на разходите за придобиване на ДМА в неземеделски дейности;	останалите икономически дейности.

Потребности по специфична цел 7 на регламента: ПРИВЛИЧАНЕ НА МЛАДИ ФЕРМЕРИ И УЛЕСНЯВАНЕ НА РАЗВИТИЕТО НА БИЗНЕСА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

1. Ускоряване на модернизацията на земеделските стопанства на младите стопани

Потребността от ускоряване на модернизацията на земеделските стопанства на младите стопани се обуславя от силното изоставане процеса на въвеждане на иновационните и технологични средства за ефективно функциониране на техните стопанства. С най-голяма сила необходимостта от обезпеченост с техника, прикачен инвентар и специализирано оборудване е в т.н. уязвими сектори, където състоянието с използваните материални производствени ресурси е най-незавидно. Техническите и технологични нововъведения са важен детерминиращ фактор за по-високи производствени резултати. С навлизането на специализирани машини и оборудване в тези сектори ще се намали използването на ръчен труд, тези стопанства ще могат да следват добрите земеделски практики, което ще осигури по-високи добиви при отглеждането на плодове и зеленчуци и продуктивност в говедовъдните и овцевъдни стопанства с по-малко разходи на труд. Допълнително това ще допринесе за покриване на санитарно-хигиенните и хуманните изисквания към отглежданите животни.

Иновационните нововъведения и свързаните с това инвестиции ще допринесат за издигне на качествено ново равнище материално-техническата база на стопанствата, което ще има за проекция повишаване на привлекателността на земеделския труд; ще доведе до увеличаване на производителността на труда и съответно повишаване на доходността от земеделска дейност; обективно ще нараства необходимостта от специфични знания за управление на сложните селскостопански машини, агрегари и т.н. Това на свой ред ще мотивира младите стопани и другите заети в отрасъла да придобият нови допълнителни знания в областта на земеделието и животновъдството и издигане на тяхното квалификационно равнище.

2. Увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход и улесняване стартирането на стопанство

Селскостопанският отрасъл с ниската степен на генерирани доходи и неприемливи условия на труд продължава да бъде ниско привлекателен особено за по-младите хора. Резултатите и изводите от направеният анализ на развитието на младата работна сила в аграрния отрасъл показват, че проблемите свързани с преодоляването на отлива на жизнеспособна работна сила от отрасъла през следващото десетилетие, а и в по-дългосрочен план, ще стоят на дневен ред както у нас, така и в Европа. Въпреки, че делът на младите

аграрни мениджъри в България е по-висок от средният за Европейските страни, тяхното абсолютно намаление свидетелства за сериозни проблеми свързани с привличането и трайното задържане на млади хора в отрасъла.

Основната група от причини, които демотивират младите хора да се занимават със земеделие и действат в посока на прекратяване заетостта в отрасъла са свързани с ниското равнище на земеделските доходи, ниската степен на механизация предимно в т.н. уязвими сектори, ограниченият достъп до кредити и закупуване на земя, несигурни пазарни цени и пречки пред стоковата реализация на продукцията, неприемливи технически, технологични, ергономични и др. условия на труд в сравнение с останалите отрасли.

Потребността от увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход се обуславят от: в основата на мотивацията за стартиране на агробизнес е необходимият първоначален капитал, с който по-голяма част от младите лица не разполагат; ниският размер на фермерския доход. Първоначалният капитал е необходим не само за новите фермери, но и за тези които наследяват земеделски стопанства, защото е необходимо постигането на технологично обновяване и модернизиране на съществуващите стопанства. Резултатите от действащите специални насърчителни мерки за младите стопани през първите два програмни периода показват силна заинтересованост за усвояване на финансовата подкрепа в секторите на растениевъдното производство и слаба ориентация към говедовъдните и овцевъдните стопанства.

Заедно с потребността от увеличаване на подкрепата за младите стопани е необходимо да се повиши ефекта от тези финансовите стимули. Това с особена сила важи за младите лица които не са потомствени фермери, а правят опити да навлязат в този бранш без да имат някаква земеделска практика, специфични знания и тяхната устойчива заетост е по-трудно постижима цел. Най-много това касае лицата от големите градове, които не са имали връзка със селото и земеделската земя. Затова възниква потребността от прилагането на диференциран подход при предоставяне на финансовите средства за младите стопани. Приоритет следва да имат лицата живеещи в селските райони; такива които са наследили стопанството от близки родственици; семейни с едно или две деца; лица които желаят да създадат животновъден обект с определен вид животни (основно крави и овце) или да разширят съществуващ вече такъв обект.

Потребността от насърчаване предаването на земеделската дейност между поколенията се обуславя от факта, че потомствените фермери са най-сигурният ресурсен източник за съхранение на фермерството, за устойчива земеделска заетост и развитие на собствен аграрен бизнес. Върху възникването на тази потребност допълнително влияние оказва липсата понастоящем на национален регламент за ранно пенсиониране на земеделските производители и съответно прехвърляне стопанството на млади фермери.

По данни на НСИ всяка година селата губят от своя човешки потенциал приблизително с 1,6%. Този процес е съпроводен с постоянно застаряване и влошаване на възрастовата структура на селското население. Заплащането на труда в земеделието е по-ниско отколкото в останалата част на икономиката, което се дължи на ниската добавена стойност на единица площ и на заплащане в сектора, съобразено със средните за района, страната и вида на труда. През 2016г. средно на 1 ГРЕ в стопанство на млад фермер се падат по 20.3 ха използвана земеделска площ (при средно- 17.6 ха)и 5,5 ж.е.

Въпреки, че производителността на труда в стопанствата на младите фермери е по-висока от тази в останалите стопанства, тя продължава да бъде доста по-ниска от постигнатото средно равнище на производителността на труда в ЕС-27.

Потребността от насърчаване към различен тип обединения за пазарна реализация е пряко свързана с необходимостта от увеличаване на фермерския доход на младите стопани. Колективната организация при изкупуване на готовата земеделска продукция и последващ избор на най-изгодните пазарни условия и канали за нейната реализация гарантират получаването на по-сигурни и високи приходи. Освен това следва да се отбележи благоприятното обстоятелство, че младите фермери в по-голяма степен в сравнение с останалите фермери са склонни към изграждането и участие в различен тип обединения за пазарна реализация.

Друга форма на подкрепа на фермерския доход е диверсификацията на производството.

Диверсификацията включва следните направления:

- пренасочване на производството в стопанството от монокултурна към многокултурна структура;
- производство и продажба на продукти в различни периоди от годината;
- смесено производство на растениевъдни и животновъдни продукти;
- наред със земеделското производство включване и на неселскостопански дейности.

Анализът на данните за диверсификацията към други неземеделски дейности очертава малкия брой и нисък относителен дял на стопанствата, извършващи други дейности и носещи им допълнителни доходи в рамките на стопанската единица.

Налага се изводът, че стопанствата в България са слабо диверсифицирани към други неземеделски дейности и равнището на диверсификация продължава да намалява, което запазва риска от нестабилност на доходите.

3. Повишаване на професионално-квалификационното равнище на мениджърите и останалите заети в отрасъла

Особено неблагоприятна качествена характеристика на работната сила в земеделието е нейното ниско образователно и квалификационно равнище. В това отношение силно изоставаме от Европейското равнище. Въпреки напредъка през последните години, положителните промени са недостатъчни за коренно усъвършенстване на образователно-квалификационна структура на фермерите. На практика продължава да се чувства остро недостигът от висококвалифицирани специалисти, способни да управляват сложните производствени процеси, специализираната селскостопанска техника, машини и оборудване от последно поколение.

Самите млади земеделски стопани осъзнават необходимостта от постоянното повишаване на знанията и квалификацията, както и преквалификация. Въпреки нарастващата роля на НССЗ като център за трансфер на знания в областта на земеделието с широкомащабната си дейност, тя може само частично да помогне за посрещане на потребностите от висококвалифицирани мениджърски кадри. Това определя потребността от разширяване достъпа до знания чрез използването на повече образователни източници за придобиване на необходимите знания и практически опит.

Потребността от повишаване на професионално-квалификационното равнище на заетите в отрасъла се обуславя от няколко причини. Налице е силно изоставане от средното Европейско равнище по отношение на образователно-квалификационната подготовка на аграрните мениджъри и на останалите трудови ресурси в земеделието, което е неблагоприятен факт за имиджа на страната ни. Необходимостта от коренна и ускорена модернизация на земеделските стопанства и очакваното навлизане на нови производствени и информационни технологии в отрасъла изискват прилагането на нови знания не само свързани с аграрното производство, но и такива по управление и маркетинг, агро-екология, финанси, компютърна грамотност, софтуерни приложения и др. Управлението на съвременно модерно земеделско стопанство и експлоатацията на селскостопански машини и техника от ново поколение е немислимо да се реализира от лица без необходимото образование, специфични знания и квалификационни умения.

Потребностите свързани с разширяване капацитета на организациите ангажирани с обучението и предоставянето на консултантски услуги на земеделските стопани, както и подобряването на контрола върху тяхната дейност, със засилването на контрола върху издаването на съответните сертификати за преминалите обучителни курсове, с обогатяването на съдържанието на обучителните курсове и диверсификация на формите за предоставяне на консултантски услуги се обуславят от: недостатъчният експертен капацитет, с който разполагат съответните обучителни организации; от слабият контрол върху дейността им в т.ч. и при издаването на сертификационните

материали; от необходимостта за постоянно привеждане на учебното съдържание на предлаганите курсове в съответствие с навлизащите нови технологии и предоставяне на специфични практически знания. Задоволяването на горепосочените потребности ще бъде в посока на увеличаване професионално–квалификационният потенциал на аграрните мениджъри и на другите заети в отрасъла до ново по-високо равнище.

Заедно с неблагоприятната възрастова структура на работната сила в земеделието, проблем е нейното ниско квалификационно равнище. По данни на Евростат, от всички управители на земеделски стопанства през 2007 г. 85% са с най-ниска степен на квалификационно ниво (0-2). За 10-годишния изследван период обхватът на лицата с това квалификационно равнище намалява на 72.3% през 2016 г. Този факт сам по себе си е положителен сигнал за редуциране на неквалифицираната земеделска заетост. Въпреки това обстоятелството, че близо една трета от всички мениджъри остават без никаква квалификационна подготовка, а останалата част са с ниска степен, показва, че този проблем продължава да стои с особена острота пред работната сила в отрасъла.

4. Намаляване диспропорциите в земеделската заетост на младите стопани между различните райони и аграрни сектори

В регионален аспект различията са белязани с по-високото от средното за страната намаление на работната сила в отрасъла от Северозападна България и най-слабо в областите на Югозападна и Южна Централна България. Що се касае до загубата на семейната работна сила най-застрашени са отново граничните и погранични териториите на Северозапада плюс тези от Югоизточна България. Нарушеният баланс при формирането на трудовият потенциал между отделните райони е пряко следствие от съществуващите диспропорции в цялостното икономическо, социално-демографско, техническо, технологическо и друг тип развитие на общините и областите принадлежащи в различните райони на страната.

В секторно отношение, съществените различия в земеделската заетост са свързани с факта, че най-слабо присъствие на млади фермери има в смесените животновъдни стопанства, в сектор „свине, птици и зайци” и в сектор „зеленчуци”. Други различия освен тези предопределени от обективно съществуващите предпоставки свързани със същността и характера на производството и труда в отделните земеделски сектори, се свеждат до: равнището и качеството на механизация и автоматизация на земеделските стопанства; равнището на постигната производителност на труда и съответно на генерираните в тях земеделски доходи; в състоянието на производствените (технически, технологични, ергономични, социално -битови) условия на труда; възможностите за пазарна реализация на селскостопанската продукция;

ефектите от усвоените Европейски и национални субсидии; степента на атрактивност на земеделския труд; равнището на инвестиционна активност в земеделските стопанства и др.

Изброените по-горе различия в регионално и секторно отношение, които в по-голямата част са с мащабите на диспропорции обуславят следните потребности: Подобряване на цялостната социална и техническа инфраструктура в т.ч. по-широк интернет достъп; адекватни мерки за подобряване качеството на живот в селските райони; Намаляване на отрицателните демографски процеси в селските райони и специално в планинските и другите необлагодетелствани райони; Стимулиране развитието на фамилното земеделие и другите нишови сектори, особено в планинските и другите необлагодетелствани райони; Стимулиране сдружаването на младите стопани на регионален и отраслов принцип. С намаляването на регионалните и секторни диспропорции в трудовата заетост, ще се постигне по-балансирано развитие на отделните региони и сектори в отрасъла.

5. Улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони и създаване и подпомагане на стартирането на стопански и неземеделски дейности

Група фактори, които определят икономиката се отнасят към структурата на пазара труда, търсенето на работна сила, мобилността на трудовите ресурси. Другата група фактори са инвестициите, приходите от произведената продукция, добавена стойност от икономическа дейност. В селските общини за определящи диверсификацията на икономиката са предприятията от „Преработващата промишленост“, „ХВП“, „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Транспорт, складиране, площи“ „Хотелиерство и ресторантьорство т.е. предимно в отрасъл услуги.

Един от проблемите в селските райони е влошената възрастова структура, отлива на млади хора, намаляване на населението и липсата на човешки потенциал. В по-малките населени места преобладават предимно възрастни хора над 65 години, а в градските райони се концентрират предимно младите в активна трудоспособна възраст, където човешкият потенциал е в пъти над този в селските райони. Финансова подкрепа в развитието на стопанска дейност в селските райони ще допринесе за създаване на работни места и привличане на млади хора в селските райони.

Селските райони изостават в производителността на труда, а по-високите нива на безработица, обясняват по-ниската покупателна способност на населението в селските райони от средния индекс на покупателната способност и по-ниските нива на доходи. Микро предприятията са определящи за националната икономика те способстват за осигуряване на по-висока заетост, икономически растеж и производителност.

Инвестициите в дълготрайни материали активи нарастват за микро предприятия предимно в областта на услугите, но техния производствен капацитет е по-нисък от този на малките и средните.

6. Стимулиране на иновативни или технологично интензивни производства и развиване на дейности в секторите на индустрията и на информационните услуги, които да допринасят за повишаване на добавената стойност

За подобряване на конкурентоспособността на предприятия е необходимо въвеждане на нови технологии и цифровизации на бизнес процеси, както и подобряване на производителността на труда. За ускоряване на развитието на икономиката в селските райони е необходимо да се инвестират в иновативни продукти, което би довело до по-добри позиции на микро предприятиятани МСП на местния и международния пазар. В тази връзка въвеждане на цифровите технологии, на иновативни бизнес процеси са решения за подобряване на рентабилността на МСП.

В селските райони инвестициите в иновации и технологични производства ще имат принос за диверсификация на техните икономики извън типичните земеделски дейности. Диверсификацията на икономическата структура в селските райони създава допълнителна заетост и ползата е в ограничаване на отлива на младите хора и намаляване на риска от обезлюдяване и от бедност.

Специфична цел 8 на регламента: НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА, РАСТЕЖА, СОЦИАЛНОТО ПРИОБЩАВАНЕ И МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО БИОИКОНОМИКАТА И УСТОЙЧИВОТО ГОРСКО СТОПАНСТВО

SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
1. Растеж на БВП, на БДС и паритета на покупателната способност на населението на национално ниво. 2. Спад на процента на регистрирани безработни на възраст до 29 г. и на дълготрайно безработните лица в селските райони . 3. Нарастване на заплатите в сектор търговия и услуги; селско, горско стопанство и рибарство, преработваща промишленост. 4. Запазване на броя на предприятията в селските райони в всички икономически дейности. Нарастване на производителността на труда в МСП. 5. Нарастване на разходите за придобиване на ДМА в сектор селско, горско и рибно стопанство, услуги, търговия. 6. Стабилно развитие на селски туризъм; увеличаване на броя на леглата, на броя на туристите, и нощувките в селските райони. 7. Запазване на броя на многопрофилните болници. Увеличаване на лечебните заведения за извънболнична помощ. 8. Наличие на творчески занаяти, музеи, читалища, клубове за развитие на културни дейности. Нарастване на броя на читалищата. Обновени молитвените храмове на вероизповеданията (църкви, манастири, джамии и др). 9. Широкообхватност на подпомогнатите инфраструктурни мерки от двете програми за развитие на селските райони и стратегиите за местно развитие. Не се откроява една или група общини, която да доминира по отношение на броя финансирани инфраструктурни проекти. Формиране на малки групи от съседни общини със сходен брой финансирани инфраструктурни проекти. 10. Общините без финансирани проекти по инфраструктурните мерки се различават от общините без финансирани проекти по бизнес мерките, т.е. не се наблюдават общини –селски райони без финансирани проекти по социално-икономическите	1. Междурегионални и вътрешнорегионални диспропорции в икономическото развитие и качеството на живот. 2. Намалена гъстотата на населението в Северен централен, Североизточен и Южен централен район. Концентрация на населението в големите градове и общинските центрове. 3. Изразена тенденция на обезлюдяване на селските райони. 4. Отрицателен естествен прираст. Нарастване на застаряващо население и намаляване на населението до 40 г. 5. Коефициентът на заетост в селските общините е под нивото на ЕС-28. Дисбаланс на броя на наетите между селските и градските общини. 6. Делът на безработните лица с ниско образователно и квалификационно равнище е по-висок от градските общини. 7. Неравенство в разпределение на доходите (вътрешно и междурегионално). 8. Коефициентът за бедност е 32.8% и надвишава нивото на ЕС-28 за 2018г. Коефициентът за бедност в селските райони през 2018 г. е 47.4%, значително над стойността на коефициента за ЕС-28 (23.7%). Дисбаланс в локализирането на засегнатите лица в риск от бедност. 9. Неравномерна концентрация на предприятията. Засилване на икономическото неравенство между общините в селските райони. 10. Недостиг на инвестиции в технологични производства. 11. Намаляване на броя на образователни структури вследствие на негативните демографски и миграционни процеси. Намаляване на броя на професионалните гимназии в селските райони. Намаляване на броя на

направления. 11. Ремонтирана и реновирана общинска пътна мрежа в част от селските райони. 12. Преобладаващата част от селските райони са обхванати от бизнес мерките по ПРСР 2007-2013 г. (311,312,313). Липса на териториална диференциация на средния размер на финансираните проекти по мерки 311,312,313,4-311,4-312,4-313 13. Обхват на значителна част от територията и населението в селските райони от ЛИДЕР и VOMP. Подобрен достъп до финансиране от европейските фондове за бизнеса и местната общност. 14. Изграден местен капацитет за управление и наблюдение на европейските средства (екипи на МИГ). 15. Подпомогнатите основни за местната икономика дейности, създадени условия за задържане и завръщане на инициативни хора в местната общност.	детските градини, броя на училищата и учениците. 12. Влошена осигуреност на населението с общопрактикуващи лекари в селските райони. Нисък брой на хората, обслужвани от едно болнично заведение в селските райони. Неравномерно покритие на селските райони от мрежата от лечебни заведения 13. Увеличаване броят на възрастните хора и на лицата от рисковите групи в нужда от здравни и социални грижи.. Различия в осигуреността с лекари по дентална медицина. 14. 97% от общините селски-райони са получили подпомагане за инфраструктурни проекти, но броя на проектите в различните общини варира значително (от само 1 проект до над 20 проекта). 15. Пътни отсечки в лошо и незадоволително състояние. 16. Остаряла и амортизирана водоснабдителна мрежа в някои населени места. 17. Липса на канализационни системи и ПСОВ в много населени места 18. Непълно покритие на територията на селските райони с фиксирана широколентова инфраструктура и съответно ниско използване информационните и комуникационни технологии. 19. Слаба предприемаческа активност. 20. Слабо обслужване на гражданите по-електронен път (малък дял онлайн публични услуги). 21. Значителни разлики в броя на подпомогнатите проекти по бизнес мерките (311.312.313) между отделните общини. Изключително слабо подпомагане на бизнес мерки по цялото протежение на Дунавската равнина и до известна степен в Тракийската низина. Проектите по мярка 312 са водещи в преобладаващата част от общините. Различен размер на европейско финансиране по бизнес мерките в преобладаващата част от селските райони. 22. Недостатъчен финансов ресурс за финансиране на всички качествено изработени стратегии за местно развитие. Забавяне на одобрението и финансирането на проектите на бенефициентите на стратегиите за местно развитие по Лидер и VOMP, което възпрепятства реалното постигане на поставените цели.

ВЪЗМОЖНОСТИ

1. Повече и по-ефективни местни инвестиции в технологични производства .
2. Създаване на заетост, нарастване на наетите по трудово и служебно правоотношение , растеж на доходите.
3. Стабилизиране на броя на заселените и изселените жители и постигане на нулев механичен прираст.
4. Диверсификация на заетостта Ангажиране на лицата над 65г. в икономически дейности...
5. Стартиране на нови предприятия.
6. Диверсифициране на икономиката на селските райони.
7. Запазване и нарастване на броя на микро и малки предприятия.
8. Създаване на производства в областта на биоикономиката.
9. Създаване на индустриални зони в общини с подходящи терени.
10. Развитие на алтернативен туризъм в селските райони, където има съчетание на запазен горски фонд, исторически и културни забележителности, разнообразна флора и фауна. Дигитализация на туристическия сектор и въвеждане на иновативни технологии;
11. Благоустрояване на градската среда и на публични пространства - изграждане на уличната мрежа, осветление и др.
12. Създаването на дуални паралелки в професионалните гимназии. Подобряване на материално-техническата база в училищата в селските общини.
13. Развитие на дигитални библиотеки в селските райони.
14. Промяна на модела на социални услуги за възрастното население., осигуряване на мобилни социални услуги за отдалечени и обезлюдяващи се райони с възрастно и слабо подвижно население. .
15. Изграждане на нови пътища, рехабилитирани пътни отсечки. По-ясна координация между АПИ и местна власт с цел избиране на най-подходящите отсечки за ремонтване.

ЗАПЛАХИ

1. Макроикономическа нестабилност.
2. Засилване на икономическия дисбаланс между селските и градските общини.
3. Запазване на тенденцията за намаляване на населението в селските общини и на броя на ражданията в селските райони.
4. Демографски диспропорции и нарастване на населението над 65 г. Остаряване на населението с висока интензивност. Застаряването на работната сила.
5. Намаляване на населението, живеещо в селата. Неравномерното разпределение на населението в селските общини. Рискът от демографска криза в селските райони (предимно в малките населени места).
6. Намаляване на броя на населението в трудоспособна възраст и в под трудоспособна възраст в селските райони. Увеличаване на населението в над трудоспособна възраст
7. Миграция на младите към урбанизираните градове, обезлюдяване на селата.
8. Изместване на икономическите дейности от селските райони към градските и спад на . работните места;
9. Липса на кадри с необходимата квалификация и ръст на безработни лица.
10. Запазване или нарастване на риск от бедност
11. Засилване на диспропорциите в доходите на населението между селските и градските общини.
12. Намаляване на броя на предприятията. Застой на дейността на предприятията в основни стопански сектори.
13. Влошаване на показателите за МСП (спад на разходите за придобиване на ДМА, на продукцията и на нетните приходи от продажби);
14. Слаба предприемаческа активност
15. Отслабване на конкурентоспособността на местната икономиката.
16. Липса на дигитализация на туристическите услуги и съответно слаб

16. Насърчаване прилагането на мерки за енергийната ефективност на публични сгради . 17. Насърчаване на енергийно устойчиви производства. 18. Повишаване на инвестиционната активността и интернационализацията на МСП. 19. Прилагане на информационни и комуникационни технологии за разпространение на културно-историческото наследство на културни традиции. Използване на ИКТ за културни събития и привличане на млади творци 20. Подобряване на връзките между науката и бизнеса за повишаване на добавената стойност на услугите и на продуктите. 21. Подобряване на водоснабдяването и изграждане на допълнителни водоизточници в населените места с недостиг и режим на вода. 22. Реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения и намаляване на загубите на вода; 23. Изграждане на модерна широколентовата инфраструктура, която да ускори и подобри достъпът до високоскоростен интернет 24. Ускорено въвеждане на електронно управление и на публични електронни услуги чрез подобряване на достъпа до мрежите от ново поколение,. 25. Повишаване на европейското финансиране чрез бизнес проекти, подпомогнати през МИГ в общините, които са слабо подпомогнати по основната ПРСР. Увеличаване на бюджета за подготовка и прилагане на стратегии за водено от общностите местно развитие с оглед покриването на повече селски райони в България и осигуряване на достъп до финансиране на малки по размер проекти.	туристически поток в селските райони. 17. Намаляване на броя лица с висше и средно образование. Увеличаване на принудително отпаднали деца от образователната система. Диспропорции в степента на образованост и риск от социално изключване. 18. Затруднен достъп до лечебни заведения. Закриване на болнични заведения в малките общини. Недостиг на квалифицирана здравна помощ. Отдалеченост на селищата от мястото на предлагане на медицинска помощ. 19. Неизползван потенциал на читалищата за развитие на културни дейности.. 20. Неравномерно териториалното разпределение и концентрация на европейско финансиране по инфраструктурни проекти.. 21. Забавяне на изграждане, рехабилитация на пътни отсечки и пътни съоръжения. 22. Влошена транспортна достъпност на отдалечени/периферни населени места. 23. Загуба на вода, амортизирана ВИК инфраструктура и налагане на режим на водата. 24. Забавянето в договорирането и съответно прилагането на стратегиите за местно развитие. 25. Високи прагове за минимален брой на населението за формиране на МИГ в силно обезлюдени и отдалечени територии.

Потребности по специфична цел 8 на регламента: НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА, РАСТЕЖА, СОЦИАЛНОТО ПРИОБЩАВАНЕ И МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО БИОИКОНОМИКАТА И УСТОЙЧИВОТО ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Диверсификация на икономическата дейност. Стимулиране на нови производства в областта на биоикономиката и кръговата икономика.

Икономическото развитие в селските райони, следва да улесни стопанската дейност и да стимулира дейности за насърчаване на местната конкурентоспособност, постигане на жизненост на населените места в селските райони и качеството и стандарта на живот, подобри степента на развитие на човешкия капитал и инфраструктура. Сметчането на въздействията на климатичните промени и адаптацията е цел на Стратегическия план и следва да се отчете при икономическите дейности, и производствата в селските райони. Необходимостта от защита на околната среда и намаляване на ефектите от климатичните промени за селските райони, се поражда и от социално–икономическото развитие, като част от тази уязвимост се проявява като натиск върху природните ресурси, които са основни за развитие на икономическите дейности в селските райони. Затова при интервенциите за насърчаване на диверсификацията на икономиката в селските райони следва да се интегрират инвестиционните решения в икономическите сектори с ефект, целящ подобряването на околната среда и укрепването на регионалната конкурентоспособност (промишлени дейности в области за ново бизнес развитие като биоикономика, кръгова икономика, въвеждане на чисти и възобновяеми енергийни източници за заместване на старите способности за използвана енергия в промишлените производства) и по-този начин да се насърчава приносът на икономиката в селските райони към по-ефективно използване на природните ресурси. Необходимо е насърчаването на различни производства, базирани на алтернативни производствени процеси, които могат да намалят екологичния отпечатък от дейността.

Диверсификация на икономиката в селските райони следва да се постигне чрез интервенциите в Стратегически план по стълб II и подобряване на достъпа до технологии и дигитализация (стратегия за умните села).

Икономическото развитие в селските райони, следва да улесни стопанската дейност и да стимулира дейности за насърчаване на местната конкурентоспособност, постигане на жизненост на населените места в селските райони и качеството и стандарта на живот, както и да се подобри степента на развитие на човешкия капитал и инфраструктура.

Диверсификацията на икономиката в селските райони може да се постигне чрез развитие на икономически дейности свързани с търговия, услуги, преработващата промишленост, и по-малкото присъстват предприятия в сектори на индустрията, които допринасят с добавена стойност (изоставане в развитието на предприятия, внедряващи иновации в селските райони.).

Отглеждането, добиването и преработката на биомаса от земеделието и горското стопанство дава възможност за диверсификация на приходите, работни места и бизнес възможности, както и за предоставяне на нови услуги в селските райони. Повечето технологии за преработка на растителните и животински остатъци и отпадъци, обаче, са свързани с необходимостта от осигуряване на ново специализирано оборудване, което изисква инвестиции, за които трябва да бъде осигурено финансово стимулиране.

Съгласно информация от Националния план за действие за енергия от горска биомаса 2018-2027, горите на държавите членки на ЕС се разпростират върху 161 милиона хектара и обхващат около 38% от площ на Съюза. От социално-икономическа гледна точка експлоатацията на горите генерира ресурси, по-конкретно дървен материал.

Основната употреба на дървения материал е за енергийни цели (42% от обемите), при 24% за дъскорезниците, 17% за хартиената промишленост и 12% за производството на дървесни плоскости и др. Около половината от потреблението на възобновяема енергия в ЕС е от дървесни източници. Освен това, горите осигуряват „недървесни“ продукти (различни от дървения материал). Те подпомагат също така някои услуги (лов, туризъм и т.н.). По този начин горите са източник на работни места, особено в селските райони.

Със Стратегията „Иновации за устойчив растеж: биоикономика за Европа“ (и „Инициатива за актуализиране на стратегията и плана за действие на ЕС за биоикономиката - 2018 г“) се апелира за ефективното използване на ресурсите (гъвкави, кръгови и приобщаващи), като се подчертава, че това трябва да бъде ускорено.

Това включва превръщането на органичните отпадъци, остатъците и безопасни продукти на биологична основа, например чрез въвеждане в експлоатация на малки биорафинерии, подпомагане на земеделските стопани и горските стопани да диверсифицират източниците си на приходи и да се справят по-добре с пазарните рискове, като същевременно постигат целите на кръговата икономика.

Целта е по-доброто свързване на националните стратегии за биоикономиката и националните стратегически планове в рамките на Общата селскостопанска политика. Разпространението на добри практики за стимулиране на внедряването на биоикономиката ще позволи на първичните производители да се възползват от възможностите, които предлагат новите системни подходи на биоикономиката.

Хотелиерството, туризма и ресторантьорството са добре развити отрасли в селските райони поради което подпомагането им по Стратегическият план не би довело до диверсификацията на икономиката в селските райони.

2. Подобряване на здравните и социалните услуги.

Политиките в областта на здравеопазването и социалните услуги са ключови за преодоляване на множество здравни проблеми и предизвикателства в селските райони като достъпни, качествени, здравни и социални услуги, преодоляване на здравните и социални неравенства, оптимизиране на болничната и извънболничната помощ, подобряване на качеството на медицинската помощ и безопасността на пациентите.

Териториалните аспекти на политиките в здравеопазването в селските райони са свързани с процесите на обезлюдяване, застаряване на населението, влошената транспортна инфраструктура и достъпът на населението до здравни услуги. Това обвързва здравната политика с демографската, политиките в сектор транспорт и др. Държавната политика в областта на здравеопазването е насочена към подобряване на достъпа до здравно обслужване, повишаване качеството на здравните услуги чрез непрекъснат контрол и мониторинг, намаляване на основни рискови за здравето фактори и подобряване профилактиката на болестите.

3. Подобряване на публична инфраструктурата и технико-комуникационните системи в селските райони чрез:

3.1. Подобряване качеството на общинските пътищата чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, съоръжения и принадлежностите към тях на територията на общини от селските райони.

3.2. Подобряване на водоснабдяването и пречистването на водите използвани за питейно-битови нужди чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в селата и население места до 2000 жители .

3.3.Подобряване качеството на улиците на територията на общини от селските райони (изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях).

3.4. Подобряване и облагородяване на публичните пространства чрез: изграждане или обновяване на паркове, градинки, улично озеленяване, детски площадки и спортни съоръжения.

3.5. Подобряване енергийната ефективност на сгради, стопанисвани от местната власт.

3.6. Доизграждане на съществуващи канализационни системи и осигуряване на подходящо пречистване за населените места под 2000 е.ж.

3.7. Осигуряване на високоскоростен широколентов достъп и изграждане на сигурна публична инфраструктура.

Устойчивото социално-икономическо развитие на селските райони е неразривно свързано със съществуващата инфраструктура и качеството на предлаганите услуги за населението в селските райони. Недостига на инвестиции за обновяване на съществуващата инфраструктура и неадекватното качество на предлаганите услуги (спрямо градовете) е основният елемент, който продължава да разширява границите на развитие между селските и градските райони в България и който, освен това е пречка за създаването на равни възможности в социално-икономическото развитие на селските райони. Тези фактори водят до влошаване на качеството на живот в селските райони и застрашава способността им да задържат населението и да привличат инвестиции, което ги поставя в социално-икономически спад.

Населените места в селските райони в България ще станат привлекателни за бизнеса и за живеене, чрез поддържането и стимулирането на тяхното икономическо, социално и културно развитие, изграждане на липсващата или рехабилитация на съществуващата техническа инфраструктура, транспортни и комуникационни връзки.

Създаването и обновяването на публичната и техническата инфраструктура е основната за създаването на оптимална жизнена среда на селските райони, опазването на околната среда, създаването на достъпност и развитие на икономиката. Текущата ситуация в България показва необходимостта от развитието на техническа и социална инфраструктура в селските райони. Въпреки, че през програмния период 2007 - 2013 г. и 2014 – 2020 г. създаването и обновяването на публичната и техническата инфраструктура (пътища, водоснабдяване, канализация, улици, тротоари, паркове, градини, спортна, общинска и социална инфраструктура и др.) в селските райони беше финансирано от ЕЗФРСР, тя е все още слабо развита и забавя социално-икономическото развитие на селските райони.

Основна част от водоснабдителната мрежа в селските райони е изградена с етернитови тръби, които са силно амортизирани и са причина за чести аварии и големи загуби на вода. Бъдещите инвестиции следва да се насочат към ремонт и подмяна на остарели тръби със съвременни и надеждни полиетиленови такива, което съответно ще се намали загубите на вода, разходите за експлоатация и поддръжка на водопроводната система и ще се подобри надеждността на водоснабдителната мрежа.

Канализационна мрежа в голяма част от населените места с до 2 000 е.ж. не е изградена, а в други е в лошо състояние. Подобряване на канализационната мрежа в селските райони попада в агломерациите, които са в обхвата на регионалните инвестиционни планове. В плановите на основата на подробни данни, измервания са посочени водоснабдителните мрежи, тяхното състояние, което ще е определящо за интервенции в конкретни агломерации, в които попадат и територии на селските райони. Дейностите, свързани с инвестиции за доизграждане, без ново строителство на канализационната мрежа (в т.ч. и съоръжения за пречистване на отпадъчни води) в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони ще бъдат съобразени предвид необходимостта от идентифициране на нуждите от доизграждане на канализационни мрежи и съоръжения за пречистване на отпадъчни води в регионалните ПИП.

Ширококоленовата свързаност е от стратегическо значение за растежа и иновациите в Европа във всички сектори на икономиката и за социалното и териториалното сближаване. Тя поддържа ефективността на бизнеса, гарантира, че икономиките могат да останат конкурентоспособни и дава възможност на гражданите да подобрят уменията си и да се възползват от онлайн услуги и предложения, включително ключови обществени услуги.

Инфраструктурата, която интегрира физически и цифрови аспекти, е от решаващо значение за осигуряването на следващата вълна от иновации и икономически растеж. Сигурната, високоскоростна свързаност ще стимулира изграждането на центрове за данни, както и изчисленията в облак, което ще гарантира сигурността на данните и модерен, отворен подход към технологиите и висока степен на мащабируемост.

Необходимо е да бъде изградена критична, сигурна, безопасна и надеждна публична инфраструктура като предпоставка за осигуряване на високо качество на живот и нови възможности за икономическо и социално развитие на целевите райони.

Все още съществуват „бели“ райони по отношение на достъп от следващо поколение (ДСП), които са икономически непривлекателни зони и съответно няма изгледи за разгръщане на такива мрежи посредством пазарни механизми. Социалният анализ на МТИТС показва, че в тези региони няма възможност за изграждане на високоскоростни мрежи без публична намеса, поради обективна липса на възвръщаемост на инвестициите. В съответствие с Насоките на Европейската комисия и в изпълнение на Националния план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение, интервенции в тези райони са възможни само чрез намеса с публично финансиране.

Покритието с фиксиран широколентов достъп в страната е 96%, при средно за ЕС 97%, което ни нарежда на 19-то място според Индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото. Разпространението на фиксиран широколентов достъп до интернет обаче е 58%, при средно за ЕС 77%, което поставя страната на последно място в ЕС по този показател. Покритието с достъп от следващо поколение е 75%, което ни нарежда на 23-то място, тъй като средната стойност за този показател в ЕС е 83%. Разпространението на свръхбърз широколентов достъп до интернет е 43%, по-високо от средното за ЕС 41%, което нарежда страната на 15-то място, заради по-високите показатели на останалите страни членки.

Инвестициите в доизграждане на националната мрежа за ДСП, ще осигурят възможности за ефективно електронно правителство, електронни публични услуги, развитие на цифровизацията в земеделието и преработвателната промишленост и др. Предизвикателство за политиката в областта на развитие на селските райони са населените места със застаряващо население, села в периферните области, както и тези които са отдалечени от градските центрове на общините. Изоляцията е резултат от протичащите неблагоприятни процеси на демографското развитие, а миграцията и урбанизацията се засилва и от лошата инфраструктура, ниско равнище на базисни публични и

социални услуги, доход на човек от населението, нивото на квалифицираната работна сила. Предизвикателството е да се съживят изоставашите райони и да се поддържа икономическата активност. В тази връзка трябва внимателно да се насочат инвестициите в публична и технико-комуникационна инфраструктура, като с цел постигане на целесъобразност и ефективност да се прецени кои от тях да бъдат включени в интегрираните териториални инвестиции.

4. Подобряване на обектите за развитие на традициите и на културно-историческите обекти

Културата и духовното развитие в селските райони са фактор за подобряване качеството на живота, намаляване на миграцията на младите хора, за опазване на културното наследство и традиции. България е страна с богато културно, историческо и духовно наследство. В населените места средища на култура и духовност са библиотеките, читалищата и музеите. В по-големите градове – областните центрове предлагат повече възможности за културни развлечения като театри, кина и др. Характерно за културата в България е нейното многообразие, проявяващо се в недвижимите и движимите културни ценности и продукти на творчески индустрии.

Чрез ремонта и реставрацията на развитието на културно-историческите обекти ще се реализира в максимална степен местния икономически потенциал на селските райони, в които поради липса на производствени дейности или други стабилни източници на доход и заетост, са с по-ниски темпове на развитие, като в същото време ще доведе и до опазване и популяризира културното и историческото наследство и ще има благоприятно устойчиво въздействие по отношение на опазване на околната среда.

5. Подобряване на състоянието на образователната инфраструктура с цел увеличаване на дела на населението, което има достъп до подобрени услуги

Човешкият капитал се отъждествява с качествата на хората и зависи както от нивото на образование, така и от неговото качество. В съвременните динамични условия, човешкият капитал е съществен за въвеждането на технологични иновации и за развитието на икономиката. В страната образователното равнище на населението значително се подобрява през годините, следвайки ясно изразена

тенденция на увеличаване на броя и дела на населението с висше и средно образование и същевременно намаляване на броя на лицата с основно и по-ниско образование.

Степента на завършено образование е необходимо условие за осигуряване за заетост на жителите, за получаване на по-високи доходи, за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението, а в териториален аспект и за намаляване на риска от бедност и социална изолация.

Между селските и градските райони отново се очертава диспропорция по отношение на образователното равнище. Необходимо е да се обърне внимание на населението в училищна възраст в селските райони, като условие за постигането на баланс в образованието.

Затова отново като идентифицирана нужда в селските райони излиза нуждата от инвестиции в образователна инфраструктура. Отново инвестициите ще бъдат насочени към общинска образователна инфраструктура и общински професионални гимназии по земеделие, горско стопанство и дървообработване. Новите технологии и оборудване изискват подготвени специалисти за работа с тях и затова е необходими организирането на обучение и квалификация в областта на селското и горско стопанство. Възможност е и стимулирането на сътрудничество между фермери и образователни структури за насърчаване на включването на ученици и студенти и натрупване на практически опит.

6. Запазване на многофондовото финансиране, разширяване на териториалното прилагане и опростяване на прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР“.

Подходът Лидер се прилага като метод за подпомагане на местните общности в селските райони от 1991 г. Той е инструмент, който работи добре в различни условия и видове райони чрез приспособяване на политиката за развитие на селските райони към големите различия в нуждите на селските райони. В резултат на доказаните му ползи, подходът е задължителна част от програмите за развитие на

селските райони след 2000 г., а от 2014 г. е дадена възможност да се прилага и в градските райони, като подход „Водено от общностите местно развитие“ (BOMP).

Подходът Лидер/BOMP доближава европейската политика до хората и бизнеса от селските райони чрез подобряване на достъпа до финансиране от европейските фондове на малки по размер бизнес дейности с помощта на екипите на местните инициативни групи, подпомага изграждането на местен капацитет за усвояване на европейски средства сред членове на местната общност, много от които нямат друг достъп до европейски средства, подпомага задържането на инициативни хора в местната общност.

Прилагането на подхода насърчава създаването на публично-частни партньорства (чрез местните инициативни групи) с участието на местния бизнес, граждански и неправителствени организации и местната власт, които съвместно определят потребностите и потенциала на територията за развитие.

България прилага подхода Лидер/BOMP през последните два програмни периода, като към настоящия момент работещи са 64 местни инициативни групи, които обхващат територията на 117 общини и 1 646 496 жители.

При прилагането на подхода ЛИДЕР/BOMP се наблюдават и редица административни трудности като основните са в неспазването на срокове за договаряне на проекти към стратегиите за BOMP и бавната комуникация между МИГ и УО на финансиращите програми, когато се касае за многофондови стратегии. В тази връзка основна идентифицирана потребност е опростяването на структурата на подход BOMP и облекчаване на административната тежест за бенефициентите. Това следва да бъде извършено и в съответствие с предложението за Регламент за общите разпоредби за програмен период 2021 – 2027 г.

Прилаганите стратегии за BOMP са в полза на малкия местен бизнес, създават по-добри икономически, социални и екологични условия за живот в малките население места. BOMP е териториален подход, който доказва предимствата си за развитие на местната икономика и е необходимо да продължи за програмен период 2021-2027 г. Основни потребности са разширяване прилагането на подхода ЛИДЕР/BOMP и запазването и увеличаването на възможностите за многофондово финансиране освен по ПРСР и по ОПРЧР, ОПНОИР, ОПОС и ОПИК за осигуряване на многосекторно развитие на териториите на местните общности.

Разширяването на подхода ще даде възможност на по-голяма част от местните общности на територията на страната сами да определят потребностите и потенциала за развитие на територията, на която живеят, да вземат решение за областите, които за тях е важно да се развият и в резултат да определят мерките, чрез които това може да бъде постигнато, а в последствие – да одобряват и конкретни проекти, които да получат публично финансиране. Това би изградило както местен управленски капацитет и такъв за управление на проекти, така би спомогнало в голяма степен и за решаването на дефинирани от местната общност проблеми на съответната територия.

Специфична цел 9 на регламента: ПОДОБРЯВАНЕ НА РЕАКЦИЯТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В ЕС В ОТГОВОР НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ И ЗДРАВЕТО, ВКЛЮЧИТЕЛНО ЗА БЕЗВРЕДНА, ПИТАТЕЛНА И УСТОЙЧИВА ХРАНА, КАКТО И ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЖИВОТНИТЕ

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
1. Пестицидният отпечатък в България е сред най-ниските в Европейския съюз. 2. Положителна тенденция за спазване изискванията за хуманно отношение и за съответствие на животновъдните обекти. 3. Висок процент на обхванатите свине от Държавната помощ за хуманно отношение. 4. Мерки, които осигуряват по-добро хуманно отношение индиректно подобряват здравословния статус на животните. 5. Делът на пробите с идентифицирани остатъчни количества от антибиотици в храни от животински произход все още е малък. 6. Нарастват сертифицираните площи за отглеждане на биологични продукти у нас, както и броят на операторите в БЗ. 7. Биологичният сектор се развива с бързи темпове, по-високи в сравнение със средните темпове за ЕС-28. Големият дял на площите в преход към БЗ от общите площи с БЗ и от ИЗП е показател за интереса към сектора и за потенциала му за растеж. 8. Нараства броят на животните, отглеждани биологично (лидер при пчелните семейства). 9. Увеличаване на продукцията от БЗ и търсенето на биосуровини. 10. Организираност на биологичните производители в браншови организации. 11. България разполага с подходящи почвени и климатични ресурси за развитие на био земеделие. Голяма част от земята в България е подходяща за биологично земеделие; 12. Една трета от пчелните семейства в България се отглеждат в	1. Макар и под средните европейски равнища, нивото на използвани продукти за растителна защита показва тенденция за нарастване в последните години. 2. Остатъчни вещества от пестициди над максимално допустимите граници се забелязва основно във вноса на храни и суровини от трети страни, което предполага, че е важно усилията на контролните органи да се запазят в тази посока. 3. Фосфорният баланс следва отрицателни стойности през последните години. 4. Увеличението на използваните азотни торове на единица площ, създава риск от замърсяване на водите с нитрати. 5. Растат количествата на продадените и вероятно използвани ветеринарни антимикробни средства на животинска единица и превишението е два пъти над средното за ЕС. 6. По-ниски средни добиви от БЗ в сравнение с подобни в ЕС и с конвенционалните такива. 7. Малък брой преработвателни предприятия за някои от секторите (животновъдство) и недостатъчно развит преработвателен сектор (животновъдство). 8. Износ на биологични продукти предимно като суровина (изнася се добавена стойност). 9. За част от биологичния сектор съществен мотив за производството е получаването на субсидии. 10. Ограничено производство на биологичен фураж; 11. Малък брой преработвателни предприятия за някои от секторите-

съответствие с методите на биологичното земеделие 13. България е най-големият производител на биологично розово и лавандулово масла в света. Това определя страната като ключов производител с традиции в производството на суровини за био козметиката. 14. Все повече млади хора се насочват към биологично производство и/или преработка. 15. Има изградени консултантски и обучителни екипи по биологично земеделие към НПО, които предлагат услуги на пазарен принцип. 16. В научните институти се поддържат семена от местни сортове зърнени култури, зеленчуци, плодове, които са издръжливи на болести, неприятели и са подходящи за нашите климатични условия, както и за биологично производство. 17. Във висшите учебни заведения се предлагат специалности за ОКС „Магистър“ (Аграрен Университет - Пловдив и Тракийски университет – Стара Загора обучават студенти в специалност „Биологично земеделие”), както и отделни избираеми дисциплини или модули по Биологично земеделие (Аграрен Университет – Пловдив, Лесотехнически Университет - София и Тракийски Университет - Стара Загора). Аграрен Университет – Пловдив чрез Центъра за продължаващо обучение предлага и специфични курсове в областта на биологичното производство, с различен хорариум според потребностите на обучаемите. 18. Има достатъчно на брой биологични ферми с модерни системи на биологично производство, които могат да бъдат използвани като центрове за обучение и провеждане на научни опити. 19. През последните години се утвърждават нови канали за продажба в цялата търговска мрежа; все повече супермаркети, малки магазини и бензиностанции започват да продават биологични продукти. 20. Осигуряването на благоприятни условия за развитие на биологичното земеделие е заложено в стратегически документи на национално и местно ниво. 21. Изградени са административна структура към Министерство на земеделието: дирекция „Биологично производство“ и Консултативен съвет по биологично земеделие.	животновъдство и растениевъдство; 12. Недостатъчно квалифицирана работна сила в сферата на биологичното производство; 13. Няма гаранции за тези, които започват биологично производство, че в близост няма да се развива застрашаваща биологичното земеделие дейност; 14. Производителите на биологични семена и посадъчен материал не получават специално подпомагане за тази дейност, което води до твърде слабо развит пазар на биологични семена и посадъчен материал 15. Ограничен брой и капацитет на лаборатории за тестване на първична биологична земеделска продукция и на преработена продукция 16. Недостатъчно ниво на прилагане на научните достижения в биологичните ферми в България; недостатъчно ниво на съвременни знания и недостатъчно прилагане на научните достижения в голяма част от биологичните ферми в България 17. Приложните научни изследвания и технологии за биологично производство в България не са достатъчно, а тези, които се разработват не са достатъчно популяризирани сред практикуващите био земеделие. Има специална нужда от изследвания и съвременни решения при преработката на храни и напитки, при производството на био козметика. Нито един от университетите и научните институти в тази област не работи в сферата на биологичното производство и преработка 18. Слаба връзка между науката, бизнеса и държавата, изразяваща се в липса на синхрон и обща визия за развитие на научните изследвания, биологичното производство и държавните политики и приоритети за развитие на селското стопанство, науката и икономиката 19. Липса на информационни кампании, насочени към потребителите, за ползите и предимствата на биопродуктите; Липса на държавна политика за включване на биопродуктите като задължителна съставка на менютата на детски градини, училища,

22. Регистрацията на продукти като ЗНП/ЗГУ/ХТСХ е възможност на производителите да повишат имиджа на своите продукти и им осигурява достъп до нови пазари
23. По-високи цени за регистрираните като ЗНП/ЗГУ/ХТСХ продукти, тъй като се предоставя гаранция за спазване на метода на производство.
24. Повишен интерес на производителите от участие към схемите за качество.
25. Правна защита от имитации на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ.
26. Незадължителният термин за качество „планински продукт“, като част от схемите за качество, е възможност на производителите да предоставят гаранция за произхода на продуктите от планински райони.
27. Търсенето на продукти с термина „планински продукт“ е способ за активизиране на местната икономика.

- социални и здравни заведения
21. Липсва информация за оборотите от продажба на биологични продукти в страната – български и вносни. Нито една институция не събира такива данни.
 22. Липсва специализирана борса за биологични продукти.
 23. Слаби позиции на българските биологични продукти на външния пазар.
 24. Липса на нагласи за сдружаване сред производителите, което е бариера пред успешната пазарна реализация на нишови продукти с растящ пазар, но търсещи по-големи партидни количества
 25. Малък пазар на разрешените продукти за растителна защита и третиране на животни за биологично производство, което ги оскъпява
 26. Непостоянно финансиране за представяне на био продуктите на национални изложения (липсва сигурност и предвидимост)
 27. Некратък процес на регистрация на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ, който включва процедура на национално ниво и процедура на ниво ЕС.
 28. Ограничени финансови възможности на потенциалните заявители на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ, което затруднява поемането на икономически разходи и разходите по контрола за спазване спецификацията на продукта.
 29. Ниската степен на организираност на производителите, желаещи да се обединят като група производители на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ.
 30. Специфични географски и климатични условия в планинските райони, които обуславят по-слаби добиви и, които не позволяват машинизиране на производството.
 31. Нелоялни търговски практики в търговската мрежа свързани с продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ.
 32. През последните години животновъдството в България е изправено пред сериозното предизвикателство на масово разпространяващи се заразни заболявания по животните, поради недостатъчно превантивни мерки на ниво животновъден обект, което

	представлява сериозен риск за качеството и безопасността на произвежданите продукти. 33. Не се използват достатъчно алтернативи на пестицидите и торовете в растениевъдството, като например опрашването на културите от пчели, което може да увеличи добивите до 30 % и е регулирана възможност съгласно Закона за пчеларството. В същото време тази практика ще подобри здравния статус на пчелите, тъй като намаляването на употребата на вредно действащите им пестициди, ще даде възможност да запазят имунната си защита и да се намали употребата на ветеринарномедицински продукти в пчеларството.
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Повишава се информираността и интереса на потребителите към консумацията на храна с доказани здравословни качества. 2. Търсенето на продукти от късите вериги е съществено и трябва да бъде разширен, а не ограничаван достъпът на потребителите до тях. 3. Нарастващо търсене на чисти и вкусни биопродукти и ориентация към прилагане на щадящи околната среда селскостопански практики. 4. Продължаването на прилагане на отделна мярка към ПРСР 2020 за подпомагане на БЗ. 5. Утвърждаване на нови канали за продажба на биопродукти в търговската мрежа. 6. Растящ интерес към биопродуктите в европейски мащаб създава условия за насочване на вътрешното производство за износ. 7. Възможност за включване на биопродуктите като задължителен елемент от менюто на обществени заведения за хранене. 8. Плащанията за БЗ по линия на ПРСР са силен стимул за развитие на БЗ. 9. Има подходящи условия за развитие на научна дейност за БЗ; изходен материал семепроизводство на биологични семена; местни породи и сортове за БЗ. 10. Потенциал за засилване ролята на научните изследвания, иновациите	ЗАПЛАХИ 1. Растящи изисквания към земеделските производители по отношение опазване на околната среда, качеството на производство, хуманно отношение към животните, което оскъпява и създават пречки пред земеделските производители. 2. Расте делът на вносните храни, поради загубата на конкурентоспособност и променливото качество на българските продукти. 3. Съществуващо недоверие в потребителите заради неправилно етикетиране, използването на нездравословни съставки, основно при млечните и месни продукти. 4. Еднакъв размер на компенсаторните плащания в БЗ за попадащи в една и съща група култури, но с различни по тежест производствени разходи. 5. Недостатъчна по обем и недостоверна информация в официалната статистика за БЗ и за търговията с биопродукти. 6. Липса на анализ за потенциала на вътрешния пазар на биологични продукти в България, както и анализ за конкурентните предимства на сектора на БЗ в международен аспект. 7. Недостатъчна по обем и показатели е официалната статистика за БЗ и за търговията с биопродукти.

и технологичните решения в разработването, производството и пазарната реализация на хранителни продукти с високо качество и здравословни ползи.

11. Обвързване на екологичните политики на държавата с биологичното земеделие и представяне на ползите от това.

12. Стимулиране на местни икономически инициативи отдолу-нагоре и на нагласите за сдружаване.

13. Стимулиране на износа чрез подкрепа за участие в изложения и организиране на посещения и двустранни срещи с купувачи от други държави.

14. Въвеждане на местни биологични продукти в храните, предлагани в държавни и общински обекти, болници, училища, военни поделения и др.

15. Съществуват местни породи и сортове, които могат да направят производството по-рентабилно.

16. Създаване на независими специализирани борси за биологична продукция или отделяне на специални места за тази цел.

17. Обвързване на екологичните политики на държавата с биологичното земеделие.

18. Въвеждане на критерии за подбор на проектни предложения и въвеждане на ограничения, които осигуряват справедливо и целесъобразно разпределяне на средствата.

19. Прилагане на държавните помощи за финансиране на програми за справяне с болести и неприятели, за сертификация на качеството и за малки преработвателни линии.

20. Европейската комисия е поставила като приоритет борбата с антимикробната резистентност и ще осигури целеви средства за изпълнение на инициативи и мерки в тази насока, с възможност за изграждане на единна електронна система за вписване и проследяване на вноса, производството, търговията и съхранението на ветеринарномедицински продукти и медикаментозни фуражи, както и тяхното приложение върху животните, което ще позволи по-ефективен контрол върху употребата на ВМП.

21. Подкрепа на производителите, участващи в схемите за качество, включително производителите на незадължителния термин за качество

8. Електронните бази данни за сертифицирани оператори, контролиращи лица, посевен и посадъчен материал може да бъдат подобрили, следва да продължат усилията за усъвършенстване на създаденият биорегистър .

9. Съществува голяма зависимост на производителите на биологични продукти от плащанията по линия на ПРСР.

10. Растящи разходи за сертификация и контрол.

11. Неразвит преработвателен сектор на биологична продукция (животновъдство).

12. Липса на стимули, обвързани с пазарна реализация на биопродуктите. Реализация на биопродукция като конвенционална.

13. Слабости в осъществяване на връзки и логистика между производители -преработватели - търговци. Необходими са мерки за мотивация и засилване на сътрудничеството.

14. Ниската покупателна способност на населението не допринася за разширяване на пазарния дял на биологичните продукти у нас – сега и в дългосрочен план. Липса на доверие в контрола. Липса на информираност у потребителите за „био“.

15. Високата цена на много от иновационните решения в биологичното производство затруднява достъпа и внедряването им в тези стопанства.

16. Липса на интерес от страна на био производителите към научни разработки и научни технологии за биологично производство.

17. Трудна охрана на опитните площи и недобросъвестно замърсяване с химични вещества.

18. Липса на финансиране на научните изследвания за био производство.

19. Слабата ангажираност с проблемите на опазването на околната среда в обществото.

20. Финансовото подпомагане за БИО сектора през следващия програмен период да продължи и през следващия програмен период.

21. Финансирането на консултантски услуги и професионално

„планински продукт“, чрез включване на мярка „Схеми за качество на селскостопански продукти и храни“ в новия програмен период на ПРСР. 22. Стимулиране на земеделските стопани, които извършват интегрирано производство на растения и растителни продукти	обучение за биологични производители в следващия програмен период да се запази. 22. Забавяне в одобрението и изпълнението на Националния план за действие срещу антимикробната резистентност, основан на подхода „Едно здраве“, който дава основание за целево финансиране от ЕС на мерките, заложиени в него. 23. Невъзможност на някои малки ферми, както и на повечето обекти тип „лично стопанство“ да изпълнят изискванията за биосигурност, с което компрометират здравния статус на другите обекти с оглед на постоянната опасност от разпространение на редица заразни заболявания на територията на България и съседните държави. 24. Растящи разходи за сертификация и контрол при производителите, участващи в схемите за качество. 25. Планинските райони се характеризират със застаряване на населението и негативна тенденция за обезлюдяването му.

Потребности по специфична цел 9 на регламента: ПОДОБРЯВАНЕ НА РЕАКЦИЯТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В ЕС В ОТГОВОР НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ И ЗДРАВЕТО, ВКЛЮЧИТЕЛНО ЗА БЕЗВРЕДНА, ПИТАТЕЛНА И УСТОЙЧИВА ХРАНА, КАКТО И ЗА ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЖИВОТНИТЕ:

1. Насърчаване и подпомагане на биологичното земеделие, както и на научните изследвания в тази посока

Резултатите от анализа на слабите страни, възможности и заплахи пред производството и преработка на първична селскостопанска продукция и развитието на пазара и формиране на потребителско търсене на биологични продукти показват необходимост от действия в посока насърчаване и подпомагане на българските биологични продукти. Статистиката показва, че биологичното производство (БП) пряко реагира на помощите под формата на субсидии за неговото развитие. Биологичното земеделие спомага за облекчаване на някои от отрицателните въздействия на интензивното земеделие и за осигуряването на продоволствена сигурност, за използването на природните блага и услуги, като ги поддържа за бъдещите поколения. Биологичното производство носи ползи за околната среда и предлага голям потенциал за разработване на местни, с ниска цена и ниски разходи/вложения еко-технологии за производство на храни, без да се причиняват щети на здравето на хората и околната среда.

Откроява се нуждата от интервенции за насърчаване не само поемането на агроекологични ангажименти и сертифицирането на земеделски площи, но и подобряване на ефективността на биологичното производство, увеличение на обемите произведени биологични стоки, усилия за насърчаване на преработването на продукцията. В този смисъл бъдещите политики за развитие на биологичното производство в България биха били по-ефективни ако: осигурят финансово подпомагане на земеделските стопани, които развиват ефективно биологично производство; насърчават навлизането на квалифицирана работна сила в сферата на биологичното производство и преработка; подпомагат дейността на производителите на биологични семена и посадъчен материал.

Наблюдава се дефицит по отношение на връзката между науката, бизнеса и администрацията, изразяваща се в липса на синхрон и обща визия за развитие на научните изследвания, биологичното производство и държавните политики и приоритети за развитие на селското

стопанство, науката и икономиката. Липсва интегрирана система за консултации по биологично земеделие на национално ниво, а приложените научни изследвания и технологии за биологично производство в България не са достатъчно популяризирани сред практикуващите биоземеделие. Като резултат е налице недостатъчно познаване на същността, методите на производство и философията на биологичното земеделие сред земеделски производители.

Ето защо, увеличаване нивото на съвременни знания, насърчаване прилагането на научните достижения и технологични иновации в биологичните ферми в България, както и продължаващото професионално обучение (както на учени, студенти и ученици, така и на самите биологични оператори) са съществени фактори за устойчивото развитие на сектора, които изискват конкретни мерки и действия.

2. Подобряване на контрола (лабораторна дейност), пазарна организация, реализация и маркетинг в конвенционалното и биологичното производство

Липсата на доверие в сектора задържа реализацията на българските биопродукти, тъй като успешните продукти на пазара в момента са от други държави, в които има доверие. Доверието е в конкретни марки, а не към целия сектор. Ето защо е необходимо подобряване и създаване на нови лаборатории в страната за тестване на първична биологична земеделска продукция и на преработени биологични суровини и продукти.

Съществува необходимост от създаване на независими специализирани места (къси вериги на доставка) за биологична продукция в големите градове. Необходимо е да се предприемат мерки малките стопанствата да се обединят, като се създадат условия за развиване на селскостопански бизнес с биологични продукти.

Безспорно важно е биологичното производство да расте – като площи, брой оператори и произведена продукция. Но не по-малко важно е обаче тази продукция да намери съответната реализация – било то на вътрешния или външния пазар, в суров или преработен вид. В тази връзка възниква необходимост от промотиране на европейски и национални програми за биоземеделие; осигуряване на информация за възможности за пазарна реализация на био продукцията, както и за мерките по ПРСР или по други програми,

подходящи за кандидатстване за биооператорите; промоционални кампании за конкурентни биопродукти; финансова помощ за български био-щандове на международни изложения.

По отношение на конвенционалното производство се наблюдава необходимост от засилване на пазарната ориентация на производителите, тяхната организираност и възможност да реализират продукцията си чрез къси вериги и достъп до веригите с цел потребители да могат лесно и с ниски разходи да имат достъп до свежа и качествена храна. Това изисква значителни разходи, за да може производителите да отговарят на завишени изисквания за планиране, производство, обработване на насажденията, събиране и реализация на продукцията.

3. Насърчаване потреблението на биологични продукти чрез повишаване доверието на потребителите и включването им като задължителен елемент от веригата на предлагане на храни в частни и обществени заведения, в детски градини, училища, социални и здравни заведения.

Биологичното производство може да допринесе не само за устойчиво производство, но и за устойчиво потребление – като се формират и променят нагласите на потребителите и поведението им в по-широк аспект. Целта е да се акумулира ефекта не само от промотиране и подпомагане на производството, но и от потреблението на биологични продукти което е в полза на самите био производители.

През последните години се утвърждават нови канали за продажба в цялата търговска мрежа. Все повече супермаркети, малки магазини и бензиностанции започват да продават биологични продукти. Консолидира се мрежата от специализирани магазини за биологични продукти и храни и специализирани форми на маркетинг. В същото време липсва държавна политика за включване на биопродуктите, като задължителна съставка на менютата на детски градини, училища, социални и здравни заведения. Липсва достатъчно защита на термина “био” от институциите. Липсва информация за нуждите на потребителите на биологични продукти: какви продукти по-конкретно търсят. В тази връзка е необходимо да се продължи да се актуализира нормативната уредба и политика в подкрепа на биологичното земеделие, производство и потребление.

4. Подобряване качеството на храните, насърчаване консумацията на здравословна храна, повишаване информираността на потребителите, относно етикетиране на храните и засилване контрола при внос на суровини и храни.

Потребителите стават все по чувствителни към състава и качеството на храната, която консумират и това трябва да се насърчава, чрез механизми за подобряване качеството на храните. Нараства и интересът на потребителите към консумацията на храна с доказани здравословни качества. Повишаване информираността на потребителите относно етикетирането на храните ще доведе до консумиране на по-качествени и по здравословни храни и ще повиши тяхното доверие в производителите на храни. Остатъчни вещества от пестициди над максимално допустимите граници се забелязва основно във вноса на храни и суровини от трети страни, което предполага, че е важно усилията на контролните органи да се засилят в тази посока.

5. Подкрепа на производителите, участващи в схемите за качество съгласно Регламент (ЕС) № 1151/2012 относно схемите за качество на селскостопански продукти и храни.

Повишаването на интереса към качествени и традиционни храни, създава търсене на селскостопански продукти и храни с разпознаваеми специфични характеристики, по-специално свързани с географския им произход. Производството на традиционни местни продукти и тяхното промотиране на пазара е обусловено от нарастване на потребителския интерес към храни с гарантиран произход и качество. Чрез използване на схемите за качество се гарантира опазването на разнообразието от автентични продукти, които биха изчезнали при обичайната пазарна среда. Стимулирането на местните производители от страна на държавата да регистрират продукти по схемите за качество ще позволи достъп до по-големи пазари и увеличаване на обема на продукцията, повишаване цената на продуктите и улесняване на сътрудничеството с други производители, включително и чрез изграждане на ефективна група на производителите на съответния продукт. В тази връзка съществува възможността за разработване на мярка „Схеми за качество на селскостопански продукти и храни“ в ПРСР 2021-2027 г. с цел предоставяне на техническа помощ на групите производители на продукти със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ при изготвянето на продуктовата спецификация, подкрепа на българските земеделски производители за

популяризиране, комуникация и маркетинг на тези храни, както и финансиране на разходите за контрол на съответствието им със спецификацията. В обхвата на тази мярка следва да се включат и производителите на незадължителния термин за качество „планински продукт“. Планинските райони имат специфични климатични и географски особености и се характеризират със застаряване на населението и негативна тенденция за обезлюдяването му. Финансирането на дейности, свързани с производството на продукти в планинските райони, биха стимулирали местното население активно да участват в схемата за термина за качество „планински продукт“. Това ще доведе до активизиране на местната икономика, а потребителите ще имат възможност да се възползват от продукти с гарантиран произход от планински райони. Помощта, която следва да се предоставя на производителите на термина „планински продукт“, в рамките на горепосочената мярка по ПРСР, е свързана с първоначалното включване на производителите в схемата, както и при популяризиране, комуникация и маркетинг на тези продукти.

6. Подобряване отглеждането на животните

За постигане на подобряването на хуманното отношение при отглеждането на животните се прилагат мерки за стимулиране на стопаните при поемане доброволни ангажменти при отглеждане на животните надхвърлящи заложените стандарти, като се упражнява контрол от компетентната структура. Действията за подобряване на хуманното отношение към животните са успешни в някои области, но съществуват и слабости, които могат да бъдат на ниво стопанствата (рутинното купиране на опашките на свинете, по време транспорта и клането).

Силното увеличаване в последните години на индустриалното животновъдство и конкурентния натиск върху Европейските пазари от вноса на животинска продукция с ниски или без никакви стандарти за благосъстояние на животните са предизвикателство за необходимостта от подобряване на хуманното отношение към животните. Хуманното отношение засяга непряко безопасността на храните (поради тесните връзки между доброто състояние на животните, тяхното здраве и пренасяните чрез храната заболявания).

Биологичната сигурност е неизменен компонент от мерките прилагани за осигуряване на благосъстоянието на животните в животновъдните обекти. Във връзка със зачестилите прояви на силно заразни заболявания при животните в страната след 2016 г., като

Заразен нодуларен дерматит, Високопатогенна инфлуенца (грип) по домашните птици, Чума по дребните преживни и Африканска чума по свинете се идентифицира невъзможност на някои малки ферми, както и на повечето обекти тип „лично стопанство“ да изпълнят изискванията за биосигурност, с което компрометират здравния статус и биологичната сигурност на другите обекти с оглед на постоянната опасност от разпространение на заразни заболявания на територията на България и съседните държави. Това определя необходимост от засилване на мерките за постигане на по-високи нива на биосигурност в малките ферми и обектите тип „лично стопанство“.

7. Намаляване употребата на антимикробни средства в селското стопанство.

Проблемите със здравния статус на животните са сериозен риск за качеството и безопасността на произвежданите продукти и поради завишена употреба на антимикробни средства за борба с болестите по животните. Основен риск, свързан с употребата на ветеринарни антимикробни средства в животновъдството освен опасността от остатъчни количества в храните е създаване на антимикробна резистентност. Антимикробната резистентност или резистентността, която микробите развиват към антимикробните лекарствени средства, които преди са действали ефективно върху тях, представлява все по-нарастваща заплаха за здравето в световен мащаб. Европейската комисия е поставила като приоритет борбата с антимикробната резистентност и ще осигури целеви средства за изпълнение на инициативи и мерки в тази насока, с възможност за изграждане на единна електронна система за вписване и проследяване на вноса, производството, търговията и съхранението на ветеринарномедицински продукти и медикаментозни фуражи, както и тяхното приложение върху животните, което ще позволи по-ефективен контрол върху употребата на ВМП.

За намаляване употребата на антимикробни средства допринасят и инициативите за осигуряване на биосигурност и високи стандарти за хуманно отношение, спазване на добрите животновъдни практики, и изготвяне и прилагане на планове и стандартни оперативни процедури за всеки обект, свързани с профилактика и контрол на болестите и стимулиране преференциална употреба на други типове ветеринарномедицински продукти, в случаите в които е приложимо, като например ваксини, пробиотици и пребиотици, включително инактивирани имунологични ветеринарни лекарствени продукти съгласно чл. 2, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2019/6. Всички тези

мерки трябва да бъдат подкрепяни с всички възможни политики и стимулирани с осигурени допълнителни финансови средства, тъй като са в основата на превенцията на редица здравни заплахи и по-този начин ще осигурят по-безопасни и по-висококачествени храни.

8. Интервенции за подобряване използването на торове и продукти за растителна защита в земеделието и повишаване ефективността на контрола на пазара и контрола върху употребата на ПРЗ и торове

По-малката употреба на продукти за растителна защита ще бъде една от ключовите цели в бъдещата Обща селскостопанска политика предвид засилването на осведомеността относно негативните въздействия от нецеленасоченото и прекомерно използване на ПРЗ в земеделието. Макар и под средните европейски равнища, нивото на използвани продукти за растителна защита показва тенденция за нарастване в последните години. Следва да се постави фокус върху целенасоченото прилагане на пестициди - да бъдат селективни по отношение на целта и да имат минимални странични ефекти върху здравето на хората, полезните организми и околната среда. Насърчаването на внедряването на интегрирани системи за управление на вредителите и на алтернативни подходи или методи за защита на растенията ще намали необходимостта от използването на по-големи количества продукти за растителна защита. Нарастващото по света население увеличава търсенето на храни и изисква от производителите да увеличават добивите като същевременно се опазва максимално околната среда. Използването на интегрирани системи за управление на вредителите би могло да доведе до устойчиво земеделие в дългосрочен план, при което едновременно се опазва околната среда и се доставят достатъчни количества безопасни и качествени храни. Прецизното земеделие се очертава да бъде един интелигентен подход за управлението на производството, което да води до оптимална продукция и опазване на ресурсите. По отношение на използването на минерални торове, този подход ще позволи да се определят конкретните срокове и количество на торене, ще позволи внасянето на торове на точков принцип, както и предвиждането и прогнозирането на болестите. Насърчавайки прецизното земеделие като подход на управление на стопанството ще се повиши ефективността на производството, ще се подобри качеството на продукцията, ще се опазват почвата и водните ресурси.

Хоризонтална специфична цел на регламента: МОДЕРНИЗИРАНЕ НА СЕКТОРА ЧРЕЗ СТИМУЛИРАНЕ И СПОДЕЛЯНЕ НА ЗНАНИЯТА, ИНОВАЦИИТЕ И ЦИФРОВИЗАЦИЯТА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И НАСЪРЧАВАНЕ НА ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ В ПО-ГОЛЯМА СТЕПЕН

SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ

1. Системата за споделяне на знания и иновации в селското стопанство на страната (ССЗИСС) включва разнообразни и добре развити научни, университетски, частни и професионални организации.
2. Селското стопанство е единственият отрасъл, за който са изградени и обществено финансирани специални структури за научно обслужване - ССА и НССЗ.
3. Относителният дял на учените, докторите и докторите на науката в аграрните НИРД нараства;
4. Броят на признатите нови сортове и хибриди растения и породи животни, утвърдени технологии е значителен;
5. Професионалното образование в областта на селското и горско стопанство се осъществява в голям на брой средни и висши училища;
6. Увеличава се броят и се разширява тематиката на предоставените консултации на земеделските производители.
7. Наличие на безплатна и достъпна помощ за земеделските производители чрез НССЗ.
8. Възможност за участие на земеделските стопани в мероприятия от различен вид, свързани с трансфер и разпространение на знания и иновации;
9. Частни консултантски организации са активни в подготовка на бизнес планове и проекти по инвестиционните мерки.
10. За почти всички видове иновации се наблюдава засилен интерес към внедряване от производителите.
11. Провеждат се многочислени мероприятия свързани с цифровизирането на земеделието
12. Предприемат се значителни мерки за цифровизация на аграрната администрация в страната, което води до повишаване на ефективността и подобряване на обслужването.

СЛАБИ СТРАНИ

1. За системата за знания и иновации в селското стопанство на страната няма достатъчно официална или друга надеждна информация. Системата AKIS не функционира в пълна степен.
2. Делът на университетския и частен (бизнес) сектор на аграрните НИРД е незначителен.
3. Влошена кадрова осигуреност и възрастова структура на НИРД в аграрната сфера.
4. Материално-техническото оборудване в ССЗИСС изостава от световните стандарти.
5. Ниско качество на образованието и недостатъчна адаптивност на училищата към потребностите на бизнеса.
6. Болшинството от мениджърите на земеделски стопанства са единствено с практически опит и без никакво земеделско обучение.
7. Липса на финансови средства, нежелание за поемане на риск и недостатъчна квалификация у фермерите затруднява навлизането на иновациите.
8. В много области консултантската дейност се извършва от ограничен брой частни организации.
9. Едва 5% от производителите в планинските райони на страната реално ползват компютърни програми в управлението на стопанствата.
10. Съществуват големи различия в достъпа до интернет на домакинствата в гъсто населените и селските райони.
11. Голяма част от връзките в ССЗИСС не са ефективни.
12. Степента на внедряване на нови методи на производство, форми на организация и маркетинг, технологии на прецизно земеделие и автоматизация на процесите е незадоволителен.
13. Съществува значителна диференциация в използването на съвети и консултации и внедряването на иновации в отделните подотрасли на селското стопанство, в земеделските стопанства от различен юридически тип и размери, и в различните райони на страната.
14. Няма достатъчна информация сред фермерите и организациите на земеделските производители за постиженията и „готовите“ иновации на родните институции.
15. Малка част от подпомогнатите стопанства въвеждат нови технологии или продукти.

	16. Близко половината от земеделските стопани не са запознати със същността на цифровото земеделие, а само 14% използват съвременни цифрови технологии. 17.
ВЪЗМОЖНОСТИ 1. Ролята на бюджетното финансиране на аграрни НИРД относително се повишава. 2. При достатъчни стимули и изгоди частният сектор активно се включва в аграрните НИРД. 3. Наличие на значителна обществена подкрепа и финансиране за „Трансфер на знания и действия за осведомяване“, „Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване на стопанството“ и „Сътрудничество“. 4. Модернизацията на земеделските стопанства е важно направление от обществената подкрепа за българските стопанства. 5. Приета е Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България, която цели да превърне българското селско стопанство във високо технологична, устойчива, високо продуктивна и атрактивна сфера. 6. Съществува голям потенциал за повишаване на ефективността при адекватна подкрепа и модернизиране на СЗИСС. 7. Европейската и световна СЗИСС предоставя големи възможности за бърз и ефективен трансфер на знания и иновации. 8. Стимулиране на обмена на знания с практическа насоченост по отношение на мениджмънта, знания за опазване на околната среда, специфики за отглеждането на култури/животни. 9. Оценка на резултатите от научените уроци и приложената мярка за иновации с цел правилно таргетиране и разширяване на подпомагането в следващия програмен период.	ЗАПЛАХИ 1. Разходите за НИРД в селскостопански науки значително намаляват както абсолютно, така и като относителен дял. 2. Разходите за иновационна дейност са високи, което води до високи цени на иновативните технологии и продукти. 3. В страната не е изградена ефективна структура за организация на системата за знания и иновации (AKIS), а съществуващите национални и регионални АКИС не са достатъчно свързани помежду , за да подкрепят ефективно интерактивните иновации. Болшинството от внедряваните иновации в страната са „внос“ от чужбина, поради липса на ефективни решения в родните институти и университети. 4. Нормативни ограничения за реализиране на публично-частно партньорство между научните центрове и агробизнеса. 5. България значително изостава от останалите членки на ЕС по отношение на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото. 6. Изпълнението на мярка 16.1 от ПРСР 2014-2020 г. изостава, в сравнение другите европейски страни. 7. Нараства конкуренцията със световни доставчици на нови знания и иновации в аграрната сфера.

Потребности по хоризонтална специфична цел на регламента: МОДЕРНИЗИРАНЕ НА СЕКТОРА ЧРЕЗ СТИМУЛИРАНЕ И СПОДЕЛЯНЕ НА ЗНАНИЯТА, ИНОВАЦИИТЕ И ЦИФРОВИЗАЦИЯТА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И НАСЪРЧАВАНЕ НА ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ В ПО-ГОЛЯМА СТЕПЕН

1. **Осигуряване на ефективни методи за събиране, систематизиране и анализ на цялостна и представителна информация за състоянието и развитието на Системата за споделяне на знания и иновации и цифровизация в селското стопанство /ССЗИСС/, включително чрез укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство.**

Основните участници в Системата за обучение, съвети и разпространение на знанията в селското стопанство в страната включва представители на научната общност /висши училища, научни институти и професионални гимназии/, консултантски и обучителни организации в лицето на Национална служба за съвети в земеделието и частни консултантски и обучителни организации, неправителствени организации в областта на селското стопанство, земеделски стопани и техните организации.

В рамките на системата на образованието са налице специализирани звена за трансфер на знания, но предоставяните услуги нямат системен характер. Наблюдава се липсата на обратна връзка по отношение на идентифицирани потребности от страна на практиката за планирането и предлагането на дейности свързани с трансфер на знания, както и липса на систематизирана на информация по отношение постигнати резултати и преодоляване на проблеми в практиката в следствие използването на различни научни изследвания с иновативен характер. От друга страна се наблюдава ниска ефективност по отношение адаптацията на предлаганите форми на трансфер на знания към потребностите на селскостопанския бизнес, което до определена степен се дължи на липсата на информация за завършилите аграрните специалности в професионалните и висши училища, които в последствие работят в аграрната сфера. В страната има само една специализирана публична консултантска организация, която извършва по – широк спектър консултантски дейности, докато при частните консултантски организации се наблюдава ограничен обхват на предлаганите дейности, въпреки това не е налице адекватна система за събиране на данни и мониторинг за този тип дейност в областта на селското стопанство. Също така се наблюдава липсата на системно обучение на консултантските организации, както и механизми за разширяване на консултантския капацитет.

От друга страна до земеделските стопани и техните организации не достига достатъчно информация по отношение потребностите и напредъка, в работата на научната общност в областта на иновациите в селското стопанство. Това от своя страна води до ниска заинтересованост от страна на земеделските стопани да внедряват иновации в своите стопанства. ССЗИСС в страната се състои от разнообразни и много на брой участници, за чиято дейност и комплексни взаимоотношения няма достатъчно представителна и надеждна информация, което силно затруднява анализа и управлението ѝ. Наличната информация за отделните участници има системен характер само за тези, които получават финансиране по линия на Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони свързано с подпомагане трансфера на знания, консултантски услуги и стимулиране на сътрудничеството. Потребността е

насочена към осигуряването на възможности за изграждане на цялостна система за събиране, обмен и анализ на информацията насочена към различните участници в ССЗИСС, чрез която да се гарантира създаването на устойчива база от данни, която да гарантира правилното и адресиране, включително чрез прилагането на различни съвременни методи и цифрови технологии. За тази цел е налице и необходимост от засилване на връзките между различните участници в системата, включително и повишаване ролята на специализираните институции в процесите по координация на обмена, споделянето и разпространението на знания и иновации.

Също така по данни на експертна оценка в рамките на анализа в страната се наблюдава не добра ефективност на ключови за развитието и модернизирането на ССЗИСС връзки. Това се отчита при взаимодействието между отделните университети, на университетите със земеделските производители и частните фирми и консултанти, на научните институти със земеделските производители и частните фирми и консултанти, на НССЗ с частните фирми и консултанти, на асоциациите на производителите помежду им и с частните фирми и консултанти, между частните фирми и консултанти и между самите земеделски производители.

От друга страна укрепването на взаимовръзките е обвързано с кадровата осигуреност и материално техническата база в рамките на различните участници, като по отношение на тези показатели в страната се наблюдават влошени и под световните стандарти показатели. Финансовата обезпеченост на различните участници също е показател, който оказва влияние върху укрепването на взаимовръзките и подобряване функционирането на системата.

Потребността е насочена и към осигуряването на възможности за укрепване на вътрешните системи на отделните участници в ССЗИСС чрез подобряване и повишаване на техният капацитет и регулярно обновяване на знанията. От друга страна насърчаване укрепването на взаимовръзките чрез подходящи форми на интервенции, включително такива свързани с периодично повишаване на квалификацията и стимулиране на взаимодействието между образованието и бизнеса.

Засилването на взаимовръзките може да бъде постигнато чрез интервенции свързани с коопериране и съвместно сътрудничество между участниците за разработване и внедряване на нови технологии, производства и продукти, включително тяхното разпространение. Укрепването на взаимовръзките трябва да бъде базирано и на целенасочена подкрепа за обезпечаване на съвместното внедряване и

разпространение на резултатите, което ще осигури преодоляване на несигурността при въвеждане на иновативни решения в селскостопанския сектор.

Повишаване ролята на специализираните институции в процесите по координация на обмена, споделянето и разпространението на знания и иновации ще допринесе за по точното дефиниране на специфичните форми на интервенции приложими за изграждането на специфичните взаимовръзки между тях.

2. Повишаване на професионалната квалификация на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл чрез адаптиране на формите за трансфер на знания към специфичните секторни особености.

По данни от анализа в страната се наблюдава продължаване на тенденцията по отношение на това, че преобладаваща част от собствениците и управителите на земеделските стопанства нямат подходящо специализирано образование или обучение и разчитат предимно на своя практически опит. Тази тенденция се запазва въпреки целенасочената подкрепа и постигнатите резултати по повишаване квалификацията земеделските стопани чрез финансиране на различни обучителни форми по линия на Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони. От своя страна липсата на подходящо образование при земеделските стопани в комбинация с ограничени финансови възможности ограничава възможностите за внедряване на иновации и нови технологии в земеделските стопанства. Данните от анализа показват, че близо половината от земеделските стопани не са запознати със същността на цифровото земеделие, а само 14% използват съвременни цифрови технологии.

От друга страна се наблюдава недостатъчна осведоменост и познания на земеделските стопани относно целите за опазване на околна среда и климата, въвеждане на екологосъобразни селскостопански практики, биоразнообразие и др. По данни от анализа е подчертано, че нивото на адаптивност на организациите предлагащи обучение не винаги е в синхрон с очакванията и потребностите на селскостопанския бизнес.

Като цяло в страната е налице тенденция, че въпреки предлаганите разнообразни форми на образование и обучение и значителният размер на изразходваните обществени средства, степента на участие в селските райони през годините след присъединяване към ЕС остава слабо и постоянно намалява (Евростат).

Потребността е насочена към подкрепа на интервенции, които да стимулират от една страна организациите предоставящи различни методи за трансфер на знания да предоставят форми и методи на обучение и повишаване на квалификация доближаващи се в максимална степен до потребностите на заетите в селскостопанския сектор. Налице е необходимост от насочване на интервенциите към обучителни дейности на селскостопанска теми, включително такива свързани с опазване компонентите на околната среда, но и към такива, които осигуряват получаване на познания в областта на иновациите, цифровите технологии и оптимизиране на дейностите чрез съвременни методи на производство.

От друга страна е необходимо насърчаване участие на земеделските стопани и техните организации в ССЗИСС, което да разшири възможностите за споделяне, обмен и разпространение на знания и опит, които да осигурят повишаване на конкурентните предимства на селскостопанския отрасъл в зависимост от специфичните очаквания на различните видове производства и структура /обем на стопанствата, възрастова структура, специфични регионални характеристики и др./ на стопанствата.

В контекста на обученията, свързани с качеството на изпълнение на практиките, насочени към опазване на околната среда и климата и биоразнообразието, включително обучението за прилагане на добрите земеделски практики, съвети, обмена на информация и знания са от съществено значение за осигуряването на ефективно изпълнение на земеделските практики от полза за климата и околната среда. Системата за знания и иновации в селското стопанство, в която се включват научни работници, съветници, експерти, фермери и други заинтересовани лица в областта на земеделието, ще помогне за справяне с някои от проблемите между засилената амбиция за опазване на околната среда и жизнеспособните земеделски доходи, например по-ниска възвръщаемост в кратък до средносрочен план, в резултат на екологични изисквания. Съществува недостатъчна осведоменост за нарастващите заплахи за околната среда, произтичащи от загубата на биологично разнообразие и последващото от това намаляване на климатичната устойчивост на екосистемите и обществените системи, разчитащи на екосистемни услуги. Информацията относно измененията на климата и за екосистемите като

единна комплексна система не се разпространява лесно. Недостатъчни са знанията на земеделските стопани за ползите от прилагане на практики, които допринасят за опазване на околната среда и климата. Необходимо е продължаване прилагане на дейностите за обучения за ограничаване на навлизането на инвазивни видове, особено насекоми и гъби, в горските екосистеми, както и обучение сред обществеността по всички действия за опазване на биологичното разнообразие. Необходимо е и продължаването на мерките за консултации и обучение в екологосъобразните практики – консервационно, интегрирано и биологично земеделие, за да се адресират целите на Зелената сделка, както и по Национален план за действие по изменение на климата (НПДИК). Необходимо е продължаване прилагането на дейности за обучения за агроекология, устойчиви земеделски и лесовъдски практики и за включването на обучения по отношение на определяне на методите за предотвратяване и намаляване на негативните последици от изменение на климата, адаптация към климатичните промени и свързаните с ресурсната ефективност аспекти, както и практики щадящи околната среда. Повишаването на знания по отношение на възможностите за използване на растителни остатъци и заплахите (както и резултатите) от паленето на стърнищата върху околната среда и почвите, повишаване на информираността за съхранението и прилагането на оборски тор, нисковъглеродни практики за преработка на оборски тор (компостиране, преработка в биогаз в анаеробни условия и т.н.), с което се отговаря на целите на кръговата икономика. Различните потребности свързани с повишаване на професионалната квалификация на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл чрез адаптиране на формите за трансфер на знания към специфичните секторни особености очертани в отделните Специфични цели са:

Обучения и повишаване на знанията във връзка с приноса за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчивата енергия /СЦ 4/.

Обучения и повишаване на знанията за устойчиво управление на природните ресурси (води, почви, въздух) и добри практики в земеделието по отношение на природните ресурси /СЦ 5/;

Обучения, свързани с качеството на изпълнение с оглед опазване на околната среда и климата и биологичното разнообразие /СЦ 6/;

3. Насърчаване на различни форми на коопериране между различните участници в системата на ССЗИСС за подобряване ефективността от внедряването, разпространението и приложението на иновативни решения базирани на дигитални технологии и споделяне на знания, специфични за различните секторни производства.

В страната липсва обобщена информация за степента на внедряване на различните типове иновации в селското стопанство. Във всички отрасли на производство има добри примери за внедрени върхови постижения на науката и технологиите. Тези иновации са внедряват от предприемачи новатори, които успяват да изучат, пренесат и адаптират най-високите постижения в съответната област, като осигурят необходимата организация, финансиране, консултации и ноу-хау по частен път.

Общото равнище на внедряване на иновациите в страната обаче е далеч под европейските нива, като се наблюдават съществени различия в технологичното ниво на „водещите“ стопанства и средното ниво в болшинството от фермите. Според проучване в страната най – разпространени са икономическите иновации, следвани от техническите иновации, и доста слабо представяне на социалните и организационни иновации. В тази връзка земеделските производители и партньорите им в ССЗИСС са основни участници които могат да развият системата за внедряване на аграрни иновации.

Умерени различия по отношение на равнището на активност към иновациите в земеделието се наблюдават и според икономическия тип на стопанствата, като в най-голяма степен необходимост от въвеждането на иновации в производствената дейност е осъзната при малките, едрите ферми и по – младите земеделски стопани. Факторите, които най-силно мотивират фермерите да въведат иновационно решение в своята практика са получаването на по-високи добиви и реализирането на по-голяма печалба, следвани от по-висока продуктивност и очакваната икономия на време.

Като цяло в страната се наблюдава липса на систематизирана информация за степента на внедряване на различни типове иновации в селското стопанство, както и липса на обмяна на информация към бизнеса за постиженията на научната общност. Процеса по възстановяване на тази връзка беше стартиран чрез механизмите на Европейското партньорство за иновации /ЕПИ/ чрез ЕЗФРСР, към което се отчита засилен интерес от страна на различните участници в ССЗИСС посредством интервенции за коопериране и

сътрудничество с цел въвеждането на иновативни решения в практиката. Това от своя страна е потвърждение на факта, че ССЗИСС предоставя големи възможности за бърз и ефективен трансфер на знания и иновации, и реални възможности за реализиране на големия потенциал за повишаване на ефективността в селскостопанския отрасъл.

Потребността от една страна адресира необходимостта от подкрепа за осигуряване на качествена информация до участниците в ССЗИСС, която от своя страна да генерира повишаване интереса към разработването и въвеждането на иновации. Също така е необходимо наличието на интервенции, които ще засилят и разширят връзките между образователните, научните звена и бизнеса, за разработването на съвместни механизми за практическото реализиране на „триъгълника на знанието“ - наука - образование – бизнес, като например насърчаване на сътрудничеството и създаването на оперативни групи в контекста на ЕПИ, или създаване на платформи, форуми и събития, които да улеснят обмена на опит между заинтересованите страни. Също така потребността адресира необходимостта от финансиране на съвместни начинания между отделните участници в ССЗИСС. Целта е с общи усилия да постигнат преодоляване на несигурността при въвеждането на иновативни решения в практиката насърчаващи използването на нови технологии, цифрови технологии, технологии оптимизиращи производствения цикъл и управление на стопанството, разработване на нови продукти, практики, дейности свързани с промяна на климата и др. Целенасочена подкрепа трябва да бъде ориентирана и към по - слабо застъпени иновативни решения насочени към опазване компонентите на околната среда, нетехнологични иновации и социални иновации, иновации базирани на спецификите на секторните производства и разпространение на резултатите до по – голям брой участници.

4. Цифровизация и дигитализация. Подкрепа за внедряването на цифрови технологии за управление на стопанствата и оптимизация на производствените и административните процеси.

По данни от анализа България значително изостава от останалите членки на ЕС по отношение на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото като последните години страната се нарежда на 26-то място в ЕС по интегрален Индекс на навлизане на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI).

В днешни дни се увеличава значително броят на лицата, използващи интернет с цел взаимодействие с обществени институции или за поръчка/покупка на стоки и услуги, като в последните години малко над една пета от населението ползва интернет за взаимодействия с обществени и частни организации. Въпреки това в сравнение с другите страни на ЕС развитието и използването на електронно правителство и търговия е много по-малко, като България дели последното място в това отношение. По отношение на „Внедряване на цифровите технологии“ страната е на едно от последните места в ЕС, като използването на цифрови технологии в българските предприятия е доста под европейските нива. Може да се предполага, че в предприятията в аграрната сфера и селските райони внедряването на тези технологии изостава дори повече от това в градовете и високотехнологичните отрасли. Подобно е състоянието и по отношение на „Цифровите обществени услуги“, при които страната заема 23-то място в ЕС. По много от наблюдаваните показатели България е доста под средното равнище за Съюза, като може да се предполага, че в аграрната сфера и селските райони състоянието е подобно или дори по-лошо.

Потребността е насочена към осигуряването на подкрепа и стимулиране на цифровизацията на аграрното управление и продоволствената обезпеченост в т.ч. подпомагане на процесите по създаване, развитие и интеграция на дигитални инструменти за предоставяне на електронни услуги за различните участници в земеделието и хранително вкусовата промишленост. Наред с това трябва да се стимулира и подпомогне внедряването на цифрови технологии за управление на стопанствата и оптимизация на производствените и административните процеси, включително в публичната администрация и услуги.

Не са последно място се очертава и потребността от насърчаване използването на трансфера на знания и иновациите, включително дигитални технологии в селското стопанство за повишаване на доходността в земеделските стопанства /СЦ1/, както и конкретни дейности адресирани в СЦ2. По отношение насърчаване на младите земеделски стопани се идентифицира потребността от цифровизация - използване на цифровите технологии от младите фермери за планиране на производствения процес и управлението на стопанството от своя таблет или мобилен телефон, което може да бъде постигнато чрез насърчаване на инвестиции в дигитализация на процеса на управление на стопанските операции и на производството от планиране на агрономически операции до предлагане на продукцията /СЦ7/.

ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ

За да се гарантира, че установяването на целевите стойности от държавите членки и разработването на интервенции е целесъобразно и допринася максимално за постигането на целите на ОСП, е необходимо Стратегическите планове по ОСП да бъдат основани от предварителен анализ на националните специфики и на оценка на потребностите във връзка с целите на ОСП.

Процедура за оценка

Оценката на потребностите, включва следното:

Обобщение на SWOT анализа:

⇒ SWOT анализът се основава на настоящата ситуация на секторите, попадащи в обхвата на Стратегическия план по ОСП за всяка специфична цел, въз основа на общи показатели за контекста и друга количествена и качествена актуална информация, като например проучвания, доклади от оценки правени преди, секторен анализ и поуците, извлечени от досегашния опит.

⇒ Във връзка с изготвянето на Стратегическия план на ОСП МЗМ възложи изготвянето на следните анализи:

- Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, изготвен от Института по аграрна икономика;
- Анализ на влиянието на селското стопанство върху състоянието на околната среда и климатичните промени, изготвен от Аграрен университет – Пловдив;
- Социално-икономически анализ на развитието на селските райони, изготвен от Университета за национално и световно стопанство.

SWOT анализите са публикувани на електронната страница на МЗМ на адрес: <https://www.mzh.government.bg/bg/obshta-selskostopanska-politika-2021-2027-g/tematichna-rabotna-grupa/>

Определяне на потребностите за всяка специфична цел, въз основа на данни от SWOT анализа

Потребностите са част от Стратегическия план на ОСП. В процеса на изготвяне на Стратегическия план по ОСП са анализирани специфичното състояние и националните потребности, като са определени целеви стойности, свързани с изпълнението на целите на ОСП и са разработени интервенции, които ще позволят тяхното постигане, като в същото време са адаптирани към националните и регионалните условия.

Във връзка с изготвянето на Стратегически план на ОСП са извършени предварителни оценки, включващи анализ на силните и слабите страни, възможностите и рисковете за Стратегическия план по ОСП, с цел да се идентифицират потребностите, на които трябва да отговори Стратегическият план по ОСП. Оценката на потребностите е част от Стратегическия план по ОСП. Въз основа на SWOT анализа и на оценката на потребностите в Стратегическия план по ОСП се определят: интервенции, целеви стойности, Финансов план и Интервенционна стратегия.

Таблица на потребностите

Специфична цел	Идентифицирани потребности
Специфична цел 1 <i>Подпомагане за надеждни земеделски доходи и устойчивост на селскостопанския сектор в целия Съюз с цел подобряване на дългосрочната продоволствена сигурност и</i>	П.1.1. Необходимост от подпомагане на доходите на земеделските стопани, с цел сближаването им със средното равнище на доходи в другите сектори в икономиката;
	П.1.2. Повишаване на ефективността на подкрепата и увеличаване на икономическия потенциал на малките и средни стопанства;
	П.1.3. Потребност от подпомагане на земеделските стопанства в секторите зеленчуци, трайни насаждения и преживни животни за увеличаване на икономическия им потенциал;

<i>разнообразието в селското стопанство, както и гарантиране на икономическата устойчивост на селскостопанското производство в Съюза;</i>	П.1.4. Укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства в районите с природни и други ограничения;
	П.1.5. Надграждане и диверсифициране на системата за управление на риска и управление на кризите в земеделието;
	П.1.6. Оптимизиране на възможностите за напояване за намаляване на негативните последици от проявлението на природо-климатичните рискове и увеличаване на добивите, включително чрез изграждане, възстановяване и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура в стопанствата;
Специфична цел 2 Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността на стопанствата, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията;	П.2.1. Повишаване на конкурентоспособността на стопанствата, приоритетно в секторите производство на зеленчуци, плодове, мляко и месо от преживни животни;
	П.2.2. Подобряване на производителността и добивите в секторите на селското стопанство, осигуряващи продукти с по-висока добавена стойност;
	П.2.3. Ускоряване на модернизацията и технологично обновяване на малките и средни стопанства;
	П.2.4. Повишаване на ефективността, подобряване на пазарната ориентация и реализацията на по-висока добавена стойност в малките стопанства;
	П.2.5. Повишаване на износа на селскостопански продукти с висока добавена стойност;
	П.2.6. Модернизация и внедряване на иновации и цифровизация в устойчиви стопанства, насърчаване на връзките между производителите и науката и създаване на условия за обмен на знания, иновации;
	П.2.7. Гарантиране на по-добри условия за устойчиво развитие на сектор пчеларство и повишаване на доходите на стопанствата, повишаване на тяхната устойчивост и конкурентоспособност чрез модернизация на стопанствата, използване на цифровизацията, както и по-широкото

		прилагане на подвижното пчеларство
		П.2.8. Повишаване на конкурентоспособността на производителите и преработвателите в лозаро-винарския сектор, модернизация на стопанствата и предприятията за производство на вино. Стимулиране на експортната ориентация и подобряване на структурата в сектора.
		П.2.9. Подобряване на достъпа до финансиране
Специфична цел 3	Подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата на стойността	П.3.1. Повишаване нивото на организираност на земеделските производители;
		П.3.2. Подобряване пазарния достъп на малките земеделски стопанства;
		П.3.3. Допълване и подобряване на регулацията за директните продажби
		П.3.4. Разширяване и развитие на мерките и механизмите за борба с нелоялните търговски практики;
		П.3.5. Засилване на контрола над вноса на суровини;
		П.3.6. Осигуряване на необходимото количество и качество местни суровини за по-пълно използване на капацитета на предприятията и повишаване добавената стойност и ефективността на предприятията от ХВП;
Специфична цел 4	Принос за смекчаване на изменението на климата и за адаптиране към него, включително чрез намаляване на емисиите на парникови газове и повишаване на улавянето на въглерод, както и	П.4.1. Намаляване на емисиите на парникови газове от селското стопанство.
		П.4.2. Увеличаване на органичния въглерод в почвата
		П.4.3. Производство на енергия от възобновяеми източници от селското стопанство (от водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса от селското стопанство)
		П.4.4. Потребност от използването на култури и сортове, приспособени към климата
		П.4.5. Потребност от прилагане на нискоинтензивни

насърчаване на устойчивата енергия;	земяделски практики като консервационно, интегрирано и биологично земеделие
	П.4.6. Увеличаване на производството на биомаса с животински произход
	П.4.7. Противодействие с болестите по животните и борба с патогенните заболявания
	П.4.8. Устойчиво управление на горските територии, запасите от дървесина и въглерод в горската биомаса, за адаптиране към промените на климата.
	П.4.9. Устойчиво управление на горите, включително увеличаване на залесените площи в страната, опазване на горските местообитания, биоразнообразието и екосистемните услуги от горите
Специфична цел 5 Насърчаване на устойчиво развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух, включително чрез намаляване на зависимостта от химикали;	П.5.1. Поддържане на подходящ баланс на земяделските площи според вида на земеползване и поддържане на разнообразие на културите
	П.5.2. Подобряване качеството на почвите чрез продължаване на усилията за ограничаване на процесите на водна и ветрова ерозия
	П.5.3. Поддържане на добър баланс на запасеност на почвите с органично вещество
	П.5.4. Продължаване на поддържането на нисък азотен и фосфорен отпечатък в почвите
	П.5.5. Продължаване на прилагане на оптимизирана и устойчива употреба на ПРЗ, минерални и органични торове с цел опазване на водите
	П.5.6. Намаляване на емисиите на амоняк от селското стопанство
	П.5.7. Ефективно използване на водните ресурси чрез подобряване на водния баланс и дела на напояване, както и възстановяване и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура
Специфична цел 6	П.6.1. Опазване и подобряване на природозащитното

Принос за спиране на загубата на биологично разнообразие и обръщане на тази тенденция, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта;	състояние на естествените местообитания и на дивата флора и фауна от Европейски интерес
	П.6.2. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на видове птици, свързани с обработваеми земи и тревни площи в земеделски земи.
	П.6.3. Съхраняване и възстановяване на елементи на ландшафта и постигане на благоприятен природозащитен статус на постоянно затревените площи
	П.6.4. Насърчаване на извършването на земеделски дейности в райони с природни и други специфични ограничения
	П.6.5. Насърчаване на практиките за разширяване биологично земеделие
	П.6.6. Насърчаване на практики за справяне с генетична ерозия и внасяне на Инвазивни чужди видове (ИЧВ) и неместни, съгласно националното законодателство видове.
	П.6.7. Запазване и подобряване на генетичното разнообразие в животновъдството и растениевъдството в селското стопанство.
	П.6.8. Подобряване на опрашителния потенциал на екосистемите и наличието на подходящи растения.
	П.6.9. Опазване и подобряване на биологичното разнообразие, устойчиво управление на горите, горските местообитания и подобряване на екосистемните услуги, предоставяни от горите.
Специфична цел 7 Привличане и подкрепа на млади земеделски стопани и други нови земеделски стопани и улесняване на устойчивото развитие на стопанска дейност в	П.7.1. Ускоряване на модернизацията на земеделските стопанства на младите стопани
	П.7.2. Увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход и улесняване стартирането на стопанство
	П.7.3. Повишаване на професионално-квалификационното равнище на мениджърите и останалите заети в отрасъла
	П.7.4. Намаляване диспропорциите в земеделската заетост

селските райони;	на младите стопани между различните райони и аграрни сектори
	П.7.5. Улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони и създаване и подпомагане на стартирането на стопански и неземеделски дейности
	П.7.6. Стимулиране на иновативни или технологично интензивни производства и развиване на дейности в секторите на индустрията и на информационните услуги, които да допринасят за повишаване на добавената стойност
Специфична цел 8 Насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително кръговата биоикономика и устойчивото горско стопанство;	П.8.1. Диверсификация на икономическата дейност. Стимулиране на нови производства в областта на биоикономиката и кръговата икономика
	П.8.2. Подобряване на здравните и социалните услуги
	П.8.3. Подобряване на публична инфраструктурата и технико-комуникационните системи в селските райони чрез:
	П.8.3.1. Подобряване качеството на общинските пътищата чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, съоръжения и принадлежностите към тях на територията на общини от селските райони.
	П.8.3.2. Подобряване на водоснабдяването и пречистването на водите чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в селата и население места до 2000 жители .
	П.8.3.3. Подобряване качеството на улиците на територията на общини от селските райони (изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях).
	П.8.3.4. Подобряване и облагородяване на публичните пространства чрез: изграждане или обновяване на паркове, градинки, улично озеленяване, детски площадки и спортни

		съоръжения.
		П.8.3.5. Подобряване енергийната ефективност на сгради, стопанисвани от местната власт.
		П.8.3.6. Доизграждане на съществуващи канализационни системи и осигуряване на подходящо пречистване за населените места под 2000 е. ж.
		П.8.3.7. Осигуряване на високоскоростен широколентов достъп и изграждане на сигурна публична инфраструктура.
		П.8.4. Подобряване на обектите за развитие на традициите и на културно-историческите обекти
		П.8.5. Подобряване на състоянието на образователната инфраструктура с цел увеличаване на дела на населението, което има достъп до подобрени услуги
		П.8.6. Запазване на многофондовото финансиране, разширяване на териториалното прилагане и опростяване на прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР“
Специфична цел 9	Подобряване на реакцията на селското стопанство в Съюза в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително висококачествена, безопасна и питателна храна, произведена по устойчив начин, намаляване на хранителните отпадъци, както и подобряване на хуманното отношение към	П.9.1. Насърчаване и подпомагане на биологичното земеделие, както и на научните изследвания в тази посока;
		П.9.2. Подобряване на контрола (лабораторна дейност), пазарна организация, реализация и маркетинг в биологичното производство;
		П.9.3. Насърчаване потреблението на биологични продукти, чрез повишаване доверието на потребителите и включването им като задължителен елемент от веригата на предлагане на храни в частни и обществени заведения, в детски градини, училища, социални и здравни заведения;
		П.9.4. Подобряване качеството на храните, насърчаване консумацията на здравословна храна, повишаване информираността на потребителите относно етикирането на храните и засилване на контрола при внос на суровини и храни;

животните и борба с антимикробната резистентност.	П.9.5. Подкрепа на производителите, участващи в схемите за качество съгласно Европейската регулация относно схемите за качество на селскостопански продукти и храни;
	П.9.6. Подобряване отглеждането на животните;
	П.9.7. Намаляване употребата на антимикробни средства в селското стопанство;
	П.9.8. Интервенции за подобряване използването на торове и продукти за растителна защита в земеделието и повишаване ефективността на контрола на пазара и контрола върху употребата на ПРЗ и торове.
Междусекторна цел 10 Модернизиране на селското стопанство и селските райони чрез стимулиране и споделяне на знания, иновации и цифровизация в селското стопанство и селските райони и чрез насърчаване на използването им в по-голяма степен от земеделските стопани чрез по-добър достъп до научни изследвания, иновации, обмен на знания и обучение	П.10.1. Осигуряване на ефективни методи за събиране, систематизиране и анализ на цялостна и представителна информация за състоянието и развитието на Системата за споделяне на знания и иновации и цифровизация в селското стопанство /ССЗИСС/, включително чрез укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство;
	П.10.2. Укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство;
	П.10.3. Повишаване на професионалната квалификация на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл чрез адаптиране на формите за трансфер на знания към специфичните секторни особености;
	П.10.4. Насърчаване на различни форми на коопериране между различните участници в системата на ССЗИСС за подобряване ефективността от внедряването, разпространението и приложението на иновативни решения базирани на дигитални технологии и споделяне на знания, специфични за различните секторни производства;

	П.10.5.Цифровизация и дигитализация. Подкрепа за внедряването на цифрови технологии за управление на стопанствата и оптимизация на производствените и административните процеси

ПРОЦЕДУРА

за приоритизиране на потребностите изведени от SWOT анализа по деветте специфични цели и междусекторната цел, определени в Регламента за Стратегическите планове за ОСП

1. Общи изисквания за анализ на потребностите (съгласно чл. 108 от Регламента за стратегическите планове за ОСП):

- Дефиниране на потребностите за всяка специфична цел въз основа на данни от SWOT анализа. Описват се всички потребности, произтичащи от SWOT анализа, независимо дали те ще бъдат удовлетворявани посредством стратегическия план по ОСП, или не;
- Всички идентифицирани потребности се основават на прозрачни (логически обосновани) критерии, определени от съответна държава–членка като приоритет. Потребности, които не са или само частично са съотнесени и засегнати от Стратегическия план на ОСП трябва да бъдат обосновани;
- Приоритизиране на потребностите:
 - описание на приоритизирането на потребностите и критериите по който е направено, както и обосновка за това как са определени приоритетите. Тези обосновки трябва да бъдат логически и фактологически обосновани, основани на експертни познания и /или разработени съгласно консолидирани методологии;

Приоритизирането на потребностите съдържа достоверна обосновка на направения избор, която включва (ако е приложимо) основанията, на които за някои установени потребности не са набелязани частични или цялостни решения в стратегическия план по ОСП.

2. Концепция за приоритизиране:

Приоритизирането на потребностите е разделено в четири групи:

Много висок приоритет

Задоволяването на потребността е **много важна** за постигане на националните цели в рамките на Стратегическия план за ОСП и спешно трябва да бъде задоволена.

Висок приоритет

Потребността е **важна** за постигане на национални цели в рамките на Стратегическия план за ОСП и трябва да бъде разгледана с приоритет пред всички останали след потребностите определени като такива с много висок приоритет.

Среден приоритет

Потребността **може да допринесе** за постигане на национални /и или/ регионални цели на Стратегическия план за ОСП, не е наложително да ѝ се дава приоритет. (не е необходимо да се финансира **непременно** чрез ОСП).

Нисък приоритет

Потребността вече се насърчава чрез други типове инструменти на национално ниво и **не следва да се разглежда** като приоритет и потребност за адресиране основно чрез ОСП.

3. Критерии за приоритизиране:

Критериите за приоритизиране на потребностите трябва **да включват важността на** идентифицираната **потребност** по отношение на **преследваната (конкретна) цел**:

Критерии:

а) Адресира ли препоръките на ЕК за изготвяне на Стратегическия план:

Обосновка за избора на критерия:

В документ [„Препоръки към държавите членки по отношение на техните стратегически планове по Общата селскостопанска политика“ /COM\(2020\) 846 final/](#) Комисията анализира положението в различните държави членки по отношение на деветте конкретни цели на бъдещата ОСП и междусекторната цел относно знанията, иновациите и цифровизацията въз основа на най-новите налични доказателства и, където е уместно, вземайки предвид допълнителна информация, предоставена от държавите членки. Въз основа на този анализ Комисията изготви препоръки за България. Препоръките имат за цел да покажат посоката,

която стратегическият план по ОСП трябва да поеме при изпълнението на конкретните цели на ОСП, за да допринесат съвместно за постигането на целите на Зеления пакт.

Установената от Европейската комисия методика за подбор на съответните препоръки е насочена към ограничен брой препоръки за всяка държава членка, така че във всеки случай основните приоритети да могат лесно да бъдат определени. В препоръките се прави разграничение между усилията, които държавите членки трябва да положат, и се признават икономическите, екологичните и социалните аспекти на устойчивостта с цел насърчаване на иновативни подходи, които да гарантират, че бъдещите стратегически планове по ОСП осигуряват ефективни решения на предизвикателствата по интегриран и териториално балансиран начин.

Тези препоръки са отправени към България в рамките на структуриран диалог. Заедно с други съображения, които имат отношение към темата, те ще бъдат използвани от Комисията в нейната оценка относно стратегическия план по ОСП, въз основа на критериите, посочени в член 106 от регламента за стратегическите планове по ОСП.

В тази връзка отразяването на препоръките като критерии за приоритизиране е от ключово значение за спазване на принципа на гъвкавост на държавите членки при прилагането на новата политическа рамка за решаване на идентифицираните на национално ниво ключови стратегически въпроси и същевременно идентифициране на приноса на национално ниво за постигане на специфичните цели на ЕС по ОСП и Зеления пакт.

б) Адресира ли целите на Зелената сделка:

Обосновка за избора на критерия:

Този критерий е ограничен до шестте индикатора за Зелената сделка, съгласно представените насоки в препоръките: целите, свързани с използването на пестициди, както и рисковете, свързани с тях, продажбите на антимикробни средства, загубите на хранителни вещества (намаляване на прекомерното използване на торове), площите за биологично земеделие, особеностите на ландшафта, характеризиращи се с високо разнообразие, върху земеделските земи и достъпа до високоскоростен широколентов интернет в селските райони. Изборът на критерия се обосновава с представените през 2020 г. стратегия [„От фермата до трапезата“](#) и стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. Тези ключови стратегически документи дават комплексен отговор на предизвикателствата пред устойчивите продоволствени системи, признават неразривните връзки между здравето на хората, здравето

на обществата и здравето на планетата, улесняват преминаването към по-здравословни и устойчиви начини на хранене и спомагат за напредък при осигуряване на полагащо се място на природата в нашия живот.

в) Неотложност от адресиране

Обосновка за избора на критерия:

Критерият неотложност от адресиране е свързан с прехвърлянето на отговорността към държавите членки за оценяване на потребностите и постигане на целевите стойности, което върви ръка за ръка с по-голяма гъвкавост за създаване на комбинация от видове интервенции под формата на директни плащания, видове интервенции в определени сектори и видове интервенции в областта на развитието на селските райони. В тази връзка критерият следва следва да бъде насочен към онези потребности, чието адресиране е неотложно чрез комплекс от действия и интервенции в рамките на Стратегическия план.

г) Адресира ли Национални стратегии, приоритети

Обосновка за избора на критерия:

Критерият Национални стратегии и приоритети обхваща поети ангажименти на национално ниво, които са заложили в стратегически документи. По отношение на потребностите, идентифицирани в отделните специфични цели са взети предвид „Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.“ и „Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни 2021 - 2026 г.“, Национална стратегия по околна среда и секторните стратегии, Стратегията за биоразнообразие, Национален план за действие по изменение на климата, Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000, Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България за периода 2013 – 2022 г. , Планове за управление на защитените територии и зони, ПУРБ и ПУРН за периода 2021 – 2027 г. , Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, Национална Стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г., Национален план за действие за енергия от горска биомаса (2018-2027 г.)", „Стратегия за укрепване на ролята на аграрния сектор в биоикономиката", Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Р България (период на прилагане - 2027 г.)", Актуализиран национален план за широкопотова инфраструктура за достъп от следващо поколение, Национална програма „Цифрова България 2025” и Пътна карта до 2025 г., "Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор (2037 г.) (Дългосрочен план за действие за периода 2022-2037 г.)",

Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г., "Национален план за борба с автимикробната резистентност на Р България 2020-2024 г.", "Национален план за действие за развитие на биологичното производство до 2027 г., Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха, България 2020-2030 г., Актуализиран Национален план за действие за устойчива употреба на пестициди в Република България (период на прилагане 2022 г.)", „Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите 2020-2030“, Национална стратегия за борба с използването на отрови и отровни примамки 2020 – 2029 г., Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в Република България - до 2020 г., Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването - до 2020 г., Програма от мерки за адаптиране на горите в Република България и смекчаване на негативното влияние на климатичните промени върху тях и др.

д) Има ли връзка със системата за знания и иновации

Обосновка за избора на критерия:

В съобщението „Бъдещето на прехраната и селското стопанство“ обменът на знания и акцентът върху иновациите се определят като междусекторна цел за новата ОСП. Устойчив и модерен стратегически план следва да бъде отворен за научните изследвания и иновациите, за да послужи за постигането на многофункционалност на селскостопанската, горската и хранително-вкусовата системи в страната, посредством инвестиране в технологично развитие и цифровизация и подобряване на възприемането и ефективното внедряване на технологии, по-специално на цифрови технологии, и на достъпа до и по-активния обмен на безпристрастни, надеждни, относими и нови знания. Критерият е насочен към онези идентифицирани потребности, чието адресиране ще допринесе за модернизирание на селското стопанство и селските райони чрез стимулиране и споделяне на знания, иновации и цифровизация в селското стопанство и селските райони.

е) Потребността има ли социален ефект

Обосновка за избора на критерия:

Критерият социален ефект се свързва с предвидените цели в Стратегията от фермата до трапезата“ за устойчиви продоволствени системи и препоръките за България¹ по отношение на Укрепване на социално-икономическата структура на селските райони и решаване на

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/bg-swd2020_369-other-swp_bg.pdf

социалните проблеми. Рискът от бедност и социалното изключване, както и неблагоприятните условия на заетост, заедно с обезлюдяване и тенденция на застаряване на населението, изисква ефективни решения. В тази връзка критерият служи за приоритизиране на онези потребности по всички специфични цели, чието адресиране има принос по отношение на заетостта, доходите, качеството на живот и инфраструктурата, технологичното развитие и услугите, достъпа до финансиране и трансфера на знания.

ж) За адресиране на потребността не е наличен друг източник за финансиране

Обосновка за избора на критерия:

Както се припомня в стратегията „От фермата до трапезата“, ускореното преобразуване на селскостопанското производство, необходимо за изграждане на устойчиви продоволствени системи, изисква икономически жизнеспособен и устойчив селскостопански сектор. Анализите показват, че въпреки различията между държавите членки, някои основни икономически предизвикателства трябва да бъдат решени в повечето държави членки с цел ускоряване на зеления преход на европейското селско стопанство и създаване на нови възможности за развиване на стопанска дейност. Способността на земеделските стопани да възприемат подобни възможности ще зависи в решаваща степен от икономическата устойчивост на тяхното земеделско стопанство. В тази връзка критерият за неналичие на друг източник на финансиране е важен в хода на приоритизиране на потребностите поради наличието на по-голяма значимост на идентифицирани на национално ниво нужди, за които липсва друг инструмент за подкрепа или ОСП е единствен инструмент и които адресират идентифицираните в SWOT анализа предизвикателства.

На база изведените приоритети и критерии е приложена схема за определяне на степента на приоритетите като всеки от седемте идентифицирани критерии е с равна тежест:

Степен на приоритизация	Стойности (покриване на критерии)
Нисък	от 0 до 2 критерия
Среден	от 3 до 4 критерия

Висок	5 критерия
Много висок	6 и повече

Съгласно насоките на Европейската комисия, приоритизирането следва да се извърши на ниво специфични цели като на база SWOT анализа и приоритизираните потребности се извършва селекция от интервенции и необходимия финансов ресурс за съответните интервенции и за изпълнение на целите. Съгласно насоките е допустимо някои специфични цели да бъдат адресирани частично, но следва основните изисквания на регламента за стратегическите планове да бъдат спазени (в т.ч. минимум 35% от финансирането по втори стълб да бъде заделено за интервенции, свързани с опазване на околната среда).

Важно е да се отбележи, че съгласно насоките на ЕК по-високо приоритизираните потребности не следва задължително да се обвързват с по-висок размер на финансовия ресурс. Интервенциите, допринасящи за посрещане на нуждите с по-висока стратегическа стойност, могат да бъдат претеглени по-високо по отношение на приоритета за финансово разпределение. Това обаче не означава, че има пряка и непосредствена връзка между приоритизирането на нуждите и стойностите на финансовите средства. Например, интервенциите, които допринасят за нуждите с висок приоритет, но подкрепят действия с ниски единични разходи (напр. дейности за обучение), може да не се нуждаят от големи финансови средства, докато интервенциите, свързани със средни или ниско приоритетни нужди, но подкрепящи много скъпи проекти (напр. инвестиции) може да изисква значителни финансови средства.

Съгласуваността и синергията между различните интервенции на Плана и интервенциите, подкрепяни извън плана, могат да оказват влияние върху разпределението на финансовите ресурси. Например съществуването на други източници на финансиране, било от ЕС, било на национално ниво, би могло да означава по-ниско финансово разпределение за интервенциите, включени в плана. Като алтернатива, липсата на други източници на финансиране извън плана за ОСП може да оправдае по-високо финансово разпределение.

Потенциалните припокривания (двойно финансиране) или пропуските във финансирането на ЕЗФРСР и други инструменти за финансиране на ЕС, действащи в селските райони (напр. ЕФРР, ЕСФ+, ЕМФАФ, LIFE, други), са разгледани чрез механизмите за демркация и допълняемост, предложени в стратегическия план, както се изисква от член 98 (d), (iii) от Регламента за стратегическите планове.

Специфична цел 1:

Подпомагане за надеждни земеделски доходи и устойчивост на селскостопанския сектор в целия Съюз с цел подобряване на дългосрочната продоволствена сигурност и разнообразието в селското стопанство, както и гарантиране на икономическата устойчивост на селскостопанското производство в Съюза

Висок приоритет

П.1.1.Необходимост от подпомагане на доходите на земеделските стопани, с цел сближаването им със средното равнище на доходи в другите сектори в икономиката;

П.1.3. Потребност от подпомагане на земеделските стопанства в секторите зеленчуци, трайни насаждения и преживни животни за увеличаване на икономическия им потенциал;

П.1.4. Укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства в районите с природни и други ограничения;

Среден приоритет

П.1.2.Повишаване на ефективността на подкрепата и увеличаване на икономическия потенциал на малките и средни стопанства;

П.1.5.Надграждане и диверсифициране на системата за управление на риска и управление на кризите в земеделието;

П.1.6.Оптимизиране на възможностите за напояване за намаляване на негативните последици от проявлението на природо-климатичните рискове и увеличаване на добивите, включително чрез изграждане, възстановяване и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура в стопанствата;

Специфична цел 2:

Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността на стопанствата, както в краткосрочен, така и в дългосрочен план, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията

Висок приоритет

П.2.1. Повишаване на конкурентоспособността на стопанствата, приоритетно в секторите производство на зеленчуци, плодове, мляко и месо от преживни животни;

П.2.4. Повишаване на ефективността, подобряване на пазарната ориентация и реализацията на по-висока добавена стойност в малките стопанства;

П.2.6. Модернизация и внедряване на иновации и цифровизация в устойчиви стопанства, насърчаване на връзките между производителите и науката и създаване на условия за обмен на знания, иновации;

П.2.7. Гарантиране на по-добри условия за устойчиво развитие на сектор пчеларство и повишаване на доходите на стопанствата, повишаване на тяхната устойчивост и конкурентоспособност чрез модернизация на стопанствата, използване на цифровизацията, както и по-широкото прилагане на подвижното пчеларство

П.2.8. Повишаване на конкурентоспособността на производителите и преработвателите в лозаро-винарския сектор, модернизация на стопанствата и предприятията за производство на вино. Стимулиране на експортната ориентация и подобряване на структурата в сектора.

Среден приоритет

П.2.2. Подобряване на производителността и добивите в секторите на селското стопанство, осигуряващи продукти с по-висока добавена стойност;

П.2.3. Ускоряване на модернизацията и технологично обновяване на малките и средни стопанства;

П.2.5. Повишаване на износа на селскостопански продукти с висока добавена стойност;

П.2.9. Подобряване на достъпа до финансиране

Специфична цел 3:

Подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата на стойността

Висок приоритет

П.3.2.Подобряване пазарния достъп на малките земеделски стопанства;

Среден приоритет

П.3.1.Повишаване нивото на организираност на земеделските производители;

П.3.6.Осигуряване на необходимото количество и качество местни суровини за по-пълно използване на капацитета на предприятията и повишаване добавената стойност и ефективността на предприятията от ХВП;

Нисък приоритет

П.3.3. Допълване и подобряване на регулацията за директните продажби

П.3.4.Разширяване и развитие на мерките и механизмите за борба с нелоялните търговски практики;

П.3.5.Засилване на контрола над вноса на суровини.

Идентифицираните потребности с нисък приоритет в съответствие с логиката на методиката за приоритизиране обхващат законодателни и незаконодателни мерки в областта на механизмите за борба с неолоялната търговска практика, контрола над вноса на суровини и регулацията на директните продажби. Програмираните интервенции в Стратегическия план ще допринесат косвено към удовлетворяване на потребностите чрез изискванията и условията за допустимост по отделните интервенции в рамките на първи и втори стълб на Общата селскостопанска политика, както и секторните интервенции.

Специфична цел 4:

Принос за смекчаване на изменението на климата и за адаптиране към него, включително чрез намаляване на емисиите на парникови газове и повишаване на улавянето на въглерод, както и насърчаване на устойчивата енергия

**Много висок
приоритет**

П.4.2. Увеличаване на органичния въглерод в почвата

П.4.4.Потребност от използването на култури и сортове, приспособени към климата

П.4.5. Потребност от прилагане на нискоинтензивни земеделски практики като консервационно, интегрирано и биологично земеделие

П.4.8. Устойчиво управление на горските територии, запасите от дървесина и въглерод в горската биомаса, за адаптиране към промените на климата.

П.4.9. Устойчиво управление на горите, включително увеличаване на залесените площи в страната, опазване на горските местообитания, биоразнообразието и екосистемните услуги от горите

Висок приоритет

П.4.1.Намаляване на емисиите на парникови газове от селското стопанство.

заболявания

П.4.7.Противодействие с болестите по животните и борба с патогенните

**Среден
приоритет**

П.4.3.Производство на енергия от възобновяеми източници от селското стопанство (от водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса от селското стопанство)

П.4.6.Увеличаване на производството на биомаса с животински произход

Специфична цел 5:

Насърчаване на устойчиво развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух, включително чрез намаляване на зависимостта от химикали

**Много висок
приоритет**

П.5.5. Продължаване на прилагане на оптимизирана и устойчива употреба на ПРЗ, минерални и органични торове с цел опазване на водите

Висок приоритет

П.5.1. Поддържане на подходящ баланс на земеделските площи според вида на земеползване и поддържане на разнообразие на културите

П.5.2. Подобряване качеството на почвите чрез продължаване на усилията за ограничаване на процесите на водна и ветрова ерозия

П.5.3. Поддържане на добър баланс на запасеност на почвите с органично вещество

П.5.6. Намаляване на емисиите на амоняк от селското стопанство

П.5.7. Ефективно използване на водните ресурси чрез подобряване на водния баланс и дела на напояване, както и възстановяване и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура

Среден приоритет

П.5.4. Продължаване на поддържането на нисък азотен и фосфорен отпечатък в почвите

Специфична цел 6:

Принос за спиране на загубата на биологично разнообразие и обръщане на тази тенденция, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта

Много висок приоритет

П.6.5. Насърчаване на практиките за разширяване биологично земеделие

П.6.7. Запазване и подобряване на генетичното разнообразие в животновъдството и растениевъдството в селското стопанство. П.6.8. Подобряване на опрашителя потенциал на екосистемите и наличието на подходящи растения.

Висок приоритет

П.6.3. Съхраняване и възстановяване на елементи на ландшафта и постигане на благоприятен природозащитен статус на постоянно затревените площи

П.6.4. Насърчаване на извършването на земеделски дейности в райони с природни и други специфични ограничения

П.6.6. Насърчаване на практики за справяне с генетична ерозия и внасяне на Инвазивни чужди видове (ИЧВ) и неместни, съгласно националното законодателство видове.

П.6.9. Опазване и подобряване на биологичното разнообразие, устойчиво управление на горите, горските местообитания и подобряване на екосистемните услуги, предоставяни от горите.

**Среден
приоритет**

П.6.1. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на естествените местообитания и на дивата флора и фауна от Европейски интерес

6.2. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на видове птици, свързани с обработваеми земи и тревни площи в земеделски земи.

Специфична цел 7:

Привличане и подкрепа на млади земеделски стопани и други нови земеделски стопани и улесняване на устойчивото развитие на стопанска дейност в селските райони

**Много висок
приоритет**

П.7.1. Ускоряване на модернизацията на земеделските стопанства на младите стопани

П.7.2. Увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход и улесняване стартирането на стопанство

Висок приоритет

П.7.5. Улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони и създаване и подпомагане на стартирането на стопански и неземеделски дейности

**Среден
приоритет**

П.7.3. Повишаване на професионално-квалификационното равнище на мениджърите и останалите заети в отрасъла

П.7.4. Намаляване диспропорциите в земеделската заетост на младите стопани между различните райони и аграрни сектори

П.7.6. Стимулиране на иновативни или технологично интензивни производства и развиване на дейности в секторите на индустрията и на информационните услуги, които да допринасят за повишаване на добавената стойност

Специфична цел 8:

Насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително кръговата биоикономика и устойчивото горско стопанство

Висок приоритет

П.8.2. Подобряване на здравните и социалните услуги

П.8.3. Подобряване на публична инфраструктурата и технико-комуникационните системи в селските райони чрез:

П.8.4. Подобряване на обектите за развитие на традициите и на културно-историческите обекти

П.8.5. Подобряване на състоянието на образователната инфраструктура с цел увеличаване на дела на населението, което има достъп до подобрени услуги

П.8.6. Запазване на многофондовото финансиране, разширяване на териториалното прилагане и опростяване на прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР“

Среден приоритет

П.8.1. Диверсификация на икономическата дейност. Стимулиране на нови производства в областта на биоикономиката и кръговата икономика

Специфична цел 9:

Подобряване на реакцията на селското стопанство в Съюза в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително висококачествена, безопасна и питателна храна, произведена по устойчив начин, намаляване на хранителните отпадъци, както и подобряване на хуманното отношение към животните и борба с антимикробната резистентност.

Много висок приоритет

П.9.3. Насърчаване потреблението на биологични продукти, чрез повишаване доверието на потребителите и включването им като задължителен елемент от

веригата на предлагане на храни в частни и обществени заведения, в детски градини, училища, социални и здравни заведения;

П.9.6. Подобряване отглеждането на животните;

П.9.7. Намаляване употребата на антимикробни средства в селското стопанство;

П.9.8. Интервенции за подобряване използването на торове и продукти за растителна защита в земеделието и повишаване ефективността на контрола на пазара и контрола върху употребата на ПРЗ и торове.

Висок приоритет

П.9.1.Насърчаване и подпомагане на биологичното земеделие, както и на научните изследвания в тази посока;

Среден приоритет

П.9.2.Подобряване на контрола (лабораторна дейност), пазарна организация, реализация и маркетинг в биологичното производство;

П.9.4. Подобряване качеството на храните, насърчаване консумацията на здравословна храна, повишаване информираността на потребителите относно етикирането на храните и засилване на контрола при внос на суровини и храни;

П.9.5. Подкрепа на производителите, участващи в схемите за качество съгласно

Висок приоритет

Европейската регулация относно схемите за качество на селскостопански продукти и храни.

Специфична цел 10:

Модернизиране на селското стопанство и селските райони чрез стимулиране и споделяне на знания, иновации и цифровизация в селското стопанство и селските райони и чрез насърчаване на използването им в по-голяма степен от земеделските стопани чрез по-добър достъп до научни изследвания, иновации, обмен на знания и обучение

П.10.1. Осигуряване на ефективни методи за събиране, систематизиране и анализ на цялостна и представителна информация за състоянието и развитието на

Системата за споделяне на знания и иновации и цифровизация в селското стопанство /ССЗИСС/, включително чрез укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство;

П.10.2.Укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство;

П.10.3.Повишаване на професионалната квалификация на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл чрез адаптиране на формите за трансфер на знания към специфичните секторни особености;

П.10.4. Насърчаване на различни форми на коопериране между различните участници в системата на ССЗИСС за подобряване ефективността от внедряването, разпространението и приложението на иновативни решения базирани на дигитални технологии и споделяне на знания, специфични за различните секторни производства;

П.10.5.Цифровизация и дигитализация. Подкрепа за внедряването на цифрови технологии за управление на стопанствата и оптимизация на производствените и административните процеси.

РАЗДЕЛ II ИНТЕРВЕНЦИОННА СТРАТЕГИЯ

Интервенционна стратегия

Основание	Чл. 109 от проекта на регламент за Стратегическите планове
Описание	Подпомагането от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) има за цел допълнително да подобри устойчивото развитие на селското стопанство, прехраната и селските райони и да допринесе за постигането на следните общи цели: а) да насърчава развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство, гарантиращ продоволствената сигурност; б) да подкрепя грижите за околната среда и действията в областта на климата и да допринася за постигане на целите на Съюза, свързани с околната среда и климата; в) да укрепва социално-икономическата структура на селските райони. Тези цели следва да се допълват с междусекторната цел за модернизиране на сектора чрез стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство и селските райони и насърчаване на използването им в по-голяма степен. Стратегическият план е структуриран около 9 специфични цели на Общата селскостопанска политика (ОСП) и една междусекторна цел на ЕС, която е свързана с модернизиране на селското стопанство и селските райони чрез стимулиране и споделяне на знания, иновации и цифровизация и насърчаване на ползването им в по-голяма степен от земеделските стопани чрез по-добър достъп до обмен на научни изследвания, иновации и знания и чрез обучение. С цел да бъде подобро в още по-голяма степен устойчивото развитие на селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост и селските райони, общите цели на ОСП са насочени към икономическата тъкан на селските

	райони, устойчивостта и доходите на земеделските стопанства, по-доброто качество на изпълнението в областта на околната среда и климата и укрепената социално-икономическа структура на селските райони. Преходът към политика, ориентирана в по-голяма степен към качеството на изпълнението, изисква установяването на стабилна рамка за качеството на изпълнението, която въз основа на набор от общи показатели ще позволи на Комисията да извършва оценка и да наблюдава качеството на изпълнението на политиката. Цялостното качество на изпълнението на политиката ще бъде предмет на многогодишна оценка въз основа на показатели относно въздействието, докато ежегодното проследяване на качеството на изпълнението на политиката ще се извършва въз основа на пълния списък на показатели за резултатите. Чрез показателите за крайните продукти всяка година разходите ще бъдат обвързвани с качеството на изпълнението при прилагането на политиката; този ежегоден процес разчита до голяма степен на списък от показатели за крайните продукти;

ХОРИЗОНТАЛНА ЦЕЛ: Модернизиране на сектора чрез стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство и селските райони и насърчаване на използването им в по-голяма степен

В рамките на хоризонталната цел, Стратегическият план ще адресира потребности чрез интервенции, целящи: повишаване на квалификацията и знанията на земеделските и горски стопани и заетите лица в техните стопанства; създаване на по-ефективна системата за споделяне на знания и иновации и цифровизация в селското стопанство чрез въвличане на консултантски организации и повишаване на техния капацитет; стимулиране на различни форми на сътрудничество, допринасящи за постигане на целите на Европейското партньорство за иновации, както и форми на сътрудничество за скъсяване на веригата на доставки на селскостопански продукти и храни чрез ЕЗФРСР. Предвидените интервенции адресират пет идентифицирани потребности, в рамките на хоризонталната цел, като в същото време въз основа на специфични дейности, приоритети и задължителни теми ще бъдат насочени и към потребности, попадащи в обхвата на специфични цели № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 и 9.

В рамките на специфична цел № 1 „Подпомагане на достатъчно надеждни земеделски доходи и устойчивост с цел подобряване на продоволствената сигурност“ и специфична цел № 2

„Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията“, идентифицираните потребности ще бъдат адресирани посредством предоставяне на съвети, консултации и обучения за земеделски стопанства, свързани с начини за повишаване на конкурентоспособността на стопанства, в т.ч. свързани с използването на дигитални технологии (ЕЗФРСР).

Потребността от „Повишаване на ефективността, подобряване на пазарната ориентация и реализацията на по-висока добавена стойност в малките стопанства“ ще бъде адресирана чрез консултации на малки земеделски стопанства от страна на Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ) по въпроси, свързани с икономическите показатели на земеделското стопанство, конкурентоспособността и маркетинга и реализация на произвежданите земеделски продукти чрез интервенции, попадащи в обхвата на ЕЗФРСР, както и чрез подпомагане при изготвяне на проектни предложения по интервенции, насочени към малките стопанства.

Допълнителен ефект по отношение на постигането на специфични цели № 4, 5 и 6 ще се постигне чрез представяне на обучения и съветнически услуги, насочени към повишаване на знанията за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчивата енергия; Повишаване на знанията за устойчиво управление на природните ресурси (води, почви, въздух) и добри практики в земеделието по отношение на природните ресурси и дейности и практики, допринасящи за опазване на околната среда и биологичното разнообразие.

По специфична цел № 7 „Привличане на млади фермери и улесняване на развитието на бизнеса в селските райони“ потребността от увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход и улесняване стартирането на стопанство ще бъде адресирана чрез консултации на млади земеделски стопанства от страна на Национална служба за съвети в земеделието и други участници по различни въпроси, свързани със селскостопанското производство, както и по въпроси, свързани с икономическите показатели на земеделското стопанство, конкурентоспособността и маркетинга и реализация на произвежданите земеделски продукти чрез интервенции, попадащи в обхвата на ЕЗФРСР, както и чрез подпомагане при изготвяне на проектни предложения по интервенции, насочени към младите стопани.

Чрез подпомагане на организации, предоставящи трансфер на знания посредством различни форми на обучения ще се осигури възможност за фермерите да придобият свидетелства за професионална квалификация или удостоверения за професионално обучение, като по този

начин ще се отговори на потребността за повишаване на професионално-квалификационното равнище на мениджърите и останалите заети в отрасъла, в рамките на тази специфична цел.

Потребността от „Насърчаване и подпомагане на биологичното земеделие, както и на научните изследвания в тази посока“ и постигането на специфична цел № 9 „Подобряване на реакцията на селското стопанство в ЕС в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително за безвредна, питателна и устойчива храна, както и за хуманно отношение към животните“ ще включва интервенция *„Професионално обучение и придобиване на умения“*, която предвижда възможност земеделските стопани да придобият повече знания и по-добри умения, включително въз основа на практически съвети по отношение на практиките за биологично производство на селскостопански продукти.

1. Осигуряване на ефективни методи за събиране, систематизиране и анализ на цялостна и представителна информация и данни за състоянието и развитието на Системата за споделяне на знания и иновации и цифровизация в селското стопанство (ССЗИСС - AKIS)

Представителна информация за темите, целевите групи и участниците от проведените дейности в ССЗИСС ще се акумулира чрез попълване на формуляри за наблюдение и оценка към всяка от интервенциите, която ще допринася за разпространение на знания и иновации. Също така, в интервенциите ще бъде формулирано изискване за изготвяне на резюме и видео-материали, където е приложимо, от проведените обучения, демонстрации, семинари и иновативни проекти. Тези материали ще бъдат подавани към звено в МЗГХ, което ще има възможност да обединява постъпваща информация в единна информационна платформа.

В рамките на МЗм ще бъде структурирано звено, което да събира, систематизира и анализира информацията, която се създава от ССЗИСС. Звеното ще изпълнява координиращи функции, като спомага за провеждане на целенасочена информационна кампания, свързана с популяризиране на интервенциите, включени в Стратегическия план и ще подпомага НССЗ при провеждане на информационни семинари, конференции, уъркшопи. Ще бъдат организирани и тематични работни групи, на които заинтересованите страни ще се включват в процеса на разработване на схеми и мерки от свързани с разпространение на знания, иновации и цифровизация.

За осигуряване на ефективни методи за събиране и систематизиране на информация ще допринася и Националната мрежа за ОСП, която ще действа чрез 28 регионални звена. Целта ще бъде да се обхване по-голяма част от земеделските стопани чрез изградените връзки на локално ниво и познаване на специфичните канали за разпространение на информация сред

местните общности.

За адресиране на потребността от осигуряване на ефективни методи за събиране, систематизиране и анализ на цялостна и представителна информация и данни за състоянието и развитието на Системата за споделяне на знания и иновации и цифровизация в селското стопанство се предвижда включване на интервенция **„Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет“ съгл. чл. 72 "Обмен на знания и информация"(ЕЗФРСР).**

Посредством интервенцията ще бъде осигурена подкрепа за функциониране на общински консултантски центрове към Национална служба за съвети в земеделието, които ще имат ангажимент съвместно с областните си структури да събират и да разпространяват информация сред различни заинтересовани страни в рамките на ССЗИСС посредством различни информационни събития, дейности и канали, въвличайки активно представители на научната общност чрез структурите на ССА. Службата ще спомага за свързването на различни заинтересовани страни, изправени пред идентични проблеми, ще обобщава информацията по отношение на участници, инициативи, потенциални кандидати по различни интервенции, включени в Стратегическия план към Управляващия орган в т.ч. по отношение на потенциала за сформирание и функциониране на оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации (ЕПИ). Също така в рамките на интервенцията като получатели на помощта са предвидени и юридически лица с нестопанска цел с предмет на дейност в областта на селското стопанство, които ще съветват земеделски стопани по специфични теми, свързани със секторни производства. Разширяването на териториалния обхват на НССЗ на общинско ниво и включването на юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), притежаващи капацитет за предоставяне на адекватни консултантски услуги и предоставянето на систематизирана информация от съответните лица към Министерство на земеделието, храните, обхващаща по-широк кръг от участници в обхвата на ССЗИСС, ще спомогне да бъдат предприети навременни адекватни действия, които да позволят ускоряване на трансфера на знания, иновации и цифровизация в селското стопанство. По този начин чрез интервенцията ще се осигури и възможност за укрепване на вътрешните системи на отделните участници в ССЗИСС чрез подобряване и повишаване на техния капацитет и регулярно обновяване на знанията. По-голям брой земеделски стопани ще имат достъп до информация и качествени консултантски услуги в областта на земеделието, цифровизацията и дигитализацията в селското стопанство.

Индикаторът за продукт въз основа на който ще се отчита напредъкът по изпълнение на интервенцията е (О.29) Брой на земеделските стопани, на които са предоставени консултации. Интервенцията е обвързана с индикатор за резултата (R.1) Подобряване на качеството на

изпълнението чрез знания и иновации: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане за консултации, обучения, обмен на знания или участие в оперативни групи с цел подобряване на качеството на изпълнението в икономически, екологичен, климатичен и свързан с ресурсната ефективност аспект.

2. Укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство

Укрепване на взаимовръзките между участниците в ССЗИСС ще се постига чрез интервенцията **„Подкрепа за оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации“** *съгл. чл. 78 "Обмен на знания и информация"(ЕЗФРСР)*. Чрез изискването по интервенцията за сформирание на оперативна група като единствен допустим бенефициент, директно се насърчава създаване и укрепване на връзките между земеделските производители, научните среди, консултантски организации и други партньори, съобразно спецификата на конкретния иновативен проект. Чрез интервенцията ще се насърчава разпространението на иновации в селското стопанство.

Индикаторът за продукт, въз основа на който ще се отчита напредъкът по изпълнение на интервенцията е (O.1) Брой на одобрени проекти на оперативни групи (ЕПИ). Интервенцията е обвързана с индикатор за резултат (R.1) Подобряване на качеството на изпълнението чрез знания и иновации.

За адресиране на потребността от укрепване на взаимовръзките между участниците, подобряване функционирането на ССЗИСС (AKIS) и насърчаване разпространението на знания и иновации в селското стопанство се предвижда включване на интервенция **Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет** *съгл. чл. 78 "Обмен на знания и информация"(ЕЗФРСР)*. Предвижда се интервенцията да осигури подпомагане за консултантски организации, с цел предоставяне на различни консултантски пакети на земеделски стопани, в т.ч. консултации по отношение на възможността за сформирание и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ. В резултат на осигурената подкрепа, по-голям брой земеделски стопани ще имат достъп до информация и качествени консултантски услуги в областта на земеделието, цифровизацията и дигитализацията в селското стопанство.

Индикаторът за продукт въз основа на който ще се отчита напредъкът по изпълнение на интервенцията е (O.29) Брой на земеделските стопани, на които са предоставени консултации. Интервенцията е обвързана с индикатор за резултат (R.1) Подобряване на качеството на

изпълнението чрез знания и иновации: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане за консултации, обучения, обмен на знания или участие в оперативни групи с цел подобряване на качеството на изпълнението в икономически, екологичен, климатичен и свързан с ресурсната ефективност аспект.

Укрепването на взаимовръзките между отделните участници в ССЗИСС ще се постигне и чрез прилагане на интервенция „*Професионално обучение и придобиване на умения*“, по която Националната служба за съвети в земеделието, представителите на научните среди и неправителствени организации в сферата на селското стопанство ще имат възможност да си партнират при провеждане на различни информационни и демонстрационни събития, имащи за цел да повишат знанията и уменията на земеделските стопани по отношение на новите предизвикателства и възможности.

Подобряване на функционирането на СИСЗИСС ще се постига чрез включването на неправителствените организации (НПО) в областта на селското стопанство като допустим кандидат в интервенциите за *Професионално обучение и придобиване на умения и Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет*. В последните години, НПО се наложиха като естествен проводник на разпространение на знания и информация сред земеделските производители. Интегрирането им в ССЗИСС ще насърчи развитието на още един ефективен канал на разпространение на знания и ще спомогне за по-лесен достъп на земеделските производители до обучения и консултации за развитие на техните стопанства.

За укрепване на взаимовръзките между участниците ще допринася и **Национална мрежа за ОСП**. Функциите по насърчаване на взаимодействието между всички заинтересовани страни в процеса на изграждане на знания, както и подпомагане внедряването на иновациите, ще се осъществяват от 28-те регионални звена на Мрежата. Целта ще бъде да се обхване по-голяма част от земеделските стопани чрез изградените връзки на локално ниво и познаване на специфичните канали за разпространение на информация сред местните общности. Обменът на информация и знания ще се базира и на подхода „отдолу-нагоре“ чрез организиране на информационни събития, семинари и посещения на стопанства за споделяне на добри практики по заявка от участниците в Мрежата.

Ще се подпомага внедряването и по-широкото разпространение на иновациите и дигитализацията чрез организиране на информационни събития между земеделските асоциации и научните институти/университети, (ССА включително) за представяне на планираните от науката иновативни проекти. Целта ще бъде получаване на обратна връзка от земеделските

стопани за възможностите за подобряване на пазарната ориентация и приложимостта на идейните проекти чрез по-доброто им синхронизиране с реалните проблеми на земеделските производители. Ще се търси привличане на партньори от сферата на информационните технологии и създаване на връзки между тях и земеделската общност.

Детайлна информация по отношение на организационната структура на ССЗИСС, създадена като обща организация и обмен на знания между лицата, организациите и институциите, които използват и генерират знания за селското стопанство и взаимосвързаните области, в т.ч. ролята на Министерство на земеделието, , структурите на Селскостопанска академия и Национална служба за съвети в земеделието, браншовите организации и всички останали участници ще бъде представена в раздел „Модернизация“ на Стратегическия план.

3. Повишаване на професионалната квалификация на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл чрез адаптиране на формите за трансфер на знания към специфичните секторни особености.

Ще бъде включена интервенция *„Професионално обучение и придобиване на умения“*, съгл. *чл. 78 „Обмен на знания и информация“(ЕЗФРСР)*. Подкрепата ще се предоставя за обучение и придобиване на умения в областта на земеделието за лица, ангажирани в сектора на селското стопанство. Подкрепата, която ще се предоставя на обучаващи организации, ще осигури възможност посредством различни форми и методи за предоставяне на обучения и демонстрации за повишаване на професионалната квалификация и познания по различни теми на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл. Предвидените дейности за трансфер на знания допускат гъвкави форми на обучения, които ще осигурят възможност за фермерите да придобият свидетелства за професионална квалификация или удостоверения за професионално обучение. По този начин ще се осигури възможност за отражение в статистиката за нивото на образованост на управителите на земеделски стопанства в страната. Ще бъде осигурена възможност и за провеждане на информационни семинари и демонстрационни дейности, насочени към специфични секторни особености и изведени свързани с тях потребности към специфични цели № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 и 9.

Индикаторът за продукт, въз основа на който ще се отчита напредъкът по изпълнение на интервенцията, е (O.29) Брой на земеделските стопани, на които са предоставени обучения. Интервенцията е обвързана с индикатор за резултат (R.1) Подобряване на качеството на изпълнението чрез знания и иновации: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане

за консултации, обучения, обмен на знания или участие в оперативни групи с цел подобряване на качеството на изпълнението в икономически, екологичен, климатичен и свързан с ресурсната ефективност аспект.

4. Насърчаване на различни форми на коопериране между различните участници в системата на ССЗИСС за подобряване ефективността от внедряването, разпространението и приложението на иновативни решения, базирани на дигитални технологии и споделяне на знания, специфични за различните секторни производства.

Потребността ще бъде адресирана чрез интервенцията *„Подкрепа за оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации“* съгл. чл. 77, § 1, буква „д“ **Сътрудничество (ЕЗФРСР)**. Подкрепата се предоставя за сформирани и функциониращи оперативни групи за постигането на целите на Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост. Оперативните групи могат да обединяват различни участници, попадащи в ССЗИСС с цел разработване на подобряване ефективността от внедряването, разпространението и приложението на иновативни решения, базирани на дигитални технологии и споделяне на знания, специфични за различните секторни производства, в т.ч. земеделски производители, представители на науката (ССА, БАН), висши училища с актуални акредитации по професионални направления в сферата на селското стопанство, НПО с предмет на дейност в областта на селското стопанство или в областта на горското стопанство, или опазване на околната среда, или водите, или дигиталните технологии, МСП с предмет на дейност преработка на селскостопански продукти и консултантски организации. Очакваният ефект от прилагане на интервенцията е да се допринесе в най-голяма степен за засилване и укрепване на връзките между земеделското производство и изследователската дейност чрез прилагането на проекти с потенциал за иновации, базирани на интерактивни иновационни модели. Подкрепените форми на сътрудничество ще бъдат базирани на интерактивен иновационен модел, който е свързан с разработване на иновативни решения, фокусиращи се върху нуждите на фермерите, който обединява широк и разнообразен кръг от потенциални участници, вземащи решения съвместно на всеки един етап от изпълнение на проекта.

Индикаторът за продукт, въз основа на който ще се отчита напредъкът по изпълнение на интервенцията, е (O.1) Брой на одобрени проекти на оперативни групи (ЕПИ). Интервенцията е обвързана с индикатор за резултат (R.1) Подобряване на качеството на изпълнението чрез знания и иновации: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане за консултации,

обучения, обмен на знания или участие в оперативни групи с цел подобряване на качеството на изпълнението в икономически, екологичен, климатичен и свързан с ресурсната ефективност аспект.

С цел насърчаване на сътрудничеството в рамките на ССЗИСС се предвижда интервенция **„Професионално обучение и придобиване на умения“**, съгл. чл. 78 **„Обмен на знания и информация“ (ЕЗФРСР)**. Наблюдава се дефицит по отношение на връзката между науката, бизнеса и администрацията. Подпомагането обхваща дейности за придобиване на умения, които включват провеждане на информационни семинари за повишаване на знанията по конкретни теми, насочени към постигане на специфичните цели и идентифицираните потребности в Стратегическия план, както и демонстрационни дейности и краткосрочен обмен на опит между наука, производители, съветници и участници в ССЗИСС.

5. Цифровизация и дигитализация на аграрното управление и продоволствената обезпеченост. Подкрепа за внедряването на цифрови технологии за управление на стопанствата и оптимизация на производствените и административните процеси.

За ускоряване на цифровизацията и дигитализацията ще се прилага интервенцията **„Инвестиции в земеделски стопанства“ - член 73 (ЕЗФРСР)**. Ще се подкрепя внедряване на нови технологии, които са пазарно ориентирани и насочени към инвестиции и диверсификация на производствата. Предвижда се подкрепа за закупуване на машини, съоръжения и оборудване, приложения и уеб-инструменти за цифровизация на земеделието, както и нови технологии и иновативни решения, позволяващи му производство на продукция с високо качество и при по-добри ценови характеристики.

Подпомагането ще бъде фокусирано към необходимостта от внедряване на нови технологии в стопанства, които са пазарно ориентирани и насочени към инвестиции и диверсификация на производствата. По този начин ще се насочи подпомагането към иновациите и новите технологии, включително в дигиталната област. Поради затрудненията в осигуряването на работна ръка за селскостопанското производство ще се осигурят възможности за автоматизация на работните процеси с цел увеличава производителността на животновъдните и растениевъдните стопанства.

Показателите са индикатор О.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1: ПОДПОМАГАНЕ ЗА НАДЕЖДНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ДОХОДИ И УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИЯ СЕКТОР В ЦЕЛИЯ СЪЮЗ С ЦЕЛ ПОДОБРЯВАНЕ НА ДЪЛГОСРОЧНАТА ПРОДОВОЛСТВЕНА СИГУРНОСТ И РАЗНООБРАЗИЕТО В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, КАКТО И ГАРАНТИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА УСТОЙЧИВОСТ В СЕЛСКОСТОПАНСКОТО ПРОИЗВОДСТВО В СЪЮЗА

В рамките на тази цел Стратегическият план ще адресира потребности чрез интервенции, целящи подпомагане на достатъчно надеждни земеделски доходи и устойчивост с цел подобряване на продоволствената сигурност в рамките на ЕФГЗ и ЕЗФРСР. Резултатите от ефекта на насочените интервенции ще установят въздействие върху намаляване разликите в доходите от селскостопанска дейност в сравнение с икономиката като цяло, включително намаляване на променливостта в доходите в различните видове стопанства и постигане на териториален баланс от гледна точка на стопанствата, попадащи в райони с природни органичения.

1. За подпомагане на доходите на земеделските стопани, с цел сближаването им със средното равнище на доходи в другите сектори в икономиката Стратегическият план ще се прилага интервенция „Основно подпомагане на доходите за устойчивост“ (ЕФГЗ) съгл. чл. 20 „Необвързано с производството директно плащане“.

Показателят за резултат, който ще отчита ежегодния напредък и въз основа на който ще се определи таргет за програмния период, е R.4 Създаване на връзка между подпомагането на доходите и стандартите и добрите практики: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагането на доходите и обвързана със спазване на условността. (О4 хектари подпомогнати по основно подпомагане на доходите за устойчивост). Основното подпомагане на доходите за устойчивост ще допринесе за сближаване на доходите на земеделските стопани със средното равнище на доходи в другите сектори в икономиката, ще ги стимулира да продължат земеделското производство и да поддържат земята в добро земеделско и екологично състояние.

С цел балансирано разпределение на подкрепата и насочване на подпомагането, съобразно приоритизираните потребности е определена горна граница за размера на основното подпомагане на доходите за устойчивост, което се отпуска на земеделски стопанин за дадена календарна година като се прилага чл.17 . Намалява се със 100 % сумата, надвишаваща 100 000 EUR на основното

подпомагане на доходите за устойчивост, след приспадане на разходите за заплати и осигуровки на заетите със земеделска дейност, но не повече от 2,5 пъти средната стойност на стандартните заплати, свързани със селскостопанска дейност.

В допълнение към тази цел ще бъде приложена възможността на чл.147, за предоставяне на преходна национална помощ на земеделските стопани, които са произвеждали и предали количества тютюн през една от следните години – 2016, 2017, 2018.

Предварителните условия в социалната сфера, съгласно чл.14 ще бъдат приложени от 01 януари 2025 година.

2. За повишаване на ефективността на подкрепата и увеличаване на икономическия потенциал на малките и средни стопанства Стратегическият план ще включва интервенция ***„Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост“***, тип интервенция Допълнително необвързано с производството директно плащане (към Схемата за основно подпомагане на доходите за устойчивост) (ЕФГЗ) съгласно **чл. 29**.

Показателите са индикатора за продукт О.7Брой хектари за допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост и индикатора за резултат R.6 „Преразпределяне на подпомагането към по-малките земеделски стопанства“. Интервенцията предвижда изплащането на годишно допълнително подпомагане на доходите за първите 30 хектара на земеделските стопани (ФЛ и ЮЛ) с максимален размер на стопанствата до 600 хектара.

Тази потребност ще бъде адресирана и с интервенцията ***„Плащания за малки земеделски стопани“***, съгласно **чл. 28**.

Показателите са индикатора за продукт О.5 Брой на бенефициерите на плащания за малки земеделски стопани и индикатора за резултат R.6 „Преразпределяне на подпомагането към по-малките земеделски стопанства“. Интервенцията цели чрез предоставянето на еднократна сума да се повиши техния потенциал за развитие, да се подпомогне тяхната устойчивост и да се подобри продоволствената сигурност.

3. Потребността от подпомагане на земеделските стопанства в секторите зеленчуци, трайни насаждения и преживни животни за увеличаване на икономическия им потенциал е адресирана чрез интервенциите за ***„Обвързано с производството подпомагане на доходите, съгласно чл. 32-34***. Чрез подкрепата на сектори и производства, изпитващи трудности, ще се подобрява тяхната конкурентоспособност, устойчивост, качество и икономически потенциал. Ще бъдат отчитани чрез индикатори за продукт: О.10 Брой хектари, за които се прилага обвързано с производството

подпомагане на доходите; O.11 Брой животни, за които се прилага обвързано с производството подпомагане на доходите и индикатори за резултат: R.8 Насочване към ферми в специфични сектори: Дял на фермите, които се ползват от обвързана подкрепа на доходите за подобряване на конкурентоспособността, устойчивостта или качеството.

Подпомагане на животновъдния отрасъл ще бъде насочено към млекодайното говедовъдство, чрез интервенциите за Обвързано с производството подпомагане на доходите, както и за биволи; Обвързано с производството подпомагане на доходите за млечни крави и Обвързано с производството подпомагане на доходите за млечни крави включени в развъдни програми. Месодайното направление в говедовъдството ще бъде подпомогнато с интервенции за Обвързано с производството подпомагане на доходите за месодайни крави и Обвързано с производството подпомагане на доходите за месодайни крави включени в развъдни програми. С цел повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта застрашени от изчезване породи е разработена отделна интервенция за Обвързано с производството подпомагане на доходите за крави от застрашени от изчезване породи. Предвидено е подпомагане и за малките стопанства чрез Обвързано с производството подпомагане на доходите за говеда в планински райони. Секторът на дребните преживни животни ще бъде обхванат със следните две интервенции: Обвързано с производството подпомагане на доходите за овце и кози в планински райони и Обвързано с производството подпомагане на доходите за овце и кози включени в развъдни програми и Обвързано с производството подпомагане на доходите за овце и кози от автохтонни породи.

Обвързаното с производството подпомагане на доходите в сектор „Растениевъдство“ ще бъде насочено по-конкретно към производството на плодове и зеленчуци полско и оранжерийно производство и производство на протеинови култури. При плодовете ще се прилагат две отделни интервенции – Обвързано с производството подпомагане на доходите – плодове и Обвързано с производството подпомагане на доходите – плодови насаждения до встъпване в плододаване, с еднакъв обхват на включените по интервенциите култури, покриващи целия жизнен цикъл на насажденията. При зеленчуците полско производство ще се прилагат 4 отделни интервенции – обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци: 1. домати, краставици, корнишони и патладжани; 2. пипер; 3. картофи, лук и чесън; 4. моркови, зеле, дини и пъпеши. Предвижда се и подпомагане за най-дребните производители на плодове и зеленчуци, които се намират в планински райони, чрез интервенцията Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планински райони. На отделна интервенция за оранжерийно производство на някои плодове и зеленчуци ще могат да разчитат земеделските стопани чрез интервенцията за обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно

производство. Ще се прилага и отделна интервенция, подпомагаща производство на протеинови култури.

4. Потребността от укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства в районите с природни и други ограничения ще бъде адресирана чрез интервенция за **„Подпомагане за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“ – член 71.** Финансовата подкрепа, предоставяна под формата на годишно плащане на хектар земеделска площ, попадаща изцяло в райони с природни или други специфични ограничения, е насочена към компенсиране на земеделските стопани изцяло или частично за направените допълнителни разходи и пропуснатите приходи, свързани с ограниченията в съответния район.

Ще бъдат отчитани чрез показатели R.7 Засилване на подпомагането за земеделски стопанства в райони със специфични потребности: процент на допълнителното подпомагане на хектар в районите с по-големи потребности (в сравнение със средната стойност) и R.4. Създаване на връзка между подпомагането на доходите и стандартите и добрите практики: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), включена в подпомагането на доходите и обвързана със спазване на предварителните условия. Крайния продукт ще бъде отчитане чрез индикатор O.12. Брой хектари, ползващи се от подпомагане за райони с природни или други специфични ограничения, включително разбивка по видове райони.

Към удовлетворяване на същата потребност ще бъде адресирана чрез интервенция „Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000“. Обхватът на тази интервенция включва всички земеделски земи (обработваеми земи, трайни насаждения и постоянно затревени площи), попадащи в обхвата на защитените зони по Натура 2000, за които са издадени заповеди за обявяването им, с разписани конкретни режими/ограничения/забрани за земеделски дейности. Подпомагането по интервенцията ще се предоставя под формата на годишни плащания на хектар земеделска площ за компенсиране на наложени режими/ограничения/ за земеделски дейности включени в заповедта за обявяване на съответна зона от Натура 2000. Разходите за дейности ще се изчисляват въз основа на пропуснати доходи и на допълнителните разходи, свързани с режимите и забраните за земеделски дейности, разписани в заповедите за обявяване/планове за управление на защитените зони по Натура 2000. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.7 Засилване на подпомагането за земеделски стопанства в райони със специфични потребности: процент на допълнителното подпомагане на хектар в районите с по-големи потребности (в сравнение със средната стойност) и R.4. Създаване на връзка между подпомагането на доходите и стандартите и добрите практики: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), включена в подпомагането на доходите и обвързана със спазване на

предварителните условия. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.13. Брой на хектарите, ползващи се от подпомагане по линия на „Натура 2000“ или Директива 2000/60/ЕО.

5. Интервенция, която ще адресира идентифицираната потребност от надграждане и диверсифициране на системата за управление на риска и управление на кризите в земеделието е ***„Възстановяването на земеделски потенциал след природни бедствия или катастрофични събития и инвестиции в подходящи превантивни действия“***, съгласно чл. 73. Интервенцията ще осигури подкрепа, която ще повиши нивото на превенция в земеделските стопанства, а също така и подкрепа за възстановяването на земеделски производствен потенциал в случаите, в които той е бил нарушен в резултат от природни бедствия или катастрофични събития, свързани с неблагоприятни климатични събития, природни бедствия, заболявания по растенията и животните, нестабилност на цените, трудности при намиране на пазари и други. Наред с това, ще се подкрепи постигане на по-високи нива на биосигурност във фермите. Ще се предвиди финансиране на публични органи, които са ангажирани с осъществяване контрола по отношение спазването на законовите изисквания, свързани с ветеринарномедицинската дейност, здравеопазването на животните и хуманното отношение, включително разработване на програми за профилактика, с цел ограничаване и ликвидиране на болестите по животните. Това ще даде възможност за подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на стопанствата в случай на такива бедствия или явления, включително ще осигури възможност за повишаване на оперативния капацитет на компетентните власти в съответната област и ще оптимизира времето за реакция. Компетентните органи в областта на превенцията на селскостопанското производство от различни природни бедствия, катастрофични събития, здравеопазване и хуманно отношение към животните имат ключова роля за селскостопанския производствен процес, осигурявайки подходящи форми на превенция с цел запазване на производствения потенциал на стопанствата.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност. Крайни продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства и O.23. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в непроизводствени дейности извън земеделските стопанства.

Като принос към инструмента за управление на риска по линия на ЕФГЗ ще се приложи възможността, която е предоставена в чл.19 - всички земеделски стопани, които получават директни плащания участват с принос за управление на риска в размер на 1,5 % от получаваните от тях

директни плащания.

За диверсификацията при управлението на риска се предвижда създаване на Взаимоспомагателен фонд. Наред с това се предвижда интервенция за подкрепа за съфинансиране на застрахователни премии при застраховането на селскостопанска продукция и рискове, **съгласно чл. 76 „Инструменти за управление на риска“**. Взаимоспомагателният фонд ще адресира нуждата от обединяване на съществуващите инструменти за управление на риска и надграждането им в един цялостен модел. Новия модел ще включва превенция от неблагоприятни събития, влияещи върху доходите на земеделските стопани. Взаимоспомагателният фонд ще се допълва от прилагането на схема за съфинансирането на застрахователните премии. Чрез комбинираното прилагане на двата инструмента се цели максимално покритие на идентифицираните рискове и увеличаване на земеделските стопани, обхванати от инструменти за управление на риска.

Индикаторите, които ще измерват качеството и напредъка на изпълнение на адресираната потребност са R.5 Управление на риска: дял на земеделските стопанства с инструменти за управление на риска по ОСП и O.9. Брой единици, обхванати от подпомагани инструменти на ОСП за управление на риска.

Удовлетворяването на същата потребност ще бъде адресирано чрез интервенции в лоразо-винарския сектор, а именно интервенция „Събиране на реколтата на зелено“ и интервенция „Застраховане на реколтата“, които имат принос към ефективното управление на рисковете в земеделието. Интервенция **„Събиране на реколтата на зелено“ (член 58)** цели предоставяне на подпомагане на сектора в период на криза, така че конкурентоспособността на гроздопроизводителите да не бъде повлияна в голяма степен от настъпилия дисбаланс между търсенето и предлагането. По интервенцията се подпомага пълното отстраняване на гроздовете, докато все още не са узрели, като по този начин добивът от съответната заявена площ се намалява до нула. Прилагането на мярката се осъществява в случай че до 25 април на всяка година се очаква ситуация на пазара, обосноваваща събиране на реколтата на зелено за възстановяване на баланса на пазара и за предотвратяване на криза с дълготраен и дестабилизиращ ефект.

Напредъкът по тази интервенция ще бъде отчитан чрез показател R.5. Управление на риска: дял на земеделските стопанства с инструменти за управление на риска, подпомагани по ОСП. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.36. Брой на действията или единиците, подпомагани в лоразо-винарския сектор.

Интервенция **„Застраховането на реколтата“ (чл. 58)** позволява насърчаване на прилагането на

основния инструмент за управление на риска в земеделието - застраховането. Основната цел на мярката в лозаро-винарския сектор е запазването на доходите на производителите на грозде при загуби в продукцията, свързани с природни бедствия, неблагоприятни климатични събития, болести или нашествия от вредители. Допустими за подпомагане са разходите извършени от кандидата за застрахователни премии, ненадвишаващи максималния размер на подпомагане, определен въз основа на обичайните пазарни цени и стандартните предположения за загуба на доход за насажденията с винено грозде.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.5. Управление на риска: дял на земеделските стопанства с инструменти за управление на риска, подпомагани по ОСП. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.36. Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор.

6. За адресиране на идентифицираната потребност от оптимизиране на възможностите за напояване за намаляване на негативните последици от проявлението на природо-климатичните рискове и увеличаване на добивите, включително чрез модернизиране на напоителните съоръжения в стопанствата ще се прилага интервенция *„Инвестиции в земеделски стопанства“ – чл. 73 и чл. 74 (ЕЗФРСР)*. Чрез интервенцията ще се подкрепят инвестициите за напояване в рамките на земеделските стопанства, чрез което се цели насърчаване и развитие на поливното земеделие. Също така ще спомогне за преодоляване на климатичните изменения, свързани с дълги периоди на засушаване.

Напредъкът ще се измерва чрез показателите O.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства и R.9 Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2: Засилване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността, включително поставяне на по-голям акцент върху научните изследвания, технологиите и цифровизацията

В рамките на тази цел Стратегическият план ще адресира потребности чрез интервенции, целящи повишаване на производителността на земеделските стопанства, чрез насочване на подпомагане към конкретни сектори, с цел подобряване на конкурентоспособността и подобряване на ресурсната

ефективност.

1. Потребността от повишаване на конкурентоспособността на стопанствата в секторите производство на зеленчуци, плодове, мляко и месо от преживни животни, които са със стопанско значение за страната, ще бъде адресирана чрез интервенции за „Обвързано с производството подпомагане на доходите“, съгласно чл. 32-34. Чрез подкрепата на сектори и производства, изправени пред затруднение, ще се подобрява тяхната конкурентоспособност, устойчивост, качество и икономически потенциал.

Подпомагане на животновъдния отрасъл ще бъде насочено към млекодайното говедовъдство, чрез интервенциите за Обвързано с производството подпомагане на доходите, както и за биволи; Обвързано с производството подпомагане на доходите за млечни крави и Обвързано с производството подпомагане на доходите за млечни крави включени в развъдни програми. Месодайното направление в говедовъдството ще бъде подпомогнато с интервенции за Обвързано с производството подпомагане на доходите за месодайни крави и Обвързано с производството подпомагане на доходите за месодайни крави включени в развъдни програми. С цел повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта застрашени от изчезване породи е разработена отделна интервенция за Обвързано с производството подпомагане на доходите за крави от застрашени от изчезване породи. Предвидено е подпомагане и за малките стопанства чрез Обвързано с производството подпомагане на доходите за говеда в планински райони. Секторът на дребните преживни животни ще бъде обхванат със следните две интервенции: Обвързано с производството подпомагане на доходите за овце и кози в планински райони и Обвързано с производството подпомагане на доходите за овце и кози включени в развъдни програми и и Обвързано с производството подпомагане на доходите за овце и кози от застрашени от изчезване породи.

Към сектор „Животновъдство“ ще бъде насочено допълнително финансиране, чрез прилагане на инструмента за преходна национална помощ, съгласно чл.147 – преходна национална помощ за говеда с промяна на референтната дата през 2018 година – необвързана с производство и преходна национална помощ за овце-майки и/или кози – майки – обвързана с производство.

Обвързаното с производството подпомагане на доходите в сектор „Растениевъдство“ ще бъде насочено по-конкретно към производството на плодове и зеленчуци полско и оранжерийно производство и производство на протеинови култури. При плодовете ще се прилагат две отделни интервенции – Обвързано с производството подпомагане на доходите – плодове и Обвързано с производството подпомагане на доходите – плодови насаждения до встъпване в плододаване, с

еднакъв обхват на включените по интервенциите култури, покриващи целия жизнен цикъл на насажденията. При зеленчуците полско производство ще се прилагат 4 отделни интервенции – обвързано с производството подпомагане на доходите за зеленчуци: 1. домати, краставици, корнишони и патладжани; 2. пипер; 3. картофи, лук и чесън; 4. моркови, зеле, дини и пъпеши. Предвижда се и подпомагане за най-дребните производители на плодове и зеленчуци, които се намират в планински райони, чрез интервенцията Обвързано с производството подпомагане на доходите за плодове и зеленчуци в планински райони. На отделна интервенция за оранжерийно производство на някои плодове и зеленчуци ще могат да разчитат земеделските стопани чрез интервенцията за обвързано с производството подпомагане на доходите за оранжерийно производство. Ще се прилага и отделна интервенция, подпомагаща производство на протеинови култури.

Ще бъдат отчитани чрез индикатори за продукт: О.10 Брой хектари, за които се прилага обвързано с производството подпомагане на доходите; О.11 Брой животни, за които се прилага обвързано с производството подпомагане на доходите и индикатори за резултат: R.8 Насочване към ферми в специфични сектори: Дял на фермите, които се ползват от обвързана подкрепа на доходите за подобряване на конкурентоспособността, устойчивостта или качеството.

2. За адресиране на потребността от подобряване на производителността и добивите в секторите на селското стопанство, осигуряващи продукти с по-висока добавена стойност, ще се прилага интервенция *„Инвестиции в земеделски стопанства“ - член 73 (ЕЗФРСР)*. Чрез интервенцията "Инвестиции в земеделски стопанства" ще се осигури инвестиционна подкрепа за различни видове стопанства с цел разширяване и модернизиране на производството, включително осъвременяване на производствените мощности, за увеличаване на продуктивността на тези стопанства. Интервенцията осигурява възможност за широк обхват на инвестиционна подкрепа в зависимост от нуждите на стопанствата в различните секторни производства. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност. Крайния продукт ще бъде отчитан чрез индикатор О.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства.

3. За ускоряване на модернизацията и технологично обновяване на стопанствата, включително чрез технологии, постигащи по-високи екологични стандарти и водещи до

сравнителни пазарни предимства Стратегическият план ще включва интервенция „**Инвестиции в земеделски стопанства**“ - **член 73 (ЕЗФРСР)**. Чрез интервенцията "Инвестиции в земеделски стопанства" ще се осигури инвестиционна подкрепа за стопанствата с цел разширяване и модернизиране на производството, включително осъвременяване на производствените мощности, за увеличаване продуктивността на стопанствата. Интервенцията осигурява възможност за широк обхват на инвестиционна подкрепа в зависимост от нуждите на стопанствата в различните секторни производства. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност. Крайния продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства.

*За тази потребност ще допринася и интервенцията **Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство, съгласно „Установяване на млади земеделски стопани, помощ за стартиране на стопанска дейност в селските райони и развитие на малки стопанства“ - член 75 (ЕЗФРСР)***. Подкрепата за развитието на малки земеделски стопанства ще спомогне разрастване на тяхното производство. Интервенцията ще осигури по-добра пазарна ориентация на малките стопанства и повишаване на тяхната жизнеспособност, както и устойчиво развитие с цел достъп до ресурси за развитие чрез осигуряване на капиталов ресурс за разширяване на производството и за осъвременяване на производствените им мощности, за увеличаване продуктивността на стопанствата и намаляване зависимостта им от работна сила. По-висока конкурентоспособност ще се постигне чрез внедряване на нови технологии, които допринасят за повишаване на конкурентоспособността и постигане на екологични цели на земеделието.

Осигуряването на техническите и технологични нововъведения са важен фактор за по-високи производствени резултати. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.36PR. Приемственост между поколенията: брой на младите земеделски стопани, ползващи се от подпомагане за създаване на стопанство по линия на ОСП, включително разбивка по полове. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.25. Брой на младите земеделски стопани, получаващи подпомагане за установяване.

За удовлетворяване на тази потребност ще бъде насочена интервенция „**Подпомагане на много**

малки земеделски стопанства“ - член 75. Интервенцията има за цел да обхване големия брой малки и полупазарни стопанства, които имат потенциал за развитие от гледна точка на мотивация и наличен фамилен труд. Разрастване на тяхното производство чрез подходяща публична подкрепа ще доведе до подсилване на групата от средните по размер стопанства, които са по-жизнеспособни. Това ще се отрази положително на цялостното състояние в отрасъла. Интервенцията ще осигури възможности за развитие на така наречените фамилни и по-малките стопанства в страната. Подкрепата ще осигури възможност за развитие на производства, които имат по-висока възвращаемост и рентабилност на единица площ. Този подход може да генерира достатъчна доходност, която да ги направи икономически устойчиви. Чрез облекчаване достъпа до пазара и възможностите за реализация на продукцията по късите вериги за доставка фамилните и по-малките стопанства могат да повишат своята доходност и да получат по-добра цена за продукцията си. Това ще допринесе за повишаване доходите, които тези стопанства имат от пазара и ще позволи да се повишат техните инвестиционни възможности, за да се намали зависимостта им от субсидии и очакванията им за инвестиционна публична подкрепа.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.26. Брой нови земеделски стопани, получаващи подпомагане за установяване (различни от младите земеделски стопани по O.25).

4. За повишаване на ефективността, подобряване на пазарната ориентация и реализацията на по-висока добавена стойност в малките стопанства ще се прилага интервенция **„Подпомагане на много малки земеделски стопанства“ - член 75.** Интервенцията има за цел да обхване големия брой малки и полупазарни стопанства, които имат потенциал за развитие от гледна точка на мотивация и наличен фамилен труд. Разрастване на тяхното производство чрез подходяща публична подкрепа ще доведе до подсилване на групата от средните по размер стопанства, които са по-жизнеспособни. Това ще се отрази положително на цялостното състояние в отрасъла. Интервенцията ще осигури възможности за развитие на така наречените фамилни и по-малките стопанства в страната. Подкрепата ще осигури възможност за развитие на производства, които имат по-висока възвращаемост и рентабилност на единица площ. Този подход може да генерира достатъчна доходност, която да ги направи икономически устойчиви. Чрез облекчаване достъпа до пазара и възможностите за реализация на продукцията по късите вериги за доставка фамилните и по-малките стопанства могат да повишат своята доходност и да получат по-добра цена за продукцията си. Това ще допринесе за повишаване доходите, които тези стопанства имат от пазара и ще позволи

да се повишат техните инвестиционни възможности, за да се намали зависимостта им от субсидии и очакванията им за инвестиционна публична подкрепа.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.26. Брой нови земеделски стопани, получаващи подпомагане за установяване (различни от младите земеделски стопани по O.25).

5. Повишаване на износа на селскостопански продукти с висока добавена стойност

Интервенциите, удовлетворяващи тази потребност, имат за цел да повишат конкурентоспособността на селскостопанските продукти от Съюза и тяхното потребление, да подобрят репутацията им както в рамките на Съюза, така и извън него, и да увеличат пазарния дял на тези продукти, като се обърне специално внимание на пазарите в трети държави, които имат най-голям потенциал за растеж. В случай на сериозни смущения на пазара, загуба на потребителското доверие или други специфични проблеми промоционалните дейности следва да спомогнат за възстановяване на нормалните пазарни условия.

Тази потребност в допълнение може да бъде адресирана в допълнение чрез прилагане на Схема за държавна помощ „Помощ за участие в изложения“ (ако бъдещото законодателство в областта на държавните помощи позволява това), като по този начин ще окаже допълнителна подкрепа на земеделските стопани за участие в международни изложения. Целта е популяризирането на висококачествена земеделска продукция на международния пазар от една страна и стимулиране на износа от друга.

Допълнителна възможност за адресиране на потребността би могла да бъде и схемата за държавна помощ „Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.“ (ако бъдещото законодателство в областта на държавните помощи позволява това). Целта на помощта е чрез подкрепа на земеделските стопани за въвеждане на стандарта GLOBALG.A.P. да се оптимизира процесът по производство на качествени селскостопански продукти в сектор „Плодове и зеленчуци“, да се намали използването на химически суровини и да се сведе до минимум вредното въздействие върху околната среда. Това от своя страна ще доведе до повишаване на конкурентоспособността и разширяване възможностите за износ.

6. Потребността от модернизация и внедряване на иновации и цифровизация в устойчиви стопанства, насърчаване на връзките между производителите и науката и създаване на условия за обмен на знания, иновации ще се адресира чрез интервенцията „Инвестиции в

земеделски стопанства“ – чл. 73 (ЕЗФРСР). Подпомагането ще бъде насочено към адресиране на необходимостта от внедряване на нови технологии в стопанства, които са пазарно ориентирани и насочени към инвестиции и диверсификация на производствата. По този начин ще се насочи подпомагането към иновациите и новите технологии, включително в дигиталната област, които се отличават с високи цени и високи разходи за внедряване. Поради затрудненията в осигуряването на работна ръка за селскостопанското производство ще се осигури възможност за автоматизация на работните процеси с цел увеличава производителността на животновъдните и растениевъдните стопанства. Възможността за достъп до цифровизация на селското стопанство и въвеждането на автоматизация и роботизация на производството с използване на високопроизводителни машини и цифрови технологии ще осигури за земеделските стопани възможност за производство на по-качествена продукция и по-ефективна организация на работата в стопанството.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност. Крайния продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства.

7. За гарантиране на по-добри условия за устойчиво развитие на сектор пчеларство и повишаване на доходите, чрез модернизация на стопанствата, използване на цифровизацията, както и по-широкото прилагане на подвижното пчеларство се предвижда комплекс от интервенции:

Интервенция **„Консултантски услуги, техническа помощ, обучение, информация и обмен на добри практики за пчелари и пчеларски организации, включително относно агресорите и болестите в кошера, особено вароатозата“** ще адресира необходимостта от повишаване на знанията, уменията и информираността на пчеларите и пчеларските организации при справянето им с икономически значимите заболявания по пчелните семейства, повишаване на добива на мед и други пчелни продукти, подобряване на здравословното състояние на пчелните семейства и ползата от достъпа до разнообразни източници на нектар.

Показателят, който ще отчита резултата, е O.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Борба срещу агресорите и болестите в кошера, особено срещу вароатозата“** - член 55, ще подобри ефективността на пчелното стопанство и ще допринесе за задоволяване на потребностите по избраните специфични цели. Прилагането на подходящи, предписани от

ветеринарен специалист ветеринарномедицински продукти за пчели ще подобри здравословното състояние на пчелните семейства и ще се постигне устойчивост в числеността на пчелната популация. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Сътрудничество със специализирани органи за изпълнението на изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти“ – член 55**, ще допринесе в най-голяма степен за засилване и укрепване на връзките между пчеларите, национално и регионално представителни браншови организации и специализираните органи за изследователска дейност чрез прилагането на проекти с потенциал за развитие на сектора. Интервенцията има за цел да стимулира сътрудничеството между пчеларите, национално и регионално представителни браншови организации и специализирани органи за прилагане на изследователски програми в пчеларството, внедряване на иновации и нови технологии в отглеждането, селекцията и организацията на пазара на меда и пчелните продукти, стимулиране на дигитализацията и повишаване на конкурентоспособността на производителите. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Популяризиране, комуникация и маркетинг, включително действия за наблюдение на пазара и дейности, насочени по-специално към повишаване на осведомеността на потребителите относно качеството на пчелните продукти» - член 55**, ще има пряк ефект върху запознаване на обществеността с полезните качества на пчелния мед и пчелните продукти и скъсяване на веригата на доставки. Така ще се повиши добавената стойност на производителите от една страна, а от друга ще се повиши доверието и информираността на потребителите. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Действия за запазване или увеличаване на наличния брой пчелни кошери в Съюза, включително развъждане на пчели» - член 55**, ще допринесе за запазване на пчелната популация и устойчивост на сектора, както и запазване на биоразнообразието и екосистемите. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Инвестиции в материални и нематериални активи“** – член 55, ще създаде възможност за пчеларите за закупуване на пчеларски инвентар, необходим при първичния добив на пчелен мед и други пчелни продукти, като част от подобряване на общите условия за производство в сектора. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Подновяване на пчелните кошери в Съюза, включително развъждане на пчели“** – член 55, ще допринесе за увеличаване на пчелните семейства и подновяване на наличните амортизирани кошери. С прилагане на интервенцията ще се постигне подобряване на условията за отглеждане на пчелните семейства и оптимален добив на производство на пчелен мед, като по този начин ще се постигне задоволяване на идентифицираните потребности по избраните специфични цели. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството. Интервенция **„Рационализиране на подвижното пчеларство“** – член 55, ще осигури постигането на специфични цели б) и е) като улесни и стимулира прилагането на подвижното пчеларство, което от своя страна ще подобри ефективността на пчелното стопанство, чрез осигуряване на разнообразна паша на пчелите, повишаване на добивите и екологичния потенциал. С прилагането на подвижно пчеларство ще да се избегне проблема с отравянията, като пчелните семейства се транспортират/преместват до места, където не се извършват активни растителнозащитни мероприятия. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Действия за подпомагане на лабораториите за анализ на пчелните продукти, загубата на пчели или спада на производителността, както и потенциално токсичните за пчелите вещества,“** – член 55, ще се подобри проследяемостта на пчелния мед и пчелните продукти, да улесни тяхната реализация, както и самоконтрола на пчеларите относно безопасността и качеството на предлаганата от тях продукция. Дейностите ще бъдат насочени към контрол на определени стойности на физикохимични показатели, които са гаранция за неговата натуралност, за наличие на допълнителна обработка на същия, както и за добавяне на глюкоза и инвертна захар. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.37. Брой на действията или единиците за

запазване или подобряване на пчеларството.

8. За повишаване на конкурентоспособността на производителите и преработвателите в лозаро-винарския сектор, модернизация на стопанствата и предприятията за производство на вино, както и за стимулиране на експортната ориентация и подобряване на структурата на сектора ще бъдат включени следните интервенции (ЕФГЗ):

- интервенция **„Преструктуриране и конверсия на лозя“ (чл. 58)**, която ще доведе до повишаване на жизнеспособността на гроздопроизводителите в България; устойчивост на конкурентоспособността и пазарната ориентация на стопанствата, обновяване на производствения потенциал в лозарството, поддържане и изграждане на неговата модерна и конкурентна структура.

Напредъкът ще се измерва чрез показателите О.36. Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор и R.9 Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане за инвестиции с цел преструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност.

- интервенция **„Инвестиции в лозаро-винарския сектор“ (чл. 58)**, която чрез материални и нематериални инвестиции в преработвателни съоръжения, винарска и маркетингова инфраструктура ще доведе до подобряването на общите резултати на винарските предприятия и адаптирането им към изискванията на пазара, както и повишаване на тяхната конкурентоспособност.

Напредъкът ще се измерва чрез показателите О.36. Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор и R.39 Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП.

- интервенция **„Насърчаване на винения туризъм“ – член 58**. Изпълнението на интервенцията ще допринесе за подобряване на репутацията на винения сектор, запознаване на обществото с туристическия потенциал на лозаро-винарските региони в страната и популяризиране на техните специфики. По този начин ще се осигури осведоменост сред потребителите за качествените характеристики на вината със ЗНП, ЗГУ, биологичните вина и сортовете вина без ЗНП/ЗГУ. Съгласно чл. 111, параграф 2, интервенциите, основани на чл. 58 (1), точка (и), нямат подходящ индикатор за резултат в Приложение I. Крайния продукт ще бъде отчитан с индикатор О.36 Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор.

- интервенция **„Популяризиране в трети държави“** за лозаро-винарския сектор – **член 58**, е насочена към повишаване на конкурентоспособността и износа на пазарите в трети страни на вина със ЗНП, ЗГУ и сортови вина без ЗНП и ЗГУ, включително и биологични такива. Интервенцията ще

допринесе, чрез реклама и популяризация, за повишаване на търсенето на целевите пазари вина със ЗНП, ЗГУ и сортови вина. Заложеният широк набор от допустими дейности, които могат да бъдат изпълнявани в рамките на интервенцията, ще позволи да се осигури провеждането на промоционални и информационни кампании, съобразени със спецификите на международните пазари, като ще допринесе и за позиционирането на нови пазари. При изпълнението на интервенцията ще е допустимо осъществяването на пазарни проучвания на целевите съществуващи или нови пазари, които ще допринесат за разширяване и консолидиране на пазарните възможности. Част от изпълнението на дейностите по интервенцията ще позволи подготовката на технически досиета, включително лабораторни изпитвания и оценки относно енологичните практики, фитосанитарните и хигиенните правила, както и други изисквания на трети държави за внос на продукти от лозаро-винарския сектор. Това ще допринесе за преодоляването на ограниченията при достъпа до пазарите на трети държави. Съгласно чл. 111, параграф 2, интервенциите, основани на чл. 58 (1), точка (к), нямат подходящ индикатор за резултат в Приложение I. Крайния продукт ще бъде отчитан с индикатор О.36 Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор.

- интервенция **„Информирание в държавите членки“** в лозаро-винарския сектор - член 58, ще допринесе за повишаване на информираността на потребителите за отговорната консумация на вино и за обхвата на схемите на Съюза за качество, включващи наименованията за произход и географските указания. Повишаването на информираността на българските и европейските потребители ще допринесе за засилване на разпознаваемостта на вината, като част от полаганите от Съюза усилия за повишаване на проследимостта и контрола при осигуряване на безопасността на продуктите и тяхното качество. Сред възможностите, предоставяни от интервенцията е създаването и поддържането на информационна платформа, която да съдържа информация за отговорната консумация на вино, за значението и ролята на районите за производство на вина със ЗНП и ЗГУ включително и биологични такива, процеса на производство, присъщите характеристики на вината със ЗНП и ЗГУ, тероар, типичността, историята, специфичните практики. Тази платформа ще е инструмент с широк спектър на приложение, който ще дава възможност за пълно проследяване на процесите в сектора и на произведените вина със ЗНП и ЗГУ, включително и биологични такива, вкл. за отглежданите винени сортове лозя и разпределението им по лозаро-винарски райони. Организирането на тематични дегустации и провеждането на семинари насочени към представители на ресторантьорството и хотелиерството, както и към целеви групи потребители ще допринесе за запознаването им с районите за производство на вина със ЗНП и ЗГУ, с качеството и отличимостта на продуктите и ще допринесат за постигане на специфичната цел на мярката. Съгласно чл. 111,

параграф 2, интервенциите, основани на чл. 58 (1), точка (з), нямат подходящ индикатор за резултат в Приложение I. Крайния продукт ще бъде отчитан с индикатор O.36 Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор.

- За постигането на тази потребност ще допринесе и заложената в лозаро-винарския сектор интервенция **„Инвестиции в екологични съоръжения“**. Предвидената интервенция цели да допринесе за повишаване на устойчивостта на винарските предприятия и в икономическото и екологичното ѝ измерение. Напредъкът ще се измерва чрез показателите O.36. Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор и R.39 Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП

R.16 Инвестиции, свързани с климата: дял на стопанствата, които се ползват от инвестиционно подпомагане по линия на ОСП, допринасящо за смекчаване на последиците от и адаптиране към изменението на климата, както и за производството на енергия от възобновяеми източници или биоматериали

9. Потребността от подобряването на достъпа до финансиране ще бъде адресирана чрез прилагане на финансови инструменти. На основание извършен анализ за нуждите от прилагане на финансов инструмент в България, е изведена необходимостта от разработване на гаранционна схема, насочена новите, малките и средните земеделски стопанства, поради липсата на достатъчен ресурс за обезпечаване на средствата, като нужда от по-благоприятен достъп за финансиране е изведена и по отношение на съществуващите големи стопанства и преработватели, включително за инвестиции в неселскостопански дейности, поради неликвидност на обезпеченията. Предвиден е финансов инструмент за малки и млади земеделски производители и стартиращи предприятия за неземеделски дейности в селските райони, под формата на гаранционна схема за предоставяне на безлихвени необезпечени кредити с мултипликатор на средствата 1,25 пъти, както гаранционна схема за микро, малки и средни предприятия в сектор селскостопански дейности и преработка на земеделски продукти, включително за извършване на неселскостопански дейности в селските райони, под формата на гаранционна схема, с мултипликатор в размер на 5 пъти.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3: Подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата на стойността

1. За повишаване нивото на организираност на земеделските производители се предвижда включването на интервенция **„Оперативни програми в сектори „Плодове и зеленчуци“ и „Мляко и млечни продукти““**. За адресиране на тази потребност се предвижда подкрепа за използване на съществуващия потенциал за развитие на организации и/или групи на производителите, развитие на структурите за предлагане на продукцията на пазара с цел директно повишаване на конкурентоспособността на производителите и техните организации. Целта на прилагането на тези интервенции е концентриране на произведената земеделска продукция, планиране и адаптиране на производството към търсенето по отношение на качество и количество, намаляване на производствените разходи, увеличаване на договорната сила на производителите на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация. Реализирането на целите на оперативните програми ще повиши доверието между земеделските производители, което ще допринесе за увеличаване на членовете на сдруженията и на самите сдружения. По-големият размер на организациите на производители предопределя по-високи стойности на обемите на търгуваната продукция. Чрез реализиране на целите на оперативните програми ще се повиши дялът на първичното производство на малките земеделски стопанства в добавената стойност в съответния сектор, като се постигне интегрирането им във веригата на стойността.

За адресиране на идентифицираната потребност се предвижда интервенцията **„Подкрепа на организации на производители или групи от производители“**, **Сътрудничество, съгласно чл. 77 (ЕЗФРСР)**. Обединяването на земеделските стопани в организации и групи на производители е механизъм, чрез който ще се постигне концентрирането на произведената земеделска продукция, планиране и адаптиране на производството в съответствие с търсенето на пазара по отношение на качество и количество, намаляване на производствените разходи, увеличаване на договорната сила на производителите на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация.

Включени показатели са О.28. Брой на подпомаганите групи и организации на производителии R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество.

В допълнение, потребността ще бъде адресирана чрез интервенция **„Сътрудничество за къси вериги на доставки и местни пазари“**, **Сътрудничество, съгласно чл. 77 (ЕЗФРСР)**. Избраната интервенция цели създаването, организацията и укрепването на местните пазари и къси вериги за

доставки чрез хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците в тях. Интервенцията предвижда различни форми на коопериране, в това число по реда на Закона за задълженията и договорите, Търговския закон или Закона за кооперациите, което да улесни участниците в обединенията, предмет на подпомагане.

Индикаторите, с които ще се отчита напредъка, са R.10 Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество и O.28 Брой на подпомаганите групи и организации на производители.

С цел подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата за храни е насочена **интервенция в сектор Плодове и зеленчуци – член 43**, която в рамките на оперативните програми се предвижда подкрепа за подобряване на пазарната позиция на земеделските стопани в сектор „Плодове и зеленчуци“ и увеличаване на дела им във веригата на стойността. Предоставянето на подкрепа на организации на производители и асоциации на организации на производители ще стимулира сдружаване на земеделските стопани в сектор „Плодове и зеленчуци“ и ще повиши нивото на организираност в сектора, в резултат на което ще се създадат редица положителни тенденции в множество елементи на производството и пазара. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.10^{PR} Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопанства, участващи в групи производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество, подпомагани от ОСП и R.11 Концентрация на предлагането: Дял в стойността на предлаганата на пазара продукция от секторни организации на производители или групи производители с оперативни програми. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.35. Брой на подпомаганите оперативни програми.

Потребността ще бъде удовлетворена чрез интервенция в **сектор „Мляко и млечни продукти“ – член 67**, която в рамките на оперативните програми предвижда подкрепа за подобряване на пазарната позиция на земеделските стопани в сектор „Мляко и млечни продукти“ и увеличаване на дела им във веригата на стойността. Предоставянето на подкрепа на организации на производители, асоциации на организации на производители и групи на производители ще стимулира сдружаването на земеделските стопани в сектор „Мляко и млечни продукти“ и ще повиши нивото на организираност в сектора. Обединяването на земеделските производители в рамките на различни форми на сътрудничество прави възможни дейности, които са им от полза да генерират по-висока добавена стойност, която те не биха могли да постигнат самостоятелно. Сдружаването на земеделските производители в организации на производители, групи производители и асоциации на

организации на производители ще се създаде редица положителни тенденции в множество елементи на производството и пазара. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.10^{PR} Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопанства, участващи в групи производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество, подпомагани от ОСП и R.11 Концентрация на предлагането: Дял в стойността на предлаганата на пазара продукция от секторни организации на производители или групи производители с оперативни програми. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.35. Брой на подпомаганите оперативни програми.

2. За подобряване пазарния достъп на малките земеделски стопанства се предвиждат *„Оперативни програми в сектори "Плодове и зеленчуци" и „Мляко и млечни продукти“*. За адресиране на тази потребност се предвижда повишаване на мотивацията за сдружаване на малките земеделски стопани в организации и групи на производители, чрез което ще се постигне увеличаване на договорната сила на малките производители на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация. Сдружаването на малките земеделски стопанства освен по-добра пазарна ориентация ще им осигури и достъп до ресурси за развитие и повишаване на тяхната жизнеспособност. Реализирането на целите на оперативните програми ще спомогне за разрастване на производство, като се повиши делът на първичното производство на малките земеделски стопанства в добавената стойност в съответните сектори. Така ще се постигне интегрирането на малките земеделски стопанства във веригата на стойността и повишаване на конкурентоспособността на производителите.

За подобряване на пазарната ориентация и реализацията ще се прилага интервенция **„Подпомагане на много малки земеделски стопанства“ - член 75**. Интервенцията има за цел да обхване големия брой малки и полупазарни стопанства, които имат потенциал за развитие от гледна точка на мотивация и наличен фамилен труд. Разрастване на тяхното производство чрез подходяща публична подкрепа ще доведе до подсилване на групата от средните по размер стопанства, които са по-жизнеспособни. Това ще се отрази положително на цялостното състояние в отрасъла. Интервенцията ще осигури възможности за развитие на така наречените фамилни и по-малките стопанства в страната. Подкрепата ще осигури възможност за развитие на производства, които имат по-висока възвращаемост и рентабилност на единица площ. Този подход може да генерира достатъчна доходност, която да ги направи икономически устойчиви. Чрез облекчаване достъпа до пазара и възможностите за реализация на продукция по късите вериги за доставка фамилните и по-малките стопанства могат да повишат своята доходност и да получат по-добра цена за продукцията си. Това ще допринесе за повишаване доходите, които тези стопанства имат от пазара и ще позволи

да се повишат техните инвестиционни възможности, за да се намали зависимостта им от субсидии и очакванията им за инвестиционна публична подкрепа.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.26. Брой нови земеделски стопани, получаващи подпомагане за установяване (различни от младите земеделски стопани по O.25). За адресиране на идентифицираната потребност се предвижда интервенцията **„Подкрепа на организации на производители или групи от производители“, Сътрудничество - съгласно член 77 (ЕЗФРСР)**. Обединяването на земеделските стопани в организации и групи на производители е механизъм, чрез който ще се постигне концентрирането на произведената земеделска продукция, планиране и адаптиране на производството в съответствие с търсенето на пазара по отношение на качество и количество, намаляване на производствените разходи, увеличаване на договорната сила на производителите на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация. Включени показатели са O.28. Брой на подпомаганите групи и организации на производители R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество. Предвижда се интервенция **„Популяризиране и подкрепа на схеми за качество, признати от Съюза или от държавите члени, както и тяхното използване от земеделските производители“ – член 77**, чрез която се цели по-добро познаване на продукти със специфични етикети от потребителите и по-организираният и активен маркетинг от производителите, което ще улесни координацията на търсенето и предлагането и ще отвори нови пазарни възможности за производителите, което от своя страна влияе върху растежа на добавената стойност в селското стопанство и по този начин върху конкурентоспособността на селскостопанския хранителен сектор.

Включени показатели са O.29. Брой на бенефициерите, които получават подпомагане, за да участват в официалните схеми за качество и R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество

С цел подобряване на пазарния достъп на малките земеделски стопанства е насочена **интервенция в сектор Плодове и зеленчуци – член 43**, която в рамките на оперативните програми се предвижда подкрепа за подобряване на пазарната позиция на земеделските стопани в сектор „Плодове и

зеленчуци“ и увеличаване на дела им във веригата на стойността. Предоставянето на подкрепа на организации на производители и асоциации на организации на производители ще стимулира сдружаване на земеделските стопани в сектор „Плодове и зеленчуци“ и ще повиши нивото на организираност в сектора, в резултат на което ще се създадат редица положителни тенденции в множество елементи на производството и пазара. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.10^{PR} Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопанства, участващи в групи производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество, подпомагани от ОСП и R.11 Концентрация на предлагането: Дял в стойността на предлаганата на пазара продукция от секторни организации на производители или групи производители с оперативни програми. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.35. Брой на подпомаганите оперативни програми.

Потребността ще бъде удовлетворена чрез интервенция в **сектор „Мляко и млечни продукти“ – член 67**, която в рамките на оперативните програми предвижда подкрепа за подобряване на пазарната позиция на земеделските стопани в сектор „Мляко и млечни продукти“ и увеличаване на дела им във веригата на стойността. Предоставянето на подкрепа на организации на производители, асоциации на организации на производители и групи на производители ще стимулира сдружаването на земеделските стопани в сектор „Мляко и млечни продукти“ и ще повиши нивото на организираност в сектора. Обединяването на земеделските производители в рамките на различни форми на сътрудничество прави възможни дейности, които са им от полза да генерират по-висока добавена стойност, която те не биха могли да постигнат самостоятелно. Сдружаването на земеделските производители в организации на производители, групи производители и асоциации на организации на производители ще се създаде редица положителни тенденции в множество елементи на производството и пазара. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.10^{PR} Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопанства, участващи в групи производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество, подпомагани от ОСП и R.11 Концентрация на предлагането: Дял в стойността на предлаганата на пазара продукция от секторни организации на производители или групи производители с оперативни програми. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор O.35. Брой на подпомаганите оперативни програми.

3. Допълване и подобряване на регулацията за директните продажби

Към момента изискванията за директната доставка, извършена от производителя до крайния потребител или до местни обекти за търговия на дребно, изискванията за производители, които

извършват директни доставки на краен потребител на малки количества първични продукти от животински произход, прясно месо от птици и зайци, заклани във фермата, отстрелян едър и дребен дивеч или месо от едър и дребен дивеч и относно доставката на храни от животински произход, обработени и/или преработени в обект за търговия на дребно, до други обекти за търговия на дребно като странична, локална и ограничена дейност, са регламентирани в Наредба № 26 от 2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход (обн. ДВ. бр.84 от 2010 г.).

В „Държавен вестник“ бр. 52 от 2020 г. беше обнародван нов Закон за храните. Съгласно § 8, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за храните, подзаконовите нормативни актове по прилагането му се приемат, съответно издават, в 6-месечен срок от влизането на закона в сила. В тази връзка е необходимо да бъде издадена нова наредба, която регламентира този вид дейности.

Проектът на Наредба за изискванията за директни доставки от производителя на малки количества първични продукти и храни от животински произход урежда условията и реда за:

1. директната доставка, извършена от производителя до крайния потребител или до местни обекти за търговия на дребно, които извършват директни доставки на краен потребител, на малки количества:

а) първични продукти - сурово мляко, пчелен мед и пчелни продукти, яйца от кокошки, пъдпъдъци и щрауси, прясна и охладена морска и сладководна риба;

б) прясно месо от птици и зайци, заклани във фермата;

в) отстрелян едър и дребен дивеч или месо от едър и дребен дивеч;

2. доставката на храни от животински произход, обработени и/или преработени в обект за търговия на дребно, до други обекти за търговия на дребно като странична, локална и ограничена дейност.

С проекта се определят национални мерки в съответствие с чл. 1, параграфи 4 и 5 от Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно определяне на специфични хигиенни правила за храните от животински произход.

Наредбата се издава на основание чл. 7, ал. 1 от Закона за храните и отменя Наредба № 26 т 2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход (обн. ДВ. бр.84 от 2010г., изм. ДВ. бр.46 от 2012 г., изм. и доп. ДВ. бр. 46 от 2014 г., изм. и доп. ДВ. бр.87 от 2015 г.). Регламентирани са количествата първични продукти, броят на птици и зайци, заклани във фермата и отстрелян едър и дребен дивеч, определени като „малки

количества” за директна доставка.

Проектът определя изискванията, на които трябва да отговарят обектите за добиване на първичните продукти, изискванията към самите продукти, както и при извършването на директната им доставка до краен потребител.

Разписани са условията за доставка на храни от животински произход, обработени и/или преработени в обект за търговия на дребно, до други обекти за търговия на дребно като странична, локална и ограничена дейност.

Целта на изготвения проект е въвеждане на облекчени изисквания към лицата, които желаят да доставят директно до крайния потребител малки количества първични продукти от животински произход, като се гарантира, че добитите първични продукти отговарят на изискванията за безопасност на храните. Предвидени са и облекчени изисквания към воденето и поддържането на документация от първичните производители.

4. Разширяване и развитие на мерките и механизмите за борба с нелоялните търговски практики

Потребността ще бъде адресирана чрез транспониране и прилагане на Директива (ЕС) 2019/633 относно нелоялните търговски практики (НТП) в отношенията между предприятията във веригата за доставки на селскостопански продукти и храни. За правоприлагащ орган е определена Комисията за защита на конкуренцията. Директивата ще бъде транспонирана в националното законодателство със Закон за изменение и допълнение на Закона за защита на конкуренцията (ЗИД на ЗЗК) – вносител Министерство на икономиката. Крайният срок за транспониране е 1 май 2021 г., а прилагането на директивата следва да стартира не по-късно от 1 ноември 2021 г. Проектът на ЗИД на ЗЗК предвижда и някои по-строги правила в сравнение с установените с директивата. Ще бъде определен списък със забранени нелоялни търговски практики (НТП), определение за „нетрайни селскостопански и хранителни продукти“ от сектора на плодовете и зеленчуците и срок за предизвестие в случай на отказ на поръчка с такива продукти. Ще бъдат определени санкции при установяване на НТП. С предвидените законодателни промени се цели да се подобри положението на фермерите и на малките и средни предприятия, които участват като доставчици във веригата за доставки на хранителни продукти.

5. Засилване на контрола над вноса на суровини

Засилване на контрола при въвеждане и вътреобщностна търговия на суровини чрез подобряване на инфраструктурната организация на граничните пунктове, осигуряване на необходимото оборудване

и на квалифициран персонал, покриващ специфични познания.

Прилагане на засилен контрол при вътреобщностна търговия на месо и яйца, насочен към държави, определени на база оценка на риска (получени нотификации и наличие на огнища на заразни заболявания по животните).

6. За осигуряване на необходимото количество и качество местни суровини за по-пълно използване на капацитета на предприятията и повишаване добавената стойност и ефективността на предприятията от хранително-вкусовата промишленост (ХВП) се предвижда включването на интервенция *„Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“*, **съгласно чл. 73 (ЕЗФРСР)**. Налага се необходимостта от осигуряване на подкрепа за различни видове инвестиции в модернизирани предприятия от ХВП, включително внедряването на различни иновативни решения. От ключово значение за повишаване на добавената стойност в ХВП е ефективната инвестиционната подкрепа, която с интервенцията е насочена към предприятия от ХВП и земеделските стопани, свързани с преработка на селскостопански продукти. Чрез интервенцията ще се осигури възможност на предприятията от ХВП да внедряват в своите производства нови машини, съоръжения и оборудване, които имат високо ниво на ефективност. Също така ще се осигури достъп до внедряването на различни видове иновации, което пък ще благоприятства ускоряване на процесите по добавянето на стойност в различните производства. Включените показатели са О.24. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности извън земеделските стопанства и R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 4: Принос за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчивата енергия

Специфичната цел се адресира чрез потребности, които ще бъдат удовлетворени от прилагането на интервенции, въздействащи чрез подобряване на позицията на земеделските стопани във веригата за храни, с действия за смекчаване на изменението на климата и устойчивостта на селското стопанство спрямо изменението на климата, включително с дейности водещи до улавянето на органичния въглерод в почвата и устойчиво производство на енергия от възобновяеми енергийни източници.

1. Намаляване на емисиите на парникови газове от селското стопанство.

Потребността може да се адресира чрез прилагането практики, ограничаващи отделянето на емисии на парникови газове (ПГ) от почвите, както и за запазване на органичното вещество като например – сеитбооборот и азотфиксиращи култури, диверсификация на култури, промеждутъчни култури и зелено торене, консервационно, биологично земеделие, интегрирано земеделие, използване на сортове и култури, адаптирани към климатичните промени, минимални или нулеви почвообработки, управление на оборски тор, намаляване на метановите емисии от биологична ферментация в животновъдството, компостиране, преработка в биогаз в анаеробни условия, оптимизиращо използването на растителни остатъци в селското стопанство, схема за управление на пасищата (вкл. намалена на употребени пестициди и торове, животинските единици и интензивността на пашата), агролесовъдство. За адресиране на намаляване на емисиите от амоняк във въздуха и емисиите, генерирани от оборския тор, могат да се подкрепят интервенции, насочени към замяна на неорганични с органични торове, прецизни технологии за торене, инвестиции в управлението на оборския тор и въвеждане на нисковъглеродни практики за преработка на оборски тор в стопанства и/или мерки посочени в Правилата за добра земеделска практика за контролиране на емисиите от амоняк във въздуха, отделени от селскостопански източници (кореспондиращи с част 2, т. А на Директива 2016/2284/ЕС). Тези практики имат пряка връзка и с потребност 6 от Цел 5.

Основа за надграждане са въведени задължения в системата за предварителни условия в частта: **ДЗЕС 1:** Съотношението на площите за постоянно затревените площи (ПЗП) спрямо общата земеделска площ, декларирана от земеделските стопани през съответната година не трябва да намалява с повече от 5% спрямо референтното съотношение, определено през 2015 г. Съотношението се поддържа на национално ниво. При спад на съотношението с повече от 5% земеделските стопани, които са допринесли за намалението през съответната година, се задължават да преобразуват обратно в ПЗП разораните през съответната година ПЗП; **ДЗЕС 2:** В рамките на влажните зони и торфищата, при всички видове земеделски площи се забранява: пресушаването и дренирането; преобразуването и разораването на постоянно затревените площи; изгарянето на растителността; забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове. В обработваемите земи и трайните насаждения може да се прилага само щадяща плитка оран. **ДЗЕС 3:** Забранява се изгарянето на стърнищата, освен по фитосанитарни причини; **ЗИУ 2** – Ограничаване на замърсяването на водите в нитратно-уязвимите зони; **ЗИУ 12** -Продукти за растителна защита; **ЗИУ 13** – Устойчива употреба на пестициди

За постигане на по-високи цели могат да се предложат следните условия: Насърчаване на внедряването на технологии и техники, водещи до намаляване на вредните емисии.

Дейности за устойчиво управление на обработваемите земи, целящи намаляването на емисии от почвите, които са основен източник в комбинация със засаждане на култури, които са въглерод поглъщащи с цел "улавяне" на вредни емисии, намалено, нулево използване на ПРЗ и други.

Директива (ЕС) 2016/2284 на Европейския парламент и на Съвета от 14 декември 2016 г. за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замърсители въвежда в Приложение II "Задължения за намаляване на емисиите на амоняк (NH₃) и фини прахови частици" за всяка държава-членка. По силата на Директивата, България следва да намалява емисиите от амоняк с 3 % за всяка година от 2020 г. до 2029 г., и с 12 % след 2030 г. Член 6 от Директива (ЕС) 2016/2284 изисква от всяка държава-членка на ЕС да изготви, приеме и приложи Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (НПКЗВ 2020-2030), която се предоставя на Европейската комисия. Програмата в България е приета с Решение № 541 на Министерски съвет от 13.09.2019 г. В Програмата има мерки за сектор Селското стопанство, чрез които следва да се допринася за целта на намаление на емисиите от амоняк. Част от мерките за земеделието са свързани с утвърждаване на Правила за добра земеделска практика за контролиране на емисиите от амоняк във въздуха, отделени от селскостопански източници (кореспондиращи с част 2, т. А на Директива 2016/2284/ЕС).

На национално ниво напредъкът се отчита чрез Наредба за реда и начина за организиране на националните инвентаризации на емисиите на вредни вещества и парникови газове в атмосферата и други нормативни актове, които уреждат отчитането и приноса.

Потребността от намаляване на емисиите на парникови газове от селското стопанство ще се адресира чрез комплекс от интервенции по ЕФГЗ и ЕЗФРСР.

В обхвата на директните плащания потребността ще бъде таргетирана посредством прилагане на Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни) (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). Чрез прилагане на интервенцията се цели да се подпомогнат земеделските стопани, които прилагат методите на биологичното земеделие в техните стопанства. Очаква се интервенцията да доведе до положителен ефект и принос към устойчивото развитие на земеделието като допринесе за подобряване състоянието на околната среда посредством отглеждането на селскостопански животни по принципите на биологичното земеделие.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.43PR. Ограничаване на използването на антимикробни средства: Дял на животинските единици (ЖЕ), засегнати от подпомагани действия за ограничаване на използването на антимикробни средства (предотвратяване/намаляване) Крайния

продукт ще бъде отчетен чрез индикатор О.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Предвидени са интервенции **„Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет“** и **„Професионално обучение и придобиване на знания са имат принос към постигане на специфичната цел“**, чрез насочване на знания, иновации и обучения по теми, свързани с намляване на емисиите от парникови газове.

2. Увеличаване на органичния въглерод в почвата

Загубата на ПОВ може да доведе до изтощаване на почвата и ниска активност на почвените организми, поради тази причина потребността може да се адресира със задължението - преобразуване на площи в постоянно затревени площи, минимални или нулеви обработки на почвата, заораване на растителни остатъци, зелено торене, постоянна растителност в чувствителните есенно-зимни периоди, подходящи сеитбообращения с азотфиксиращи култури и други, поддържане на земеделски площи, попадащи в зони от Натура 2000 и защитени територии и биологично земеделие, като интервенция с по-широк обхват.

Основа за въздействие са въведените национални стандарти в системата от предварителни условия, в частност: **ДЗЕС 1** Съотношението на площите за постоянно затревените площи (ПЗП) спрямо общата земеделска площ, декларирана от земеделските стопани през съответната година не трябва да намалява с повече от 5% спрямо референтното съотношение, определено през 2015 г. Съотношението се поддържа на национално ниво. При спад на съотношението с повече от 5% земеделските стопани, които са допринесли за намалението през съответната година, се задължават да преобразуват обратно в ПЗП разораните през съответната година ПЗП; **ДЗЕС 2** В рамките на влажните зони и торфищата, при всички видове земеделски площи се забранява: пресушаването и дренирането; преобразуването и разораването на постоянно затревените площи; изгарянето на растителността; забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове. В обработваемите земи и трайните насаждения може да се прилага само щадяща плитка оран. **ДЗЕС 3** Забранява се изгарянето на стърнищата, освен по фитосанитарни причини. **ДЗЕС 7** за минимална почвена покривка през периоди и на площи, които са най-чувствителни. За земеделски стопанства над 5 ха е задължително в общата сеитбооборотна площ да се включат минимум 30% презимуващи култури със слята повърхност; **ДЗЕС 8** за поддържане на почвения потенциал. Ще гарантира поддържането на почвения потенциал посредством задължението за диверсификация на културите на ниво земеделско стопанство. Въвежда се изискване за минимален брой земеделски култури в

стопанствата, обект на изискването - най-малко три различни култури.

Потребността от увеличаване на органичния въглерод в почвата ще се адресира чрез въведените задължения в системата за предварителни условия и комплекс от интервенции по ЕФГЗ и ЕЗФРСР. В рамките на директните плащания потребността ще бъде таргетирана посредством прилагане на **Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115)**. С отглеждането на азотфиксиращи култури в рамките на парцелите с трайни насаждения се цели създаването на растителна покривка, която за задържи органичния въглерод в почвата. Резултатите ще се отчитат с показател R.19PR. Подобряване и опазване на почвите: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения, благоприятни за управлението на почвите с цел подобряване на качеството на почвата и на флората и фауната (като например намаляване на обработката, почвената покривка с култури, сеитбооборот, включително бобови култури) с индикатор O.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Еко схемата за разнообразяване на отглежданите култури (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115) в директните плащания се фокусира върху създаване на стимули за отглеждане на повече и по-разнообразни култури в стопанството, което допринася за поддържане на органичния въглерод в почвата. Резултатите ще се отчитат с показател R.19PR. Подобряване и опазване на почвите: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения, благоприятни за управлението на почвите с цел подобряване на качеството на почвата и на флората и фауната (като например намаляване на обработката, почвената покривка с култури, сеитбооборот, включително бобови култури) с индикатор O.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115) също е планирано да окаже въздействие върху удовлетворяване на потребността. Интервенцията надгражда в качествен аспект състоянието на постоянно затревените площи и въвежда екстензивен режим на управление на пасищната екосистема. Планира се интервенцията да предотврати загубата на пасищната екосистема, чрез намаляване на процесите на утъпкване и ерозия, рудерализация и развитие на нетипични видове, което значително подобрява способността на пасищните системи да поглъщат въглерод и да смекчават климатичните промени. Резултатите ще се отчитат с показател R.14PR. Съхранение на въглероден диоксид в почвата и в биомаса: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения за намаляване на емисиите или за запазване или засилване на съхранението на въглероден диоксид (постоянно

затревени площи, трайни насаждения с трайна зелена покривка, земеделска земя във влажни зони и торфища с индикатор О.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми

Потребността е адресирана чрез интервенция **„Възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии“** – член 70, насочена към дейности и практики, които увеличат почвения органичен въглерод, имат благоприятен ефект както върху почвата и пасищните територии, които с течение на годините намаляват производствения си капацитет. Прилагането на практики по повърхностно подобряване без механична обработка има за цел да допринесе за възстановяването и поддържането на пасищни територии, които са деградирани и не са били подхранвани и подобрявани в течение на години. Дългогодишната експлоатация и влиянието, което са оказали вятъра и дъждовете е довело до ерозия и деградация, което на практика прави тези терени неизползваеми и непродуктивни, което от своя страна оказва влияние върху околната среда и екосистемите на територията. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.14PR Съхранение на въглерод в почвата и в биомаса: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения за намаляване на емисиите или за запазване или засилване на съхранението на въглероден диоксид (постоянно затревени площи, трайни насаждения с трайна зелена покривка, земеделска земя във влажни зони и торфища) и показател за краен продукт О.14 Брой хектари (с изключение на горите) или брой други единици, обхванати от ангажиментите за околна среда/климат, надхвърлящи задължителните изисквания.

Интервенция **„Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000“** – член 72. Понастоящем в България са определени 234 защитени зони от НАТУРА 2000 по Директивата за местообитанията, наричани SCI (Sites of Community Importance) и 120 защитени зони от НАТУРА 2000 по Директивата за птиците, наричани SPA (Special Protection Areas). 13 SCI защитени зони от НАТУРА 2000 се припокриват със зоните SPA. Приносът на интервенцията за опазването на биологичното разнообразие в България, чрез опазването на видовете и местообитанията в естествената им среда е от съществено значение. Устойчивите екосистеми в добро състояние притежават голям потенциал за смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяването към тях. Придобиване на знания и умения за прилагане на природосъобразни практики върху земите, попадащи в обхвата на мрежата Натура 2000, допринася за стабилна тенденция на природозащитният статус на земеделските местообитания, свързани със селското стопанство. Осигуряване на висок дял на земеделските площи в Натура 2000. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.4 Обвързване на подпомагането на доходите със стандартите и добрите практики: дял на ИЗП, обхванат от

подпомагането на доходите и подлежащ на обвързване с условията с показател за краен продукт О.13. Брой на хектарите, ползващи се от подпомагане по линия на „Натура 2000“ или Директива 2000/60/ЕО и R.7PR. Засилване на подпомагането за земеделски стопанства в райони със специфични потребности: процент на допълнителното подпомагане на хектар в районите с по-големи потребности (в сравнение със средната стойност) с показател за краен продукт О.3. МО Брой на бенефициентите на подпомагане по линия на ОСП.

Придобиване на знания и умения по интервенцията за **„Професионално обучение и придобиване на знания“** за прилагане на природосъобразни практики върху земите, попадащи в обхвата на мрежата Натура 2000, допринася за стабилна тенденция на природозащитният статус на земеделските местообитания, свързани със селското стопанство. Осигуряване на висок дял на земеделските площи в Натура 2000.

3. Производство на енергия от възобновяеми източници от селското стопанство (от водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса от селското стопанство)

В съответствие със Стратегията за укрепване ролята на аграрния сектор в биоикономиката включването на дейности и финансиране за изграждането на биорафинерии в стопанствата на първичните производители в селските райони е инструмент за постигане на синергия между ОСП и стратегическите документи за биоикономика и същевременно отразява спецификата на биоикономиката. Чрез тези инвестиции може да се постигне развитието на биоикономиката, диверсификацията на селскостопанската дейност, нарастване на заетостта в селските райони и повишаване на добавената стойност от производството на биобазирани продукти. Когато кандидатите за инвестиране са млади земеделски или горски стопани, могат да получат подкрепа и чрез интервенцията за **стартиране на стопанска дейност и разнообразяване на дейностите**, ако размерът на инвестицията е в границите на подкрепата по мярката за млади земеделски стопани. Биомасата, която селското стопанство осигурява за храна, фуражи, производство на биобазирани продукти и енергия, има два източника: основния добив от земеделските култури (икономическа биомаса) и остатъците (твърдите отпадъци) след прибирането на реколтата. При определени условия биогазът може да се използва и като транспортно гориво. Има пряка връзка с Директива (ЕС) 2018/2001 за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници, както и с Интегриран национален план за енергетиката и климата на Република България за 2020-2030

(ПИНПЕКРБ).

За ефективно постигане на тази потребност, ще бъдат прилагани дейности по придобиване на знания чрез консултации, обмен на знания и иновации по интервенции **„Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет“** и **„Професионално обучение и придобиване на знания“**.

За постигането на тази потребност ще допринесе и заложената в лозаро-винарския сектор интервенция **„Инвестиции в екологични съоръжения“**, сред чиито допустими дейности е възможността за изграждане на инсталации за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници. Напредъкът ще се измерва чрез показателите О.36. Брой на действията или единиците, подпомагани в лозаро-винарския сектор и R.39 Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП.

R.16 Инвестиции, свързани с климата: дял на стопанствата, които се ползват от инвестиционно подпомагане по линия на ОСП, допринасящо за смекчаване на последиците от и адаптиране към изменението на климата, както и за производството на енергия от възобновяеми източници или биоматериали.

4. Потребност от използването на култури и сортове, приспособени към климата

Потребността може да се адресира като се насърчат земеделските стопани да отглеждат култури и сортове, приспособени към климата, което допринася както към смекчаване на последиците от изменението на климата, така и за адаптация към него. Използването на култури и сортове, подходящи за отглеждане при специфични климатични и/или почвени условия, адресира реакция на измененията в климата, свързани с продължителността на вегетационния сезон и в естествени цикли на културите, което оказва влияние върху крайните добиви.

Дейността е заложена в Национална стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата на Република България - посочено е в Плана за сектор Селско стопанство като "потенциални рискове и възможности за селскостопанския сектор" във връзка с промените в температурата и намаляването на валежите.

Основните задължения, включени в системата от предварителни условия, които се надграждат са: ДЗЕС 3 Забранява се изгарянето на стърнищата, освен по фитосанитарни причини. ДЗЕС 7 за минимална почвена покривка през периоди и на площи, които са най-чувствителни. За земеделски стопанства над 5 ха е задължително в общата сеитбооборотна площ да се включат минимум 30%

презимуващи култури със слята повърхност, ДЗЕС 8 за поддържане на почвения потенциал. Ще гарантира поддържането на почвения потенциал посредством задължението за диверсификация на културите на ниво земеделско стопанство. Въвежда се изискване за минимален брой земеделски култури в стопанствата, обект на изискването - най-малко три различни култури ДЗЕС 9: Поддържане на не-производствените характеристики и площи за подобряване на биоразнообразието в стопанството: ЗИУ 1: Опазване на вътрешнотериториалните повърхностни води, преходните води, крайбрежните води и подземните води от замърсяване с фосфати; ЗИУ 2 – Ограничаване на замърсяването на водите в нитратно-уязвимите зони; ЗИУ 12 -продукти за растителна защита; ЗИУ 13: Земеделският стопанин трябва да употребява ПРЗ в съответствие с: принципите на добрата растителнозащитна практика и да спазват изискванията за правилна употреба в съответствие с разпоредбите на Директива 2009/128/ЕО, и по-специално с общите принципи на интегрираното управление на вредителите, посочени в приложение III към нея, която се прилага най-късно от 1 януари 2014 г.

За осигуряване на принос на Стратегическия план за смекчаване на последиците от изменението на климата се предвижда включването на интервенциите:

Интервенция **„Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия“** – член 70: Въвеждането на устойчиви култури и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в адаптивността им. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Мярката е оперативна дейност от Националната стратегия за адаптация към изменението на климата приета с Решение № 621 на Министерския съвет от 25.10.2019 г. и План за действие до 2030 година, като целта е да се подпомага отглеждането на култури и сортове от приоритетните сектори - плодове, зеленчуци, десертни лозя и билки, които притежават потенциал за адаптиране към измененията на климата и са устойчиви на промените свързани със засушаването причинено от промените в температурите. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.12. Адаптация към изменението на климата: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за подобряване на адаптирането към изменението на климата. Крайният продукт яе бъде отчетен чрез индикатор O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните

изисквания.

Интервенция **„Използване на устойчиви практики и сортове, отглеждани при специфични условия“ – член 70:** Допринася за целта за намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като същевременно се гарантира, че няма влошаване на плодородието на почвата и за целта да се намали използването на торове поне с 20 % до 2030 година.

Въвеждането на устойчиви практики и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в адаптивността им. Използването на природосъобразни и щадящи технологии допринасят за съхранение на почвеното плодородие. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Практиките за отглеждане включват използване на биологични агенти и биологично активни вещества за растителна защита с нисък риск за околната среда. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.24PR. Устойчива и намалена употреба на пестициди: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), засегната от подпомагани специфични задължения, които водят до устойчива употреба на пестициди, за да се намалят рисковете и въздействията от употребата на пестициди, като например изтичането на пестициди. Крайния продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

Интервенция **„Насърчаване намалението на употребата на продукти за растителна защита и торове през контрол в краен продукт“ – член 70:** Основната цел на мярката е да ограничи използването на продукти за растителна защита (ПРЗ) и на изкуствени торове, като и насърчаване прилагане на техники за биологичен контрол и алтернативи, които са с по-нисък риск, като нехимични пестициди и пестициди, които са специфични за вредителите, които са с нисък риск за хората и околната среда. Осъществяване на ефективен контрол при стойностите на остатъчни ПРЗ и нитрати в крайния продукт. Интервенцията е пряко насочена в изпълнение на приоритетите на Стратегията от Фермата до трапезата, чрез прилагането на по високи критерии за качество и въвеждане на ефективен контрол при крайния продукт. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.24PR. Устойчива и намалена употреба на пестициди: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), засегната от подпомагани специфични задължения, които водят до устойчива употреба

на пестициди, за да се намалят рисковете и въздействията от употребата на пестициди, като например изтичането на пестициди и R.22PR. Устойчиво управление на хранителните вещества: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения, свързани с подобряване на управлението на хранителните вещества. Крайния продукт ще бъде отчитан чрез индикатор О.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

5. Потребност от прилагане на нискоинтензивни земеделски практики като консервационно, интегрирано и биологично земеделие

За прилагане на нискоинтензивни земеделски практики като консервационно, интегрирано и биологично земеделие се предвижда бенефициентите в Стратегическия план да спазват стандартите за добро земеделско и екологично състояние на земеделските земи и Законоустановените изисквания. ДЗЕС 1 ще осигури запазването на съотношението на постоянно затревените площи на национално ниво. ДЗЕС 2 допринася за запазване на почвите богати на въглерод посредством опазването на влажните зони и торфищата. ДЗЕС 3 въвежда забрана за изгарянето на стърнища. ДЗЕС 4 дефинира създаването на буферни ивици без азотсъдържащи торове по протежение на водните басейни с цел опазване на водите. ДЗЕС 8 определя правилата за диверсификация на културите в стопанството. ДЗЕС 10 въвежда сигурност за опазването на постоянно затревените площи в зоните по НАТУРА 2000 чрез забрана за разораването.

Потребността предвижда завишени изисквания към цялостна система от дейности в едно стопанства, включваща промяна в практиките и обхваща комплекс от дейности като консервационно, интегрирано и биологично земеделие. Подобни практики ще отговорят и на целите на Зелената сделка (Стратегията за биоразнообразие и Стратегията „От фермата до трапезата“) за значително намаляване употребата на минерални торове и химични пестицидни средства. Повишеният контрол върху пръскането и наторяването ще окаже позитивен ефект върху околната среда, включително и за намаляване измирането на пчелите съобразно актуализирания „Национален план за действие за устойчива употреба на пестициди в Република България

Основните задължения, включени в системата от предварителни условия, които се надграждат са: **ДЗЕС 1** Съотношението на площите за постоянно затревените площи (ПЗП) спрямо общата земеделска площ, декларирана от земеделските стопани през съответната година не трябва да намалява с повече от 5% спрямо референтното съотношение, определено през 2015 г.

Съотношението се поддържа на национално ниво. При спад на съотношението с повече от 5% земеделските стопани, които са допринесли за намалението през съответната година се задължават да преобразуват обратно в ПЗП разораните през съответната година ПЗП; **ДЗЕС 3** Забранява се изгарянето на стърнищата, освен по фитосанитарни причини. **ДЗЕС 7** за минимална почвена покривка през периоди и на площи, които са най-чувствителни. За земеделски стопанства над 5 ха е задължително в общата сеитбооборотна площ да се включат минимум 30% презимуващи култури със слята повърхност, **ДЗЕС 8** за поддържане на почвения потенциал. Ще гарантира поддържането на почвения потенциал посредством задължението за диверсификация на културите на ниво земеделско стопанство. Въвежда се изискване за минимален брой земеделски култури в стопанствата, обект на изискването - най-малко три различни култури **ДЗЕС 9:** Поддържане на не-производствените характеристики и площи за подобряване на биоразнообразието в стопанството: **ЗИУ 1:** Опазване на вътрешнотериториалните повърхностни води, преходните води, крайбрежните води и подземните води от замърсяване с фосфати; **ЗИУ 2** – Ограничаване на замърсяването на водите в нитратно-уязвимите зони; **ЗИУ 12** -продукти за растителна защита; **ЗИУ 13:** Земеделският стопанин трябва да употребява ПРЗ в съответствие с: принципите на добрата растителнозащитна практика и да спазват изискванията за правилна употреба в съответствие с разпоредбите на Директива 2009/128/ЕО, и по-специално с общите принципи на интегрираното управление на вредителите, посочени в приложение III към нея, която се прилага най-късно от 1 януари 2014г.

С приложимия инструментариум на директните плащания потребността ще бъде таргетирана посредством:

Еко схема за поддържане на биологично земеделие (земеделски площи) (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). Биологичното производство е устойчива система за управление, която се основава на съобразяване със системите и циклите в природата и запазване и подобряване на състоянието на почвата, водата и въздуха и използване по отговорен начин на енергията и природните ресурси като вода, почва, органична материя и въздух. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.29PR. Развитие на биологичното земеделие: Дял на използваната земеделска площ (ИЗП), подпомагана от ОСП за биологично земеделие, с разделение между поддържане и конверсия и индикатор за краен продукт О.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Потребността ще бъде повлияна и от прилагането на **Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни)** (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). Интервенцията е насочена към животновъди, отглеждащи едър рогат добитък, овце и кози при спазване на принципите на биологичното земеделие. Целта е да се стимулира развитието на биологично

животновъдство. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.43PR. Ограничаване на използването на антимикробни средства: Дял на животинските единици (ЖЕ), засегнати от подпомагани действия за ограничаване на използването на антимикробни средства (предотвратяване/намаляване) и индикатор за краен продукт О.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Интервенциите, насочени към тази потребност са:

„Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия член 70: Въвеждането на устойчиви култури и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в адаптивността им. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Мярката е оперативна дейност от Националната стратегия за адаптация към изменението на климата приета с Решение № 621 на Министерския съвет от 25.10.2019 г. и План за действие до 2030 година, като целта е да се подпомага отглеждането на култури и сортове от приоритетните сектори - плодове, зеленчуци, десертни лозя и билки, които притежават потенциал за адаптиране към измененията на климата и са устойчиви на промените свързани със засушаването причинено от промените в температурите. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.12. Адаптация към изменението на климата: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за подобряване на адаптирането към изменението на климата. Крайният продукт яе бъде отчетен чрез индикатор О.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

Интервенция **"Биологично производство"** – член 70: Чрез прилагане на интервенцията се цели да се подпомогнат земеделските стопани, които искат да прилагат методите на биологичното производство в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2018/848 относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти в стопанствата, като се покрият разликите в допълнителните разходи и пропуснатите приходи при биологичния начин на отглеждане на земеделската продукция, сравнени с конвенционалните методи на производство.

Очаква се интервенцията да доведе до положителен ефект и принос към устойчивото развитие на

селските райони, като допринася за околната среда и смекчаването на последиците от изменението на климата. Предвид факта, че повечето биологични производители предпочитат да развиват къси вериги на доставки, се очаква също да допринесе за социалната съгласуваност на селските райони. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.29PR. Развитие на биологичното земеделие: Дял на използваната земеделска площ (ИЗП), подпомагана от ОСП за биологично земеделие, с разделение между поддържане и конверсия и индикатор за краен продукт O.17. Брой хектари или брой други единици, ползващи се от подпомагане за биологично земеделие

Интервенция **„Създаване и възстановяване на екологична инфраструктура“** – член 70: Чрез подобряване на биологичното разнообразие в земеделските земи и доброто управление чрез въвеждане на планирано създаване на ландшафтните елементи на екологичната инфраструктура ще се постигне по-устойчиво функциониране на земеделските стопанства, като това би допринесло за преодоляване на дългосрочни рискове като изменението на климата, загубата на биологично разнообразие, деградацията на почвата и би увеличило ползите за околната среда. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.34PR. Опазване на особеностите на ландшафта: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за управление на особеностите на ландшафта, включително живи плетове и дървета и индикатор за краен продукт O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

За ефективно постигане на тази потребност, ще бъдат прилагани дейности по придобиване на знания чрез консултации, обмен на знания и иновации по интервенции **„Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет“** и **„Професионално обучение и придобиване на знания“**.

6. Увеличаване на производството на биомаса с животински произход

За увеличаване на производството на биомаса с животински произход се предвижда бенефициентите в Стратегическия план да спазват стандартите за добро земеделско и екологично състояние на земеделските земи и Законоустановените изисквания (ЗИУ 1, ЗИУ 2).

Потребността произтича от необходимостта от оползотворяване на биомаса с животински произход и възможността увеличените отпадъчни странични животински продукти да бъдат обработвани. В тази връзка е необходимо подпомагането на по-ефективни методи и технологии за третиране на

биомасата. Потребността има отношение към Правила за добра земеделска практика за намаляване на емисиите от амоняк във въздуха, отделен от селскостопански източници (разработени на база Директива 2016/2284). Разработена е Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г., като в нея са залегнали отделни секторни мерки, в това число и за земеделието. Част от мерките за земеделието са свързани с утвърждаване на Правила за добра земеделска практика за контролиране на емисиите от амоняк във въздуха, отделени от селскостопански източници (кореспондиращи с част 2, т. А на Директива 2016/2284/ЕС).

В съответствие със Стратегията за укрепване ролята на аграрния сектор в биоикономиката включването на дейности и финансиране за изграждането на биорафинерии в стопанствата на първичните производители в селските райони е инструмент за постигане на синергия между ОСП и стратегическите документи за биоикономика и същевременно отразява спецификата на биоикономиката. Чрез тези инвестиции може да се постигне развитието на биоикономиката, диверсификацията на селскостопанската дейност, нарастване на заетостта в селските райони и повишаване на добавената стойност от производството на биобазирани продукти. Когато кандидатите за инвестиране са млади земеделски или горски стопани, могат да получат подкрепа и чрез интервенцията за стартиране на стопанска дейност и разнообразяване на дейностите, ако размерът на инвестицията е в границите на подкрепата по мярката за млади земеделски стопани. Биомасата, която селското стопанство осигурява за храна, фуражи, производство на биобазирани продукти и енергия, има два източника: основния добив от земеделските култури (икономическа биомаса) и остатъците (твърдите отпадъци) след прибирането на реколтата.

Основните задължения, включени в системата от предварителни условия са: **ЗИУ 1:** Опазване на вътрешнотериториалните повърхностни води, преходните води, крайбрежните води и подземните води от замърсяване с фосфати; **ЗИУ 2** – Ограничаване на замърсяването на водите в нитратно-уязвимите зони.

За ефективно постигане на тази потребност, ще бъдат прилагани дейности по придобиване на знания чрез консултации, обмен на знания и иновации по интервенции **„Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет“** и **„Професионално обучение и придобиване на знания“**.

7. Противодействие с болестите по животните и борба с патогенните заболявания

За противодействие с болестите по животните и борба с патогенните заболявания се предвижда бенефициентите в Стратегическия план да спазват стандартите за добро земеделско и екологично

състояние на земеделските земи и Законоустановените изисквания (ЗИУ 14, ЗИУ 15, ЗИУ 16).

Потребността е адресирана чрез въведените задължения в системата от предварителни условия, в която са включени задължения по ЗИУ 5 – Законодателство за храните и фуражите; ЗИУ 6 - Ограничения при употребата на определени субстанции с хормонално или тиреостатично действие и на бета-агонисти в животновъдството; ЗИУ 14 -Минимални изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на телета;ЗИУ 15 - Минимални изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на свине; ЗИУ 16 - Минимални изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на селскостопански животни. Промените в температурата и валежите могат да засегнат животновъдството по отношение на възпроизводството, метаболизма и здравето.

Потребността от противодействие с болестите по животните и борба с патогенните заболявания ще бъде адресирана чрез интервенция „Хуманно отношение към животните и антимикробна резистентност“ – член 70: По интервенцията ще се предоставя финансова помощ за допълнителни разходи и пропуснати доходи, в следствие на доброволно поети едногодишни ангажименти за хуманно отношение, както и намаляване антимикробната резистентност при отглеждане на ЕПЖ /говеда и биволи/ и ДПЖ /животни от рода на овцете и козите/.Чрез предвидените дейности по интервенцията ще се осигури по-дълъг период на пасищно отглеждане и повече свободно пространство в помещенията за отглежданите животни, което ще окаже благоприятно влияние върху тяхното здраве и благосъстояние, ще подобри жизнеността им и ще спомогне за повишаване на качеството на произведената продукция. Интервенцията цели и намаляване употребата на антимикробните средства при ЕПЖ и ДПЖ, като същевременно се подобри здравето на животните. Интервенцията адресира проблема с нарастващата заплаха от антимикробната резистентност (АМР), тъй като намаляването на употребата на антимикробни средства при животни, отглеждани за производство на храни, в дългосрочен план води до намаляване наличието на микроорганизми, резистентни на антимикробни средства при тези животни. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.43PR. Ограничаване на използването на антимикробни средства: Дял на животинските единици (ЖЕ), засегнати от подпомагани действия за ограничаване на използването на антимикробни средства (предотвратяване/намаляване) и R.44PR. Подобряване на хуманното отношение към животните: дял на животинските единици (ЖЕ), попадащи в обхвата на подпомагани действия за подобряване на хуманното отношение към животните. Крайният продукт ще бъде отчетен чрез индикатор О.18. Брой на животинските единици, ползващи се от подпомагане за мерки, насочени към хуманното отношение към животните, здравеопазването или повишаването на биологичната сигурност

8. Устойчиво управление на горските запаси за адресиране на климатичните промени

За адресиране на изведената потребност от устойчиво управление на горските запаси се предвижда включване на интервенция **„Намаляване загубата на биологично разнообразие, опазване на горските местообитания и намаляване на незаконните дейности в горските територии“** – член 73: Подкрепата в настоящата интервенция е насочена към предотвратяване на щети по горските екосистеми и биоразнообразието чрез изграждане и оборудване на наблюдателни пунктове за борба с незаконното транспортиране и преработка на дървесина и закупуване на информационно и телекомуникационно оборудване и средства за наблюдение и противодействие на незаконните посегателства над горските и дивечови ресурси. В допълнение към приноса на интервенцията за постигане на специфичните цели на Регламента за СП, следва да се посочи Регламент (ЕС) № 995/2010 на Европейския парламент и на Съвета от 20 октомври 2010 г. за определяне на задълженията на операторите, които пускат на пазара дървен материал и изделия от дървен материал забранява пускането на пазара на ЕС на незаконно добит дървен материал и на изделия, получени от такъв дървен материал. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.18. Инвестиционно подпомагане за горския сектор: общо инвестиции за подобряване на качеството на изпълнение в горския сектор и индикатор за краен продукт O.23. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в непроизводствени дейности извън земеделските стопанства.

9. Увеличаване на залесените площи в страната и опазване на биоразнообразието

За увеличаване на залесените площи в страната и опазване на биоразнообразието се предвижда включването на комплекс от интервенции.

Увеличаването на залесените площи ще се постигне чрез подпомагане на залесяването на земеделски земи и голини от горските територии, както и чрез възстановяване на горите пострадали от пожари, природни бедствия и катастрофични събития. От всички сектори именно секторът „Горско стопанство“ има най-висок дял в поглъщането и съхранението на въглеродни емисии. Залесяването ще стимулира поглъщането и съхраняването на въглерода и опазване на почвите от ерозия.

Превенцията от горски пожари ще предотврати излъчването на вредни емисии (въглероден двуокис, фини прахови частици и др.) в атмосферата. Ще се предотврати загубата на растителна биомаса, свързана със загуба на екологични ниши, биоразнообразие и унищожаване на хумусния слой на почвите.

Навременното възстановяване на пострадалите гори има благоприятно въздействие върху почвите, водите, въздуха и биоразнообразието. Освен икономическия ефект, възстановените гори постигат и много по-значим екологичен ефект, като допринасят за борбата с промените в климата и увеличават поглъщането на въглерода.

Превръщането на издънковите гори в семенни, превръщане на иглолистните култури на нетипични месторастения в естествени насаждения и възстановяване и поддръжка на полезащитни горски пояси ще засили многократно полезните функции на обновените гори. Тези функции включват смекчаване на последиците от и адаптиране към изменението на климата, подобряват услугите, предлагани от екосистемите и подпомагат биоразнообразието. Тези дейности ще допринесат до устойчивост, дълговечност и подобряване на всички екологични показатели на гората, както и нейната привлекателност.

Интервенциите, насочени към удовлетворяване на потребността са:

„Горско екологични дейности в горите“ – член 70: Тази интервенция има за цели да се намали традиционното горскостопанско въздействие върху горите, чрез промяна в традиционните дървопроизводствени, лесовъдски цели; да се стимулира опазването естествения им характер, чрез подпомагане на съхраняването на естествени, природосъобразни видов състав и структура на насажденията и да се подобрят условията за поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие, чрез създаване на необходимите за това екологични условия. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.30PR. Подпомагане на устойчивото управление на горите: дял на горската земя, обхваната от задължения в подкрепа на опазването на горите и управлението на екосистемните услуги и индикатор за краен продукт O.15. Брой на хектарите (гори) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

„Залесяване и презалесяване“ – член 73: Интервенцията ще подпомага залесяване на земеделски и неземеделски земи, както и поддръжка на новосъздадените култури. Поддръжката на новосъздадените култури включва отглеждане до петата година след създаването и попълване до третата година след създаването. Ще се подпомага и възстановяването на пострадали от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития гори. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.17PR. Залесена площ: площ, подпомагана за залесяване, агролесовъдство и възстановяване, включително разбивки и индикатор за краен продукт O.23. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в непроизводствени дейности извън земеделските стопанства.,

„Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични

събития“ – член 73: Предвижда се по тази интервенция да се подпомогне създаване, подобряване и поддръжка на противопожарна инфраструктура – бариерни прегради, лесокултурни прегради, противопожарни просеки, минерализовани ивици и санитарни ивици; изграждане/подобряване на водоизточници за нуждите на опазването и защитата на горите от пожари; изграждане/подобряване на стационарни наблюдателни пунктове; закупуване на комуникационно оборудване и средства за откриване и наблюдение на горски пожари, вредители и болести; изграждане и подобряване на пътища за движение на противопожарни автомобили. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.18. Инвестиционно подпомагане за горския сектор: общо инвестиции за подобряване на качеството на изпълнение в горския сектор и индикатор за краен продукт O.23. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в непроизводствени дейности извън земеделските стопанства.

„Подобряване на здравословното състояние и устойчивостта на горските екосистеми чрез подпомагане провеждането на сечи в горските територии“ – член 73. Настоящата интервенция цели да се подсилят средства за подпомагане извеждането на планираните сечи в горските територии, като по този начин горите ще могат да запазят както своята многофункционалност, така и конкурентоспособността на собствениците си, за да продължат с устойчивото им управление. За целта, предвиждаме и подпомагане закупуването на горска техника за провеждане на планираните сечи във горите. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.17PR. Залесена площ: площ, подпомагана за залесяване, агролесовъдство и възстановяване, включително разбивки и индикатор за краен продукт O.23. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в непроизводствени дейности извън земеделските стопанства.

В допълнение Специфична цел 4 ще бъде адресирана и чрез интервенции **Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет и Професионално обучение и придобиване на умения**, в рамките на които за земеделските и горски стопани ще бъдат предвидени консултантски пакети и обучения по специфични въпроси, имащи отношение към идентифицираните потребности.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 5: Насърчаване на устойчивото развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух

1.

П

оддържане на подходящ баланс на земеделските площи според вида на земеползване и поддържане на разнообразие на културите

За адресиране на потребността от поддържане на подходящ баланс на земеделските площи според вида на земеползване и поддържане на разнообразие на културите се предвижда бенефициентите в Стратегическия план да спазват изискванията на условността. По отношение на ДЗЕС 1 се предвижда поддържане на съотношението на постоянно затревените площи (ПЗП) към земеделската площ. Според изискването на ДЗЕС, ще се поддържа относителният дял на ПЗП към общата земеделска площ на национално ниво като няма да се допуска намалението на размера на ПЗП. При потенциален спад в ПЗП ще се въведе обратно преобразуване на разораните ПЗП. Прилагането на ДЗЕС 1 ще гарантира запазване на баланса на типовете земеделски площи.

Спазването на ДЗЕС 7 ще гарантира поддържането на почвения потенциал посредством задължението за диверсификация на културите на ниво земеделско стопанство. Въвежда се изискване за минимален брой земеделски култури в стопанствата, обект на изискването.

Изискванията на ДЗЕС 1 и ДЗЕС 7 са част от изискванията на зелените директни плащания в периода 2015-2020 г. Включването им като част от условността ще увеличи нивото на екологична амбиция на условността.

Посредством интервенции в рамките на директните плащания потребността ще бъде таргетирана с прилагането на **Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури** (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). Изискванията в интервенцията осигуряват по-голям брой на отглежданите в земеделското стопанство земеделски култури в сравнение с базовите изисквания, което допринася за диверсифициране на стопанството и по-добър сеитбооборот на културите. Интервенцията предотвратява развитието на монокултурно земеделие като таргетира поддържането на по-голям брой различни култури на обработваемата земя. По този начин се подпомага поддържането на органичното вещество в почвата и се очаква постигането на благоприятен ефект за запазването на плодородието на почвите. Увеличаването на броя на културите ще допринесе за запазване и подобряване на потенциала на почвите. В същото време се очаква и положителен принос в процесите срещу ерозията като се осигури наличието на култура, което може да спре ерозионните процеси. Потребността изисква поддържане на разнообразие на културите и интервенцията пряко таргетира тази необходимост като изисква поддържане в рамките на обработваемите земи по-голям брой култури в сравнение с базовото изискване за диверсификация на културите.

Благоприятният екологичен статус на постоянно затревените площи ще бъде поддържан посредством прилагане на **Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи** (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). От екстензивно управление чрез паша се нуждаят всички природни местообитания и местообитания на видове за подобряване на природозащитното

състояние във и извън Натура 2000. Прилагането на екстензивна паша ще спомогне за запазване на запазване на разнообразни растителни видове на пасищата и ще изпълни благоприятен режим на управление на територията.

Чрез интервенции по чл. 65 от РСП може да се стимулират дейности, допринасящи за подходящ баланс на земеделските площи според земеползването, които са насочени и към разнообразяване на културите. Една от възможностите е насърчаване на използването на култури и сортове, подходящи за отглеждане при специфични климатични и/или почвени условия. Чрез избор на различни земеделски култури, отглеждани в стопанството, може да се надградят едновременно изискванията на ДЗЕС 8 и изискването на брой отглеждани култури в стопанството, като в сеитбооборота се включат различни адаптирани култури, които освен като брой са изведени от научните институти като подходящи за отглеждане на база климатични и/или почвени характеристики. Друга интервенция по чл. 65 от РСП може да насърчи подобряването на екологичното състояние на използваните земеделски площи чрез устойчиво управление на земите, в това число съхранение и подобряване на състоянието на тревните площи и възстановяване на деградирали земеделски земи. В различни териториален обхват тези дейности могат да допринесат и за някои типове земеползване в зони от мрежата Натура 2000, като по този начин допринасят и за Специфична цел 6. Друга интервенция, с която могат да се надградят основните изисквания и да бъде адресирана потребността е биологичното земеделие.

Предвидени са и следните интервенции:

„Създаване и възстановяване на екологична инфраструктура“ – член 70: Чрез подобряване на биологичното разнообразие в земеделските земи и доброто управление чрез въвеждане на планирано създаване на ландшафтните елементи на екологичната инфраструктура ще се постигне по-устойчиво функциониране на земеделските стопанства, като това би допринесло за преодоляване на дългосрочни рискове като изменението на климата, загубата на биологично разнообразие, деградацията на почвата и би увеличило ползите за околната среда. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.34PR.Опазване на особеностите на ландшафта: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за управление на особеностите на ландшафта, включително живи плетове и дървета и индикатор за краен продукт O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

„Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000“ - член 72. Приносът на интервенцията за

опазването на биологичното разнообразие в България, чрез опазването на видовете и местообитанията в естествената им среда е от съществено значение. Устойчивите екосистеми в добро състояние притежават голям потенциал за смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяването към тях. Придобиване на знания и умения за прилагане на природосъобразни практики върху земите, попадащи в обхвата на мрежата Натура 2000, допринася за стабилна тенденция на природозащитният статус на земеделските местообитания, свързани със селското стопанство. Осигуряване на висок дял на земеделските площи в Натура 2000. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.4 Обвързване на подпомагането на доходите със стандартите и добрите практики: дял на ИЗП, обхванат от подпомагането на доходите и подлежащ на обвързване с условията с показател за краен продукт O.13. Брой на хектарите, ползващи се от подпомагане по линия на „Натура 2000“ или Директива 2000/60/ЕО и R.7PR. Засилване на подпомагането за земеделски стопанства в райони със специфични потребности: процент на допълнителното подпомагане на хектар в районите с по-големи потребности (в сравнение със средната стойност) с показател за краен продукт O.3. МО Брой на бенефициентите на подпомагане по линия на ОСП.

2. Подобряване качеството на почвите чрез продължаване на усилията за ограничаване на процесите на водна и ветрова ерозия

За адресиране на потребността от подобряване качеството на почвите чрез продължаване на усилията за ограничаване на процесите на водна и ветрова ерозия се предвижда бенефициентите в Стратегическия план да спазват изискванията на условността.

В тази връзка ще се предвиди прилагането на ДЗЕС 5, създаващ правила за подходящи техники за обработка на почвата. За ограничаване на ерозията на площи с наклон и на такива застрашени от ерозия се прилага:

- за обработваеми земи/култури - всички почвообработващи операции се извършват перпендикулярно на склона или по хоризонталите на терена при такива със сложен релеф /контурна обработка/.

- за трайни насаждения, отглеждани на наклон и застрашени от ерозия почви – извършва се укрепване на междуредията чрез затревяване частично/пълно или засяване/засаждане с други култури, и/или обработката на почвата се извършва перпендикулярно на склона или по хоризонталите.

Прилагането на специфични обработки като обработки перпендикулярно на склона при обработваемите земи и укрепване на междуредията в трайните насаждения ще продължи усилията

за намаляване на ерозията в земеделските земи.

Предвижда се използване на ефекта на ДЗЕС 6 за минимална почвена покривка през чувствителните периоди. Включването на презимуващи култури със слята повърхност ще гарантира предприемането на действия за недопускане на гола почва през чувствителните периоди, което се очаква да има положителен ефект за ограничаването на водната и ветровата ерозия.

С инструментариума на директните плащания потребността ще бъде таргетирана посредством прилагането на 4 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – **Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура; Еко схема за Буферни екологични ивици; Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения и Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал.** Поддържането на екологична инфраструктура допринася за борба с ерозията на почвата и предотвратява деградацията на почвите. Поддържането на подходящи буферни ивици в стопанството спомага за запазване на благоприятен статус на почвите и намалява интензитета на ветровата ерозия. Еко схемата за екологично поддържане на трайните насаждения предвижда отглеждане на азотфиксиращи култури с подходяща и неконкурираща биология самостоятелно или в смес с житни или тревни видове в междуредията и по вътрешната граница на парцела с трайни насаждения. Поддържането на растителна покривка в рамките на междуредията е предпоставка за намаляване на действието на ветровата и водната ерозия. В рамките на еко схемата за запазване и възстановяване на почвения потенциал се предвижда възможност за отглеждане на междинни култури в рамките на зимния период. Поддържането на растителна покривка през чувствителните периоди ще допринесе за намаляване на риска от ветровата ерозия и впоследствие лимитиране на действието на водната ерозия.

Показателите, по които ще се отчита напредъка са R.34PR. Опазване на особеностите на ландшафта: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за управление на особеностите на ландшафта, включително живи плетове и дървета и индикатор за краен продукт О.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

В интервенцията по чл. 65 от РСП могат да се включат дейности, които надграждат въведените изисквания в ДЗЕС 4, ДЗЕС 6 и ДЗЕС 7, задължителни са и могат да бъдат обособени на база териториалния им обхват на прилагане. Според спецификата на райони и площта и въз основа на изготвяне на план за противоерозионни мероприятия към задължителните дейности, предвидени в ДЗЕС 4, ДЗЕС 6 и ДЗЕС 7 могат да се включат практики за: поясно земеделие, затревяване на междуредията в трайни насаждения и лозя (в т.ч. цялостно затревяване), преобразуване на

обработваеми земи в постоянно затревени площи; контурно земеделие, вертикално мулчиране; изграждане на отокоотвеждащи и отокозадържащи бразди; минимални или нулеви обработки; противоерозионна организация на площите като се намаляват площта на парцелите чрез включване на други земеделски култури; изграждане на тревни буферни ивици, мултифункционални растителни буферни ивици, допринасящи също за биоразнообразието и подобряване на опрашването, както и изграждане и поддържане на полезащитни пояси.

Насочена е и интервенция **„Възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии“** – **член 70**, насочена към дейности и практики, които увеличат почвения органичен въглерод, имат благоприятен ефект както върху почвата и пасищните територии, които с течение на годините намаляват производствения си капацитет. Прилагането на практики по повърхностно подобряване без механична обработка има за цел да допринесе за възстановяването и поддържането на пасищни територии, които са деградирани и не са били подхранвани и подобрявани в течение на години. Дългогодишната експлоатация и влиянието, което са оказали вятъра и дъждовете е довело до ерозия и деградация, което на практика прави тези терени неизползваеми и непродуктивни, което от своя страна оказва влияние върху околната среда и еко-системите на територията. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.14PR Съхранение на въглерод в почвата и в биомаса: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения за намаляване на емисиите или за запазване или засилване на съхранението на въглероден диоксид (постоянно затревени площи, трайни насаждения с трайна зелена покривка, земеделска земя във влажни зони и торфища) и показател за краен продукт O.14 Брой хектари (с изключение на горите) или брой други единици, обхванати от ангажиментите за околна среда/климат, надхвърлящи задължителните изисквания.

3. Поддържане на добър баланс на запасеност на почвите с органично вещество

Елементи от условността, които имат отношение към тази потребност е ДЗЕС 7 за поддържане на почвения потенциал. ДЗЕС 7 ще гарантира поддържането на почвения потенциал посредством задължението за диверсификация на културите на ниво земеделско стопанство. Въвежда се изискване за минимален брой земеделски култури в стопанствата, обект на изискването.

Изискванията на ДЗЕС 8 са част от зелените директни плащания в периода 2015-2020 г. Включването им в условността повдига нивото на екологична амбиция на условността.

С инструментариума на директните плащания потребността ще бъде таргетирана посредством прилагането на 2 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – **Еко схема за разнообразяване**

на отглежданите култури и Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал.

Изискванията в интервенцията за разнообразяване на отглежданите култури допринасят за наличието на по-голям брой на отглежданите в стопанството земеделски култури в сравнение със стандарта за добро земеделско и екологично състояние. Интервенцията цели да предотврати наличието на монокултурно земеделие като таргетира поддържането на по-голям брой различни култури на обработваемата земя. По този начин се подпомага поддържането на органичното вещество в почвата и запазването на плодородието на почвите. Увеличаването на броя на културите ще допринесе за запазване и подобряване на потенциала на почвите. Различните култури имат различни потребности към минерални и органични вещества, което ще допринесе за постигането на баланс в рамките на площта, обект на еко схемата.

Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал предвижда два основни похвата на внасяне на външна органична материя в почвата:

Отглеждане на подходящи видове междинни непроизводствени култури с последващо зелено торене;

Внасяне на външна органична материя обект на продукти от кръговата икономика (третирана органична материя от отпадъчна биомаса).

С интервенцията се цели намаляване на употребата на изкуствени торове – заместването им с естествени хранителни вещества образувани в следствие на внасянето на външна естествена органична материя. Прилагането на практиките в интервенцията е насочено към запазване и повишаване на количеството на хранителни вещества в почвата чрез внасянето на органична материя в максимално подходящ вид и качество за почвата, вследствие на внасяне на органични подобрители.

Показателите, по които ще се отчита напредъкът, са: R.19PR. Подобряване и опазване на почвите: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения, благоприятни за управлението на почвите с цел подобряване на качеството на почвата и на флората и фауната (като например намаляване на обработката, почвената покривка с култури, сеитбооборот, включително бобови култури) и R.34PR. Опазване на особеностите на ландшафта: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за управление на особеностите на ландшафта, включително живи плетове и дървета с показатели за резултат O.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Важен инструмент за управление на запасеността на почвата е насърчаване на използването на инструмента за балансирано управление на хранителните вещества, който ще бъде част от системата за съвети в земеделието. В допълнение на задълженията, произтичащи от системата за предварителни условия, интервенции могат да насърчат практики за екстензивно животновъдство и възстановяване на тревни площи. Подходящи дейности за обработваеми земи са насърчаване на практиките за минимални или нулеви обработки на почвите.

Подходът за увеличаване на органична материя в почвите може да бъде допълнен с ангажимент по втори стълб за т. нар. поддържане и изграждане на мултифункционални (растителни) буферни ивици около обработваемите площи, които освен изброените по-горе ефекти влияят положително и на друг важен процес в земеделието - опрашването. Използването на конкретни местни адаптирани растителни видове при изграждането на тези ивици, които създават благоприятни условия за местообитание и подобряване на биоразнообразието в комплекс с опрашването, биха могли да изпълнят логическата последователност на гореописаните мероприятия в рамките на втори стълб на ОСП. Самите ивици изпълняват своята надграждаща роля и чрез: съхраняване на органична материя в почвата, физическа бариера, естествено местообитание за насекоми и микроорганизми, имащи отношение към правилното функциониране на екосистемите.

Насочена е и интервенция **„Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия“** – член 70: Въвеждането на устойчиви култури и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в адаптивността им. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.12. Адаптация към изменението на климата: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за подобряване на адаптирането към изменението на климата и индикатор за краен продукт O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания

4. Продължаване на поддържането на нисък азотен и фосфорен отпечатък в почвите

Елементи от условността, които имат отношение към тази потребност са ДЗЕС 4, ЗИУ 1 и ЗИУ 2. Посредством ДЗЕС 4 в буферните ивици около водните басейни се забранява използването на минерални и органични азотсъдържащи торове, което осигурява адекватна защита от замърсяването на водите от земеделски източници.

С ДЗЕС 4 се забранява използването на минерални и органични азотсъдържащи торове в буферните ивици:

- с ширина минимум 5 метра на равнинни площи, по протежение на повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море), с изключение на оризовите клетки;
- с ширина минимум 10 метра на равнинни площи при торене с течна фракция на оборския тор;
- с ширина минимум 10 метра при торене на площи с наклон от 3-6°;
- с ширина минимум 50 метра при площи с наклон от 6° до 12°.
- не се тори в буферните ивици с различните видове тор при терени с наклон по-голям от 12°.

Посредством ЗИУ 1 ще се приложи рамка по отношение на задължителните изисквания за контрол на дифузни източници на замърсяване с фосфати като по този начин ще се осигури адекватна защита на водите от замърсяване от земеделски източници.

ЗИУ 2 прилага правилата на Програмата за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници като цели постигането на екологичен ефект чрез подобряване на състоянието на водите.

Планира се тази потребност да бъде посрещната посредством прилагането на 3 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал; Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури и Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения.

С прилагане на **Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал** се оптимизира наторяването на земеделските площи. Идеята е азотът от изкуствените торове да се замени от влагане на зелено торене и органично наторяване. С интервенцията се цели намаляване на употребата на изкуствени торове – заместването им с естествени хранителни вещества образувани в следствие на внасянето на външна естествена органична материя.

Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури предвижда създаване на условия за отглеждане повече разнообразни земеделски култури в стопанството. Различните култури имат разнообразни потребности от наторяване и използването на повече култури е предпоставка за постигане на баланс при наторяването на площите.

Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения предвижда отглеждане на азотфиксиращи култури с подходяща и неконкурираща биология самостоятелно или в смес с житни или тревни видове в междуредията и по вътрешната граница на парцела с трайни насаждения с цел намаляване на влаганите изкуствени торове.

Показателите, по които ще се отчита напредъкът са R.19PR. Подобряване и опазване на почвите: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения, благоприятни за управлението на почвите с цел подобряване на качеството на почвата и на флората и фауната (като например намаляване на обработката, почвената покривка с култури, сеитбооборот, включително бобови култури) и индикатор за краен продукт O.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

В допълнение на задълженията, произтичащи от системата за предварителни условия, **интервенции по чл. 65 от РСП** могат да насърчат практики за използване на торове от естествен произход или микробиални торове, като част от задължение към други интервенции. Друга интервенция, с която се адресирана потребността е биологичното земеделие

Насочени са интервенции:

„Използване на устойчиви практики и сортове, отглеждани при специфични условия“ – член 70: Допринася за целта за намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като същевременно се гарантира, че няма влошаване на плодородието на почвата и за целта да се намали използването на торове поне с 20 % до 2030 година. Въвеждането на устойчиви практики и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в адаптивността им. Използването на природосъобразни и щадящи технологии допринасят за съхранение на почвеното плодородие. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Практиките за отглеждане включват използване на биологични агенти и биологично активни вещества за растителна защита с нисък риск за околната среда. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.24PR. Устойчива и намалена употреба на пестициди: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), засегната от подпомагани специфични задължения, които водят до устойчива употреба на пестициди, за да се намалят рисковете и въздействията от употребата на пестициди, като например изтичането на пестициди. Крайния продукт ще бъде отчетан чрез

индикатор О.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

„Насърчаване намалението на употребата на продукти за растителна защита и торове през контрол в краен продукт“ – член 70: Основната цел на мярката е да ограничи използването на продукти за растителна защита (ПРЗ) и на изкуствени торове, като и насърчаване прилагане на техники за биологичен контрол и алтернативи, които са с по-нисък риск, като нехимични пестициди и пестициди, които са специфични за вредителите, които са с нисък риск за хората и околната среда. Осъществяване на ефективен контрол при стойностите на остатъчни ПРЗ и нитрати в крайния продукт. Интервенцията е пряко насочена в изпълнение на приоритетите на Стратегията от Фермата до трапезата, чрез прилагането на по високи критерии за качество и въвеждане на ефективен контрол при крайния продукт. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.24PR. Устойчива и намалена употреба на пестициди: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), засегната от подпомагани специфични задължения, които водят до устойчива употреба на пестициди, за да се намалят рисковете и въздействията от употребата на пестициди, като например изтичането на пестициди и R.22PR. Устойчиво управление на хранителните вещества: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения, свързани с подобряване на управлението на хранителните вещества. Крайния продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

Интервенция "Биологично производство" – член 70: Чрез прилагане на интервенцията се цели да се подпомогнат земеделските стопани, които искат да прилагат методите на биологичното производство в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2018/848 относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти в стопанствата, като се покрият разликите в допълнителните разходи и пропуснатите приходи при биологичния начин на отглеждане на земеделската продукция, сравнени с конвенционалните методи на производство. Очаква се интервенцията да доведе до положителен ефект и принос към устойчивото развитие на селските райони, като допринася за околната среда и смекчаването на последиците от изменението на климата. Предвид факта, че повечето биологични производители предпочитат да развиват къси

вериги на доставки, се очаква също да допринесе за социалната съгласуваност на селските райони. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.29PR. Развитие на биологичното земеделие: Дял на използваната земеделска площ (ИЗП), подпомагана от ОСП за биологично земеделие, с разделение между поддържане и конверсия и индикатор за краен продукт O.17. Брой хектари или брой други единици, ползващи се от подпомагане за биологично земеделие

5. Продължаване на прилагане на оптимизирана и устойчива употреба на ПРЗ, минерални и органични торове с цел опазване на водите

Елементи от условността, които имат отношение към тази потребност са ДЗЕС 4, ЗИУ 1, ЗИУ 2, ЗИУ 7, ЗИУ 8.

Посредством ДЗЕС 4 в буферните ивици около водните басейни се забранява използването на минерални и органични азотсъдържащи торове, което осигурява адекватна защита от замърсяването на водите от земеделски източници.

Забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове в буферните ивици:

- с ширина минимум 5 метра на равнинни площи, по протежение на повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море), с изключение на оризовите клетки;
- с ширина минимум 10 метра на равнинни площи при торене с течна фракция на оборския тор;
- с ширина минимум 10 метра при торене на площи с наклон от 3-6°;
- с ширина минимум 50 метра при площи с наклон от 6° до 12° наклон.
- не се тори в буферните ивици с различните видове тор при терени с наклон по-голям от 12°.

ДЗЕС 4 съответства на Директива 91/676/ЕИО на Съвета от 12 декември 1991 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници като въвежда буферните ивици в съответствие с Директивата да са приложими за територията на цялата страна.

ЗИУ 1 ще приложи рамка по отношение на задължителните изисквания за контрол на дифузни източници на замърсяване с фосфати като по този начин ще се осигури адекватна защита на водите от замърсяване от земеделски източници. ЗИУ 1 отразява Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 г. за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите и по-конкретно разпоредбите на член 11, параграф 3, буква д) и член 11, параграф 3, буква з) по отношение на задължителните изисквания за контрол на дифузни източници на замърсяване с фосфати.

ЗИУ 2 прилага правилата на Програмата за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници. По този начин се прилагат разпоредбите на чл. 4 и чл. 5 от Директива 91/676/ЕИО на Съвета от 12 декември 1991 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници.

ЗИУ 7 въвежда изискванията за правилна употреба на продукти за растителна защита, което гарантира намаляване на екологичните рискове в земеделието.

ЗИУ 8 ще гарантира постигането на устойчива употреба на пестициди, което е предпоставка за опазване на водите. Въвеждането на ЗИУ 8 в рамката на условността ще спомогне за постигане на устойчива употреба на пестициди, което повишава екологичната амбиция чрез прилагането на нов елемент. ЗИУ 8 подпомага изпълнението на целите на Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди. ЗИУ 8 създава условия за допълнително проследяване на прилагането на разпоредбите на чл. 5, параграф 2 и чл. 8, параграфи 1-5; чл. 12 във връзка с ограниченията за употреба на пестициди в защитени зони, определени на основание на Рамковата директива за водите и законодателството по „Натура 2000“ и чл. 13, параграф 1 и 3 относно боравенето със и съхранението на пестициди и обезвреждането на остатъчни количества от тях от Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди.

Планира се тази потребност да бъде таргетирана посредством прилагането на 4 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за намаляване използването на пестициди; Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура; Еко схема за буферни екологични ивици и Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал.

Еко схемата за намаляване използването на пестициди въвежда стимули за постигане и поддържане на устойчива и намалена употреба на пестициди. Изискванията в интервенцията осигуряват намаляване на количествата на използвани продукти за растителна защита (ПРЗ) при отглеждане на растениевъдната продукция. Стимулира се използването на наукосъобразни и щадящи технологии за намаляване на количеството на използване на ПРЗ. Интервенцията е пряко насочена към запазване на екологичното състояние на почвите и към намаляване на количеството остатъчни химически вещества в произведената храна.

В рамките на **Еко схемата за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура** и **Еко схемата за буферни екологични ивици** се планира

поддържаната екологична инфраструктура да се развива без прилагане на пестициди. По този начин ландшафтните елементи ще подобрят състоянието по отношение на намаляване на използването на пестициди.

Еко схемата за запазване и възстановяване на почвения потенциал е насочена към намаляване на употребата на изкуствени торове посредством заместването им с естествени хранителни вещества, образувани в следствие на внасянето на външна естествена органична материя.

6. Намаляване на емисиите на амоняк от селското стопанство

Елемент от условността, който има отношение към тази потребност е ЗИУ 2 относно прилагане правилата на Програмата за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници. Той включва норми по отношение на употребата на азотсъдържащи торове и мерки за съхранение на оборски тор.

Директива (ЕС) 2016/2284 на европейския парламент и на съвета от 14 декември 2016 г. за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замърсители - България е задължена да намали емисиите от амоняк с 3% всяка година (за периода от 2020-2029 г.) и с 12% след 2030 г. Разработена е Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г., като в нея са залегнали отделни секторни мерки, в това число и за земеделието. Част от мерките за земеделието са свързани с утвърждаване на Правила за добра земеделска практика за контролиране на емисиите от амоняк във въздуха, отделени от селскостопански източници (кореспондиращи с част 2, т. А на Директива 2016/2284/ЕС).

Национален доклад за инвентаризация на емисиите за вредни вещества в атмосферния въздух за 2019 г.; Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г. (Решение № 541 на МС от 13.09.2019 г.);

Наредбата за намаляване на националните емисии на определени атмосферни замърсители, приета с ПМС № 146 от 12.06.2019 г.

7. Ефективно използване на водните ресурси чрез подобряване на водния баланс и дела на напояване, както и възстановяване и модернизация на хидромелиоративната инфраструктура

Елементи от условността, които имат отношение към тази потребност, са ДЗЕС 4, ЗИУ 1, ЗИУ 2, ЗИУ 7 и ЗИУ 8.

Посредством ДЗЕС 4 в буферните ивици около водните басейни се забранява използването на минерални и органични азотсъдържащи торове, което осигурява адекватна защита от замърсяването

на водите от земеделски източници.

Забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове в буферните ивици:

- с ширина минимум 5 метра на равнинни площи, по протежение на повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море), с изключение на оризовите клетки;
- с ширина минимум 10 метра на равнинни площи при торене с течна фракция на оборския тор;
- с ширина минимум 10 метра при торене на площи с наклон от 3-6°;
- с ширина минимум 50 метра при площи с наклон от 6° до 12° наклон.
- не се тори в буферните ивици с различните видове тор при терени с наклон по-голям от 12°.

ЗИУ 1 ще приложи рамка по отношение на задължителните изисквания за контрол на дифузни източници на замърсяване с фосфати като по този начин ще се осигури адекватна защита на водите от замърсяване от земеделски източници.

ЗИУ 2 прилага правилата на Програмата за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници.

ЗИУ 7 въвежда изискванията за правилна употреба на продукти за растителна защита, което гарантира намаляване на екологичните рискове в земеделието.

ЗИУ 8 ще гарантира постигането на устойчива употреба на пестициди, което е предпоставка за опазване на водите. Въвеждането на ЗИУ 8 в рамката на условността ще спомогне за постигане на устойчива употреба на пестициди, което повишава екологичната амбиция чрез прилагането на нов елемент.

Интервенциите по тази потребност могат да бъдат адресирани чрез практики за задържането на вода в орния слой на насажденията чрез мерките, които увеличават нивата на органична материя в почвите (по **чл. 65**). Органичната материя има своята роля тук, както и техниките за мулчиране, които намаляват повърхностното изпарение. Намаляване на текущите поливни норми и подобряване на горните показатели за обработваемите земи в България би могло да бъде измеримо чрез въвеждане на модел, който цели да намали от една страна разходите за вода чрез прецизно определяне на необходимостта ѝ, като едновременно изпълнява заложените в регламента цели и надгражда базовите изисквания от условността. Второ направление тук следва да бъде ограничаване на подпочвеното замърсяване с азот (*микро-торене*) и описаните по-горе техники. На ниво стопанство може да се насърчи използването на техника за прилагане, изграждането на съоръжения за събиране на вода с потенциално доказуема екологична насоченост по отношение на устойчивата

употреба на вода.

Към тази потребност е насочена интервенция **„Инвестиции в инфраструктура за напояване“** – член 74 - насочена към инфраструктура за напояване, чрез която, от една страна, се постига икономическа устойчивост чрез увеличаване на съотношението между ползите за сектора на селското стопанство и от друга страна постигане на екологична устойчивост чрез ефективно използване на водните ресурси. В рамките на интервенцията подпомагането ще бъде насочено към оператори, които управляват хидромелиоративна инфраструктура и предоставят услугата „Доставяне на вода за напояване“ в съответствие с приложимото национално законодателство. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.23PR. Устойчиво използване на водите: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за подобряване на водния баланс с индикатор за краен продукт O.22. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в инфраструктури. В допълнение Специфична цел 5 ще бъде адресирана и чрез интервенции ***Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет и Професионално обучение и придобиване на умения***, в рамките на които за земеделските и горски стопани ще бъдат предвидени консултантски пакети и обучения по специфични въпроси, имащи отношение към идентифицираните потребности.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 6: Принос за защита на биологичното разнообразие, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта

1. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на естествените и полуестествените местообитания, и на дивата флора и фауна от Европейски интерес.

Основна част от задълженията, произтичат от:

ЗИУ 4: Когато земеделското стопанство попада в границите на защитена зона за опазване на природните местообитания и за дивата флора и фауна, съгласно Закона за биологичното разнообразие земеделският стопанин следва да спазва забраните и ограниченията, включени в заповедта за обявяване и плана за управлението ѝ, в случаите, когато има приет такъв. Когато защитената зона за опазване на природните местообитания съвпада изцяло или частично със защитена територия съгласно Закона за защитените територии и в заповедта за обявяването ѝ няма разписани конкретни забрани и ограничения, земеделският стопанин спазва режима за опазване и ползване на защитената територия.

ДЗЕС 9: Стопанство с обработваема земя над 10 ха трябва да поддържа поне 5% от обработваемата земя, като: Непроизводствени площи и характеристики /земя оставена под угар,

особености на ландшафта като живи плетове, обрасли с дървесна растителност ивици или дървета в редица, ивици по краищата на гори, площи с дървесни видове с кратък цикъл на ротация, буферни ивици с тревна растителност/

ДЗЕС 10: Опазване на хабитатите и видовете: Забрана за преобразуване или разораване на постоянно затревените площи, определени като екологично чувствителни в зоните по НАТУРА 2000.

В ПРСР 2014-2020 г. подпомагането в зони по Натура 2000 е базирано на компенсаторни плащания по чл. 30 от Регламент 1305 от 2013 г. В новия програмен период и във връзка с задълженията, произтичащи от Националната рамка за приоритетни действия, могат да се финансират дейности по интервенции от стратегическия документ, които надграждат въведените забрани и ограничения в системата от предварителни условия, които целят запазване на благоприятния статус и подобряването на състоянието на местообитанията и видовете.

Потребността може да бъде адресирана чрез интервенция по чл. 65/67 от РСП, като включва избор на подходящи мерки и дейности, предвидени в Националната рамка за приоритетни действия 2021-2027 г., като териториалният обхват на интервенцията и дейностите съответстват и отразяват ограничения в конкретни зони от мрежата Натура 2000 и Планове за действия на МОСВ за опазване на видове.

Предвидените интервенции за следните:

„Устойчиво управление на пасища в земеделски земи с ВПС“ – член 70: Подпомагането на дейността ще допринесе за съхраняване на тревните екосистеми и свързаните с тях ценни местообитания и видове в земи с висока природна стойност, чрез прилагане на практика за екстензивна паша. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.31^{PR} Опазване на местообитанията и видовете: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения в подкрепа на опазването или възстановяването на биологичното разнообразие, включително земеделски практики с висока природна стойност и индикатор за краен продукт О.14 Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или /климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

Интервенция **„Плащания за земеделски земи в зони от Натура 2000“ член 72.** Приносът на интервенцията за опазването на биологичното разнообразие в България, чрез опазването на видовете и местообитанията в естествената им среда е от съществено значение. Устойчивите

екосистеми в добро състояние притежават голям потенциал за смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяването към тях. Придобиване на знания и умения за прилагане на природосъобразни практики върху земите, попадащи в обхвата на мрежата Натура 2000, допринася за стабилна тенденция на природозащитният статус на земеделските местообитания, свързани със селското стопанство. Осигуряване на висок дял на земеделските площи в Натура 2000. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.4 Обвързване на подпомагането на доходите със стандартите и добрите практики: дял на ИЗП, обхванат от подпомагането на доходите и подлежащ на обвързване с условията с показател за краен продукт О.13. Брой на хектарите, ползващи се от подпомагане по линия на „Натура 2000“ или Директива 2000/60/ЕО и R.7PR. Засилване на подпомагането за земеделски стопанства в райони със специфични потребности: процент на допълнителното подпомагане на хектар в районите с по-големи потребности (в сравнение със средната стойност) с показател за краен продукт О.3. МО Брой на бенефициентите на подпомагане по линия на ОСП

2. Опазване и подобряване на природозащитното състояние на видове птици, свързани с обработваеми земи и тревни площи в земеделски земи.

ДЗЕС 9 ще осигури минимален дял от обработваемата земя, предназначен за непроизводствени площи и азот-фиксиращи и междинни култури. ДЗЕС 10 въвежда сигурност за опазването на постоянно затревените площи в зоните по НАТУРА 2000 чрез забрана за разораването. ЗИУ 3 ще приложи изисквания относно опазването на дивите птици. ЗИУ 4 ще въведе защита за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна.

Потребността може да бъде адресирана чрез интервенция по чл. 65/67 от РСП, като включва избор на подходящи мерки и дейности, предвидени в Националната рамка за приоритетни действия 2021-2027 г., като териториалният обхват на интервенцията и дейностите съответстват и отразяват ограничения в конкретни зони от мрежата Натура 2000 и Планове за действия на МОСВ за опазване на видове.

В рамките на Стратегическия план тази потребност ще бъде таргетирана посредством прилагането на 2 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура и Еко схема за буферни екологични ивици. Поддържането на екологична инфраструктура ще спомогне за подобряване статуса на местообитания за птици в рамките на земеделските земи. Дейностите за

поддържане на ландшафтните елементи ще бъдат съобразени с периодите на гнездене на птиците.

Показателите, по които ще се отчита напредъка са R.34PR. Опазване на особеностите на ландшафта: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за управление на особеностите на ландшафта, включително живи плетове и дървета и индикатор за краен продукт О.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Насочени са и следните интервенции:

Интервенция **„Плация за земеделски земи в зони от Натура 2000“ член 72.** Приносът на интервенцията за опазването на биологичното разнообразие в България, чрез опазването на видовете и местообитанията в естествената им среда е от съществено значение. Устойчивите екосистеми в добро състояние притежават голям потенциал за смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяването към тях. Придобиване на знания и умения за прилагане на природосъобразни практики върху земите, попадащи в обхвата на мрежата Натура 2000, допринася за стабилна тенденция на природозащитният статус на земеделските местообитания, свързани със селското стопанство. Осигуряване на висок дял на земеделските площи в Натура 2000. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.4 Обвързване на подпомагането на доходите със стандартите и добрите практики: дял на ИЗП, обхванат от подпомагането на доходите и подлежащ на обвързване с условията с показател за краен продукт О.13. Брой на хектарите, ползващи се от подпомагане по линия на „Натура 2000“ или Директива 2000/60/ЕО и R.7PR. Засилване на подпомагането за земеделски стопанства в райони със специфични потребности: процент на допълнителното подпомагане на хектар в районите с по-големи потребности (в сравнение със средната стойност) с показател за краен продукт О.3. МО Брой на бенефициентите на подпомагане по линия на ОСП

„Поддържане на местообитания на червеногушата гъска“ – член 70: Мярката е насочена към поддържане и подобряване на местообитанията на червеногушата гъска (*Branta ruficollis*) в орнитологично важни места в обработваеми земи, чрез прилагане на подходящи мерки и дейности за изхранване в зимния период на вида, съобразен с екологичните му потребности с цел поддържане и подобряване на местообитания и местата за хранене. Липсата на подходящи хранителни местообитания в близост до местата за нощуване води до повишени енергийни разходи за търсене на места за хранене, които съчетани с по-краткото време през зимата за хранене може да повлияе на гнезодвия успех на вида. Чрез дейността ще се подобри натрупването на енергийни запаси за прелета към местата за гнездене и размножаване на вида.

Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.31PR. Опазване на местообитанията и видовете: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения в подкрепа на опазването или възстановяването на биологичното разнообразие, включително земеделски практики с висока природна стойност и индикатор за краен продукт О.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

3. Съхраняване и възстановяване на елементи на ландшафта и постигане на благоприятен природозащитен статус на постоянно затревените площи

Елементи от условността, които имат отношение към тази потребност са:

ЗИУ 3 и ЗИУ 4 за Натура 2000 зони, съобразно забраните, включени в заповедите; ДЗЕС 9; ДЗЕС 10 - Забрана за преобразуване или разораване на постоянно затревените площи, определени като екологично чувствителни в зоните по НАТУРА 2000; ДЗЕС 2 - Минимална защита на влажните зони и торфищата.

В рамките на Стратегическия план тази потребност ще бъде таргетирана посредством прилагането на 2 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура и Еко схема за буферни екологични ивици. Интервенциите ще стимулират поддържането елементи на екологичната инфраструктура в рамките на всички типове земеделски площи, включително и за постоянно затревените площи. Посредством еко схемите се въвеждат доброволни стимули за поддържане на елементи на ландшафта и постигане на благоприятен природозащитен статус на постоянно затревените площи.

Потребността може да бъде адресирана чрез интервенции по чл. 65, като се включат дейности, насочени към съхраняване и възстановяване на елементи на ландшафта, както и дейности за по извършване на екстензивна паша. По отношение на обработваемата земя се цели насърчаване на дейности по създаване на допълнителни ивици от медоносни растения, както и поддържането на съществуващи елементи на ландшафта, в т.ч. полски синори, ползащитни пояси, ливади и пасища.

В СП е указано, че „държавите членки следва да се стремят в своите стратегически планове да осигурят площ от поне 10 % за елементи на ландшафта, благоприятни за биологичното разнообразие“. В тази връзка, елементите могат да бъдат обвързани както с устойчивото

управление на пасища, така и с надграждане по втори стълб с т. нар. „поддържане и изграждане на мултифункционални (растителни) буферни ивици около обработваемите площи“ и зони по Натура 2000, които освен че имат ефект върху биоразнообразието влияят положително и на друг важен процес в земеделието - опрашването.

Това кореспондира с Directive 2009/128/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for Community action to achieve the sustainable use of pesticides и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици от Анекс XI.

Интервенции:

- П
о създаване на допълнителни ивици от медоносни растения - чл. 65 (ЕЗФРСР)
- П
оддържане и изграждане на мултифункционални (растителни) буферни ивици около обработваемите площи и зони по Натура 2000 - чл. 65 ЕЗФРСР)
- П
оддържането на съществуващи елементи на ландшафта, в т.ч. полски синори, ползащитни пояси, ливади и пасища - чл. 65, чл. 66 (ЕЗФРСР)
- Д
ейности в съответствие с тези планирани в НРПД 2021-2027 (ЕФГЗ и ЕЗФРСР)

Насочени са следните интервенции:

„Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм)“ – член 70: Подпомагането на дейности по сезонна паша ще допринесе за съхраняване на тревните екосистеми и свързаните с тях ценни местообитания и видове в защитените територии и зони. Дейностите по мярката са съобразени с утвърдените планове за управление в конкретните защитени територии и зони от мрежата Натура 2000. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.31PR. Опазване на местообитанията и видовете: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения в подкрепа на опазването или възстановяването на биологичното разнообразие, включително земеделски практики с висока природна стойност и с индикатор за краен продукт О.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

„Възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии“ - член 70, насочена към дейности и практики, които увеличат почвения органичен въглерод, имат благоприятен ефект както върху почвата и пасищните територии, които с течение на годините намаляват производствения си капацитет. Прилагането на практики по повърхностно подобряване без механична обработка има за цел да допринесе за възстановяването и поддържането на пасищни територии, които са деградирани и не са били подхранвани и подобрявани в течение на години. Дългогодишната експлоатация и влиянието, което са оказали вятъра и дъждовете е довело до ерозия и деградация, което на практика прави тези терени неизползваеми и непродуктивни, което от своя страна оказва влияние върху околната среда и еко-системите на територията. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.14PR Съхранение на въглерод в почвата и в биомаса: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), обхваната от подпомагани задължения за намаляване на емисиите или за запазване или засилване на съхранението на въглероден диоксид (постоянно затревени площи, трайни насаждения с трайна зелена покривка, земеделска земя във влажни зони и торфища) и показател за краен продукт O.14 Брой хектари (с изключение на горите) или брой други единици, обхванати от ангажиментите за околна среда/климат, надхвърлящи задължителните изисквания.

4. Насърчаване на извършването на земеделски дейности в райони с природни и други специфични ограничения.

Предвижда се включването на интервенция за компенсиране на земеделските стопани изцяло или частично за направените допълнителни разходи и пропуснатите приходи, свързани с ограниченията в съответния район. Мярката за Природни или други специфични за района ограничения се финансира. Предвид обхвата на прилагане на интервенцията и на тази база предвидено компенсаторно плащане, интервенцията следва да надгражда изискванията и задълженията, включени в системата от предварителни условия.

5. Насърчаване на практиките за биологично земеделие

Това кореспондира с Директива 2009/128/ЕО на ЕП и на Съвета от 21 октомври 2009 година за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди.

От националните документи следва да се отчита Националният план за действие за развитие на биологичното производство и НПРД 2021-2027 г., в който няма заложена целева стойност за размера на площта за биологично производство.

В рамките на директните плащания тази потребност ще бъде таргетирана посредством прилагането на 2 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за поддържане на биологично земеделие (земеделски площи) и Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни). Интервенциите създават преки финансови стимули под формата на директни плащания с цел пряко отговаряне на потребността за насърчаване на практиките за биологично земеделие.

Интервенция **"Биологично производство"** – член 70: Чрез прилагане на интервенцията се цели да се подпомогнат земеделските стопани, които искат да прилагат методите на биологичното производство в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2018/848 относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти в стопанствата, като се покрият разликите в допълнителните разходи и пропуснатите приходи при биологичния начин на отглеждане на земеделската продукция, сравнени с конвенционалните методи на производство. Очаква се интервенцията да доведе до положителен ефект и принос към устойчивото развитие на селските райони, като допринася за околната среда и смекчаването на последиците от изменението на климата. Предвид факта, че повечето биологични производители предпочитат да развиват къси вериги на доставки, се очаква също да допринесе за социалната съгласуваност на селските райони. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.29PR. Развитие на биологичното земеделие: Дял на използваната земеделска площ (ИЗП), подпомагана от ОСП за биологично земеделие, с разделение между поддържане и конверсия и индикатор за краен продукт O.17. Брой хектари или брой други единици, ползващи се от подпомагане за биологично земеделие

„Използване на устойчиви практики и сортове, отглеждани при специфични условия“ –

член 70: Допринася за целта за намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като същевременно се гарантира, че няма влошаване на плодородието на почвата и за целта да се намали използването на торове поне с 20 % до 2030 година. Въвеждането на устойчиви практики и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в

адаптивността им. Използването на природосъобразни и щадящи технологии допринасят за съхранение на почвеното плодородие. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Практиките за отглеждане включват използване на биологични агенти и биологично активни вещества за растителна защита с нисък риск за околната среда. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.24PR. Устойчива и намалена употреба на пестициди: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), засегната от подпомагани специфични задължения, които водят до устойчива употреба на пестициди, за да се намалят рисковете и въздействията от употребата на пестициди, като например изтичането на пестициди. Крайния продукт ще бъде отчетан чрез индикатор O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

6. Насърчаване на практики за справяне с генетична ерозия и внасяне на Инвазивни чужди видове (ИЧВ) и неместни, съгласно националното законодателство видове.

Потребността се адресира чрез задълженията по ДЗЕС 9. Задължително е да се запазват и поддържат съществуващите характеристики на ландшафта:

- забрана за изрязване на жив плет и дървета по време на размножаването и отглеждането на птици (от 1 март до 31 юли).
- запазват се полски граници (синори) в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел;
- запазват се съществуващите трайни тераси в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел;
- опазват се постоянните пасища, мери и ливади от навлизането на нежелана растителност - орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), чемерика (*Veratrum spp.*), айлант (*Ailanthus altissima*) и аморфа (*Amorpha fruticosa*) и др. ЗИУ 3 и ЗИУ 4.

Предвидени са интервенции:

„Създаване и възстановяване на екологична инфраструктура“ – член 70: Чрез подобряване на биологичното разнообразие в земеделските земи и доброто управление чрез въвеждане на планирано създаване на ландшафтните елементи на екологичната инфраструктура ще се постигне по-устойчиво функциониране на земеделските стопанства, като това би

допринесло за преодоляване на дългосрочни рискове като изменението на климата, загубата на биологично разнообразие, деградацията на почвата и би увеличило ползите за околната среда. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.34PR. Опазване на особеностите на ландшафта: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за управление на особеностите на ландшафта, включително живи плетове и дървета и индикатор за краен продукт O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

„Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия“

– **член 70:** Въвеждането на устойчиви култури и сортове може да подобри съхранението на водорода в почвата чрез ускоряване на атмосферното поглъщане на въглерод, да се осигурява устойчива продукция и да допринесе за намаляване на загубите в добива и качеството в екстремни години, поради различията в адаптивността им. Различните региони в страната се нуждаят от култури и сортове, адаптирани към различни стресови фактори. Видовете и сортовете, отглеждани, за да се противопоставят на промените в климатичните условия, биха могли да бъдат една от най-ефективните стратегии за адаптиране към изменението на климата. Мярката е оперативна дейност от Националната стратегия за адаптация към изменението на климата приета с Решение № 621 на Министерския съвет от 25.10.2019 г. и План за действие до 2030 година, като целта е да се подпомага отглеждането на култури и сортове от приоритетните сектори - плодове, зеленчуци, десертни лозя и билки, които притежават потенциал за адаптиране към измененията на климата и са устойчиви на промените свързани със засушаването причинено от промените в температурите. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показател R.12. Адаптация към изменението на климата: дял на използваната земеделска площ (ИЗП), за която са поети подпомагани задължения за подобряване на адаптирането към изменението на климата. Крайният продукт ще бъде отчетен чрез индикатор O.14. Брой на хектарите (с изключение на горите) или брой на други единици, за които са поети задължения в областта на околната среда или климата, които надхвърлят задължителните изисквания.

7. Запазване и подобряване на генетичното разнообразие в животновъдството и растениевъдството в селското стопанство.

Потребността се адресира чрез *подпомагане* за отглеждане на редки местни породи животни и

насърчаване на използването и отглеждането на местни култури и сортове.

Целта е да се увеличи броят на животните от породите и да се предотврати загуба на местни сортове. Идентични дейности се изпълняват през текущия програмен период.

Предвидени са следните интервенции:

„Опазване на местни породи (автохтонни), важни за селското стопанство“ – член 70:

Основната цел на мярката е опазване на местни (автохтонни) породи, важни за селското стопанство, като се насърчи отглеждането на традиционни за територията на Република България застрашени местни породи от видове животни: говеда, биволи, овце, кози, коне и свине, като това следва да доведе до подобряване на екологичната устойчивост в животновъдния сектор чрез запазване на генетичните ресурси. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.25. Екологично качество на изпълнението в сектора на животновъдството: дял на животинските единици (ЖЕ), попадащи в обхвата на подпомагани задължения за подобряване на екологичната устойчивост и с индикатор за краен продукт O.19. Брой на операциите или единиците в подкрепа на генетичните ресурси.

„Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство“ член 70: Основната цел на мярката е да се увеличи отглеждането застрашените от изчезване местни сортове растения. Ангажимента по управляването главно е свързан с инициативи в областта на околната среда и климата и биоразнообразието. Агроекологичните ангажменти надхвърлят минималните изисквания за използване на торове и ПРЗ, както и задължителни изисквания, установени в националното законодателство. Мярката надгражда изискванията на ДЗЕС 8 в качествен план по отношение на запазване на потенциала на почвите и задължението за разнообразяване, а именно когато на обработваемата земя в стопанство трябва да се отглеждат най-малко три различни култури. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.12 Адаптиране към изменението на климата: Дял на използваната земеделска площ по подкрепени ангажменти за подобряване на адаптацията към климата и с индикатор за резултат O.19 Брой операции или единици, поддържащи генетични ресурси

8. Подобряване на опрашителния потенциал на екосистемите и наличието на подходящи растения.

Потребността може да се адресира чрез насърчаване на взаимодействието между пчеларя и

растениевъди за изпълняване на задължението по чл. 17 от Закона за пчеларството за заплащане на услугата по опрашване на пчеларя по договаряне от земеделски стопани, които използват площи в близост до пчелина, въз основа на данни от електронна платформа за оповестяване на растителнозащитните, дезинфекционните и дезинсекционните дейности (ЕПОРД).

Интервенция **„Действия за запазване или увеличаване на наличния брой пчелни кошери в Съюза, включително развъждане на пчели» - член 55**, ще допринесе за запазване на пчелната популация и устойчивост на сектора, както и запазване на биоразнообразието и екосистемите.

Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Инвестиции в материални и нематериални активи“ – член 55**, ще създаде възможност за пчеларите за закупуване на пчеларски инвентар, необходим при първичния добив на пчелен мед и други пчелни продукти, като част от подобряване на общите условия за производство в сектора. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Подновяване на пчелните кошери в Съюза, включително развъждане на пчели“ – член 55**, ще допринесе за увеличаване на пчелните семейства и подновяване на наличните амортизирани кошери. С прилагане на интервенцията ще се постигне подобряване на условията за отглеждане на пчелните семейства и оптимален добив на производство на пчелен мед, като по този начин ще се постигне задоволяване на идентифицираните потребности по избраните специфични цели. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчетан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

Интервенция **„Рационализиране на подвижното пчеларство“ – член 55**, ще осигури постигането на специфични цели б) и е) като улесни и стимулира прилагането на подвижното пчеларство, което от своя страна ще подобри ефективността на пчелното стопанство, чрез осигуряване на разнообразна паша на пчелите, повишаване на добивите и екологичния потенциал. С прилагането на подвижно пчеларство ще да се избегне проблема с отравянията, като пчелните семейства се транспортират/преместват до места, където не се извършват активни растителнозащитни мероприятия. Резултатите ще бъдат отчетени чрез показатели R.35.

Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП. Крайният продукт ще бъде отчитан чрез индикатор О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

„Насърчаване на естественото опрашване“ – член 70: По мярката ще се поемат ангажимент за осигуряване на естествено опрашване от пчелни семейства в планински райони и защитени зони от мрежата Натура 2000, като по този начин се стимулира развитието на прилежащата на земеделските площи естествена растителност. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.35. Опазване на пчелните кошери: дял на пчелните кошери, подпомагани по линия на ОСП и с индикатор за краен продукт О.37. Брой на действията или единиците за запазване или подобряване на пчеларството.

9. Опазване и подобряване на биологичното разнообразие, устойчиво управление на горите, горските местообитания и подобряване на екосистемните услуги, предоставяни от горите

В рамките на директните плащания тази потребност ще бъде таргетирана посредством прилагането на **Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми** (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). Интервенцията е насочена към поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми като въвежда практика в граничните земеделски земи да се отглеждат култури достигнали степен на зрялост, които са благоприятни за изхранване на диви животни. Отглежданите култури не се третират с продукти за растителна защита, което повишава екологичната стойност на практиката като намалява химическия натиск върху земеделската площ. Отглежданите земеделски култури в рамките на интервенцията не се използват за добиване на продукция, а се оставят за изхранване на дивите животни и птици, което цели подобряване на биологичното разнообразие.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 7: Привличане на млади фермери и улесняване на развитието на бизнеса в селските райони

1. Ускоряване на модернизацията на земеделските стопанства на младите стопани

За адресиране на потребността ще бъде включена *интервенция Стартова помощ за*

установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство, Установяване на млади земеделски стопани съгласно член 75 (ЕЗФРСР). Финансовата подкрепа чрез първоначален капитал ще подпомогне младите фермери да обновят технологично и да модернизират своите стопанства. Чрез интервенцията ще се търси насърчаване предаването на земеделската дейност между поколенията с цел съхранение на фермерството за устойчива земеделска заетост и развитие на собствен аграрен бизнес. Включените показатели са:

R.36PR. Приемственост между поколенията: брой на младите земеделски стопани, ползващи се от подпомагане за създаване на стопанство по линия на ОСП, включително разбивка по полове и O.25. Брой на младите земеделски стопани, получаващи подпомагане за установяване.

Интервенцията ще бъде комбинирана с интервенцията **Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани, съгл. чл. 30 (ЕФГЗ), с цел удосветворяване на потребност 2. Увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход и улесняване стартирането на стопанство** Изплащане на годишно допълнително подпомагане на доходите (с ежегодно нарастваща ставка) за всички допустими хектари от стопанствата на земеделски стопани (ФЛ, ЕТ и ЕООД), които не са навършили повече от 40 год. и са създали стопанство не по-рано от 5 год. преди първото кандидатстване по интервенцията. Включените показатели са: O.6 Брой на хектарите, ползващи се от допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани R.36 Приемственост между поколенията: брой на младите земеделски стопани, ползващи се от подпомагане за създаване на стопанство по линия на ОСП, включително разбивка по пол.

В допълнение, за адресиране на нуждата от увеличаване подкрепата за младите стопани и на фермерския доход и улесняване стартирането на стопанство ще се приложи интервенция за **Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет съгл. чл. 72 "Обмен на знания и информация" (ЕЗФРСР).** Подкрепата ще се предоставя за предоставяне на консултации на млади земеделски стопанства от страна на Национална служба за съвети в земеделието по различни въпроси, свързани с селскостопанското производство, както и по въпроси, свързани с икономическите показатели на земеделското стопанство, конкурентоспособността и маркетинга и реализация на произвежданите земеделски продукти. Ще бъде осигурена възможност и за безплатно изготвяне на проектни предложения на млади земеделски стопанства за кандидатстване с проектни предложения по интервенция „**Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство**“.

3. Повишаване на професионално-квалификационното равнище на мениджърите и останалите заети в отрасъла

За повишаване на професионално-квалификационното равнище на мениджърите и останалите заети в отрасъла се предвижда интервенция ***Професионално обучение и придобиване на умения съгл. чл. 78 "Обмен на знания и информация"(ЕЗФРСР)***. Подкрепата, която ще се предоставя на обучаващи организации, ще осигури възможност посредством различни форми и методи за предоставяне на обучения и демонстрации за повишаване на професионалната квалификация и познания по различни теми на предприемачите и заетите лица в селскостопанския отрасъл. Формите за трансфер на знания, предлагащи гъвкави форми на обучения, ще осигурят възможност за фермерите да придобият свидетелства за професионална квалификация или удостоверения за професионално обучение.

Индикаторът за продукт, въз основа на който ще се отчита напредъкът по изпълнение на интервенцията е О.33. Брой на подпомаганите дейности или звена за обучение, консултации и повишаване на осведомеността.

Интервенцията е обвързана с индикатор за резултат (R.1) Подобряване на качеството на изпълнението чрез знания и иновации: дял на земеделските стопани, получаващи подпомагане за консултации, обучения, обмен на знания или участие в оперативни групи с цел подобряване на качеството на изпълнението в икономически, екологичен, климатичен и свързан с ресурсната ефективност аспект.

4. Намаляване диспропорциите в земеделската заетост на младите стопани между различните райони и аграрни сектори

За адресиране на идентифицираната потребност се предвижда интервенцията ***Подкрепа на организации на производители или групи от производители, Сътрудничество съгл. член 77 (ЕЗФРСР)***. Подкрепата за обединяването на млади земеделските стопани в организации и групи на производители на регионален и отраслов принцип е механизъм, чрез който ще се постигне намаляване на диспропорциите. Включените показатели са О.28. Брой на подпомаганите групи и организации на производители.

Интервенцията ще бъде комбинирана с интервенцията ***Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани, съгл. чл. 30 (ЕФГЗ)***. Изплащане на годишно допълнително подпомагане на доходите (с ежегодно нарастваща ставка) за всички допустими хектари от стопанствата на земеделски стопани (ФЛ, ЕТ и ЕООД), които не са навършили повече от 40 год. и са създали стопанство не по-рано от 5 год. преди първото кандидатстване по интервенцията. Включените показатели са: О.6: Брой на хектарите, ползващи се от допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани R.30 Приемственост между поколенията: брой на младите

земеделски стопани, ползващи се от подпомагане за създаване на стопанство по линия на ОСП, включително разбивка по полове.

5. Улесняване развитието на стопанска дейност в селските райони и създаване и подпомагане на стартирането на стопански и неземеделски дейности

За адресиране на тази потребност ще бъде включена и интервенция **Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони**. Предвижда се предоставяне на подкрепа за инвестиции за развитие на икономически дейности, което ще спомогне стопанствата в България да се диверсифицират към други неземеделски дейности и да минимизират риска от нестабилност на доходите. Показателите са: О.24. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности извън земеделските стопанства и R.39. Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП.

6. Стимулиране на иновативни или технологично интензивни производства и развиване на дейности в секторите на индустрията и на информационните услуги, които да допринасят за повишаване на добавената стойност

За стимулиране на иновативни производства и развиване на дейности в секторите на индустрията и на информационните услуги се предвижда интервенция **Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони**. С инвестиции за въвеждане на нови технологии и цифровизация на бизнес процесите ще се подобрят позициите на микропредприятията на местния и международния пазар, както и тяхната рентабилност. Показателите са: О.24. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности извън земеделските стопанства и R.39. Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 8: Насърчаване на заетостта, растежа, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително биоикономиката и устойчивото горско стопанство

Чрез насочване на интервенции към установените потребности по тази специфична цел ще се постигне ефект чрез допринасяне за създаването на работни места в селските райони, изменение на brutния вътрешен продукт на глава от населението и насърчаване на приобщаването в селските

райони.

1. Диверсификация на икономическата дейност. Стимулиране на нови производства в областта на биоикономиката и кръговата икономика, които да бъдат насочени към сектори извън туризма, хотелиерството и ресторантьорството.

В съответствие със Стратегията за укрепване ролята на аграрния сектор в биоикономиката, включването на дейности и финансиране за изграждането на биорафинерии в стопанствата на първичните производители в селските райони е инструмент за постигане на синергия между ОСП и стратегическите документи за биоикономика и същевременно отразява спецификата на биоикономиката. Чрез тези инвестиции може да се постигне развитие на биоикономиката, диверсификация на селскостопанската дейност, нарастване на заетостта в селските райони и повишаване на добавената стойност от производството на биобазирани продукти. Когато кандидатите за инвестиране са млади земеделски или горски стопани, могат да получат подкрепа и чрез интервенцията за стартиране на стопанска дейност и разнообразяване на дейностите, ако размерът на инвестицията е в границите на подкрепата по мярката за млади земеделски стопани. Биомасата, която селското стопанство осигурява за храна, фуражи, производство на биобазирани продукти и енергия, има два източника: основния добив от земеделските култури (икономическа биомаса) и остатъците (твърдите отпадъци) след прибирането на реколтата.

За адресиране на потребността от диверсификация на икономическата дейност ще бъде включена интервенция *Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони*. Предвижда се предоставяне на подкрепа за инвестиции за развитие на икономически дейности, свързани с търговия, услуги, преработваща промишленост. Подкрепата за земеделски производители и микропредприятия в инвестиции в информационния и технологичен сектор и създаването на творчески продукти могат да бъдат двигатели за създаване на работни места в областта на технологично управление, на технологии за дистрибуция, с цифровите технологии, информационни продукти за автоматизация и роботизация на производствени процеси и др.

Ще се насърчи развитието на различни производства, базирани на алтернативни производствени процеси, които могат да намалят екологичния отпечатък от дейността.

Интервенцията ще подкрепя бизнес, насочен към по-добро оползотворяване на остатъците от селскостопанското производство, с цел насърчаване на биоикономиката и кръговата икономика.

Показателите са: О.24. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности извън земеделските стопанства и R.39. Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи

се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП.

От друга страна, в рамките на интервенциите, насочени, *Инвестиции в земеделските стопанства – чл. 73 и Инвестиции за преработка на селскостопански продукти – член 73*, могат да се насърчат дейностите, свързани с оползотворяване в рамките на стопанствата и предприятията на остатъчната биомаса, получена в резултат на производствените процеси.

Резултатите ще се отчитат чрез индикатори R.39. Развитие на икономиката в селските райони: брой на предприятията в селски райони, включително предприятията, занимаващи се с биоикономика, развити с подпомагане от ОСП и R.37. Растеж и заетост в селските райони: нови работни места, подпомагани в рамките на проекти по ОСП, с индикатори за краен продукт O.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства и O.24. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности извън земеделските стопанства.

Предвижда се включването на *интервенция Първична преработка и маркетинг на дървесина, съгл. чл. 73 (ЕЗФРСР)*. Добиването и преработката на биомаса от горското стопанство дават възможност за диверсификация на приходите, работни места и бизнес възможности, както и за предоставяне на нови услуги в селските райони. Тази интервенция ще подпомогне реализация на някои дървесни сортименти, които имат трудна или нямат никаква реализация на пазара. Предвижда също и използване за суровина на дървесни отпадъци и/или остатъци при производството на дървесен талаш, дървесно брашно, технологични трески, дървесни пелети, брикети и брикети. Това подпомагане ще се отрази индиректно върху устойчивото управление на горите, като повиши стойностите на произвежданата от тях продукция.

Подкрепената интервенция ще допринесе до очакваните от кръговата икономика ефекти:

- п
одобрена ресурсна обезпеченост и намалена зависимост от вноса, вследствие потребление на относително нови ресурси от горите;
- и
кономически придобивки: нови ниши за растеж и иновации, реализирани вследствие на по-ефективното и ефикасно ползване на ресурсите от горите;
- с
оциални ползи – създаване на нови работни места чрез диверсификация на икономическите дейности в селските.

По отношение на биоикономиката, интервенцията цели реализиране на визията на страните от Централна и Източна Европа за 2030 год., като използват своя потенциал и възможности за:

- К
ръгова („нулеви отпадъци“) обработка на наличната биомаса, за развитието на нови вериги от стойности на биологична основа, чрез използване за суровина на дървесни отпадъци и/или остатъци;
- Ж
изнеспособни селски райони: за разработване на иновативен, приобщаващ, климатичен модел на растеж, чрез създаване на нови ниши за растеж и иновации, реализирани вследствие на по-ефективното и ефикасно ползване на ресурсите от горите.

Резултатите от интервенцията ще се отчитат с индикатор R.18. Инвестиционно подпомагане за горския сектор: общо инвестиции за подобряване на качеството на изпълнение в горския сектор и O.24. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности извън земеделските стопанства

Към потребността са насочени и интервенциите за **Подпомагане на много малки земеделски стопанства и Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство.**

2. Подобряване на здравните и социалните услуги и разширяване на здравните и социални мобилни услуги.

За подобряване на здравните и социалните услуги се предвижда интервенция за **Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони съгл.** Осигуряването на инвестиции за бизнеса в областта на здравеопазването и социалните услуги за преодоляване на множество здравни проблеми и предизвикателства в селските райони като достъпни, качествени, здравни и социални услуги. Предвижда се финансиране на инвестиции в мобилни здравни услуги максимално близки до здравните нужди на населението у подкрепа за изграждане на дневните центрове и обновяване на материалната база за дневни центрове възрастните хора, деца с увреждания и деца с хронични заболявания. Включените показатели са O.19: Брой подкрепени инвестиции в местна инфраструктура и R.34 Свързване на селските райони в Европа: дял на населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОСП.

3. Подобряване на публична инфраструктурата и технико-комуникационните системи в селските райони чрез:

3.1. Подобряване качеството на общинските пътищата чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, 3.2. Подобряване на водоснабдяването и пречистването на водите чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в селата и население места до 2000 жители .

3.3. Подобряване качеството на улиците на територията на общини от селските райони (изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях).

3.4. Подобряване и облагородяване на публичните пространства чрез: изграждане или обновяване на паркове, градинки, улично озеленяване, детски площадки и спортни съоръжения.

3.5. Подобряване енергийната ефективност на сгради, стопанисвани от местната власт.

За адресиране на потребността от Подобряване на публична инфраструктурата и технико-комуникационните системи се предвижда интервенцията ***Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура в селските райони – член 73*** чрез следните дейности:

1. Подобряване на общинската пътна инфраструктура в селските райони, което от своя страна би довело до подобрене на транспортната свързаност и достъпност на по-отдалечените населени места. Подобрената свързаност би предоставила възможност за развитие на икономиката в селските райони, създаване на по-добра среда за живот и работа и смекчаване на тенденцията за обезлюдяване на тези райони.

2. Подобряване на водопреносната мрежа в населените места в селските райони с цел намаляване на загубите и подобряване на качеството на водата, които възникват в следствие на компрометирани и остарели водопроводи и честите аварии, до които водят същите. Бъдещите инвестиции ще се насочат към рехабилитация, ремонт и подмяна на водопроводни мрежи, с което значително ще бъдат намалени аварията, загубите на вода, разходите за експлоатация и поддръжка на водопроводната система и ще се подобри надеждността на водоснабдителната мрежа.

3. Въпреки че уличната мрежа се разпростира на ниво населено място, тя е неделима част от общата транспортна свързаност и играе важна роля както за създаването на оптимална жизнена среда в селските райони, така и при свързаността на жилищни и промишлени зони с пътната артерия. Чрез интервенцията се цели подобряване на качеството на улиците на територията на общини от селските райони, чрез изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи

улицы, тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях.

4. Мерките с цел подобряване на енергийната ефективност на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, ще продължат да се прилагат за всички общини, които не отговарят на минималните изисквания за енергийна ефективност на сгради за обществено обслужване съгласно националното законодателство. Това ще допринесе и до изпълнението на Политиката за устойчиво развитие на страната, която има за цел да повиши енергийната ефективност, чрез използване на система от дейности и мерки за повишаването ѝ при производството, преноса и разпределението, както и при крайното потребление на енергия.

В рамките на тази интервенция ще се прилага подход за насочване на инвестиции в малки по мащаби инфраструктура, който се състои в предварително определяне на разполагаем бюджет за съответната общинска територия съобразно обективни и недискриминационни критерии.

Този подход ще позволи подготовка и финансиране на проектни предложения, които отговарят на специфичните нужди на местно ниво. Без да противопоставят една нуждаеща се от развитие общинска територия спрямо друга такава. При този подход критериите за подбор ще се прилагат в рамките на определения бюджет за всяка община.

Част от инвестициите по интервенцията ще се допълват през подхода BOMP, който ще подпомага „Подобряване на обектите за развитие на традициите и на културно-историческите обекти“, чрез инвестиции за обекти, свързани с културния живот като: читалища, регистрирани по Закона за народните читалища, театри, библиотеки, музеи, галерии или изложбени зали, за дейности по: изграждане, реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот, включително мобилни такива, включително и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства.

Включените показатели са О.22. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в инфраструктури R.41PR. Свързване на селските райони в Европа: дял на населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОСП.

4. Подобряване на обектите за развитие на традициите и на културно-историческите обекти

За адресиране на тази потребност е включена интервенция *Запазването на духовния и културния живот на населението в селските райони, съгл. чл. 73 (ЕЗФРСР)*. С нея се адресира потребността от подобряване на обектите за развитие на традициите и на културно-историческите обекти. Основните цели на интервенцията отново ще са насочени към запазването на духовния и културния живот на населението чрез възстановяване, реставрация, ремонт и/или реконструкция на

сгради с религиозно значение, което до голяма степен ще допринесе за запазването на културната идентичност и традиции в селските райони и повишаване на качеството на живот на хората, живеещи в тях. Включените показатели са О.19: Брой подкрепени инвестиции в местна инфраструктура и R.34 Свързване на селските райони в Европа: дял на населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОС.

Част от инвестициите по интервенцията ще се допълват през подхода WOMP, който ще подпомага посрещането на потребността чрез инвестиции за обекти, свързани с културния живот, като: читалища, регистрирани по Закона за народните читалища, театри, библиотеки, музеи, галерии или изложбени зали, за дейности по: изграждане, реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот, включително мобилни такива, включително и дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства.

Включените показатели са О.22. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в инфраструктури R.41PR. Свързване на селските райони в Европа: дял на населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОСП.

Предвижда се включването на интервенция ***Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони***. Предвижда се подкрепа за стимулиране на творческите занаяти, които са част от културното наследство и традиции и инвестиции за развитие на алтернативни форми на туризъм, допълващи местата за настаняване.

5. Подобряване на състоянието на образователната инфраструктура с цел увеличаване на дела на населението, което има достъп до подобрени услуги.

Чрез интервенцията "***Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура в селските райони***" е адресирана потребността от инвестиции в общинска образователна инфраструктура (детски градини и училища). Отново инвестициите ще бъдат насочени към общинска образователна инфраструктура и общински професионални гимназии по земеделие, горско стопанство и дървообработване. Новите технологии и оборудване изискват подготвени специалисти за работа с тях и затова е необходимо организирането на обучение и квалификация в областта на селското и горско стопанство. Чрез интервенцията се цели да се повиши степента на завършено образование, което е необходимо условие за осигуряване за трудова заетост на населението, получаване на по-високи доходи, постигане на по-добро качество и стандарт на живота, а в териториален аспект и за намаляване на риска от бедност и социална изолация. Включените показатели са О.22. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в

инфраструктурии R.41PR. Свързване на селските райони в Европа: дял на населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОСП.

6. Разширяване прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР, поради изградения административен и управленски капацитет и възможността за финансиране на проекти, които отговарят на местните потребности и създават или запазват заетост за местното население.

Подкрепата за ВОМР/ЛИДЕР се извършва чрез подкрепа на интегрирани и многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и разработени въз основа на местните потребности и потенциал. Интервенцията е съгласно чл. 77 от Регламент 2021/2115 на Европейския парламент и Съвета за установяване на правила за подкрепа на стратегическите планове, които да бъдат изготвени от държавите-членки в рамките на Общата селскостопанска политика (Стратегически планове за ОСП) и финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и за отмяна на регламент (ЕС) № 1305/2013 на Европейския парламент и на Съвета и Регламент (ЕС) № 1307/2013 на Европейския парламент и на Съвета.

Подходът ВОМР/ЛИДЕР води до постигането на специфична цел съгласно чл. 6, параграф 1, буква з): „Насърчаване на заетостта, растежа, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони, включително биоикономиката и устойчивото горско стопанство“ на предложение за Регламент на Европейския парламент и Съвета за установяване на правила за подкрепа на Стратегически планове за ОСП.

Прилагането на стратегии за ВОМР дава възможност за финансиране на проекти, които отговарят на местните потребности, създават и запазват заетост за местното население и са в полза на малкия местен бизнес. Чрез тях се създават по-добри икономически, социални и екологични условия за живот в малките населени места, подкрепя се многосекторното развитие на местните икономики.

С прилагането на подхода ВОМР/ЛИДЕР се цели и постигане на следните специфични цели за местно развитие:

- Подобряване на условията на живот на териториите на местните общности;
- Създаване на динамична жизнена среда и подобряване качеството на живот чрез развитие на хоризонтални и междусекторни партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес, както и на практики и модели за добро управление и участие на заинтересованите страни в развитието на територията, като основа за териториално развитие;
- Подкрепа за териториалната идентичност, маркетинг и марки на база на специфичния териториален потенциал и продукти от местен характер;

- Повишаване на конкурентоспособността на местните икономики и възможности за създаване на местен бизнес, включително чрез диверсификация и подкрепа за алтернативни дейности;
- Подкрепа за въвеждането на иновации;
- Засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и на въвеждането на модерни технологии чрез подкрепа за иновации в предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика чрез подкрепа за инвестиции в предприятията с цел подобряване на ресурсната ефективност;
- Насърчаване на устойчивата и качествена заетост и социално включване на уязвими и маргинализирани групи;
- Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност, вкл. дейности за превенция и управление на риска и за използване потенциала на културното наследство;
- Приобщаващо образование и образователна интеграция.

Индикатори: Брой финансирани проекти за изграждане на капацитет и подготвителни дейности в подкрепа на разработването и бъдещото изпълнение на стратегиите – 90

Брой стратегии за BOMP, финансирани по подхода BOMP/ЛИДЕР – 70

Население, обхванато от стратегии за BOMP – 1 800 000 души.

O.27: Брой стратегии за местно развитие по подхода ЛИДЕР/BOMP, R.31a LEADER coverage: Share of rural population covered by LEADER local development strategies.

СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 9: Подобряване на реакцията на селското стопанство в ЕС в отговор на обществените изисквания по отношение на храните и здравето, включително за безвредна, питателна и устойчива храна, както и за хуманно отношение към животните

1. Насърчаване и подпомагане на биологичното земеделие, както и на научните изследвания в тази посока

В рамките на директните плащания тази потребност ще бъде таргетирана посредством прилагането на 2 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за поддържане на биологично земеделие (земенделски площи) и Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни). Интервенциите създават преки финансови стимули под формата на директни плащания, които са насочени към насърчаване и подпомагане на биологичното земеделие.

За насърчаване на биологичното производство се предвижда комплекс от интервенции, както следва:

Биологично производство (ЕЗФРСР)

Интервенция за прилагане на методите за биологично земеделие, която цели да се подпомогнат земеделските стопани, които искат да прилагат методите на биологичното земеделие в техните стопанства, като по този начин да се покрият разликите в допълнителните разходи и пропуснатите приходи при биологичния начин на отглеждане на земеделската продукция, сравнени с конвенционалните методи на производство.

Показатели за резултат R.29PR. Развитие на биологичното земеделие: Дял на използваната земеделска площ (ИЗП), подпомагана от ОСП за биологично земеделие, с разделение между поддържане и конверсия. Показатели за краен продукт: O.8. Брой хектари или брой животински единици, ползващи се от екосхеми.

Принос по мярката ще има **Подпомагане на много малки земеделски стопанства**: ефект ще се постигне чрез принос с индикатор за резултат R.37. Растеж и заетост в селските райони: нови работни места, подпомагани в рамките на проекти по ОСП и индикатор за краен продукт O.26. Брой нови земеделски стопани, получаващи подпомагане за установяване (различни от младите земеделски стопани по O.25).

2. Подобряване на контрола (лабораторна дейност), пазарна организация, реализация и маркетинг в конвенционалното и биологичното производство

За адресиране на идентифицираната потребност се предвижда интервенцията ***Подкрепа на организации на производители или групи от производители, Сътрудничество съгл. чл. 77 (ЕЗФРСР)***. Обединяването на земеделските стопани в организации и групи на производители е механизъм, чрез който ще се постигне концентрирането на произведената земеделска продукция, планиране и адаптиране на производството в съответствие с търсенето на пазара по отношение на качество и количество, намаляване на производствените разходи, увеличаване на договорната сила на производителите на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация. Включените показатели са O.28. Брой на подпомаганите групи и организации на производители и R.10 Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество.

Потребността може да бъде адресирана чрез схема „Промоционални програми“ чрез подкрепа на браншови/междубраншови организации, групи, определени в чл. 3, точка 2 от Регламент (ЕС) № 1151/2012 на Европейския парламент и на Съвета (13) и посочена в чл. 7, параграф 1, буква а) от Регламент (ЕС) № 1144/2014, организации на производители или асоциации на организации на производители, посочени в чл. 152 и 156 от Регламент (ЕС) № 1308/2013. Промоционалните програми имат за цел повишаване на конкурентоспособността на селскостопанския сектор в Съюза, като по този начин се постигат по-справедливи условия на конкуренция както на вътрешния пазар, така и в трети държави. Програмите следва да могат да се прилагат за биологичния производствен метод.

3. Насърчаване потреблението на биологични продукти чрез повишаване доверието на потребителите и включването им като задължителен елемент от веригата на предлагане на храни в частни и обществени заведения, в детски градини, училища, социални и здравни заведения

Потребността може да бъде адресирана чрез схеми "Училищен плод" и "Училищно мляко", чиято цел е насърчаване на здравословни хранителни навици на децата от I до подготвителна група включително и учениците от I до IV клас включително, като всяка година се предоставят определен брой биологично произведени плодове, зеленчуци, прясно пастьоризирано мляко или млечни продукти в учебните заведения.

По двете схеми са предвидени и съпътстващи мерки, чрез които може да се предоставя информация за биологичния начин на производство.

Към потребността ще допринесе интервенцията за Биологично производство.

4. Подобряване качеството на храните, насърчаване консумацията на здравословна храна, повишаване информираността на потребителите, относно етикетирание на храните и засилване контрола при внос на суровини и храни

Потребността може да бъде адресирана чрез схеми "Училищен плод" и "Училищно мляко", чиято цел е насърчаване на здравословни хранителни навици на децата от I до подготвителна група включително и учениците от I до IV клас включително, като всяка година се предоставят определено количество биологично произведени плодове, зеленчуци, прясно пастьоризирано мляко или млечни продукти в учебните заведения.

По двете схеми са предвидени и съпътстващи мерки, чрез които може да се предоставя информация за биологичния начин на производство.

Предвидено е принос да имат интервенцията за Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет, както и интервенцията за „Подкрепа на организации на производители или групи от производители“ – член 77. Обединяването на земеделските стопани в организации и групи на производители е механизъм посредством, които се цели концентрирането на произведената земеделска продукция, планиране и адаптиране на производството в съответствие с търсенето на пазара по отношение на качество и количество, намаляване на производствените разходи, увеличаване на договорната сила на производителите на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация. Резултатите ще се отчитат с индикатор R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество и с индикатор за краен продукт O.28. Брой на подпомаганите групи и организации на производители.

5. Подкрепа на производителите, участващи в схемите за качество съгласно Регламент (ЕС) № 1151/2012 относно схемите за качество на селскостопански продукти и храни.

Потребността ще бъде адресирана чрез подкрепа на производителите, участващи в схеми за качество, вкл. и незадължителния термин за качество "планински продукт", чрез разработване на мярка „Схеми за качество на селскостопански продукти и храни“.

Потребността може да се адресира и чрез Интервенция Насърчаване на схемите за качество, чл. 77 Сътрудничество. Предоставя се подкрепа за всички аспекти на кооперирането/взаимодействието, вкл. на дейности свързани с производството на земеделски продукти и храни със ЗНП/ЗГУ/ХТСХ, чрез покриване на постоянни разходи възникнали от присъединяването към подпомаганата схема за качество и годишната вноска за участие в такава схема, включително на разходите за проверки, които се изискват за удостоверяване спазването на сертификацията при участие в схеми за качество.

Възможност е адресиране чрез подпомагане и за информационните и промоционални дейности, свързани със схемите за качество. По този начин ще се увеличи броят на бенефициентите, получаващи подкрепа за участие по ЕЗФРСР в официалните схеми за качество и като резултат ще се отговори на потребителското търсене за качествена храна и подобри организацията на веригата на доставки и дял на земеделските стопанства, участващи в подпомаганите сдружения на производители, групи на производители, организации на производители и схеми за качество по линия на ОСП.

Индикаторът за отчитане за резултата е R.10PR. Подобряване на организацията на веригата на

доставки: дял на земеделските стопани, участващи в подпомагани по ОСП групи на производители, организации на производители, местни пазари, къси вериги на доставки и схеми за качество и О.29. Брой на бенефициерите, които получават подпомагане, за да участват в официалните схеми за качество.

6. Подобряване отглеждането на животните

В рамките на директните плащания тази потребност ще бъде таргетирана посредством прилагането на Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни) (по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115). Чрез прилагане на интервенцията се цели да се подпомогнат земеделските стопани, които прилагат методите на биологичното земеделие към селскостопанските животни, които отглеждат в техните стопанства.

Потребността ще се адресира чрез подкрепа на земеделските стопани, доброволно поели ангажименти за хуманно отношение надхвърлящи заложените стандарти чрез *Интервенция насочена към хуманно отношение съгл. чл. 70. (ЕЗФРСР)*. Чрез подкрепата за производителите ще се повиши благосъстоянието на животните при спазване на принципите на петте свободи залегнали, като основни в законодателството за хуманно отношение към животните. Годишните плащания се предоставят при поемане на ангажимент за изпълнение на дейности за Осигуряване на свободна подова площ на животните и Осигуряване на свободно отглеждане на открито за ЕПЖ и ДПЖ. Изпълнението от бенефициерите на ангажименти надхвърлящи заложените стандарти ще се отрази положително върху здравния статус, като се осигурят по-добри условия за животните, най-близки до естествените им нужди и комфорт. Това ще доведе до ограничаване на страха и стресовите ситуации, болката, нараняванията и заболяванията при животните, ще се намали влиянието на факторите повишаващи риска от смъртност и прояви на необичайно поведение. Също така чрез увеличаване на площта в помещенията за отглеждане на единица животно и осигуряването на период на свободно отглеждане на открито ще се увеличат свободното пространство и свободата на движение. Всичко това ще подобри жизнените показатели им и ще спомогне за повишаване на качеството на произведената продукция. Насърчаването на свободно отглеждане на открито на животните ще окаже благоприятно въздействие и посредством естественото подхранване на почвите и подпомагане на възобновяването на растителната покривка, която ги предпазва от ветрова и почвена ерозия.

R.43PR. Ограничаване на използването на антимикробни средства: Дял на животинските единици (ЖЕ), засегнати от подпомагани действия за ограничаване на използването на антимикробни средства (предотвратяване/намаляване) и R.44PR. Подобряване на хуманното отношение към

животните: дял на животинските единици (ЖЕ), попадащи в обхвата на подпомагани действия за подобряване на хуманното отношение към животните. Индикатори за продукт - О.18. Брой на животинските единици, ползващи се от подпомагане за мерки, насочени към хуманното отношение към животните, здравеопазването или повишаването на биологичната сигурност;

Потребността от подобряване на отглеждането на животните ще се адресира чрез **интервенцията Инвестиции за превантивни действия и възстановяването на земеделски потенциал след природни бедствия или катастрофични събития - член 73**. Биосигурността е важен компонент от мерките прилагани за осигуряване на благосъстоянието на животните в животновъдните обекти. Финансовата подкрепа за инвестиции насочени към повишаване на биосигурността в стопанствата ще се подпомогне здравния статус и биологичната сигурност в животновъдните с оглед като се предотврати постоянната опасност от разпространение на заразни заболявания на територията на страната и съседните държави.

Изпълнението ще се измерва с индикаторите О.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства и О.23. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в непроизводствени дейности извън земеделските стопанства и R.43PR. Ограничаване на използването на антимикробни средства: Дял на животинските единици (ЖЕ), засегнати от подпомагани действия за ограничаване на използването на антимикробни средства (предотвратяване/намаляване)

7. Намаляване употребата на антимикробни средства в селското стопанство

Потребността ще се адресира чрез подкрепа на земеделски стопани, доброволно поели ангажименти за хуманно отношение надхвърлящи заложените стандарти чрез **Интервенция насочена към хуманно отношение съгл. чл. 70. (ЕЗФРСР)**. Чрез подкрепата за производителите ще се повиши благосъстоянието на животните при спазване на принципите на петте свободи залегнали, като основни в законодателството за хуманно отношение към животните. Изпълнението от бенефициерите на ангажименти надхвърлящи заложените стандарти ще се отрази положително върху здравния статус, като се осигури намаляване на употребата на антимикробни средства.

Интервенция, която ще адресира идентифицираната потребност от намаляване на антимикробните средства е **„Възстановяването на земеделски потенциал след природни бедствия или катастрофични събития и инвестиции в подходящи превантивни действия“ съгл. чл. 73**. Интервенцията ще осигури подкрепа, която ще повиши нивото на превенция в земеделските стопанства, а също така и за възстановяването на земеделски производствен потенциал в случаите, в които той е бил нарушен в резултат от заболявания по животните. Наред с това, ще се подкрепи

постигане на по-високи нива на биосигурност във фермите. Ще се предвиди финансиране на публични органи, които са ангажирани с осъществява контрола по отношение спазването на законовите изисквания, свързани с ветеринарномедицинската дейност, здравеопазването на животните и хуманното отношение, включително разработване на програми за профилактика, с цел ограничаване и ликвидиране на болестите по животните. Това ще даде възможност за подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на стопанствата в случай на такива бедствия или явления, включително ще осигури възможност за повишаване на оперативния капацитет на компетентните власти в съответната област и ще оптимизира времето за реакция.

За адресиране на идентифицираната потребност от намаляване на употребата на антимикробни средства ще се прилага интервенция ***Инвестиции в земеделски стопанства- член 73 (ЕЗФРСР)***.

Индикаторите, чрез които ще се проследява качеството са: O.20. Брой на подпомаганите операции или единици за инвестиции в производствени дейности в земеделските стопанства и R.9PR. Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност.

8. Интервенции за подобряване използването на торове и продукти за растителна защита в земеделието

Потребността от намаляване използването на торове и продукти за растителна защита в земеделието ще бъде адресирана чрез комплекс от интервенции.

Елементи от условността, които имат отношение към тази потребност са ДЗЕС 4, ЗИУ 1, ЗИУ 2, ЗИУ 7, ЗИУ 8.

Посредством ДЗЕС 4 в буферните ивици около водните басейни се забранява използването на минерални и органични азотсъдържащи торове, което осигурява адекватна защита от замърсяването на водите от земеделски източници.

Забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове в буферните ивици:

- с ширина минимум 5 метра на равнинни площи, по протежение на повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море), с изключение на оризовите клетки;
- с ширина минимум 10 метра на равнинни площи при торене с течна фракция на оборския тор;
- с ширина минимум 10 метра при торене на площи с наклон от 3-6°;
- с ширина минимум 50 метра при площи с наклон от 6° до 12° наклон.

- не се тори в буферните ивици с различните видове тор при терени с наклон по-голям от 12°.

ДЗЕС 4 съответства на Директива 91/676/ЕИО на Съвета от 12 декември 1991 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници като въвежда буферните ивици в съответствие с Директивата да са приложими за територията на цялата страна.

ЗИУ 1 ще приложи рамка по отношение на задължителните изисквания за контрол на дифузни източници на замърсяване с фосфати като по този начин ще се осигури адекватна защита на водите от замърсяване от земеделски източници. ЗИУ 1 отразява Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 г. за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите и по-конкретно разпоредбите на чл. 11, параграф 3, буква д) и чл. 11, параграф 3, буква з) по отношение на задължителните изисквания за контрол на дифузни източници на замърсяване с фосфати.

ЗИУ 2 прилага правилата на Програмата за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници. По този начин се прилагат разпоредбите на чл. 4 и чл. 5 от Директива 91/676/ЕИО на Съвета от 12 декември 1991 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници. ЗИУ 12 въвежда изискванията за правилна употреба на продукти за растителна защита, което гарантира намаляване на екологичните рискове в земеделието.

ЗИУ 8 ще гарантира постигането на устойчива употреба на пестициди, което е предпоставка за опазване на водите. Въвеждането на ЗИУ 8 в рамката на условността ще спомогне за постигане на устойчива употреба на пестициди, което повишава екологичната амбиция чрез прилагането на нов елемент. ЗИУ 8 подпомага изпълнението на целите на Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди. ЗИУ 8 създава условия за допълнително проследяване на прилагането на разпоредбите на чл. 5, параграф 2 и чл. 8, параграфи 1-5; чл. 12 във връзка с ограниченията за употреба на пестициди в защитени зони, определени на основание на Рамковата директива за водите и законодателството по „Натура 2000“ и чл. 13, параграф 1 и 3 относно боравенето със и съхранението на пестициди и обезвреждането на остатъчни количества от тях от Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди.

Планира се тази потребност да бъде таргетирана посредством прилагането на 2 еко схеми по чл. 31 от Регламент (ЕС) 2021/2115 – Еко схема за намаляване използването на пестициди и Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал. Еко схемата за намаляване използването на пестициди предвижда финансови стимули за поддържане на устойчива и намалена употреба на

пестициди в стопанствата. Практиките в интервенцията целят намаляване на количествата на използвани продукти за растителна защита (ПРЗ) при отглеждане на растениевъдната продукция. Еко схемата за запазване и възстановяване на почвения потенциал цели поемане на доброволни ангажменти за намаляване на употребата на изкуствени торове посредством заместването им с естествени хранителни вещества, образувани в следствие на внасянето на външна естествена органична материя.

РАЗДЕЛ III ХАРАКТЕРИСТИКИ, ОБЩИ ЗА НЯКОЛКО ИНТЕРВЕНЦИИ

Стандарти за добро земеделско и екологично състояние 2023-2027 г.

ДЗЕС	Цел на стандарта
ДЗЕС 1	Обща защита срещу преобразуване на ПЗП в други площи с цел запазване на запасите на въглерод
ДЗЕС 2	Опазване на богатите на въглерод почви
ДЗЕС 3	Запазване на органичното вещество в почвите
ДЗЕС 4	Опазване на речните течения от замърсяване и изтичане
ДЗЕС 5	Минимално управление на земите при отчитане на специфичните условия с цел ограничаване на ерозията
ДЗЕС 6	Опазване на почвите през периоди и на площи, които са най-чувствителни
ДЗЕС 7	Запазване на потенциала на почвите
ДЗЕС 8	Поддържане на не-производствените характеристики и площи за подобряване на биоразнообразието в стопанството
ДЗЕС 9	Опазване на хабитатите и видовете

Законоустановени изисквания за управление 2023-2027	
Област на приложение	
ЗИУ 1 фосфати	Води
ЗИУ 2 нитрати	Води

ЗИУ 3	Биологично разнообразие и ландшафт - Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно опазването на дивите птици
ЗИУ 4	Биологично разнообразие и ландшафт - Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна
ЗИУ 5	Обществено здраве, здраве на животните и на растенията
ЗИУ 6	Обществено здраве, здраве на животните и на растенията
ЗИУ 12	Обществено здраве, здраве на животните и на растенията Продукти за растителна защита Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. относно пускането на пазара на продукти за растителна защита
ЗИУ 13	Обществено здраве, здраве на животните и на растенията Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди
ЗИУ 14	Хуманно отношение към животните Директива 2008/119/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 г. за определяне на минимални стандарти за защита на телетата (ОВ L 10, 15.1.2009 г., стр. 7): членове 3 и 4
ЗИУ 15	Хуманно отношение към животните Директива 2008/120/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 г. относно определяне на минималните стандарти за защита на свинете
ЗИУ 16	Хуманно отношение към животните Директива 98/58/ЕО на Съвета от 20 юли 1998 г. относно защитата на животни, отглеждани за селскостопански цели (ОВ L 221, 8.8.1998 г., стр. 23):

Определения и пояснения, свързани с прилагане на ДЗЕС

Влажни зони	Влажни зони е термин, с който се означават торфищата, блатата, тресавищата и други места, където нивото на водата е на или близо до почвената повърхност през по-голямата част от годината и съгласно Рамсарска конвенция за влажните зони, в сила за Република България от 24.01.1976 г., обн. ДВ, бр. 56/10.07.1992 г.
Дренаж / отводняване / във влажните зони	Агротехнически и мелиоративни въздействия/ дълбока оран, оттокоотвеждащи бразди, дренажни кладенци и др./, които водят до намаляване на естественото водно съдържание и покритие във влажните зони.
Контурна обработка на почвата.	Всички почвообработващи операции - оран, сеитба, култивиране/ брануване, окопаване и др. се извършват в посока, перпендикулярна на наклона на склона (на едностранните склонове) или по хоризонталите (на склонове със сложен релеф).
Чувствителен период за ерозия	Период от годината, през който почвата не е покрита и не е защитена с растителна покривка и съществува опасност от водна и ветрова ерозия. За територията на страната този период съвпадат най-често с есенно-зимния период.
Площи оставени под угар	Земя под угар е допустима за подпомагане когато върху нея е извършена поне една от следните обработки: изораване, дисковане, листеруване (плоскорезна обработка), култивиране, ивични обработки и мулчиране с остатъците от предходната култура.-
Бързорастящи дървесни видове с кратък цикъл на ротация	Изброените в приложение 1 от НАРЕДБА No 3 от 17.02.2015 г
Особености на ландшафта	Съгласно Закона за биологичното разнообразие, Чл. 30. (3)
Азофиксиращи култури	Изброените в приложение 3 от НАРЕДБА No 3 от 17.02.2015 г.

Покривни култури	Растения от различни ботанически семейства, които може да са азотфиксиращи или не, които спомагат за предотвратяване на ерозията на почвата, регулират влагата, привличат опрашители, подпомагат борбата с плевелите и вредителите, служат като мулч и източник на зелен тор и органични вещества и се използват за паша или фураж.
Компостиране	Процес на контролирано аеробно, екзотермично, биологично трансформиране на разделно събрани биоотпадъци и утайки, с цел получаване на компост
Компост	„Компост“ е богат на хумус продукт, съдържащ най-малко 15% и не повече от 50% сухо органично вещество от общото тегло, получен в резултат на процеса компостиране.

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 1

Опазване на вътрешнотериториалните повърхностни води, преходните води, крайбрежните води и подземните води от замърсяване с фосфати

Земеделските стопани трябва да поддържат нивото на хранителните елементи в почвата в рамките на оптималното, като внасянето им с торовете трябва да балансира техния износ от растенията. На почви с по-ниска запасеност с фосфор, внесените количества на тези елементи с торовете трябва да надвишават износа им от културите, за да може в течение на няколко години нивото им на запасеност в почвата да бъде повишено до оптималното равнище.

На почви с по-високо съдържание на фосфор е допустим отрицателен баланс на тези елементи, т.е. нормите на торене следва да бъдат по-ниски от необходимите за културите количества и не е необходимо да се тори.

Нормите за торене с фосфор следва да се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата и анализ на органичния тор, като се използва софтуер за изчисляване на баланса на азота и фосфора на ниво ферма (<http://soil-poushkarov.org/uslugi>) „Практическо ръководство за същността на баланса на азота и фосфора на ниво ферма“.

Съгласно **Приложение №1** към Националния каталог от мерки за План за управление на речните басейни (ПУРБ) и съгласно чл.156 н, ал.2, т.5, 6, 7 и 9 от Закона за водите (ЗВ),

Забранени дейности в цялата зона за защита на питейните води за повърхностни води са:

-Изгражда на свинекомплекси

-Ползване на въздухоплавателни средства за разпръскване торове и пестициди

Допълнителни забрани:

1. В пояс II на определените СОЗ;

2. В буферна зона на разстояние от водоземното съоръжение: 3 500 м нагоре по течението на реката, 1500 м от двете страни на реката и 50 м. по течението на реката, когато няма определена СОЗ.;

3. в буферна зона в цялата акватория на язовира и бреговата ивица с широчина не по-малка от 500 м от границата на водния обект, когато няма определена СОЗ.

Тук забраните са за:

- Животновъдни ферми (без свинекомплекси)

- Торене с течен оборски тор

Съгласно същото приложение, дейности, които не са забранени, но могат да бъдат разрешени, ако със специални изследвания (в процедура по ОВОС) се докаже, че няма да въздействат върху състоянието на водите в зоната за защита и/или в резултат от тях няма да се наложи допълнително пречистване за осигуряване на необходимото качество на питейната вода са:

-Торене с неорганични торове

-Изграждане силажни ями

-Аквакултури

Забранени дейности в цялата зона за защита на питейните подземни води са:

- Пряко отвеждане на води, съдържащи опасни и вредни вещества в подземните води

Допълнителни забрани в долупосочените зони са:

1. в пояс II на определените СОЗ;

2. в буферна зона в радиус 1000 м от водоземното съоръжение, когато няма определена СОЗ.

- Водовземане, което създава риск за количеството и качеството на питейните води

- Напояване с води, съдържащи опасни и вредни вещества

Земеделските стопани са длъжни да се съобразяват с изискванията към качеството на водите, предназначени за напояване на земеделските култури са определени съгласно Приложение №1

към чл. 5, ал. 1 от НАРЕДБА 18 от 27.05.2009г. за качеството на водата на водите напояване на земеделските култури. Съгласно посоченото приложение, пределно допустимата концентрация за фосфати (PO₄) във водата е 3 mg/dm³

При съхранението на минералните торове, земеделските стопани спазват следните правила:

1. Минералните (неорганичните) торове да се съхраняват в специализирани складови помещения, изградени и оборудвани съгласно инструкциите за противопожарна безопасност.
2. В специализираното складово помещение насипните и опакованите торове се съхраняват разделно. На всеки вид тор да се поставя табелка с надпис.
3. Насипните торове да се съхраняват на купчини под различна форма, но да не се допуска смесване.
4. При липса на специална складова база, минералните торове да се съхраняват под навеси или складови помещения, пригодени за съхранение, които трябва да разполагат с:
 - водонепропускливи покриви и подове;
 - канавки за безопасно отвеждане на водата.
5. Не се допуска съхранението на насипни минерални (неорганични) торове на открити площадки.
6. При съхранение на минералните/неорганичните торове да се вземат всички необходими мерки за предотвратяване на замърсяване на околната среда.

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 2 –
ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЗАМЪРСЯВАНЕТО НА ВОДИТЕ В НИТРАТНО-УЯЗВИМИТЕ
ЗОНИ

**I. ОБЩИ МЕРКИ ПРИ УПОТРЕБА НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ
ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ)**

1. Да не се внасят азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури, трайни култури, овощни насаждения, ливади и постоянни пасища в следните периоди:

1.1. **от 1 ноември до 20 февруари за Южна България** (общини и части от тях, определени като нитратно уязвими зони и попадащи в областите: Благоевград, Бургас, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Стара Загора, Хасково, Ямбол).

1.2. **от 1 ноември до 25 февруари за Северна България** (общини и части от тях, определени като нитратно уязвими зони и попадащи в областите: Варна, Враца, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Ловеч, Монтана, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Търговище и Шумен).

1.3. **от 1 ноември до 5 февруари** на площи с едногодишни култури, засети през есента (есенници).

1.4. **от 1 ноември до 25 февруари** на свободни площи, подготвени за засяване и засаждаване на земеделски култури.

1.5. **от 15 ноември до 25 февруари** при създаване на нови овощни насаждения.

2. Азотсъдържащите (органични и минерални/неорганични) торове да се разпределят равномерно върху почвата, със специализирана техника.

3. Да не се внася пресен оборски тор. Твърдият оборски тор да се съхранява при обикновени условия най-малко 6 месеца преди внасянето му в почвата. Течният оборски тор да бъде внасян в почвата след четири (4) месечно съхранение.

След производството на биогаз, вторичният продукт (органична маса) от оборския тор може да се внася в почвата, без срокове за съхранение, като се спазват периодите на забрана по т. 1.

4. Органичните торове да се заорават в почвата в деня на разпръскването върху почвената повърхност, с подходяща почвообработваща техника.

5. За да се избегне риска от излишък на нитрати в растенията и почвата:

а) при всички култури, ливади и постоянни пасища количеството внесени азотни съединения от органичен и минерален тор през годината не трябва да надвишава 17 кг азот на декар.

б) препоръките за торене се изготвят на базата на баланс между необходимото количество азот за развитието на културите и азота, който може да бъде доставен на културите от почвата и чрез наторяване, като се вземе предвид:

- количеството азот, съдържащо се в почвата преди засаждане/засяване;
- количествата азот, постъпващи от минерализация на органичното вещество;
- внесените в почвата азотни съединения от органични торове;
- внесените в почвата азотни съединения от минерални торове.

в) нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата и анализ на органичния тор, като се използва софтуер за изчисляване на азотния баланс (наличен на <http://www.naas.government.bg/bg/57/58> и <http://soil-poushkarov.org/uslugi>) и Практическо ръководство за същността на баланса на азота и фосфора на ниво ферма.

При липса на достъп до софтуера и в случай, че не е направен анализ на почвата и органичния тор, се съблюдават следните правила:

Максималните норми на торене с азот на основните земеделски култури в страната не могат да надвишават посочените в табл. 1 количества азот в кг/дка (колона 2 за трите групи почви според техния механичен състав - тежки, средни и леки. В табл. 2 са посочени видовете почви според техния механичен състав.

Посочените в табл. 1 максимални норми на торене с азот са валидни заедно и поотделно за минерални и органични торове, т.е. в табл. 1 са посочени максимално разрешеното общо количество азот (от органични и минерални торове), които могат да се прилагат за съответните култури.

Таблица 1. Максимални норми на торене с азот на основни земеделски култури при статистически средни добиви и при високи добиви, получавани в интензивни ферми,

които могат да бъдат използвани (включително от животински тор и привнасянето на азотни съединения от химически и други торове)

№	Култури	Референтни средни добиви за страната	Максимални добиви (кг/дка)	Групи почви според механичния състав					
				Тежки почви		Средни почви		Леки почви**	
				Необходимо количество азот в кг/дка за референтните средни добиви	Максимална норма на торене с азот	Необходимо количество азот в кг/дка за референтните средни добиви	Максимална норма на торене с азот	Необходимо количество азот в кг/дка за референтните средни добиви	Максимална норма на торене с азот
		1	2	1	2	1	2	1	2
1	Пшеница	481	900	10.8	20.4	9	17	9	17
2	Ечемик	422	800	9.6	15.6	8	13	8	13
3	Овес	214	600	4.8	10.8	4	9	4	9
4	Ръж	166	500	3.6	9.6	3	8	3	8
5	Тритикале	290	600	7.2	12	6	10	6	10
6	Ориз	576	800	10.8	15.6	9	13	9	13
7	Царевица за зърно	782	1400	8.4	14.4	7	12	7	12
8	Царевица за силаж	2549	6 000	9.6	20.4	8	17	8	17
9	Слънчоглед маслодаен	244	500	8.4	12	7	10	7	10
10	Рапица маслодайна	258	500	12	18	10	15	10	15
11	Домати	2181	8 000	8.4	10.8	7	9	7	9
12	Пипер	1708	5 000	4.8	7.2	4	6	4	6
13	Патладжан	2562	4 500	7.2	8.4	6	7	6	7
14	Краставици и	1635	7 000	5	7.2	3	6	3	6

	корнишони								
15	Дини	2200	6 000	8	12	8	10	8	10
16	Пъпеш	959	4 500	8	9.6	5	8	5	8
17	Главесто зеле	2409	6 000	14.4	20.4	12	17	12	17
18	Картофи	1858	5 000	7.2	20.4	6	17	6	17
19	Лук	1137	3 000	4.8	13.2	4	11	4	11
20	Орехи	82	400	9.6	14.4	8	12	8	12
21	Ябълки*	1263	3 500	9.6	16.8	8	14	8	14
22	Круши*	588	2 500	12	18	10	15	10	15
23	Праскови*	820	3 000	12	21.6	10	18	10	18
24	Кайсии и зарзали*	533	2 500	12	20.4	10	17	10	17
25	Сливи и джанки*	767	2 000	12	21.6	10	18	10	18
26	Вишни*	405	1 200	9.6	19.2	8	16	8	16
27	Череш	550	1 200	12	16.8	10	14	10	14
28	Ягоди*	660	2 000	6	14.4	5	12	5	12
29	Маслодайна роза*	338	600	9.6	12	8	10	8	10
30	Лавандула*	356	700	12	14.4	10	12	10	12
31	Кориандър	73	150	3.6	6	3	5	3	5
32	Лозя винени*	621	1400	7.2	14.4	6	12	6	12
33	Лозя десертни*	610	1 500	9.6	16.8	8	14	8	14
34	Тютюн Ориенталски *	154	280	4.8	6	4	5	4	5
35	Тютюн Виржиния*	126	350	4.8	4.8	4	4	4	4
36	Тютюн Бърлей*	237	280	9.6	9.6	8	8	8	8
37	Постоянни ливади (сено)	213	500	9.6	12	8	10	8	10

38	Бобови култури, в т. ч. люцерна	3-5 кг азот на декар стартова норма, независимо от очаквания добив

Забележка:

1. * Културите не са включени в софтуера, който се актуализира. Нормите са по справочници за торене.
2. ** При леките почви е задължително внасянето на количествата азот на 2-3 пъти, за да се избегне измиването му (табл.2).
3. Нормите на торене с азот са определени с помощта на софтуера за определяне на баланса на азота и зависят от добивите (редове 1-19;31;37;38).
4. Изискванията за нормите за торене посочени в таблицата са валидни заедно и поотделно за минерални и органични торове.

Таблица 2. Най-често срещан механичен състав на различните почви по агроекологични групи

Кодове на агроекологичните групи почви	Видове почви	Лек и	Средн и	Тежк и
1	Карбонатен и типичен чернозем	X	X	
2	Излужен чернозем		X	X
3	Оподзолен чернозем и т.сива горска почва			X
4	Сива горска почва		X	X
5	Светло сива горска почва	X	X	
6	Смолница			X
7	Излужена канелена почва		X	X
8	Оподзолена канелена почва	X	X	
9	Кафява горска почва	X		
10	Алувиални и делувиялни почва	X	X	X
11	Хумусно-карбонатна почва		X	

За определяне на количествата минерални и/или органични торове, които могат да се внесат при спазване на посочените в табл. 1 максимални количества азот по култури се отчита коефициента на ефективност /табл. 3/ за усвояване на азота, който е различен за минералните и органичните торове.

Таблица 3. Коефициент на ефективност за азот в органични и минерални торове в %

Органични торове								Минерален тор
говеда		прасета		кокошки носачки		бройлери	овце	
суспензия	твърд	суспензия	твърд	суспензия	твърд			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
20-35	20	40-45	20	40-50	40-50	40-50	25	100

Забележка: Данните са получени по експериментален път.

Земеделският стопанин трябва да разполага с необходимата площ за разпръскване на отделения органичен тор през периода на отглеждане в оборите (6 м.) и/ или да удостовери, че излишъкът се предава на друг ползвател (земеделски стопанин, инсталация за биогаз, т.н.) и/или капацитетът на съоръжението за съхранение позволява съхраняването му за по-дълъг период.

При внасяне на оборски тор върху ливади и пасища (места, където пасуват животните), изчислените количества за внасяне на оборски тор (съдържание на азот) се намаляват с количества отделен оборски тор (съдържание на азот) за периода на пашуване.

В табл. 4 е представено съдържанието на азот в оборския тор от различните видове животни.

Таблица 4. Съдържание на азот в оборския тор по видове животни

Вид селскостопански животни	Общ азот	
	%	кг/тон
1	2	3
Млечни крави/ говеда/ биволи	0,57	5,7
Млади говеда	0,60	6
Телета	0,73	7,3
Свине за разплод	0,64	6,4
Свине за уговяване	0,70	7
Кокошки-носачки	1,08	10,8
Бройлери	0,90	9
Патици/гъски	1,09	10,9
Овце	0,83	8,3

Кози	0,70	7
Коне	0,58	5,8
Магарета	0,58	5,8
Зайци и др. животни с ценна кожа	1,40	14

Пример за определяне на количеството оборски тор на декар, според вида животни и съдържание на азот в него:

- **при отглеждане на говеда или биволи**

Съдържанието на азот (N) в оборски тор от говеда или биволи е 5,7 кг/т следователно, при максимално допустима годишна норма N от 17 кг/дка, нормата се изчислява, както следва:

$X = (A \times B) : C$ където X – търсеното количество оборски тор за 1 дка

A – максимално допустима годишна норма N кг на дка

B – 1000 кг

C – съдържание на N в 1000 кг оборски тор от крави или биволи

(таблица 5, колона 4)

Пример без разреждане на оборския тор:

$(17 \times 1000) : 5,7 = 2982$ кг/дка или 2,982 т/дка

По тази формула се изчислява количеството оборски тор в зависимост от съдържанието на азот в него без да се отчита, че азотът се намира в органична форма и се минерализира постепенно.

В зависимост от коефициента на ефективност, изчислението на годишната норма от 17 кг азот/дка става по следния начин: При внасянето на оборски тор от говеда или биволи (2,982 т/дка) с коефициент на ефективност 35% (колона 1 на табл. 3), достъпното за усвояване количество азот е 5,9 кг (17 кг азот/дка x 35%). При торене на царевица за силаж и минимална торова норма от 9,6 кг азот на дка (за царевица за силаж, съгласно колона 1 от табл. 1 - за тежки почви), нормата на внесен азот на дка, съгласно колона 1, табл. 1 за тежки почви се получава, че земеделският стопанин може да внесе допълнително 3,7 кг активно вещество **минерален** азотосъдържащ тор на декар (9,6 кг азот на дка – 5,9 кг азот на дка).

С разреждане с вода 1:1 на оборския тор, съгласно табл. 5, изчислените количества са:

$(17 \times 1000) : 2,9 = 5862$ кг/дка или 5,862 т/дка

Забележка: нормата при разреждане е годишна (изключват се забранителните периоди) и трябва да се внася периодично.

- **при отглеждане на кокошки - носачки**

Съдържанието на азот (N) в оборски тор от кокошки - носачки е 10,8 кг/т, следователно, при максимално допустима годишна норма N от 17 кг/дка нормата се изчислява, както следва:

$X = (A \times B) : C$ където X – търсеното количество оборска тор за 1 дка

A – максимално допустима годишна норма N кг на дка

B – 1000 кг

C – съдържание на N в 1000 кг оборски тор от кокошки - носачки

(таблица 5, колона 4)

Пример без разреждане на оборския тор:

$(17 \times 1000) : 10,8 = 1574$ кг/дка или 1,574 т/дка

По същия начин се изчислява нормата за внасяне на оборски тор и при другите видове животни.

По същия начин се разсъждава и при препоръките за торене с течен оборски тор.

Пример с разреждане с вода 1:0,5 на оборския тор:

$(17 \times 1000) : 7,2 = 2361,1$ кг/дка или 2,361 т/дка

Забележка: нормата при разреждане е годишна (изключват се забранителните периоди) и трябва да се внася периодично.

Таблица 5. Съдържание на азот в оборския тор според степен на разреждане с вода (за видовете и категориите животни, при които технологията на отглеждане изисква разреждане с вода, с цел почистване).

Вид селскостопански животни	Съдържание на сухо в-во	Общ азот	
	%	%	кг/тон
1	2	3	4
Млечни крави /говеда/ биволи			
Неразреден тор	12	0,57	5,7
Разреждане с вода 1:0,5	8	0,38	3,8
Разреждане с вода 1:1	6	0,29	2,9
Млади говеда			
Неразреден тор	12	0,60	6
Разреждане с вода 1:0,5	8	0,40	4

Разреждане с вода 1:1	6	0,30	3
Телета			
Неразреден тор	14	0,73	7,3
Разреждане с вода 1:0,5	9	0,49	4,9
Разреждане с вода 1:1	7	0,36	3,6
Свине за разплод			
Неразреден тор	11	0,64	6,4
Разреждане с вода 1:1	6	0,32	3,2
Разреждане с вода 1:2	4	0,21	2,1
Свине за уговяване			
Неразреден тор	12	0,70	7
Разреждане с вода 1:1	6	0,35	3,5
Разреждане с вода 1:2	4	0,23	2,3
Кокошки-носачки			
Неразреден тор	21	1,08	10,8
Разреждане с вода 1:0,5	14	0,72	7,2
Разреждане с вода 1:1	10	0,54	5,4

Забележка: В таблицата не са включени останалите видове животни (посочени в табл. 4), поради технологията на почистване на помещенията - по сух начин, без използване на вода. Съдържанието на азот е ориентировъчно, тъй като варира според типа хранене и продуктивността (посочено в табл. 6).

За да бъде в състояние да спазва ограничението от 17 килограма азот на дка за година, земеделският стопанин трябва да отчете и продуктивността на животните, съдържанието на протеин в дажбите, както и газообразните азотни загуби по време на отглеждането им и съхранение на тора. Същите са посочени в табл. 6. като фермерите могат да преизчислят количеството на оборския тор на дка, както е посочено в горните примери.

Таблица 6: Отделяне на азот (N) според вида на животните, продуктивността и съдържание на азот в дажбата

Вид	Единица продукция	Продуктивност/технология на отглеждане	Отделен азот годишно в кг при отчетени газообразни N загуби	Отделен азот в кг за единица продукция
1	2	3	4	5
Млечни крави	1 000 кг мляко	По-малко от 3 700 кг мляко годишно	57,5	13-20
	1 000 кг мляко	3 700-4 500 кг мляко годишно при ниско количество концентриран фураж	77,5	17-25
	1 000 кг мляко	4 500-5 500 кг мляко годишно при повече от 500 кг концентриран фураж	87,5	15-20
	1 000 кг мляко	над 5 500 кг мляко годишно	110	11-14
Говеда	100 кг прираст	Екстензивно на паша	45	10-20
	100 кг прираст	Интензивно - оборно	40	7-10
Телета	на теле	Дажба със средно съдържание на азот във фуража	34	-
Свине за разплод	на прасенце	вкл. прасенца до 25 кг	35	1,4-2
Свине за угодяване	100 кг прираст	25-100 кг; без фазово хранене	16	6-8
	100 кг прираст	С фазово хранене	13,5	5-7
	100 кг	Фазово хранене с чисти	12	4-6

	прираст	аминокиселини		
Кокошки носачки	100 яйца	Яйценосно направление	0,70	2-3,5
Бройлери	100 кг прираст	Бройлерно направление	0,42	2-4
Овце	на овца	Дажба с ниско до високо съдържание на азот във фуража	19,5	-
Кози	на коза	Дажба с ниско до високо съдържание на азот във фуража	17	-
Коне	на кон	При паша, според кг. жива маса	62,5	-
Зайци	на зайкиня	Дажба със средно съдържание на азот във фуража	5,5	-

Забележка: Данните в таблицата дават възможност на земеделските стопани да отчетат и коригират отделения през годината азот, чрез промяна в състава на дажбите и включването на фуражи с по-ниско съдържание на протеини.

Условия:

1. При внасяне на повече от 12 кг активно вещество азот от минерален тор на декар, торовата норма да се разделя на две – до 1/3 от нормата да се внася предсеитбено или преди засаждането, а разликата от нормата да се оставя за подхранване.

2. На почви с лек механичен състав (песъчливи почви), азотната норма да се разделя на две или три части, за да се избегне просмукването на нитрати в по-долните почвени слоеве и попадането им в плитките подземни води.

3. Да не се тори с азотсъдържащи торове на замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка.

4. Да не се внасят азотсъдържащи торове по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена.

5. Да не се внасят азотсъдържащи торове на естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризища).

6. При авиационно разпръскване на минералните торове, да се поставят наземни ориентири и да се отчита силата на вятъра – най-добре е разпръскването да се извършва при тихо време.

7. При равнинни терени, да не се използват азотсъдържащи торове край повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) на разстояние, по-малко от 5 м.

8. При равнинни терени, когато се извършва внасяне на течен оборски тор или се извършва поливка с разтворен във вода оборски тор на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) да бъде не по-малко от 5 м. В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните обекти да не е по-малко от 10 м.

9. Да не се допуска замърсяване на околната среда при товарене, транспорт и употреба на органични торове. Течният оборски тор да се транспортира в затворени цистерни. Твърдият оборски тор да се транспортира и товари по начин, който изключва замърсяване на околната среда. За целта да се използва специализирана техника за товарене, транспорт и внасяне на оборски тор.

10. Резервоарите, цистерните и тръбопроводите за течен тор да се поддържат изправни, с оглед предотвратяване на течове.

II. ДОПЪЛНИТЕЛНИ МЕРКИ ПРИ УПОТРЕБА НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ) НА ТЕРЕНИ С НАКЛОН

1. Обработката на почвата се извършва контурно (по хоризонталите) или напречно на склона. За целта може да се използва специализирана техника за внасяне на оборски тор на наклонени терени.

2. При създаване на трайни насаждения, редовете се ориентират в посока на хоризонталите на склона и междуредията се затревяват.

3. За предотвратяване изнасянето на хранителни вещества по склона, торовата норма се разделя на две – до 1/3 от нормата да се внася пресяитбено или преди засаждането, а останалото количество да се оставя за подхранване по време на вегетацията на културите.

4. Не се извършва торене с твърди и течни азотсъдържащи торове, в т.ч. с течен оборски тор и поливка с разтворен във вода оборски тор, на разстояние по-малко от 10 м

от повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.).

5. На терени с наклон от 3° до 6° се прилагат задължително някоя/и от следните мерки:

5.1. в обработваеми земи:

- противоерозионни сеитбообращения, извършване на основни (и модифицирани) почвообработки напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, мулчиране;

- поясно земеделие (контурно или напречно на терена), мозаечен тип земеделие, тревни буферни пояси, терасиране.

5.2. в трайни насаждения - ориентиране на редовете напречно на склона, противоерозионни почвообработки (както при обработваемите земи), затревяване в междуредията, мулчиране, тревни буферни ивици в отделни междуредия, оттокоотвеждащи съоръжения, терасиране.

5.3. в пасищни земи - оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, дълбоко прорязване.

6. Не се извършва торене на площи с наклон по-голям от 6°, ако разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) е по-малко от 50 м. Мярката може да не се прилага само при рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабопродуктивни земи, съгласно Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г.).

7. На терени с наклон от 6° до 12° се прилагат задължително някои от следните мерки:

7.1. в обработваеми земи:

- противоерозионни сеитбообращения, където е приложимо, почвообработки напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.

- поясно земеделие (контурно или напречно на терена), тревни буферни пояси, терасиране, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.

7.2. в трайни насаждения - терасиране напречно на склона, затревяване в междуредията, мулчиране, оттокоотвеждащи съоръжения, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.

7.3. в пасищни земи - оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, допуска се внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.

8. При терени с наклон по-голям от 12° внасянето на подобряващи почвата вещества се забранява.

III. МЕРКИ ПРИ СЪХРАНЕНИЕ НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ)

A. СЪХРАНЕНИЕ НА ОБОРСКИ ТОР И СИЛАЖ

Съхранение на оборски тор

1. В зависимост от вида и броя на животните, в стопанствата се изграждат следните видове съоръжения за съхранение на произведения оборски тор:

1.1. торова площадка с непропусклива основа и непозволяваща изтичане на течната фракция, при наличие на:

- 1 или 2 условни животински единици;

- от 3 до 5 условни животински единици, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно;

- сключен договор с преработвателно предприятие за ежедневно извозване на оборския тор (твърд и течен);

1.2. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно;

1.3. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински единици и прилагане на

технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции и когато земеделският стопанин не ползва земя, сключва договор с друго лице за оползотворяване на оборския тор;

1.4. изградени съоръжения без прилагане на технологии за разделяне на течния оборски тор на фракции в стопанства, отглеждащи повече от 5 условни животински единици.

2. При изграждане на съоръженията за съхранение на оборски тор и определяне на техния обем, се вземат предвид данните в табл. 7, в съответствие с броя на отглежданите животни, вида им, технологията на отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните-пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал.

3. Съоръжението за съхранение на твърд и течен оборски тор се изгражда с водонепропускливо дъно и стени, по начин, който да не позволява проникване в почвата или замърсяване на водоизточниците. Съоръженията се проверяват редовно за нередности и при необходимост се предприемат незабавни действия за отстраняването им.

4. Капацитетът на съоръженията, определен съгласно табл. 7, трябва да бъде достатъчен за съхранение на оборския тор, както следва:

4.1. на твърдия оборски тор най-малко:

- 4 месеца при пасищно отглеждане на животни,

- 6 месеца при оборно отглеждане на животни.

4.2. на течния оборски тор 6 месеца, включващ периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове.

5. При производство на биогаз капацитета на съоръжението за съхранение на пресен и преработен оборския тор е необходимо да се осигурят обеми за съхранение за периода на забрана по гл. I, т. 1, съобразно капацитета на съоръжението за производство на биогаз.

Таблица 7. Определяне на капацитета на съоръженията за съхранение на оборски тор

	Общо количество	Количество на течен и твърд оборски тор

Вид селскостопански животни	оборски тор					
	Дневно количество за едно животно	Необходим капацитет за съхранение за 6 мес.	Дневно количество твърд оборски тор за едно животно с постеля	Необходим капацитет за съхранение за 6 мес.	Дневно количество течен оборски тор за едно животно	Необходим капацитет за съхранение за 6 мес.
	м³	м³	м³	м³	м³	м³
Млечни крави	0,040	7,20	0,047	8,46	0,080	14,4
Говеда/Биволи	0,040	7,20	0,040	7,20	0,040	7,20
Млади говеда	0,036	6,48	0,043	7,74	0,072	12,96
Телета	0,024	4,32	0,030	5,40	0,048	8,64
Свине за разплод	0,007	1,26	0,0085	1,53	0,028	5,04
Свине за угояване	0,008	1,44	0,0080	1,44	0,028	5,04
Овца*	0,004	0,72	0,0045	0,81	0,006	1,08
Шиле	0,002	0,36	0,0026	0,47	0,002	0,36
Коза*	0,003	0,54	0,0035	0,63	0,004	0,72
Кокошка- носачка	0,00012	0,022	0,00015	0,027	0,00024	0,043
Бройлери	0,00016	0,029	0,00012	0,022	0,00012	0,022
Патици	0,00018	0,032	0,00013	0,0023	0,00024	0,043
Кон	0,025	4,5	0,030	5,4	0,040	7,2
Магаре	0,012	2,16	0,024	4,32	0,035	6,3
Зайци и др. животни с ценна кожа	0,00012	0,022	0,00012	0,022	0,00014	0,025

Забележка: * 4-месечно съхранение при пасищно отглеждане на животни.

6. Забранява се съхранението на оборски тор на полето, директно върху почвената повърхност.

7. Да не се изграждат нови съоръжения за съхранение на твърд или течен оборски тор в близост до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) на разстояние по-малко от 20 м .

8. Да не се съхраняват торове върху терени с наклон по-голям от 6°, на разстояние по-малко от 20 м до водни обекти.

9. При съхранение, товарене и транспорт на тора да се вземат всички необходими мерки за недопускане на замърсяване на околната среда.

Съхранение на силаж и отпадъчни води от силаж

1. Отпадъчните води от силажите да се събират и съхраняват в резервоар или цистерна с водонепропускливи дъна и стени. Това изисква наличието на водонепропускливи канали, които да позволяват отвеждането на силажните отпадъчни води. Резервоарът или цистерната и каналите трябва да са изградени по начин, който да не позволява просмукване в почвата или замърсяване на естествените водоизточници.

2. Силажът, получен от полуизсъхнала трева и балиран в найлонови опаковки, да се съхранява най-малко на 20 м от повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.).

3. При съхранение на тревни фуражи без найлонови опаковки, негодният или неизползваният силаж да се изгребва, заедно със засегнатия почвен слой от 5 см и да се транспортира до подходящо място за компостиране/съхраняване, като органичен тор.

Б. СЪХРАНЕНИЕ НА МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ ТОРОВЕ

1. Минералните (неорганичните) торове да се съхраняват в специализирани складови помещения, изградени и оборудвани съгласно инструкциите за противопожарна безопасност.

2. В специализираното складово помещение насипните и опакованите торове се съхраняват разделно. На всеки вид тор да се поставя табелка с надпис.

3. Да не се допуска плътно нареждане на фигурите с опаковани торове до стените на складовото помещение. Отстоянието трябва да е най-малко 25 см. Амониевата селитра се складира на фигури на височина не повече от 10 реда.

4. Амониевата селитра да се съхранява само в опаковано състояние.

5. Други насипни торове (калиеви, фосфорни) да се съхраняват на купчини под различна форма, но да не се допуска смесване.

6. При липса на специална складова база, минералните торове да се съхраняват под навеси или складови помещения, пригодени за съхранение, които трябва да разполагат с:

- водонепропускливи покриви и подове;
- канавки за безопасно отвеждане на водата.

7. Не се допуска съхранението на насипни минерални (неорганични) торове на открити площадки.

8. При съхранение на минералните/неорганичните торове да се вземат всички необходими мерки за предотвратяване на замърсяване на околната среда.

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 3 – ОПАЗВАНЕ НА ДИВИТЕ ПТИЦИ

SMR 3	Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds (OJ L 20, 26.1.2010, p. 7): Article 3(1), Article 3(2)(b), Article 4(1), (2) and (4)

Когато земеделското стопанство попада в границите на защитена зона за опазване на дивите птици съгласно Закона за биологичното разнообразие земеделският стопанин спазва забраните и ограниченията, включени в заповедта за обявяване и плана за управлението ѝ, в случаите, когато има приет такъв, както и разпоредбите на ЗБР.

Когато защитената зона за опазване на дивите птици съвпада изцяло или частично със защитена територия, съгласно Закона за защитените територии, земеделският стопанин спазва режима и нормите определени със заповедите за обявяване и плановете за управление на защитената зона и защитената територия, както и разпоредбите на ЗЗТ и ЗБР, при спазване на по-строгата защита (по-строгите режими).

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 4 – ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА

SMR 4	Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild flora and fauna (OJ L 206, 22.7.1992, p. 7): Article 6(1) and (2)

Когато земеделското стопанство попада в границите на защитена зона за опазване на дивите птици съгласно Закона за биологичното разнообразие земеделският стопанин спазва забраните и ограниченията, включени в заповедта за обявяване и плана за управлението ѝ, в случаите, когато има приет такъв, както и разпоредбите на ЗБР.

Когато защитената зона за опазване на местообитанията съвпада изцяло или частично със защитена територия, съгласно Закона за защитените територии, земеделският стопанин спазва режима и нормите определени със заповедите за обявяване и планове за управление на защитената зона и защитената територия, както и разпоредбите на ЗЗТ и ЗБР, при спазване на по-строгата защита (по-строгите режими).

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 5 – ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ЗА ХРАНИТЕ И ФУРАЖИТЕ

SMR 5	Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety (OJ L 31, 1.2.2002, p. 1): Articles 14 and 15, Article 17(1) and Articles 18, 19 and 20

Задължения на земеделските стопани произтичат по Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните(ОВ L 31, 1 февруари 2002г.)

Земеделският стопанин не трябва да пуска на пазара храни, които не са безопасни.

Храните не са безопасни, ако се считат за:

- а) вредни за здравето;
- б) негодни за консумация от човека.

Земеделският стопанин не трябва да пуска на пазара фуражи, които не са безопасни за употреба.

Земеделският стопанин не трябва да храни животните, които са предназначени за производство на храни, с фуражи, които не са безопасни за употреба.

Приема се, че фуражите не са безопасни за пускане на пазара и за употребата, за която са предназначени, ако се счита че:

- имат неблагоприятен ефект за здравето на човека или животните,
- правят храните, получени от животните, които се отглеждат за производство на храни, опасни за консумация от човека.

Земеделският стопанин носи отговорност, че храните, които произвежда и предлага на пазара и фуражите, които използва в стопанството отговарят на изискванията на законодателството в областта на храните и фуражите, отнасящи се за дейността, която извършват в стопанството и проверяват дали тези изисквания са изпълнени.

Земеделските стопани трябва да осигурят проследимост на всички продукти, влизащи и напускащи стопанството.

Земеделските стопани трябва да изтеглят от пазара храни и фуражи, които не съответстват на изискванията за безопасност и уведомяват за това съответната областна дирекция по безопасност на храните към Българска агенция по безопасност на храните по местонахождение на стопанството.

Земеделските стопани трябва да си сътрудничат с компетентните органи за бързо разпространение на информация при риск от храни и фуражи и в предприемането на действия за избягване или намаляване на рисковете от храни и фуражи.

Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно хигиената на храните(ОВ L 39, 30 април 2004 г.)

Земеделският стопанин трябва:

- да предприема специфични мерки за адекватно складиране/третиране на отпадъци и опасни субстанции;
- да предприема специфични мерки за коректна употреба на фуражни добавки/лекарствени средства и пестициди;
- да предотвратява внасяне и разпространение на болести;
- да предприема коригиращи действия, когато са информирани за проблеми, идентифицирани при официален контрол;
- да води документация.

Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския Парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно определяне на специфични хигиенни правила за храните от животински произход (ОВ L 39, 30 април 2004г.)

Ако сте производител на сурово мляко (всякакъв вид) или боравите със сурово мляко, се прилагат следните допълнителни задължения:

Здравни изисквания за сурово мляко и производство на коластра

Суровото мляко и коластрата трябва да са добити от животни:

- които са в добро общо здравословно състояние, не показват признак на заболяване, което може да има за резултат замърсяване на млякото и коластрата и, по-специално, които не страдат от инфекция на половата система съпроводена с отделяне на секрет, ентерит съпроводен с диария и треска, или зачервяване на вимето;
- които нямат рана по вимето, която може да засегне млякото и коластрата;
- към които не са прилагани неразрешени субстанции или продукти и не са били подлагани на незаконно лечение
- по отношение на които, в случаите когато са назначени разрешени продукти или вещества, са наблюдавани карантинни периоди, предписани за тези продукти или вещества.

Суровото мляко и коластрата трябва да произлизат от животни, принадлежащи към стадо/стопанство, което е свободно или официално свободно от бруцелоза и туберкулоза.

Сурово мляко от животни, които не отговарят на изискванията може да бъде използвано само с предварително разрешение на компетентния орган.

Изисквания към помещенията и оборудването

Съоръженията за доене и помещенията където се съхраняват мляко и коластра, обработват и охлаждат трябва да бъдат разположени и конструирани така че да се ограничи рискът от замърсяване на млякото и коластрата.

Помещенията за съхраняване на млякото и коластрата трябва да са защитени срещу вредители, да са отделени по подходящ начин от помещенията в които са настанени животните, и където е необходимо да отговарят на изискванията определени в част Б, да притежават и подходящи хладилни съоръжения.

Повърхности на оборудване, които са предназначени да влязат в контакт с мляко и коластра (съдове, прибори, контейнери, резервоари и т.н. предназначени за доене, събиране или транспортиране) трябва да могат лесно да бъдат почиствани и, където е необходимо, дезинфекцирани и поддържани в добро състояние. Това налага използването на гладки, лесни за измиване и нетоксични материали.

След употреба, такива повърхности трябва да бъдат почиствани и, където е необходимо дезинфекцирани и поддържани в добро състояние. Това налага използването на гладки, лесни за измиване и нетоксични материали. След употреба, такива повърхности трябва да бъдат почиствани и, където е необходимо дезинфекцирани.

След всяко пътуване или след всяка поредица от пътувания, когато периодът от време между разтоварването и следващото натоварване е много малък, но във всички случаи най-малко един път дневно, контейнерите и резервоарите, използвани за транспортиране на мляко и коластра, трябва да бъдат почиствани и дезинфекцирани по подходящ начин преди да бъдат отново използвани.

Хигиена по време на доене, събиране и транспортиране

Доенето трябва да се извършва по хигиеничен начин, като се осигурява по-специално:

- преди започване на доенето млечните папили, вимето и местата около тях са почистени
- да се идентифицират животните, подложени на медицинско лечение, които могат да пренесат остатъчни вещества в млякото и коластрата, а млякото и коластрата добити от такива животни преди края на предписания карантинен период не трябва да се използват за консумация от човека.

Веднага след доене, млякото и коластрата трябва да се съхранят в чисто помещение, предназначено за тази цел и оборудвано по начин, който да избегне замърсяване.

а) млякото трябва да бъде охладено незабавно до температура не по-висока от 8°C в случай на ежедневно събиране, или до температура не по-висока от 6°C, ако събирането не е ежедневно;

б) коластрата трябва да се съхранява отделно и незабавно охладена до температура не по-висока от 8°C в случай на ежедневно събиране, или охладена до температура не по-висока от 6°C, ако събирането не е ежедневно, или замразена. Ръководство за прилагане на Законоустановените изисквания за управление

Не е нужно търговските оператори с храни да са в съответствие с изискванията за температура, ако:

- а) млякото е преработено в рамките на два часа от момента на издояване; или
- б) е необходима по-висока температура по технологични причини, свързани с производството на определени млечни продукти и компетентният орган е разрешил това.

Ако произвеждате яйца имате следните допълнителни задължения

В помещенията на производителя, и до продажбата им на потребителя, яйцата трябва да бъдат съхранявани чисти, да нямат неприсъщ за тях мирис, да бъдат ефективно защитени срещу удар и да не попадат под пряка слънчева светлина.

Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 183/2005

Операторите в сектора на фуражите, които извършват първично производство на фуражи, при боравене с фуражи трябва да предприемат специфични мерки относно:

- да съхраняват и обработват отпадъците и опасните вещества отделно и по сигурен начин, за да избегнат опасни замърсявания;
- да отчитат резултатите от всички анализи, на взети проби от първични продукти или други проби, имащи отношение към безопасността на фуражите.

Първичното производство на фуражи включва продукти, които са подложени само на проста физическа обработка, като например почистване, опаковане, складиране, естествено сушене или силажиране.

Операторите в сектора на фуражите трябва по-специално да поддържат архиви за:

- всяко използване на продукти за растителна защита и биоциди;
- използване на генетично модифицирани семена;
- източника и количеството на всеки доставен фураж и предназначението и количеството на всеки изхранен фураж.

При хранене на животни, отглеждани за производство храни, земеделските стопани трябва да се съобразяват със следните разпоредби:

Складиране - Фуражите се складираат отделно от химикали и други продукти, забранени за хранене на животни. Складовите участъци и контейнери се почистват редовно, за да се избегне кръстосано замърсяване.

Семената се складираат по подходящ начин, така че да не бъдат достъпни за животните.

Медикаментозните фуражи и конвенционалните фуражи, предназначени за различни категории или видове животни, се складираат по такъв начин, че да се намали рискът да се подава фураж към животни, за които не е предназначен.

Разпространение - Системата за разпространение на фуражите във фермата гарантира това, че правилният фураж се изпраща на правилното местоназначение. През време на разпространението и храненето фуражите се обработват по такъв начин, че да се гарантира, че няма да се получи замърсяване от замърсени складови участъци и оборудване. Конвенционалните фуражи се третират отделно от медикаментозните фуражи, така че да се предотврати замърсяване. Ръководство за прилагане на Законоустановените изисквания за управление

Превозните средства за транспортиране на фуражите във фермата и оборудването за подаване на фураж се почистват периодично и по-специално, когато се използват за доставка и разпространение на медикаментозни фуражи.

Операторите в сектора на фуражите и фермерите трябва да получават и използват фуражи само от предприятия, които са регистрирани и/или одобрени от компетентните органи.

Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 470/2009 2009 на Европейския парламент и на Съвета от 6 май 2009 година относно установяване на процедури на Общността за определяне на допустимите стойности на остатъчни количества от фармакологично активни субстанции в храни от животински произход, за отмяна на Регламент (ЕИО) № 2377/90 на Съвета и за изменение на Директива 2001/82/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и на Регламент (ЕО) № 726/2004 на Европейския парламент и на Съвета (Текст от значение за ЕИП) (ОВ L 152, 16 юни 2009г.)

Земеделските стопани с оглед максимално допустимите граници на остатъчни вещества от ветеринарномедицински продукти в храните от животински произход трябва да осигурят:

- коректна употреба на ветеринарните медицински продукти;
- неизползване на неоторизирани или незаконни субстанции;
- липса на злоупотреба с оторизирани субстанции.

Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 396/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 23 февруари 2005 година относно максимално допустимите граници на остатъчни вещества от пестициди във и върху храни или фуражи от растителен или животински произход и за изменение на Директива 91/414/ЕИО на Съвета Текст от значение за ЕИП. (ОВ L 70, 16 март 2005г.)

Земеделските стопани, с оглед максимално допустимите граници на остатъчни вещества от пестициди във и върху храни или фуражи, трябва правилно да ползват оторизирани продукти за растителна защита в съответствие с:

- условията, посочени при етикетирание;
- принципите на добрите практики в областта на растителната защита.

SMR 6	Council Directive 96/22/EC of 29 April 1996 concerning the prohibition on the use in stockfarming of certain substances having a hormonal or thyrostatic action and beta-agonists, and repealing Directives 81/602/EEC, 88/146/EEC and 88/299/EEC (OJ L 125, 23.5.1996, p. 3): Article 3(a), (b), (d) and (e) and Articles 4, 5 and 7

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 6 - ОГРАНИЧЕНИЯ ПРИ УПОТРЕБАТА НА ОПРЕДЕЛЕНИ СУБСТАНЦИИ С ХОРМОНАЛНО ИЛИ ТИРЕОСТАТИЧНО ДЕЙСТВИЕ И НА БЕТА-АГОНИСТИ В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО

Земеделският стопанин не трябва да прилага или дава по никакъв начин на продуктивни животни или аквакултури следните забранени вещества: тиреостатични

субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие.

Земеделският стопанин не трябва да:

- отглежда или пуска на пазара животни, които са били третирани със забранените вещества (тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие);
- пуска на пазара месо от животни, които са били третирани със забранените вещества (тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие);
- да преработва или изпраща за преработване месо от животни, които са били третирани със забранените вещества (тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие).

По изключение се допуска прилагането само върху идентифицирани животни с терапевтична цел на тестостерон или прогестерон и техни производни, които веднага се хидролизират след резорбцията им на мястото на прилагане. Третирането на животни с терапевтична цел се извършва само от ветеринарен лекар, когато се прилага ветеринарномедицински продукт, лицензиран за употреба. Третирането се извършва инжективно, а в случай на лечение на овариална дисфункция - чрез вагинална спирала; не се допуска третиране чрез имплантант.

При извършване на описаното третиране на животните ветеринарният лекар вписва в амбулаторния си дневник задължително:

- а) вида на третирането;
- б) наименованието и срока на годност на приложения ветеринарномедицински продукт;
- в) датата на третирането;
- г) идентификационния номер на третирано животно.

Дневникът се съхранява за срок 3 години и се представя на органите на БАБХ при поискване.

Допуска се третирането с терапевтична цел на лицензирани за употреба ветеринарномедицински продукти, които съдържат:

- алил тренболон - орално, или бета-агонисти при еднокопитни животни, в случай че продуктите се употребяват в съответствие с указанията на производителя;
- бета-агонисти - инжективно, за предизвикване на токолиза при крави при отелване.

Третирането се регистрира от отговорния за животновъдния обект ветеринарен лекар при спазване на изискванията.

Не се допуска собствениците на животни, суровини и храни, които са предназначени за консумация от хора, да притежават ВМП, които съдържат бета-агонисти за изкуствено предизвикване на токолиза.

Не се допуска лечение на продуктивни животни, вкл. животни за разплод в края на репродуктивния период от живота им, с бета-агонисти, с изключение на случаите на инжективното им прилагане при крави с цел предизвикване на токолиза при отелване.

По изключение се допуска третирането със зоотехническа цел на животни с лицензиран за употреба ветеринарномедицински продукт, който съдържа субстанция с андрогенно и гестагенно действие. Допуска употребата на субстанции с естрогенно действие, когато те са различни от 17бета-естрадиол и неговите естери. Третирането се регистрира в амбулаторния дневник от отговорния за животновъдния обект ветеринарен лекар при спазване на изискванията. Прилагането на субстанциите за синхронизиране на еструса или за подготовка на донори и реципиенти за имплантиране на ембриони може да се извършва и от лице, което не е ветеринарен лекар, но под негов контрол и на негова отговорност. Ветеринарномедицинските продукти се прилагат при животни след издаване на рецепта от ветеринарния лекар. Рецептата се изготвя в три еднообразни екземпляра - по един за собственика на животновъдния обект или негов представител, за регионалната ветеринарномедицинска служба и за ветеринарния лекар, който я е издал. Рецептата не се изпълнява повторно.

Не се третират със зоотехническа цел продуктивни животни, както и животни за:

- угояване по време на угоителния период;
- разплод в края на репродуктивния период от живота им.

С цел търговия на пазара може да се пускат животни за разплод в края на репродуктивния период от живота им, които по време на този период са били третирани, съгласно изискванията.

Търговия с елитни, по-специално: състезателни, циркови или предназначени за развъждане или изложби коне, вкл. и с регистрирани еднокопитни животни, третирани с

алил-тремболон или бета-агонисти, при спазване на изискванията може да се осъществи и преди изтичане на карентния срок на посочените субстанции, при условие че в паспорта за идентификация на еднокопитни, който ги придружава, са записани видът и датата на третирането им с тях.

Месо или суровини и храни, добити от животни, третирани със субстанции с естрогенно, андрогенно, гестагенно или бета-агонистично действие, се пускат на пазара само при условие, че:

- са спазени изискванията за предписване или прилагане от ветеринарния доктор;
- карентният срок на съответната субстанция е изтекъл, преди животните да бъдат заклани.

SMR 7	Regulation (EC) No 1107/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC (OJ L 309, 24.11.2009, p. 1): Article 55, first and second sentence

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 7 - ПРОДУКТИ ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА

1. Земеделският стопанин при земеделската си дейност трябва да използва само разрешени продукти за растителна защита.
2. Земеделският стопанин трябва да употребява продуктите за растителна защита при спазване на условията, при които са разрешени продуктите и посочени върху етикетите
3. При опазването на растенията и растителните продукти земеделският стопанин трябва да прилага принципите на добрата растителнозащитна практика.

Определението за „добра растителнозащитна практика“ е посочено в чл.3, т.18 от Регламент (ЕО) № 1107/2009. „Добра растителнозащитна практика“ означава практика, при която се подбира, дозира и разпределя във времето третирането на определени растения или растителни продукти с продукти за растителна защита, в съответствие с условията за тяхната разрешена употреба, така че да се гарантира приемлива ефикасност с минимално необходимо количество при надлежно отчитане на местните условия и възможностите за контрол на културата и за биологичен контрол.

На електронната страница на Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) публикувани Добри растителнозащитни практики по култури, които представляват

стандартизирани помагала за земеделските производители за комплексно опазване на културите от вредители.

Спазване на Принципите на добрата растително-защитна практика при опазването на растенията и растителните продукти от вредители и изисквания при употреба на ПРЗ:

А) Правилно боравене с продукти за растителна защита, съхранение на ПРЗ и празни опаковки, прилагане на мерки за измиване и почистване на оборудването след употреба на ПРЗ;

Б) Спазване на законоустановените мерки за опазване на пчелите от отравяне при употреба на ПРЗ - уведомителни писма. Съгласно Наредбата за изменение и допълнение на Наредба 13 (обн. ДВ, бр. 101 от 27.11.2020 г.), оповестяването по този ред е до 28.02.2021 г. От 01.03.2021 г. оповестяването ще става по нов ред – съгласно чл. 9а - в Електронната платформа за оповестяване на растителнозащитните, дезинфекционните и дезинсекционните дейности (ЕПОРД).

В) Спазване на буферните зони по Закона за защита на растенията при употреба на ПРЗ;

Г) Водене на записи за проведените химични обработки;

Д) Използване на ПРЗ от лица, в съответствие с тяхната квалификация;

Е) Използване на лични предпазни средства при употребата на ПРЗ.

SMR 8	Directive 2009/128/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for Community action to achieve the sustainable use of pesticides (OJ L 309, 24.11.2009, p. 71): Article 5(2) and Article 8(1) to (5) Article 12 with regard to restrictions on the use of pesticides in protected areas defined on the basis of the Water Framework Directive and Natura 2000 legislation. Article 13(1) and (3) on handling and storage of pesticides and disposal of remnants. Article 6(a)

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 8 – УСТОЙЧИВА УПОТРЕБА НА ПЕСТИЦИДИ

Земеделският стопанин трябва да притежава сертификат (чл. 83 от Закона за защита на растенията (ЗЗР)), издаден от изпълнителния директор на БАБХ или от оправомощено от него длъжностно лице, ако при земеделската си дейност използва продукти за растителна защита (ПРЗ) от професионална категория на употреба.

Земеделски стопанин, който използва продукти за растителна защита от професионална категория на употреба трябва да има завършено най-малко средно образование. В случай, че земеделският стопанин е с висше образование в областта на аграрните науки с професионално направление "Растителна защита" или "Растениевъдство", той получава сертификата по право.

Земеделският стопанин получава сертификат след преминаване на обучение по програма, одобрена от изпълнителния директор на БАБХ и успешно положен изпит. Обучението се провежда от БАБХ, висши училища или институции в системата на професионалното образование и обучение. Програмите за обучение включват минимум темите, посочени в приложение № 2 на ЗЗР и се разработват от обучаващите институции, като се вземат предвид конкретните функции и отговорности на земеделския стопанин.

При груби или системни нарушения на земеделския стопанин, сертификатът се обезсилва за срок до три години със заповед от изпълнителния директор на БАБХ или оправомощено от него длъжностно лице. За издаване на нов сертификат, земеделският стопанин е длъжен да премине обучение и да представи заверен документ от него. Когато обезсиленият сертификат е издаден със срок на валидност 10 г., новият сертификат се издава за остатъка от срока на валидност на обезсиления.

Земеделският стопанин не трябва да употребява ПРЗ от професионална категория на употреба върху:

1. площи, използвани от широката общественост или от уязвими групи, като обществени паркове и градини, площадки за спорт и отдих, училищни и детски площадки, както и в непосредствена близост до здравни или лечебни заведения;
2. зони за защита, определени в Закона за водите, или други площи, определени със заповед на министъра на околната среда и водите;
3. площи, в които в момента на третирането работят селскостопански работници.

Земеделският стопанин трябва да употребява ПРЗ, спазвайки условията на етикета за разрешен продукт за растителна защита, като:

- ✓ безопасно съхранение (напр. съхранявайте на недостъпно за деца място, в оригинални контейнери, защитени от замръзване и съхранявани за предотвратяване на замърсяване на околната среда в съответствие с разпоредбите на Закона за управление на отпадъците. Контейнерите от ПРЗ предварително се изплакват трикратно с вода, която се прибавя към работния разтвор).

- ✓ Земеделският стопанин съхранява продуктите за растителна защита в склад за съхранение на ПРЗ, съгласно чл. 20 от Наредба 3 от 2017 г. за условията и реда за производство, пускане на пазара, търговия, преупаковане, транспортиране и съхранение на продукти за растителна защита.
- ✓ безопасно изхвърляне (напр. празни контейнери и изхвърлени безопасно. Употребените опаковки от ПРЗ се привеждат във вид, негоден за повторна употреба)
- ✓ безопасност на оператора (напр. Лични предпазни средства (ЛПС), налични за използване при работа с концентрат);
- ✓ при спазване на специфичните мерки за опазване на водната среда (повърхностни и подземни води) и на питейната вода в съответствие с Националния план за действие за устойчива употреба на пестициди в Република България.
- ✓ общи предупреждения, описани на опаковката (напр. трябва да се внимава изключително, за да се избегне разнасянето на спрея)

Земеделският стопанин трябва да употребява ПРЗ в съответствие с:

- ✓ принципите на добрата растителнозащитна практика
- ✓ изискванията за правилна употреба в съответствие с разпоредбите на Директива 2009/128/ЕО, и по-специално с общите принципи на интегрираното управление на вредителите, посочени в приложение III към нея, която се прилага най-късно от 1 януари 2014 г.

За прилагане на ПРЗ, земеделските стопани трябва да:

- ✓ спазват изискванията на Наредба за условията и реда за употреба на ПРЗ.
- ✓ употребяват продукти за растителна защита от първа и втора професионална категория на употреба, само в случай, че притежават сертификат по чл. 83;
- ✓ извършват третирането под контрола на лице с висше образование в областта на аграрните науки с професионално направление "Растителна защита" или "Растениевъдство".
- ✓ употребява продукти за растителна защита от непрофесионална категория на употреба само в случай, че е навършил 18 години.

Не трябва и е забранено:

1. използването на какъвто и да е продукт за растителна защита, освен ако не е разрешен или няма валидно разрешение за паралелна търговия;

Техническото оборудване за прилагане на продукти за растителна защита по смисъла на Закона за защита на растенията, подлежи на задължителна проверка по отношение на безопасността и опазване здравето на хората и околната среда.

Проверките са периодични и се извършват от централните за изпитване и сертифициране към Министерството на земеделието, храните и горите. Периодичните проверки на използвано ОППРЗ /оборудване за прилагане на продукти за растителна защита/ се извършват на всеки 5 години до 2020 г., а от 2020г. на всеки три години.

Новото оборудване за прилагане на продукти за растителна защита подлежи на проверка до 5 години след закупуването му.

Земеделските стопани, собственици на регистрирано ОППРЗ, или упълномощено от него лице е длъжно да представи за проверка оборудването съгласно графика по чл. 2, ал.2, т. 2.(2) от Наредба N 5 от 3.02.2016 за периодичните проверки на оборудването за прилагане на продукти за растителна защита.

За включване в графика собственикът или упълномощено от него лице подава заявление съгласно приложение No1 до централните за изпитване и сертифициране към МЗМ при първоначална регистрация или промяна в регистрацията на ОППРЗ и в случаите по чл. 5, ал. 4 и чл.8 ал. 2.

Професионалните потребители на ОППРЗ извършват редовно калибриране и технически проверки на оборудването в съответствие с обучението по глава пета, раздел VII от Закона за защита на растенията.

Хуманно отношение към животните

SMR 9	Council Directive 2008/119/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of calves (OJ L 10, 15.1.2009, p. 7): Articles 3 and 4

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 9 -МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЩИТА И ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ НА ТЕЛЕТА

ЗИУ 14 се прилага по отношение на телетата. За целите на ЗИУ 14 се използва следното определение за "Теле" - животно от семейство "Bovide" на възраст до 6 месеца.

1. Земеделските стопани не трябва да отглеждат телетата над 8-седмична възраст в

индивидуални боксове освен по препоръка на обслужващия животновъдния обект ветеринарен лекар с цел лечение.

2. Земеделските стопани трябва да осигурят индивидуалните боксове за телета до 8-седмична възраст да разполагат с перфорирани прегради, които позволяват телетата да имат визуален и осезаем контакт помежду си, и да съответстват на изискванията за ширина и дължина:

- ширина - най-малко равна на височината на телето при раменете, измерена в изправено положение;

- дължина - не по-малка от дължината на тялото на телето, измерена от върха на носа до каудалния ръб на седалищния израстък на седалищната кост и умножена по 1,1.

Това изискване не се прилага за помещенията за изолация на болни телета.

3. Земеделските стопани трябва да отглеждат телетата на възраст над 15 дни групово в помещения без препятствия и при средна площ за теле:

Тегло на телето в кг	Минимална изискуема площ в м ²
тегло до 150 кг	най-малко 1,5 м ²
тегло от 150 до 220 кг	най-малко 1,7 м ²
тегло над 220 кг	най-малко 1,8 м ²

4. Земеделските стопани трябва да осигурят, че помещенията, в които се отглеждат телета, както и боксовете и съоръженията в тях, с които телетата могат да влязат в контакт, да са изградени от материали, които:

- нямат вредно въздействие върху телетата;
- позволяват лесно да се почистват и дезинфекцират.

5. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с безопасна електрическа инсталация.

6. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с:

- добра естествена вентилация или вентилационна система, осигуряваща скорост на движение на въздуха до 0,3 m/s, а при високи температури - до 0,5 m/s;
- относителна влажност на въздуха - 60-80%.

Земеделските стопани трябва да осигурят в помещенията, в които се отглеждат телета концентрациите на токсични газове да не надхвърлят следните допустими стойности:

- а) въглероден двуокис - 3600 mg/m³;

б) амоняк - 5,00 mg/ m ;

в) сероводород - не се допуска.

7. Земеделските стопани трябва ежедневно да проверяват изправността на механичните съоръжения и автоматизирани линии (ако в обекта има такива) и при необходимост незабавно да отстраняват повредите, а при невъзможност, да предприемат мерки за опазване здравето и доброто физическо състояние на телетата чрез използване на алтернативни методи за хранене и поддържане на подходяща жизнена среда до отстраняване на повредата.

8. Когато се използва система за изкуствена вентилация в помещенията, в които се отглеждат телета, земеделските стопани трябва да осигурят:

- алтернативна вентилационна система и

- алармена система за известяване на аварии по електрозахранването на вентилационната система.

9. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с подходящо естествено или изкуствено осветление, ако се използва изкуствено осветление, то трябва да функционира за период не по-малък от 8 h през деня. При проверка на животните да се използва подходящо неподвижно или преносимо осветление.

10. Земеделските стопани трябва да проверяват здравословното състояние на телетата:

- най-малко веднъж дневно при телета, отглеждани навън;

- най-малко два пъти дневно при телета, отглеждани в закрити помещения.

11. Земеделските стопани трябва да отделят незабавно в помещение със суха и удобна постеля телетата, които са наранени или показват признаци на заболяване и да им осигурят възможно най-бързо ветеринарномедицинска помощ.

12. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с осигурено пространство за всяко теле за лягане, изправяне и осъществяване на всички физиологични и етологични нужди.

13. Земеделските стопани не трябва да връзват телетата, освен при необходимост за не повече от един час по време на хранене с мляко или заместител на млякото или при ветеринарномедицински манипулации. Използваните въжета не трябва да предизвикват нараняване и връзването да се прави по начин, изключващ риск от задушаване или нараняване; телетата се връзват така, че да могат да лягат и изправят и осъществяват всички свои физиологични и етологични нужди.

14. Земеделските стопани трябва да почистват ежедневно и дезинфекцират периодично помещенията, боксовете, съоръженията и инвентара. Изпражненията, урината, неизядената или разсипаната храна се почистват толкова често, колкото е необходимо, за да се избегне

събирането на мухи и гризачи и за намаляване на миризмата.

15. Земеделските стопани трябва да осигурят за телетата помещение/помещения с равни, сухи и твърди подове, изработени по такъв начин, че да не причиняват нараняване или страдание на телетата, които стоят или лежат върху тях, подходящи за размера и теглото на телетата с твърда, гладка и стабилна повърхност, за да се избегне подхлъзване.

16. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с чисто, удобно и подходящо дренирано място за лежане или чиста, суха и удобна постеля, които не влияят негативно върху телетата.

17. Земеделските стопани трябва да осигуряват на телетата хранене, съответстващо на тяхната порода, възраст, маса, физиологични и поведенчески нужди и технологична група, като в храната се включва:

- достатъчно количество желязо, за да се осигури средно ниво на хемоглобина в кръвта от поне 4,5 mmol/l;
- на всяко теле на възраст над 2 седмици се осигурява минимално количество сух фураж, съдържащ смилаеми влакнини, като количеството на влакнините се повишава от 50 до 250 g дневно за телета на възраст от 8 до 20 седмици;
- на телетата не се слагат намордници.

18. Земеделските стопани трябва да осигурят телетата на възраст над 15 дни:

- да се хранят поне два пъти дневно;
- всяко теле от групата да има достъп до храната по едно и също време.

19. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат със съоръжения за хранене и поене, които осигуряват свободен достъп на всяко теле до хранилките и поилките.

20. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат със съоръжения за хранене и поене, които гарантират чистотата на фуражите и водата и свеждат до минимум възможността за контаминацията им.

21. Земеделските стопани трябва да захранват телетата до 15-дневна възраст с говежда коластра в първите часове след раждането им, но не по-късно от шестия час.

22. Земеделските стопани трябва да осигурят свободен и постоянен достъп на телетата до прясна питейна вода.

SMR 10	Council Directive 2008/120/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of pigs (OJ L 47, 18.2.2009, p. 5): Article 3 and Article 4

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 10 -МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЩИТА И ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ НА СВИНЕ

1. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат свине за развъждане или за угодяване, да дават възможност животните да лягат и стават без затруднение; при групово отглеждане на подрастващи прасета и прасета за угодяване на всяко от тях да е осигурена свободна подова площ най-малко:

- 0,15 кв.м - за прасета с тегло до 10 кг;
- 0,20 кв.м - за прасета с тегло от 10 до 20 кг;
- 0,30 кв.м - за прасета с тегло от 20 до 30 кг;
- 0,40 кв.м - за прасета с тегло от 30 до 50 кг;
- 0,55 кв.м - за прасета с тегло от 50 до 85 кг;
- 0,65 кв.м - за прасета с тегло от 85 до 110 кг;
- 1 кв.м - за прасета с тегло над 110 кг.

2. Земеделските стопани трябва да осигурят за всяка женска свиня след първо заплождане и за всяка бременна свиня майка:

когато се отглеждат в отделни групи от 6 до 40 животни, свободна подова площ най-малко:

- 1,64 кв.м - за женска свиня след първо заплождане;
- 2,25 кв.м - за свиня майка;

когато животните се отглеждат в групи:

- до 6 животни - 1,80 кв.м за женска свиня след първо заплождане и 2,48 кв.м за свиня майка;
- над 40 животни - 1,48 кв.м за женска свиня след първо заплождане и 2,03 кв.м за свиня майка.

3. Земеделските стопани трябва да осигурят част от свободната подова площ за всяка женска свиня след първо заплождане и за всяка бременна свиня майка да бъде с плътен гладък под със следните размери:

- най-малко 0,95 кв.м от общо 1,64 кв.м подова площ за женска свиня след първо заплождане;
- най-малко 1,3 кв.м от 2,25 кв.м подова площ за свиня майка. Допуска се да бъдат оставени до 15% дренажни отвори в плътния под.

4. Земеделските стопани трябва да осигурят в случаите, в които свинете се отглеждат групово в помещения с бетонен решетъчен под максималната ширина на отворите и минималната ширина на преградките да бъде съответно:

- 11 мм и 50 мм - за бозаещи прасета;
- 14 мм и 50 мм - за подрастващи прасета;
- 18 мм и 80 мм - за прасета за угояване;
- 20 мм и 80 мм - за женски свине след първо заплождане и свине майки.

5. Земеделските стопани не трябва да използват методи на отглеждане, при които свинете майки и женските свине след първо заплождане се държат вързани.

6. Земеделските стопани трябва да отглеждат групово свинете майки и женските свине след първото заплождане през периода от четвъртата седмица след заплождането до една седмица преди очакваното раждане. През седмицата преди очакваното раждане и по време на него свинете могат да се държат в изолирани родилни боксове. В стопанства, в които се отглеждат по-малко от 10 животни от посочените категории се позволява отглеждане в индивидуални боксове, при условие че животните имат възможност да се обръщат.

7. Земеделските стопани трябва при групово отглеждане на свине майки и женски свине след първото заплождане да осигурят помещението да има дължина най-малко 2,8 м, а в случаите, когато групата е по-малка от 6 животни - най-малко 2,4 м.

8. Земеделските стопани трябва да осигуряват постоянен достъп на всички свине на възраст над две седмици до хранилките и поилките и достатъчно количество прясна вода.

9. Земеделските стопани трябва да осигурят за свинете майки и женските свине след първо заплождане, при групово отглеждане, да се хранят по начин, който дава възможност всяко животно да получи достатъчно количество храна независимо от наличието на съревнование за храна в групата.

10. Земеделските стопани трябва да осигурят, че сухостойните бременни свине и женските свине след първо заплождане, с цел премахване чувството на глад и удовлетворяване на желанието да дъвчат, се хранят по начин, който дава възможност всяко животно да получи достатъчно количество обемисти, влакнести и високоенергийни храни.

11. Земеделските стопани следва да спазват изискването, че свинете предназначени за групово отглеждане, които проявяват постоянна агресия, жертвите на агресия, болните или наранените свине по възможност да се отглеждат временно в индивидуални боксове, които позволяват на животното да се обръща без затруднение (с изключение на случаите, в които има изрично

предписание от ветеринарен лекар животното да стои неподвижно).

12. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат свине за развъждане или за угодяване да отговарят на минималните зоохигиенни изисквания:

12.1 максимално ниво на шум - не повече от 85 децибела, като постоянният или внезапен шум се избягва;

12.2. имат осигурено осветление - не по-малко от 40 лукса за не по-малко от 8 часа през деня;

12.3. конструирани са по начин, който осигурява на животните:

а) достъп до физически и температурно удобно, подходящо дренирано и чисто място за лежане, което позволява всички животни да легнат едновременно;

б) възможност да се изправят нормално да почиват и да се виждат помежду си.

12.4. осигуряват възможност на животните за постоянен достъп до достатъчно количество слама, сено, дървесина, дървени стърготини, гъбен компост, торф или смес от такива материали при условие, че те не застрашават здравето им.

12.5. имат подове, които:

а) са равни, сухи и твърди и не позволят подхлъзване;

б) са конструирани и поддържани по начин, изключващ нараняване и страдание на животните;

в) са съобразени с размера и теглото на животните;

г) имат гладка и устойчива на механично почистване и дезинфекция повърхност- при липса на постеля.

13. Земеделските стопани трябва най-малко веднъж дневно, да хранят животните с фураж, който съответства на тяхната възраст, технологична група и тегло.

14. Земеделските стопани не трябва да извършват манипулации, които водят до увреждане здравословното състояние на животните, промяна на костната им система или загуба на части от тялото, освен с терапевтична или диагностична цел.

При необходимост ветеринарномедицински специалист извършва:

14.1. изпиляване или подрязване до гладка цяла повърхност на третите резци на прасетата до седмия ден след раждането;

14.2. скъсяване бивните на нерезите - за предотвратяване наранявания на други животни;

14.3. купиране на част от опашката;

14.4. кастриране на мъжки свине без разкъсване на тъканите;

14.5. поставяне халка на зурлата - когато свинете се отглеждат на открито.

Манипулациите по т. 14.1 и 14.3 се извършват само когато е наранено вимето на свинята майка или ушите и опашките на други свине.

След седмия ден от раждането манипулациите по т. 14.3 и 14.4 се извършват от ветеринарен лекар с прилагане на анестезия и аналгезия.

Всички манипулации се извършват при спазване правилата на асептика и антисептика и при условие че предприетите мерки за предотвратяване на прояви на извратен апетит и агресия не са дали резултат.

15. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на нерези, трябва да осигурят:

- боксовете да се конструират по начин, който позволява животните да се обръщат свободно, да се чуват, виждат и подушват помежду си;
- площта на бокса да е най-малко 6 кв.м;
- когато в боксовете се извършва естествено заплождаване, те да са без прегради и да имат свободна подова площ най-малко 10 кв.м за всеки нерез.

16. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на свине майки и женски свине след първо заплождаване, трябва да осигурят:

- 16.1. да се проверява ежедневно здравословното състояние на животните и да се предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на прояви на извратен апетит и агресия в групите;
- 16.2. да се третира срещу екто- и ендопаразити, когато е необходимо;
- 16.3. да се изкъпват преди настаняването в родилните боксове;
- 16.4. седмица преди очакваното раждане на животните да се осигурява достатъчно количество подходящ материал за подготовка на място за раждане, освен ако това е невъзможно поради вида на използваната в стопанството система за отвеждане на отпадъците;
- 16.5. родилните боксове да са с достатъчно място зад животното за осигуряване на удобство при естествено или асистирано раждане и снабдени с парапети за предпазване на новородените прасенца.

17. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на бозаещи прасета, трябва да осигурят:

- 17.1. родилните боксове да са с твърд, сух и удобен под за лежане до свинята майка и да имат площ, която позволява на всички прасета да почиват едновременно, покрита с постеля от слама или друг подходящ материал;
- 17.2. родилните боксове да са с пространство, което позволява прасетата да сучат без затруднения;
- 17.3. отбиването да се извършва след 28-ия ден от раждането; отбиването може да се извърши и на 21-вия ден, при условие че прасетата бъдат преместени в основно почистени и дезинфекцирани помещения, изолирани от помещенията, в които се отглеждат свинете майки; отбиването може да се извърши и по-рано в случаите, когато обслужващият ветеринарен лекар прецени, че това се налага

за опазване на здравето на майката или прасетата.

18. Земеделските стопани, в случаите на подрастващи прасета и прасета за угояване, трябва:

18.1. да проверяват ежедневно здравословното състояние на животните и да предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на прояви на извратен апетит и агресия в групите;

18.2. да отглеждат прасетата в постоянни групи, сформирани веднага след отбиването, в които по възможност да не се включват нови прасета. В случаите, когато се налага смесване на прасета от различни групи, това да се прави по възможност една седмица преди или след отбиването им, като им се осигурят условия да се скриват от останалите прасета. За улесняване на смесването на групите по изключение и след преценка на ветеринарен лекар могат да се използват транквиланти;

18.3. при наличие на агресия и/или канибализъм между прасетата да провеждат наблюдение за установяване на причините, като се вземе предвид храненето, условията на отглеждане и гъстотата на животните в помещението, да се осигурява на животните достатъчно количество слама, сено, дървесина, дървени стърготини, гъбен компост торф или смес от такива материали и да се вземат всички необходими мерки за намаляване на агресията и/или канибализма.

SMR 11	Council Directive 98/58/EC of 20 July 1998 concerning the protection of animals kept for farming purposes (OJ L 221, 8.8.1998, p. 23): Article 4

ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 11 -

МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЩИТА И ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ЖИВОТНИ

ЗИУ 16 се прилага за селскостопански животни. За целите на ЗИУ се прилага следното определение за селскостопански животни: "Селскостопански животни"

са животните (без риби, влечуги, амфибии и безгръбначни), отглеждани и развъждани за производство на животински продукти (храна, вълна, кожа, ценна кожа с козина), за други селскостопански цели или за работа.

1. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да осигурят достатъчен брой гледачи, които притежават необходимата квалификация и опит за полагане на грижи за животните.

2. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да осигурят:

2.1. ежедневен контрол върху здравословното състояние на животните с цел недопускане причиняването на излишни страдания;

2.2. достатъчно осветление в помещенията - неподвижно или подвижно, включително фенерчета в случаи на спиране на електричеството, което да дава възможност животните да бъдат инспектирани по всяко време;

2.3. нужните грижи за болните и наранените животни, а когато това е необходимо, незабавно да потърсят помощта на обслужващия ветеринарен специалист. Ако е необходимо, болните и наранените селскостопански животни трябва да се изолират в подходящо помещение със суха и удобна постеля.

3. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да:

3.1. поддържат и съхраняват в животновъдния обект документация, в която се вписват проведените ветеринарномедицински лечебни третираня и манипулации;

3.2. водят документация за умрелите животни и да съхраняват всички писмени предписания, издадени от ветеринарномедицинските органи;

3.3. съхраняват документацията не по-малко от 3 години от последното вписване и да я представят на ветеринарномедицинските органи при поискване.

4. Земеделските стопани трябва за всяко селскостопанско животно да осигурят свобода на движение в съответствие с физиологичните му потребности. При необходимост свободата на движение се ограничава по начин, който не им причинява ненужна болка и страдание. Връзването да се извършва по начин, който не ограничава естествените им движения за задоволяване на физиологичните и етологични потребности.

5. Земеделските стопани трябва да осигурят изпълнението на следните изисквания по отношение на помещенията, съоръженията и оборудването за отглеждане на селскостопански животни:

5.1. да се изграждат от материали, които не са вредни за животните, разрешени са за целта и позволяват цялостно почистване и дезинфекциране на помещението;

5.2. да се конструират и поддържат така, че да нямат вдлъбнатини, дупки, остри ръбове и стърчащи предмети, които могат да наранят животните;

5.3. да осигуряват подходящо осветление, влажност, циркулация на въздуха и проветряване според физиологичните и етологични особености на животните и при спазване на нормите за концентрация на вредни газове и интензивност на шума, които не им вредят.

Осветеността на помещенията да се регулира през денонощието според физиологичните и етологичните особености на животните. Когато естествената осветеност на помещението е недостатъчна, да се монтира подходящо изкуствено осветление.

6. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на селскостопанските животни на открито, трябва да им осигурят защита от неблагоприятни атмосферни влияния, хищници и други вредни въздействия върху здравословното им състояние.

7. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да:

7.1. проверяват ежедневно техническите съоръжения и системи в помещенията. Установените дефекти по възможно най-бърз начин да се отстраняват, а когато незабавното отстраняване на дефект е невъзможно, да се вземат временни мерки за осигуряване безопасността и здравето на животните;

7.2. когато е необходимо, за опазване здравето на селскостопанските животни в помещенията, да инсталират система за изкуствена вентилация и алармена система за известяване при отказ на вентилационната система. Управителят на животновъдния обект редовно да проверява изправността на алармената система;

7.3. когато здравето и доброто състояние на животните зависи от функционирането на изкуствена вентилационна система, в помещенията да се изгради подходяща резервна система за осигуряване на необходимата въздушна циркулация при повреда на основната система.

8.Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни трябва да:

- дават на селскостопанските животни достатъчно количество пълноценна храна, която да задоволява нуждите им и да ги поддържа в добро здравословно състояние;

- не включват в храната и водата на селскостопанските животни вещества, които са вредни за тях;

- не дават храната и водата на селскостопанските животни по начини, които могат да предизвикат ненужно страдание или нараняване;

- осигурят на селскостопанските животни достъп до храната през определени интервали, съобразени с физиологичните им нужди;

- осигурят на селскостопанските животни постоянен достъп до питейна вода;

- осигурят, че оборудването за хранене и поене на селскостопанските животни е конструирано и разположено по начин, който изключва замърсяване на храната и водата, намалява до минимум агресивната конкуренция при животните и осигурява свободен достъп на всяко животно до хранилките и поилките;

- не се дават на селскостопанските животни вещества, за които не е доказано по безспорен начин, че не са вредни или които могат да предизвикат ненужно страдание, болка или нараняване. Забраната не се прилага при използване на продукти с профилактично и терапевтично действие, предписани от ветеринарен лекар.

9.Земеделските стопани, отглеждащи селскостопански животни трябва да осигурят, че на селскостопанските животни не се причинява страх, нараняване, болка, страдание, стрес или смърт освен в случаите на:

9.1. Диагностично клане;

9.2. Санитарно клане;

9.3. Дезинфекция, дезинсекция, дератизация и девастация;

9.4. Клане на селскостопански животни:

- които се отглеждат за добив на месо и суровини;
- които са лекувани от незаразни болести, но лечението е безрезултатно или е стопански неизгодно;
- за ликвидиране на заразни болести;
- за религиозни ритуали на регистрирани вероизповедания.

9.5. Умъртвяването на животни при:

- ликвидиране на заразни болести;
- дератизация;
- нападение на хора от животно и самозащита;
 - практикуване на лов по реда на Закона за лова и опазване на дивеча и на риболов по Закона за рибарството и аквакултурите

9.6. Евтаназия при:

- неизлечимо болни животни с необратими патологични изменения, причиняващи им болки и страдания;
- ограничаване и ликвидиране на заразна болест, която представлява опасност за здравето на хората или животните;
- приключване на опитите с животни, когато са довели до необратими патологични изменения, причиняващи на животните болки и страдания;
- животни, чието агресивно поведение представлява опасност за живота и здравето на хората или животните.

9.7. Самозащита

10. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, не трябва да използват методи за естествено или изкуствено осеменяване и животновъдни практики, които причиняват сериозни страдания, наранявания или трайни увреждания на селскостопанските животни или има вероятност да доведат до тяхната смърт. Земеделските стопани не трябва да отглеждат животни като селскостопански, освен ако техният фенотип и генотип позволяват това да бъде извършвано без вредни последствия за тяхното здраве и благосъстояние.

ДЗЕС 1:

Съотношението на площите за постоянно затревените площи (ПЗП) спрямо общата земеделска площ, декларирана от земеделските стопани през съответната година не трябва да намалява с повече от 5% спрямо референтното съотношение, определено през 2018 г.

Съотношението се поддържа ежегодно на национално ниво.

При спад на съотношението с повече от 5% през съответната година, земеделските стопани, на ниво стопанство, които са преобразували постоянно затревени площи и са допринесли за намалението на съотношението през съответната година се задължават да преобразуват обратно в ПЗП разораните през съответната година ПЗП.

Постоянни пасища, декларирани през година 2018 - 506 036,96 ха

Постоянни пасища, декларирани от стопанства, прилагащи схема за дребни фермери през година 2018- 1 869,81 ха

Постоянни пасища, декларирани от биологични ферми през година 2018- 9 991,04 ха

Обща земеделска площ, декларирана за година 2018- 3 870 828,05 ха

Земеделски площи, декларирани от схемата за дребни фермери през година n 6 994,96 ха

Земеделски площи, декларирани в биологични ферми през година n 51 887,13 ха

*Годишно съотношение Постоянни пасища-обработваема земя за 2018г. = 506 036,96 - 1 869,81 - 9 991,04 = **494 176, 11 ха** / Обща земеделска площ, декларирана за година 2018 = 3 870 828,05 - 6 994,96 -51 887,13 =**3 811 945,96 ха***

Годишно съотношение Постоянни пасища-обработваема земя за 2018г. =12,96%

[In case of selection of regional level in the heading above

Поддържането на нивото на постоянни пасища помага за предотвратяване на изчерпването на въглерода в почвите и надземната биомаса. Освен съхранението на въглерод, постоянните ливади и пасища също имат положително влияние върху биоразнообразието на национално ниво.

Референтните площи , използвани за изчисляване на референтното съотношение за 2018 г., са площите от кампанията за 2018 г., позволява със сигурност да се идентифицират постоянните пасища. През текущата година площите, използвани за изчисляване на съотношението, са площите, декларирани, така че съотношението да може да се изчисли в края на лятото, за да се създаде, ако е необходимо, системата за разрешение и системата за оторизация или забрана преди новата кампания на съответната година.

ДЗЕС 2:

От 2025г, в рамките на влажните зони и торфищата, при всички видове земеделски площи се забранява:

- всички почвени обработки;
- пресушаването и дренирането;
- преобразуването и разораването на постоянно затревените площи;
- изгарянето на растителността;
- забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове.

От 2025г, в рамките на влажните зони и торфищата, при всички видове земеделски площи се забранява:

- всички почвени обработки;
- пресушаването и дренирането;
- преобразуването и разораването на постоянно затревените площи;
- изгарянето на растителността;
- забранява се използването на минерални и органични азотсъдържащи торове.

При достатъчно геобазирани данни за налично картографиране и като се вземе предвид работата, която трябва да бъде извършена за установяване на такива площи, ДЗЕС 2 ще бъде приложена през 2025 г. в зависимост от графика на операциите, които трябва да бъдат извършени, в процес на изграждане (В процес на консултация и изготвяне на слой с площи попадащи в обхвата на влажните зони)

Картирането на влажни зони и торфища ще определи тези влажни зони и торфища на национално ниво. Това картографиране ще се основава на съществуващото зонироване на вътрешните влажни зони, на Рамсарските влажни зони и на торфищата на територията на цялата страна.

Основната цел на този стандарт е да защити богатите на въглерод почви на влажните зони и торфищата. Мерките целят да предотвратят деградацията на тези чувствителни и уязвими зони, като забранят определени селскостопански практики, които унищожават тези екосистеми, които са много ценни от гледна точка на околната среда. Забраната за разораване, използване на торове, забраната за изгаряне съдейства да се постигне запазване на въглерода в тези зони, като освен това се постига и запазване на биологичното разнообразие, поради запазване на обитателите в тези зони.

ДЗЕС 3:

Забранява се изгарянето на стърнищата, освен по фитосанитарни причини, установени по съответния ред и придружени с документ, указващ размера на площта за който се прилага

Всички земеделски производители, получаващи помощ за кръстосано спазване, които отглеждат полски култури

ДЗЕС 4:

се използването на минерални и органични торове, както и препарати за растителна защита в буферните ивици:

- с ширина минимум 5 метра на равнинни площи, по протежение на повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море), с изключение на оризовите клетки;
- с ширина минимум 10 метра на равнинни площи при торене с течна фракция на оборския тор;
- с ширина минимум 10 метра при торене на площи при наклонени терени;
- с ширина минимум 50 метра при площи с остър наклон.
- не се тори в буферните ивици с различните видове тор при терени с наклон по-голям от 12°.

Тези буферни ивици да отговарят на следните критерии:

- Минимална ширина: Минималната ширина на буферните ленти е определена на 5 метра, при равнинни терени; и повече – 10 и 50 метра при наклони

- Буферните ивици по протежение на водните басейни трябва да имат растителна покривка или остатъци от нея през цялата година, съставена от тревисти, храстови или дървесни видове.

Прилагането на минерални и органични торове и препарати за растителна защита е забранено върху тези буферни ивици

Всички земеделски стопани, които се възползват от подпомагане и подлежащи на спазване на условност, които имат земеделска земя, разположена в близост до водни обекти, отговарят на изискването на този стандарт.

Буферните ивици, разположени по протежение на водните потоци, помагат за подобряване на качеството на водата, като намаляват рисковете от дифузно замърсяване. Минималната ширина от 5 метра буферна лента, поддържана в България въпреки европейската регулаторна възможност за намаляване на тази ширина до 3 метра съгласно нитратната директива, ограничава риска от отклоняване по време на прилагането на фитосанитарни продукти и торове.

Буферните ивици също позволяват да се намалят рисковете от ерозия по краищата на водните потоци и следователно да се избегне влошаване на качеството на водата, свързано с суспендирани твърди вещества.

ДЗЕС 5:

За ограничаване на ерозията на площи с наклон и на такива застрашени от ерозия се прилага:

-1. За обработваеми земи, всички почвообработващи операции се извършват напречно на склона или по хоризонталите на терена /контурна обработка/.

- 2. За трайни насаждения отглеждани на наклон и застрашени от ерозия почви се извършва укрепване на междуредията чрез затревяване частично/пълно, или засяване/засаждане с други култури, като обработката на почвата се извършва напречно на склона или по хоризонталите.

Наложената практика се състои в спазване на и следната забрана:

- липса на механизирани дейности върху наводнени или преовлажнени почви;

Всички земеделски стопани и подлежащи на прилагането на условност, които разполагат с обработваема земя и трайни насаждения (с изключение на площите, предназначени за култури под вода – оризища).

Целта на този стандарт е да се сведе до минимум загубата на почва и нейното деградиране поради ерозия чрез прилагане на по-щадящи техники за обработка на почвата, по-специално на парцелите, които са най-чувствителни към ерозия.

Чувствителността на почвите към ерозия идва от няколко физически параметъра: наклонът е основен фактор и се влошава от вида на почвата (по-специално глинести и песъчливи почви), валежите (главно тяхната интензивност и честота) и отсъствието на растително покритие. Въздействието на земеделските практики е възможно да се ограничи тяхното въздействие. По този начин, на парцели с наклон, по-голям от 10^0 , оран, извършена напречно на наклона, ограничава скоростта на водата и следователно намалява оттичането и механичното изнасяне на горните почвени хоризонти.

При трайни насаждения, разположени на голям наклон, предотвратяването на ерозионните процеси се очаква да получи чрез засяване на тревисти смеси, които задържат оттичането и отмиването на почвения хоризонт.

ДЗЕС 6:

Земеделското стопанство с уникален регистрационен номер и обработваеми площи над 10 ха включително, е задължително в общата сеитбооборотна площ да се включат минимум 30% презимуващи култури със слята повърхност или в земеделското стопанство с уникален регистрационен номер и с обработваема площ над 10 ха включително, следва минимум 30% от площта да е покрита с покривни култури, растителни остатъци или мулч от предходната култура през чувствителните периоди на годината.

Определение: Период от годината, през които почвата не е покрита и не е защитена с растителна покривка и съществува опасност от водна и ветрова ерозия. За територията на България, този период съвпада най-често с есенно-зимния период, т.е. обикновено от октомври до февруари на следващата година

Всички земеделски производители, които получават подпомагане, подлежат на кръстосано съответствие

Наличието на растително покритие, особено през зимния период, позволява да се смекчи водната ерозия на почвата. Мулчирането и оставянето на растителни остатъци също е с значителен принос най-напред за подобряване на механичния състав и подобряване на водопоглъщателната способност на почвено поглъщателния комплекс. Обработката напречно на склона на съответния парцел способства за намаляване на оттока и отмиването на горния почвен хоризонт при терени склонни към водна ерозия.

ДЗЕС 7:

Въвеждат се следните изисквания към земеделските стопани:

Когато обработваемата земя на земеделския стопанин включва между 10 и 30 хектара и не е изцяло засята с култури под вода през значителна част от годината или през значителна част от цикъла за отглеждане на културите, на тази обработваема земя има най-малко две различни култури. Основната култура не трябва да превишава 75% от обработваемата земя.

Когато обработваемата земя на земеделския стопанин включва повече от 30 хектара и не е изцяло засята с култури под вода през значителна част от годината или през значителна част от цикъла за отглеждане на културите, на тази обработваема земя трябва да се отглеждат най-малко три различни култури. Основната култура не заема повече от 75% от тази обработваема земя, а двете основни култури обхващат заедно не повече от 95% от обработваемата земя.

От изискването могат да се изключат следните случаи:

- а) когато повече от 75% от обработваемата земя се използва за производството на треви или други тревни фуражи, засята е с бобови култури, оставена е под угар или съчетава тези употреби;
- б) когато повече от 75% от отговарящата на условията за подпомагане земеделска площ е постоянно затревена площ, се използва за производството на треви или други тревни фуражи или за производството на култури под вода през значителна част от цикъла за отглеждане на културите, или съчетава тези употреби;

2) Вид на засегнатите земеделски производители – Всички земеделски стопани, подлежащи на подпомагане и спазващи кръстосаното съответствие. От изискването се изключат следните случаи:

а) когато повече от 75% от обработваемата земя се използва за производство на треви или други тревисти фуражи, земя, оставена под угар, земята се използва за отглеждане на бобови култури или е обект на комбинация от тези употреби.

б) когато повече от 75% от отговарящата на условията за подпомагане земеделска площ е постоянно затревена, се използва за производството на треви или други тревни фуражи или на култури под вода през значителна част от цикъла за отглеждане на културите, или съчетава тези употреби.

в) когато обработваема земя е с размер до 10 хектара.

Счита се, че земеделските стопани, сертифицирани за биологично производство в съответствие с Регламент (ЕС) № 2018/848, отговарят на този стандарт.

Стандарта ще се прилага на територията на цялата страна.

В много стопанства на територията на страната броят и разнообразието на отглежданите земеделски култури намалява. Прилагането на критерий за диверсификация на културите в цялата територия изглежда по-подходящо от критерия за ротация, поради следните причини. След като земеделски производител е задължен по силата на този стандарт да спазва правилата относно разнообразието от култури, не е в негов интерес да отглежда един и същ вид на едни и същи парцели. Оглеждането на един и същи парцел година след година на една и съща култура не представлява агрономически или икономически интерес за земеделския производител, като се има предвид спада на добивите и неговата икономическа устойчивост. Практически на територията на страната повторение на отглежданата култура е много рядка практика и се избягва от стопаните

Диверсификацията на отглежданите култури в земеделските стопанствата прибавя допълнителни ползи като:

– смекчава въздействието на провежданите агротехнически мероприятия върху околната среда и природните ресурси;

- разпределя икономическия риск за земеделските производители („слабата“ година за едни култури ще бъде добра за други. Така пропуснатите ползи от една провалена реколта, ще бъдат компенсирани от добрите реколти на другите отглеждани култури);
- повишава гъвкавостта на стопанството и използването на печеливши пазарни ниши за допълнително отглежданите култури;
- създава нов поминък и бизнес въз основа на по-голямото разнообразие на отглежданите култури;

ДЗЕС 8:

За постигане на целта на този стандарт, земеделските стопани следва да изпълняват някои от посочените варианти:

1/ Стопанство с обработваема земя е над 10 ха включително, трябва да поддържа поне 4% от обработваемата земя като:

-Непроизводствени площи и характеристики - земя оставена под угар, тераси, особености на ландшафта като:

1. Живи плетове или редици от дървета;
2. Отделни дървета;
3. Дървета в група;
4. Дървесни противо-ерозионни пояси;
5. Синори;
6. Влажни зони;
7. Зелени зони около водни течения
8. Буферни ивици
9. Ивици по краищата на гори

2/ Стопанство с обработваема земя над 10 ха, включително трябва да поддържа поне 7% от обработваемата си земя при условие, че стопанството включва и отглеждането на междинни и покривни култури, азотфиксиращи култури. В този случай земеделските стопани следва да отделят минимален дял от 3% за непроизводствени площи и характеристики

3/При стопанства с обработваема земя над 10 ха, включително и при поддържане на поне 7% от нея за непроизводствени площи и характеристики, реализирани чрез прилагане на екосхема съвместима

с целта на настоящия стандарт и делът на непроизводствените площи и характеристики за покриването на настоящия стандарт се ограничава до 3%.

Междинни, покривни или азотфиксиращи култури, както и при особеностите на ландшафта се отглеждат без използване на продукти за растителна защита

За целта на този стандарт, междинните култури се изчисляват с тегловен коефициент от 0,3

Особености	Коефициент за преобразуване (m/дърво към m ²)	Тегловен коефициент	
Земя, оставена под угар (на 1 m ²)	неприложимо	1	
Тераси (на 1 m)	2	1	
Особености на ландшафта:			
Живи плетове/обрасли с дървесна растителност ивици (на 1 m)	5	2	
Отделно дърво (на едно дърво)	20	1,5	
Дървета в редица (на 1 m)	5	2	
Дървета в група/полски горички (на 1 m ²)	Не се прилага	1,5	
Синори (на 1 m)	6	1,5	
Езерца (на 1m ²)	Не се прилага	1,5	
Канавки (на 1 m)	3	2	
Традиционни каменни стени (на 1 m)	1	1	
Буферни ивици (на 1 m)	6	1,5	
Агролесовъдни хектари (на 1 m ²)	Не се прилага	1	
Ивици хектари, отговарящи на условията за подпомагане, по крайщата на гори (за 1 m)			
Без производство	6	1,5	
Със производство	6	0,3	
Площи, засадени с дървесни култури с кратък цикъл на ротация (на 1 m ²)	Не се прилага	0,3	

Залесени площи, посочени в член 32, параграф 2, буква б), подточка ii) (на m ²)	Не се прилага	1	
Площи с междинни култури или зелена покривка (на 1 m ²)	Не се прилага	0,3	
Площи с култури, които обогатяват почвата с азот (на 1 m ²)	Не се прилага	0,3	

Задължително е да се запазват и поддържат съществуващите характеристики на ландшафта чрез:

- забрана за изрязване на жив плет и дървета по време на размножаването и отглеждането на птици (от 1 март до 31 юли).

- запазват се полски граници (синори) в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел;

- запазват се съществуващите трайни тераси в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел;

- опазват се постоянните пасища, мери и ливади от навлизането на нежелана растителност - орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), чемерика (*Veratrum spp.*), айлант (*Ailanthus altissima*) и аморфа (*Amorpha fruticosa*) и др.

Опазват се постоянните пасища, мери и ливади от навлизането на нежелана растителност - орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), чемерика (*Veratrum spp.*), айлант (*Ailanthus altissima*) и аморфа (*Amorpha fruticosa*) и др.

Цялата територия на страната

Запазването на дял от обработваемата земя като дял в земеделското стопанство представляват екологичен фактор, които правят възможно запазването и подобряването на биоразнообразието във фермите и позволява екосистемите функционират нормално, осигурявайки екосистемни услуги, които приемаме за даденост. Животинските видове опрашители, а и не само имат ключова роля за възпроизводството на много култури.

Оставяйки дървесните и храстовидни видове в естествения си вид и ареал, осигурявайки живи коридори с растителност се увеличава биоразнообразието, което ни осигурява чист въздух, прясна

вода, качествени почви и богатство от хранителни видове. Индиректно това спомага за борба с промените в климата и да се приспособяваме към тях, както и да намалим рисковете от природни бедствия.

Оставянето на непроизводствени площи, в чиято зона не се извършва третиране с препарати за растителна защита се постига и намаляване на натиска и опасността от замърсяване с пестициди на земеделските площи с производствено предназначение.

ДЗЕС 9:

Екологично чувствителни постоянно затревени площи са всички постоянно затревени площи, намиращи се в защитени зони по чл. 3, ал. 1, т. 1 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР). Списъкът на тези защитени зони е обнародван в "Държавен вестник" по реда на чл. 10, ал. 4 ЗБР. Постоянно затревените площи в зони по НАТУРА 2000 са включени в рамките на слой „Екологично чувствителни ПЗП”. **Те не трябва да бъдат разоравани или преобразувани**

- Всички земеделски стопани, ползващи се от подпомагане, подлежащи на кръстосано съответствие, които попадат в така наречените чувствителни постоянно затревени площи.

Опазването на чувствителните ливади и пасища допринася за поддържане на разнообразието на флората и фауната и за увеличаване на местообитанията в съответните ландшафти.

ДЕФИНИЦИИ И МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ

Като се има предвид досегашния опит, както и заключенията от анализите, се предлагат следните дефиниции, които са необходими съгласно Регламента за стратегическите планове:

Селскостопанска дейност

Дефиниция за производство

Производство на селскостопански продукти е производството, отглеждането или култивирането на селскостопански продукти, прибиране на реколтата, доене, развъждане и отглеждане на животни за селскостопански цели.

Дефиниция за поддържане на земеделска площ

Обработваема земя

Поддържане на обработваема земя е извършване на годишна основа на поне една от следните дейности- изораване; дисковане; култивиране; ивични обработки (обработка на почвената повърхност на ивици с различна ширина); мулчиране с остатъците от предходната култура, косене на трева с изнасяне на сено/сенаж

Трайни насаждения

Поддържане на трайни насаждения е извършване на годишна основа на поне една от следните дейности: косене на тревата или поддържане на почвената повърхност в междуредията с подходящи обработки според прилаганите системи (угарна, чимово мулчирна, мулчирна или ливадно зачимяване); подходящи зимни и/или летни резитбени операции, поддържане на добро фитосанитарно състояние на трайните насаждения

Постоянно затревени площи

Поддържане на постоянно затревени площи е извършване на годишна основа на поне една от следните дейности: косене на тревата с изнасяне на сено/сенаж и предотвратяване на навлизането и разпространението на нежелана и рудерална растителност

Земеделска площ

Земеделска площ означава площ, която е заета от обработваема земя, трайни насаждения и постоянно затревени площи, включително когато те формират агролесовъдни системи на тази площ.

Елементи на агролесовъдни системи, когато са установени и/или поддържани в земеделската площ

Обработваема земя

-Дървесни видове / мозаечно, разпръснати и/или такива в линия/, перпендикулярно на наклона и преобладаващия вятър;

-Храстовидна растителност;

-Мултифункционални буферни ивици / медицински, етерични, бобови, ливадно-тревни видове/

Трайни насаждения

- Мултифункционални буферни ивици / медицински, етерични, бобови, ливадно-тревни видове/
- Овощни видове, присадени на слаборастящи подложки и встъпващи рано в плододаване в междуредовото пространство, лечебни, етерично-маслени и др.
- Храстовидна растителност, перпендикулярна на наклона и преобладаващите ветрове

Постоянно затревени площи

- Единични /мозаечно разположени дървета/ или дървета в група – линейно разположени – Silvopasture
- Храстовидни ивици
- Крайбрежни буферни ивици от многогодишна растителност (дървета/храсти/треви)

Обработваема земя

Други коментари, свързани с определението за обработваема земя

Земя, оставена под угар- земеделска площ, върху които е извършена най-малко една от следните почвени обработки: изораване, дисковане, листеруване (плоскорезна обработка), култивиране, ивични обработки, мулчиране с остатъците от предходната култура и върху които не се произвежда земеделска продукция в периода от 1 януари до 15 юли на година на кандидатстване

Трайни насаждения

Дефиниция за разсадници

Разсадници- означава следните площи с млади фиданки на (дървесни) видове, отглеждани на открито за по-късно разсаждане:

- лозови разсадници и разсадници за подложки за присаждане;
- разсадници за овощки и ягодови плодове;
- разсадници за декоративни растения;
- търговски разсадници за горски дървесни видове, без тези за задоволяване нуждите на самото стопанство в рамките на залесени площи;

•горски разсадници, на чиято площ се извършва производство на фиданки от горски дървесни и храстови видове, вписани в националния регистър съгласно условията и реда за регистрация на горски разсадници;

•разсадници за дървета и храсти за засаждане в градини, паркове, край пътя и върху насипи (например растения за жив плет, розови и други декоративни храсти, декоративни иглолистни растения), включително при всички случаи техните подложки за присаждане и фиданки

Дефиниция за дървесни култури с кратък цикъл на ротация

Означава площи, засадени с многогодишни култури, чиито корени или дънери остават в почвата след прибиране на реколтата, като през следващия сезон се появяват нови издънки от следните видове:

1. Тополи (*Populus ssp.*) – Черна топола (*Populus nigra*); Бяла топола (*Populus alba*); Трепетлика (*Populus tremula*) – максимален цикъл на реколтиране – 6 години.
2. Върби (*Salix spp.*) – Бяла върба (*S. alba*); Тритичинкова върба (*S. triandra*); Трошлива върба (*S. fragilis*); Ракита (*S. purpurea*); Ива (*S. caprea*) – максимален цикъл на реколтиране – 6 години.
3. Черна елша (*Alnus glutinosa*) – максимален цикъл на реколтиране - 20 години.
4. Сребролистна липа (*Tilia tomentosa*) – максимален цикъл на реколтиране - 20 години.
5. Полски бряст (*Ulmus minor*) – максимален цикъл на реколтиране - 20 години.
6. Леска (*Corylus avellana*) – максимален цикъл на реколтиране - 20 години.
7. Източен чинар (*Platanus orientalis*) – максимален цикъл на реколтиране - 20 години.
8. Черница (*Morus spp.*) – максимален цикъл на реколтиране - 20 години.

За видовете дървесни култури с кратък цикъл на ротация, които са с максимален цикъл на прибиране на реколтата по-дълъг от 8 години, се изисква минимална гъстота от 6000 бр./ха.

Постоянно затревени площи

Дефиниция за треви и други тревни фуражи

Всички тревни растения, които традиционно растат на естествените пасища и ливади или обикновено са включени в смесите от семена, предназначени за засяване на пасища или ливади.

Решение за използване на критерий „разораване“ във връзка с класификацията на постоянно пасище

[Y/N] **Да.** Критерият за неразораване е използван за дефиницията на постоянно затревена площ и постоянно пасище. По-конкретно, „постоянно затревена площ и постоянно пасище“ е земя, която която не е била **разоравана**, обработвана или засявана отново с различни видове треви или други тревни фуражи в продължение на пет или повече години

Решение за използване на критерий „обработване“ във връзка с класификацията на постоянните пасища

[Y/N] **Да.** Критерият за необработване е използван за дефиницията на постоянно затревена площ и постоянно пасище. По-конкретно, „постоянно затревена площ и постоянно пасище“ е земя, която не е била разоравана, **обработвана** или засявана отново с различни видове треви или други тревни фуражи в продължение на пет или повече години

Решение за използване на критерий „засявана отново с различни видове треви“ във връзка с постоянната класификация на пасищата и нейното описание в случай на утвърдителен отговор

[Y/N] **Да.** Критерият за незасяване отново с различни видове треви е използван за дефиницията на постоянно затревена площ и постоянно пасище. По-конкретно, „постоянно затревена площ и постоянно пасище“ е земя, която не е била разоравана, обработвана или **засявана отново с различни видове треви или други тревни фуражи** в продължение на пет или повече години

Решение относно включването на други видове като дървета и/или храсти, които произвеждат храна за животни, при условие че тревите и други тревисти фуражи остават преобладаващи

[Y/N] **Да.** Други видове, които са подходящи за паша, могат да присъстват на постоянно затревените площи, при условие че тревата или другите тревни фуражи остават преобладаващи:

- Храсти, подходящи за паша и достъпни за животните

Решение относно включването на други видове, като храсти и/или дървета, които могат да се пашат и/или произвеждат храна за животни, където тревите и други тревисти фуражи традиционно не преобладават или липсват в пасищните райони

[Y/N] Не.

Допустим за подпомагане хектар

Допустим за подпомагане хектар е:

- а) всякакъв вид земеделска площ от стопанството, която се използва за селскостопанска дейност по време на годината, за която се иска подпомагане или, в случай че площта се използва и за неселскостопански дейности, се използва предимно за селскостопански дейности и която е на разположение на земеделския стопанин на 31 май на годината на подаване на заявление.
- б) всякакъв вид площ от стопанството:
 - о заета от особености на ландшафта, подлежащи на задължението за запазване, съгласно стандарт за ДЗЕС 8 от приложение III на Регламента за стратегическите планове по ОСП;
 - о която се ползва за постигането на минималния дял обработваема земя, предназначена за непроизводствени площи и обекти, включително земя, оставена под угар, съгласно стандарт за ДЗЕС 8 от приложение III;
 - о която е определена или поддържана в резултат на екосхема по смисъла на член 31 за времетраенето на съответното задължение на земеделския стопанин.
 - о която има други особености на ландшафта, включени в общата площ на земеделския парцел, като каменни стени, канавки, полски пътища за достъп, при условие, че общата ширина не надхвърля 2 м.
 - о Постоянно затревените площи са допустими за подпомагане, когато върху тях има мозаечно разположени храсти, годни за паша, скали и други трайно неподходящи за подпомагане площи с единична площ под 100 кв.метра, които заемат не повече от 10% от общата площ.
- в) всякакъв вид земеделска площ на стопанството, която дава право на плащане съгласно дял III, глава II, раздел 2, подраздел 2 от Регламента за стратегическите планове на ОСП или по схемата за единно плащане на площ, установена в дял III от Регламент (ЕС) № 1307/2013 и която не е "Допустим за подпомагане хектар", съгласно букви а) и б) по-горе:
 - о в резултат на прилагането на Директиви 92/43 / ЕИО, 2009/147 / ЕО или 2000/60 / ЕО по отношение на посочената площ;

- в резултат на прилагането на основаващи се на площ интервенции съгласно Регламента за стратегическите планове, обхванати от интегрираната система, посочена в член 65, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2021/2116, които позволяват производството на продукти, неизброени в приложение I към ДФЕС съгласно национални схеми за биологично разнообразие или намаляване на емисиите на парникови газове, чиито условия отговарят на тези основаващи се на площ интервенции, при условие, че тези интервенции и национални схеми допринасят за постигането на една или повече специфичните цели, определени в чл. 6 пар. 1 букви. г), д) и е) от Регламента за стратегическите планове;
- за времетраенето на задължение на земеделския стопанин за залесяване, съгласно чл. 31 от Регламент (ЕО) № 1257/1999, или чл. 43 от Регламент (ЕО) № 1698/2005 или чл. 22 от Регламент (ЕС) № 1305/2013 или чл. 70 или 73 от Регламента за стратегическите планове на ОСП или съгласно национална система, чиито условия отговарят на чл. 43 пар. 1, 2 и 3 от Регламент (ЕО) № 1698/2005, или чл. 22 от Регламент (ЕС) № 1305/2013 или чл. 70 или 73 от Регламента за стратегическите планове на ОСП;
- времетраенето на задължение на земеделския стопанин, което води до оставянето на площите под угар, съгласно чл. 22, 23 и 24 от Регламента (ЕО) № 1257/1999, чл. 39 от Регламент (ЕО) № 1698/2005, чл. 28 от Регламент (ЕС) № 1305/2013 или чл. 70 от Регламента за стратегическите планове по ОСП.

Площите, използвани за производство на коноп, представляват допустими за подпомагане хектари само ако използваните сортове имат съдържание на тетрахидроканабинол, не по-голямо от 0,3 %.

Критерии как да се установи преобладаване на земеделската дейност, в случай че земята се използва и за неземеделски дейности

На допустимите за подпомагане хектари могат да се осъществяват и неселскостопански дейности при условие, че селскостопанските дейности могат да се осъществяват, без да бъдат значително възпрепятствани от интензитета, характера, продължителността и времето на неселскостопанските дейности, когато земеделската площ на стопанството се използва и за неселскостопански дейности. Случайното извършване на неселскостопански дейности трябва да бъде ограничено във времето, не трябва да влошава структурата на почвата, нито да води до разрушаване на растителна покривка или да застрашава спазването на стандартите за Добро земеделско и екологично състояние върху допустимите за подпомагане хектари. За площите с култури, неземеделските дейности трябва се извършват след прибирането на реколтата. Площи, които не могат да се използват или не се използват за селскостопански или за преобладаващо селскостопански дейности като

необработваемите (изоставени/пустеещи) земеделски площи; площите, непригодни за извършване на земеделска дейност и такива с нормативни ограничения за извършване на земеделска дейност; неземеделските земи, вкл. териториите, заети от гори, урбанизираните територии, водните обекти и прилежащите им площи, нарушените терени, транспортната инфраструктура и прилежащите към нея територии, голи и ерозирали терени (заети от пясъци, чакъл и голи скали), не са допустими за подпомагане.

Критерии за гарантиране, че земята е на разположение на земеделския стопанин

Допустимите хектари на стопанството, които са включени в заявлението за подпомагане на земеделския стопанин трябва да са на негово разположение за осъществяване на земеделска дейност на 31 май на съответната календарна година, което се удостоверява с правно основание за ползване, регистрирано съгласно националното законодателство

Период, през който дадена площ трябва да отговаря на определението за „допустим за подпомагане хектар“

Цялата календарна година, освен в случай на непреодолима сила или извънредни обстоятелства.

Решение за включването на площи, използвани за селскостопанска дейност, само на всяка втора година

[Y/N] Няма да се прилага

Решение относно включването на други характеристики на ландшафта (тези, които не са защитени от ДЗЕС), при условие че те не са преобладаващи и не възпрепятстват значително извършването на селскостопанска дейност поради площта, която заемат

[Y/N] Да

В случай на положителен отговор, описание на тези други характеристики на ландшафта (като максималния им размер и, ако държавата членка реши така, максималния дял от парцела, който тези ландшафтни характеристики могат да заемат)

Площ в стопанството върху която има други особености на ландшафта, включени в общата площ на земеделския парцел, като каменни стени, канавки, полски пътища за достъп, при условие, че общата ширина не надхвърля 2 м.

Решение по отношение на постоянно затревените площи с разпръснати недопустими характеристики, за прилагане на фиксирани коефициенти за намаляване за определяне на площта, считана за допустима

[Y/N] Да

В случай на положителен отговор, описание на принципите, приложени зад коефициентите за намаляване

Няма да се прилага коефициент на намаляване. Постоянно затревените площи са допустими за подпомагане, когато върху тях има мозаечно разположени храсти, годни за паша, скали и други трайно неподходящи за подпомагане площи с единична площ под 100 кв.метра, които заемат не повече от 10% от общата площ.

Решение за запазване на допустимостта на по-рано допустими площи, когато те вече не отговарят на определението за „допустим хектар“ съгласно параграфи а) и б) на член 4, параграф 4 от Регламента за СП в резултат на използване на национални схеми, чиито условия спазват интервенциите, обхванати от интегрираната система, посочена в чл. 65, параграф 2 от Хоризонтален Регламент (ЕС), позволяващ производството на продукти, които не са в приложение 1, чрез отглеждане на палудикултури и които допринасят за целите, свързани с околната среда и климата на Регламента за СП

[Y/N] Не

Активен земеделски стопанин

Критерии за идентифициране на тези, които имат минимално ниво на селскостопанска дейност

Земеделските стопани, които извършват поне минимална селскостопанска дейност и са вписани в националния Регистър на земеделските стопани се определят като „активни земеделски стопани“.

Минимална селскостопанска дейност:

- да стопанисва минимум 0,5 ха земеделски площи и/или
- да има регистрирани във Ветис минимум 5 крави и/или юници и/или
- да има регистрирани във Ветис минимум 10 овце-майки и/или кози-майки
- Документи за:
- направени минимални разходи за селскостопанска дейност или

•за постигнат минимален доход от продажбата на селскостопанска продукция

Решение за използване на отрицателен списък на неселскостопански дейности като допълнителен инструмент

[Y/N] Да

В случай на положителен отговор, описание на отрицателния списък на неземеделските дейности

Не са активни земеделски стопани физическите и юридическите лица, които:

1. експлоатират летища, железопътни услуги, водни съоръжения, услуги в сферата на недвижимите имоти, спортни игрища и места за отдих;

2. са държавни или общински администрации или техни подразделения.

Тези лица ще бъдат признати за активни земеделски стопани, когато докажат едно от следните изисквания:

1. годишният размер на директните плащания е най-малко 5% от общия размер на приходите на лицето, които е получило от неселскостопански дейности през най-близката данъчна година, за която са налични такива доказателства;

2. общият размер на приходите, получени от селскостопанска дейност през най-близката данъчна година, за която са налични такива доказателства, представлява най-малко една трета от общия размер на приходите на лицето;

3. основната дейност на юридическите лица, които са търговци и едноличните търговци съгласно Кода на икономическата им дейност, определен в Търговския регистър, удостоверен от Националния статистически институт, е упражняване на селскостопанска дейност;

4. предметът на дейност, основната икономическа дейност или упражняваната дейност на юридическите лица, които не са търговци и физическите лица съгласно регистър БУЛСТАТ, удостоверени от Националния статистически институт, е упражняване на селскостопанска дейност.

Решение за определяне на размер на директните плащания не по-висок от 5 000 EUR, при който земеделските стопани във всеки случай ще се считат за „активни земеделски стопани“

[Y/N] Да

В случай на положителен отговор, сума и обосновка за сумата на директните плащания (не по-висока от 5 000 евро), при която земеделските стопани във всеки случай се считат за „активни земеделски стопани“

[Активирано само ако предишният отговор е „Да“]

Изискванията за активен земеделски стопанин не се прилагат по отношение на земеделски стопани, които за предходната година са получили директни плащания под левовата равностойност на 5000 евро, те се считат за „активни земеделски стопани“ и са регистрирани в националния Регистър на земеделските стопанства.

Това определение допринася за следното:

1. Отпускането на директни плащания се опростява чрез намаляване на административната тежест.
2. Укрепват се по-малките земеделски стопани, които също допринасят за жизнеността на селските райони и за ползите от земеделската земя за околната среда.

Млад земеделски стопанин

Максимална възрастова граница

Максимална възрастова граница:

40

Условия да бъде „ръководител на стопанство“

Ръководител на земеделско стопанство, който изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД

Изисква се подходящо обучение и/или умения

Лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост

Други коментари, свързани с определението за млад фермер

Лице, което към момента на подаване на проектното предложение или заявление за подпомагане е на възраст не повече от 40 навършени години (включително)

Минимални изисквания за получаване на директни плащания

Прагове

a)	0.5	в ха:
b)	100	в евро:

Обосновка

Минималният праг на хектар за необвързаното подпомагане с директни плащания ще намали прекомерната административна тежест от управлението на плащания на много малки суми и ще подпомогне кандидатите по-лесно да оценят тяхната допустимост. Прагът е съобразен с минималната площ, за която се отпуска обвързана подкрепа.

Паричният праг за получаване на обвързано с производството подпомагане за животни в размер на левовата равностойност на 100 и повече евро ще осигури достъп до подкрепа на земеделски стопани, които държат по-малко хектари от определения праг на площ, но отговарят на условията за подкрепа, свързана с животни.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА „СЕЛСКИ РАЙОНИ“ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА ПУБЛИЧНАТА ПОДКРЕПА

Новата национална дефиниция определя като „селски райони“ общините, в които няма населено място с население над 15 000 души. Съгласно тази дефиниция, 215 общини от общо 265 общини в България са класифицирани като селски район.

Списък на общините в обхвата на новата дефиниция за „селски район“:

Област	Общини
Видин	Белоградчик; Бойница; Брегово; Грамада; Димово; Кула; Макреш; Ново село; Ружинци;

	Чупрене
Враца	Борован;Бяла Слатина; Козлодуй; Криводол; Мездра; Мизия; Оряхово; Роман; Хайредин
Ловеч	Априлци; Летница; Луковит; Тетевен; Угърчин; Ябланица
Монтана	Берковица; Бойчиновци; Брусарци; Вълчедръм; Вършец; Георги Дамяново; Медковец; Чипровци; Якимово
Плевен	Белене; Гулянци; Долна Митрополия; Долни Дъбник; Искър; Кнежа; Левски; Никопол; Пордим; Червен бряг
Велико Търново	Елена; Златарица; Лясковец; Павликени; Полски Тръмбеш; Стражица; Сухиндол
Габрово	Дряново; Трявна
Разград	Завет; Исперих; Кубрат; Лозница; Самуил; Цар Калоян
Русе	Борово; Бяла; Ветово; Две могили; Иваново; Сливо поле; Ценово
Силистра	Алфатар; Главиница; Дулово; Кайнарджа; Ситово;Тутракан
Варна	Аврен; Аксаково; Белослав;Бяла; Ветрино; Вълчи дол; Девня; Долни чифлик; Дългопол; Провадия; Суворово
Добрич	Балчик; Генерал Тошево; Добрич-селска; Каварна; Крушари; Тервел; Шабла
Търговище	Антоново; Омуртаг; Опака; Попово
Шумен	Велики Преслав; Венец; Върбица; Каолиново; Каспичан; Никола Козлево; Нови пазар; Смядово; Хитрино
Бургас	Камено;Малко Търново; Несебър; Поморие; Приморско; Руен; Созопол;Средец; Сунгурларе; Царево
Сливен	Котел; Твърдица
Стара Загора	Братя Даскалови; Гурково; Гълъбово; Мъглиж; Николаево; Опан; Павел баня; Раднево; Чирпан
Ямбол	Болярово; Елхово; Стралджа; Тунджа
Благоевград	Банско; Белица; Гърмен; Кресна; Разлог; Сатовча; Симитли; Струмяни; Хаджидимово; Якоруда
Кюстендил	Бобов дол; Бобошево; Кочериново; Невестино; Рила; Сапарева

	баня; Трекляно
Перник	Брезник; Земен; Ковачевци; Радомир; Трън
София	Антон; Божурище; Годеч; Горна Малина; Долна баня; Драгоман; Елин Пелин; Етрополе; Златица; Ихтиман; Копrivщица; Костенец; Костинброд; Мирково; Пирдоп; Правец; Своге; Сливница; Чавдар; Челопеч
Кърджали	Ардино; Джебел; Кирково; Крумовград; Момчилград; Черноочене
Пазарджик	Батак; Белово; Брацигово; Сърница; Лесичово; Ракитово; Септември; Стрелча;
Пловдив	Брезово; Калояново; Кричим; Куклен; Лъки; Марица; Перушица; Първомай; Раковски; Родопи; Садово; Сопот; Стамболийски; Съединение; Хисаря
Смолян	Баните; Борино; Девин; Доспат; Златоград; Мадан; Неделино; Рудозем; Чепеларе
Хасково	Ивайловград; Любимец; Маджарово; Минерални бани; Симеоновград; Стамболово; Тополовград

В селските райони по подхода ВОМР влизат общини (LAU 1), в които няма населено място с население над 30 000 души.

ДЕМАРКАЦИЯ И ДОПЪЛНЯЕМОСТ

Подкрепата за инвестиции в земеделските стопанства по Програмата за развитие на селските райони, Плана за възстановяване и устойчивост и Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони се допълва без да се припокрива.

По отношение на Националния план за възстановяване и устойчивост ((Н)ПВУ) в частта „Устойчиво селско стопанство“ е предвидена като инвестиция 1 „Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство“.

Проектът се фокусира върху реализацията на зелени и цифрови инвестиции, допринасящи за екологизиране на производствените практики, по-ефективно използване на ресурсите, адаптиране на стопанствата към климатичните промени, скъсяване на веригите за доставка, опазване на генетичните ресурси.

Чрез реализацията на инвестиции в рамките на „Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство“ ще се надгради вече постигнатото по ПРСР в посока по-екологосъобразно и основано на цифрови иновации развитие.

Подкрепата по Фонда е насочена в следните четири направления:

- ✓ Направление „Инвестиции в технологична и екологична модернизация“:

„Фондът за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство“ се фокусира изцяло върху зелените и цифрови инвестиции и цели нарастване на броя на земеделските стопани, които успешно са адаптирали своите стопанства за справяне с предизвикателствата на зеления и цифров преход. И доколкото подкрепата по ПРСР има принос основно за подобряване на икономическа устойчивост на стопанствата (чрез инвестиции, насочени в по-голямата си част към повишаване на тяхната конкурентоспособност), то инвестициите по ПВУ ще надградят вече постигнатото, като допринесат за постигане на екологична устойчивост и цифрова трансформация на производствените структури, а оттам – и на сектора като цяло.

- ✓ Направление „Инвестиции в центрове за подготовка за предлагане на пазара и съхранение на плодове и зеленчуци“.

В Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони не се предвижда структуриране на специална интервенция за подпомагане на създаването на центрове за подготовка за предлагане на пазара и съхранение на зеленчуци.

- ✓ Направление „Инвестиции за изграждане/реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане и преценка на мъжки разплодни животни, в т. ч. добив на биологичен материал от тях“.

В Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони не се предвижда структуриране на специална интервенция за изграждане и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане и преценка на мъжки разплодни животни.

- ✓ Направление „Инвестиции за ефективно управление на води в земеделските стопанства“.

За да се гарантира недопускане на двойно финансиране за един и същ разход по проекта по ПВУ и ПРСР, ще се извършва контрол на бенефициент/краен получател на ниво тип на инвестицията. Бенефициент, получил подкрепа за даден тип инвестиция по ПРСР, няма да бъде допустим за подпомагане за същия тип инвестиция по ПВУ. Контролът ще обхване крайните получатели на помощта по всяко от четирите инвестиционни направления.

При изготвяне на съответните интервенции по Стратегическия план по ОСП ще се заложи условие, бенефициент, получил инвестиционна подкрепа от „Фонда за насърчаване на технологичния и екологичен преход“, да не може да получи финансова помощ за същия тип инвестиция по Стратегическия план.

В (Н)ПВУ - Инвестиция 2: Дигитализация на процесите от фермата до трапезата е предвидено изграждане на единна Електронна информационна система за обмен на данни между публичната администрация и икономическите субекти в сектора, с включени следните модули:

- ✓ Модул за употребата на препарати за растителна защита (ПРЗ) и торове чрез дигитализация на дневниците за тяхната употреба;
- ✓ Информационно-аналитичен модул за контрол на употребата на антимикробни ветеринарно медицински продукти (ВМП) чрез определяне на специфични референтни прагове на употреба за антимикробни средства при различни категории и видове продуктивни животни;
- ✓ Модул за проследяване „От Фермата до трапезата“;
- ✓ Модул за онлайн обучение и консултации;
- ✓ Мрежа за комуникация от полеви сензори и сензори за дъжд и разработване на модул за управление на данните

При изготвянето на Стратегическия план за прилагане на ОСП за периода 2021-2027 г. ще бъде направена ясна демаркация с евентуалните интервенции в областта на обученията и консултациите. В рамките на Стратегическия план ще бъдат предвидени изисквания към бенефициентите, които да обвържат подпомагането с използването на системата, с цел стимулиране на екологосъобразно земеделие, намаляване на употребата на ПРЗ, синтетични торове, намаляване загубата на хранителни вещества в почвата и продажбата на антимикробните средства.

Предвидените дейности по проекта не обхващат инвестиции в земеделските стопанства. Въвеждането на цифрови решения и технологии в земеделските стопанства ще се насърчава чрез включване на подходящи интервенции в Стратегическия план.

Предвижда се приемът на проекти по Стратегическия план по ОСП да започне в края на 2023 г. или в началото на 2024 г., тоест след приключване на договарянето по ПВУ. Това ще позволи ефективен контрол върху бенефициентите на ниво инвестиция, за недопускане на двойно финансиране по Стратегическия план и ПВУ.

Описаният механизъм позволява да се постигне допълняемост на подкрепата по различните инструменти, без това да доведе до риск от двойно финансиране. Следва да се подчертае, че тези инструменти се администрат от една публична институция - ДФЗ-РА, която разполага с достатъчно данни за бенефициентите и изпълняваните от тях инвестиции и има налични механизми и дългогодишен опит в практиката за недопускане на плащане за един и същ разход от различни източници.

С оглед гарантиране на ефективността и своевременното изпълнение на ангажиментите на ДФЗ – РА по прилагането на различни инструменти за подкрепа, са предвидени мерки за значително укрепване на неговия капацитет. С цел ускоряване на процедурите по разглеждане и оценка на проектните предложения са предприети действия за привличане на допълнителен персонал от 163 бр. за ускоряване на процедурите по разглеждане и оценка на проектните предложения от приемите по ПРСР и допълнителни служители за изпълнение на дейностите по проекта по ПВУ.

Демаркация по споразумението за партньорство

Демаркацията с **Програма за развитие на регионите 2021-2027 г. (ПРР)** е по секторен и териториален признак. Националната дефиниция определя като „селски райони“ общините, в които няма населено място с население над 15 000 души.

По Стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. (СП) и ПРР ще бъдат финансирани огледални инфраструктурни мерки, а демаркацията ще бъде на териториален принцип: ЕЗФРСР ще подкрепи 215 общини в обхвата на дефиницията за „селска община“, докато ПРР ще подкрепи останалите 50 общини от градски тип. Така върху цялата територия на страната ще бъде осигурен достъп до финансиране.

По СП ще се предоставя подкрепа за общинска образователна инфраструктура (училища и детски градини, общинска собственост) разположена на територията на селските райони. ПРР ще подпомага инфраструктура за предучилищно, училищно и висше образование, включително детски градини само на територията на 50 общини от градски тип. Програма „Образование“ 2021-2027 г. (ПО) ще подкрепя меки мерки, насочени към предоставяне на качествено и приобщаващо

образование във всички етапи на предучилищното и училищното образование и насочен и към нуждите на пазара на труда ПОО и висше образование. Инвестициите в образователна инфраструктура ще се изисква да се правят след внимателна диагностика на нуждите и да бъдат обвързани от интервенции на ниво развиване на знанията и уменията на педагогическия персонал с цел максимално използване на възможностите, които инфраструктурните подобрения предоставят за постигане на образователни резултати.

По СП ще се финансират мерки за поддържане и изграждане на общинска пътна инфраструктура в селските общини в страната. ПРР ще финансира пътища I, II, III и IV клас на територията на градските общини в страната извън Трансевропейската пътна мрежа, Програмата за транспортна свързаност ще финансира проекти за развитие на пътната инфраструктура по протежение на Трансевропейската пътна мрежа.

СП ще подпомага интервенции за зелени площи, паркове и градинки за широко обществено ползване на територията на селските общини. ПРР ще подпомага Зелена градска инфраструктура и сигурност в обществени пространства в 50 общини от градски тип, вкл.:

- изграждане на обществени зони за отдих и зелени площи, включително физически елементи на градската среда и зелена инфраструктура за сгради;
- мерки за повишаване на сигурността в градските обществени пространства, включително пътна безопасност и подобряването на готовността на институциите да реагират в случай на инциденти;
- обновяване на квартали/специфични територии от градовете с неблагоприятни социално-икономически характеристики;
- създаване на достъпна архитектурна среда.

СП ще подпомага интервенции за малка спортна инфраструктура (спортни площадки и др.) на територията на селските общини. ПРР ще подпомага инфраструктура и оборудване за масов спорт в 50 общини от градски тип.

СП ще подпомага интервенции в културни обекти (читалища) на територията на 215 селски общини. ПРР ще финансира инфраструктура и оборудване за културни организации и сгради в 50 общини от градски тип.

Предвидено е ПРР да интервенира на територията на цялата страна (вкл. и селските райони) в дейности в здравната сфера, градския транспорт и индустриалните зони, като същите дейности няма да се подпомагат по СП.

По Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ за периода 2021-2027 г. (ПКИП 2021-2027 г.)

Подкрепата по ПКИП и Стратегическия план за развитие на селските райони е взаимно допълваща се по отношение на иновациите, развитието на МСП сектора и енергийната ефективност, като демаркацията между двете програми се основава на териториалния обхват, допустимите сектори, целевите групи и бенефициенти и видовете дейности, включени в обхвата на съответните приоритети.

Оперативна програма „Околна среда“ (ОПОС): Интервенции, свързани с управление на водите:

В сектор „Води“ в съответствие с регионалните генерални планове за ВиК и с оглед принос за изпълнение на целите на Стратегията за развитие и управление на ВиК в Р България за периода 2014-2023 г., Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. ще подкрепя инфраструктурни мерки за събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води с принос за постигане на съответствие с Директива 91/271/ЕИО, като средствата ще бъдат насочени към агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони, както и дейности за доизграждане, без ново строителство на канализационна мрежа в агломерации с под 2000 е.ж. в селските райони при условие, че има осигурено пречистване на отпадни води и за изграждане на ПСОВ само в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони, където е налице висока степен на изграденост на канализационна мрежа. ПОС ще финансира инвестиции за ВиК в агломерации с над 10 000 е.ж. извън селските райони.

Интервенции, свързани с управление на отпадъците:

ПОС ще подкрепя инвестиции по отношение подобряване управлението на битовите отпадъци в съответствие с йерархията на управлението на отпадъците; информационни кампании/демонстрационни проекти, насочени към превенция образуването на битови отпадъци. Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. ще подкрепя инвестиции за правилното съхранение и използване на животински отпадъци и инвестиции за изграждане на нови и реконструкция на съществуващи производствени мощности за преработка на вторични продукти, отпадъци, остатъци и други суровини в биоенергия в земеделските и горските стопанства и преработвателните предприятия, както и за инвестиции за улесняване на доставките и използване на възобновяеми източници на енергия от вторични продукти, отпадъци, остатъци и други нехранителни суровини за целите на биоикономиката.

Интервенции, свързани с опазване на Натура 2000 и биоразнообразието:

Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. ще подкрепя мерки само за поддържане и предотвратяване на деградационните процеси, извън земите изключителна държавна собственост, както и мерки за подобряване на местообитанията и птици в земеделските земи попадащи в защитените зони и мерки за подобряване на природозащитния статус на горските природни местообитания чрез въвеждане на лесовъдни практики за устойчиво управление на горските местообитания.

По отношение на мерки в горски територии, Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. предвижда подпомагане за подобряване на структурата и функциите на горите за територии, вкл. и в мрежата Натура 2000, с изключение на земите изключителна държавна собственост.

ПОС предвижда финансиране на дейности за подобряване на структурата и функциите на горските природни местообитания и местообитания на видове единствено на територии в Натура 2000, изключителна държавна собственост. Мерки, свързани с предотвратяване и възстановяване на щети по горите от горски пожари и катастрофични събития са в обхвата на ПРСР.

Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. е предвидено предоставяне на компенсаторни плащания за земеделски площи в Натура 2000 при издадени заповеди за защитени зони с разписани конкретни забрани/режими/ограничения за земеделски дейности.

Интервенции, свързани с превенция и управление на риска:

ПОС ще подкрепя създаването на Национална система за управление на водите в реално време, чиято основна задача е да предоставя необходимата информация за управление на водите и да осигурява навременно предупреждение при наводнения и засушаване. Ще се финансират и мерки за въвеждане на решения за превенция и управление на риска от наводнения, насочени към укрепване на бреговете в населените места, вкл. екосистемно базирани решения. Предвидени са и инвестиции за превенция и управление на риска от свлачища. Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. ще подкрепя мерки, свързани с управление на риска в селското стопанство.

Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027)

Основното разграничаване с Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027г.) ще е според вида на дейностите.

Основна допълняемост на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2021 - 2027 г. ще се постигне чрез прилагането на инициативата BOMP.

BOMP ще се прилага в рамките на селските райони, рибарските райони и териториите със специфични характеристики, определени в Националната концепция за пространствено развитие.

Местните групи ще преценяват дали стратегията ще бъде финансирана от един или от повече от един ЕСИФ. Местните групи ще могат да включват в своите стратегии за местно развитие интервенции, финансирани освен от ПРСР, от ПМДР, ПОС, ПИК, ОПРЧР и ОПНОИР.

Допълняемостта между Стратегическия план за развитие на селските райони и Програма Техническа помощ 2021-2027 (ПТП) ще се осъществява като по Стратегическия план за развитие на селските райони ще се развиват капацитета на УО и бенефициентите с оглед целите на политиката на Стратегическия план за развитие на селските райони, а по ПТП хоризонтално ще се подпомагат обучения на УО и ключовите им бенефициенти и външни заинтересовани страни по отношение на държавни помощи, одит, обществени поръчки, борба с нередности и измами.

Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 (ПРЧР)

Трансфер на знания и действия за осведомяване – подкрепата за обучение в областта на земеделието и горите за лица, ангажирани в сектора на селското стопанство и горското стопанство ще бъдат финансирани по ПРСР. По ПРЧР могат да бъдат финансирани: професионални обучения в тези области за безработни лица; друг вид професионални обучения, както и обучения за придобиване на ключови компетентности на лица, заети в посочените сектори.

РАЗДЕЛ IV ДИРЕКТНИ ПЛАЩАНИЯ, ИНТЕРВЕНЦИИ В ОПРЕДЕЛЕНИ СЕКТОРИ И ИНТЕРВЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ, ОПРЕДЕЛЕНИ В СТРАТЕГИЯТА

Стратегическият план на България за периода 2023-2027 година е разработен в съответствие с Регламент(ЕС) 2021/2115 на Европейския Парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове, които трябва да бъдат изготвени от държавите членки по линия на общата селскостопанска политика (стратегически планове по ОСП) и финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), и за отмяна на регламенти (ЕС) № 1305/2013 и (ЕС) № 1307/2013 и с Регламент (ЕС) 2021/2116 на Европейския Парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година относно финансирането, управлението и мониторинга на общата селскостопанска политика и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1306/2013 („Регламент за стратегическите планове“).

Включените в Стратегическия план за ОСП интервенции имат за цел да стимулират развитието на устойчив и конкурентоспособен селскостопански сектор, гарантиращ дългосрочна продоволствена сигурност, който може да допринесе значително за постигане на целите на Европейския зелен пакт, по-специално по отношение на „Стратегията от фермата до трапезата“ и „Стратегията за биологичното разнообразие“.

Стратегическият план залага следните цели:

- *осигуряване на справедливи условия и стабилно икономическо бъдеще за земеделските стопани, чрез насърчаване развитието на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство и гарантиране на продоволствена сигурност;*
- *определяне на по-амбициозни цели за действия в областта на околната среда и климата, чрез подкрепа на грижите за околната среда и действията в областта на климата, което да допринася за постигане на целите на Съюза, свързани с околната среда и климата;*
- *запазване на централното място на селското стопанство в европейското общество, чрез укрепване на социално-икономическата структура на селските райони.*

Преходът към политика, ориентирана в по-голяма степен към качеството на изпълнението, изисква установяването на стабилна рамка, която въз основа на набор от общи показатели да

позволи да извършва оценка и да наблюдава качеството на изпълнението на политиката.

Във връзка с изготвянето на Стратегически план на ОСП са извършени предварителни оценки, включващи анализ на силните и слабите страни, възможностите и рисковете за Стратегическия план по ОСП, с цел да се идентифицират потребностите, на които трябва да отговори Стратегическият план по ОСП.

Проектът на Стратегическият план на ОСП за България е създаден въз основа на цели в социалната, екологичната и икономическата сфера, като се насочват усилията в постигането на деветте специфични цели на ОСП. Тези цели се допълват с между секторната цел за модернизиране на сектора, чрез стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство и селските райони и насърчаване на използването им в по-голяма степен.

Основната цел при определяне на политиката имплементирана в разработените интервенции е изискванията и конкретните национални решения да подпомогнат развитието на сектор „Земеделие” и да спомогнат за решаването на дефинираните проблеми като се отчитат научените уроци от прилагането на подпомагането от 2007 г. до сега.

Стратегическият план в съответствие с Регламента за стратегическите планове обхваща финансиране по линия на ЕЗФРСР, ЕФГЗ и национално съфинансиране съгласно Таблица № 1 „Разчет на средствата, необходими за финансиране на дейностите, които произтичат от проекта на акт, във връзка с т. 3.

ОПИСАНИЕ НА ДЕЙНОСТ 1 - ИНТЕРВЕНЦИИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ (ЕЗФРСР)

По линия на финансирането чрез ЕЗФРСР дейностите са съобразени с идентифицираните нужди от финансиране, както в сектор Земеделие и селски райони, така и с потребностите от инвестиции в земеделските стопанства, преработка, иновации, дигитализация, неземеделски дейности и развитие на бизнес в селските райони и публична инфраструктура. Акцент е поставен на интервенциите, свързани с предоставянето на съветнически услуги и професионално обучение в областта на земеделието и горите. Важен приоритет е създаването на добавена стойност на селскостопанските продукти, местното развитие и местната идентичност чрез интервенции, насочени към популяризиране на късите вериги на доставки и местите пазари.

В рамките на дейност 1 се обхващат 42 интервенции в 8 области на политиката като *инвестиции, включително инвестиции в напоителни системи, установяване на млади земеделски стопани и нови земеделски стопани и стартиране на стопанска дейност в селските райони,*

инструменти за управление на риска, сътрудничество и обмен на знания и информация, поети задължения в областта на околната среда и климата и други задължения в областта на управлението, природни или други специфични за района ограничения, специфични за района неблагоприятни аспекти, произтичащи от някои задължителни изисквания.

По отношение на видовете интервенции в област инвестиции са програмирани интервенции за **подпомагане на земеделските стопанства за дейности по производство и преработка на селскостопански продукти чрез ЕЗФРСР в рамките на Стратегическия план.**

В интервенциите насочени към инвестиционна подкрепа за производство и преработка на селскостопански продукти е предвидено финансиране освен за отделните земеделски стопани, но и за групи и организации на производители, включително кооперативни обединения, като по този начин ще се реализират общи колективни инвестиции достигащи до по-голям брой стопанства.

Предвидените **интервенции за подкрепа на земеделски стопанства за инвестиционни дейности по производство и преработка** на селскостопански продукти ще осигури възможност за подкрепа на над 3 300 стопанства, с акцент към малките и средни стопани. По този начин ще се осигури финансиране на различни по вид и големина земеделски стопанства, както за модернизиране на дейностите по първично селскостопанско производство, така и добавянето на стойност към тези продукти чрез тяхната преработка. Очакванията са да се осигури възможност за подкрепа на малко над 500 стопанства за инвестиции свързани с преработка и около 2 700 стопанства за инвестиции свързани с първично производство. Очаква се финансовото подпомагане да подобри икономическото състояние на земеделските стопани, както и производството на качествена и конкурентноспособна продукция.

Предвидена е финансова подкрепа, насочена към **инфраструктура за напояване**, чрез която, от една страна, се постига икономическа устойчивост чрез увеличаване на съотношението между ползите за сектора на селското стопанство и, от друга страна, постигане на екологична устойчивост чрез ефективно използване на водните ресурси. В рамките на интервенцията подпомагането ще бъде насочено към оператори, които управляват хидромелиоративна инфраструктура и предоставят услугата „доставяне на вода за напояване“ в съответствие с приложимото национално законодателство.

Предвидената интервенция в подкрепа на инфраструктура за напояване има за цел да подпомогне прогнозно 40 проекта на доставчици на вода за напояване, чрез което, се постига икономическа устойчивост на земеделските стопанства и от друга страна екологична устойчивост чрез ефективно използване на водните ресурси.

Предвидената инвестиционна интервенция за *подкрепа на преработвателни предприятия от ХВП за инвестиционни дейности по преработка* на селскостопански продукти в избрани производствени сектори ще осигури възможност за достъп до финансиране на над 500 предприятия, което се очаква да окаже и благоприятно влияние върху земеделските производители на различни суровини.

Предвидената интервенция насочена към *превенция и възстановяване на селскостопанския производствен потенциал* осигурява възможност за подпомагане на земеделските стопани и публични субекти. Предвидените интервенции в подкрепа за превенция и възстановяване на производствения потенциал ще осигури достъп до финансиране прогнозно на около 50 земеделски стопани и 3 държавни институции.

Планира се *много малките земеделски стопанства и младите фермери* да бъдат подпомагани под формата на фиксирана сума. Очаква се този тип подпомагане да осигури по – лесен достъп до финансиране на този тип стопанства при значително намалена административна тежест по предоставяне на финансовата помощ. Земеделските стопани ще имат възможност да инвестират получените средства за модернизиране на своите стопанства, както и да използват средства за покриване на оперативни разходи произтичащи от селскостопанската им дейност.

Предвидените интервенции за подкрепа чрез фиксирани суми на „много малки“ и „млади“ земеделски стопани ще осигури възможност за подпомагане на около 8 500 стопанства. Вида подпомагане е съобразен с нуждите на тези две категории стопанства и най – вече затруднения им достъп до финансиране.

По конкретно се очаква да се осигури финансиране за около 5 000 стопанства на млади фермери, които за първи път стартират земеделска дейност и допринасят за подмладяване на поколението в отрасъла, както и на около 3 500 много малки стопанства, които има нужда от модернизация и засилване на своята пазарна ориентация. По този начин ще се осигури възможност на тези стопанства да развият своята дейност и да се възползват и от инвестиционната подкрепа предоставяна в рамките на различни интервенции.

Предвидените интервенции в *подкрепа на групи/организации на производители* ще стимулира сдружаването на земеделските стопани, свързано със земеделското производство и реализацията на продукцията, като ще осигури достъп до финансиране на около над 30 групи/организации на производители. Финансовото подпомагане на обединяването на земеделските стопани в организации и групи на производители е механизъм посредством, които се цели концентрирането на произведената земеделска продукция, планиране и адаптиране на

производството в съответствие с търсенето на пазара по отношение на качество и количество, намаляване на производствените разходи, увеличаване на договорната сила на производителите на селскостопанска продукция във взаимоотношенията им с търговци на едро и дребно и постигане на по-добра пазарна реализация.

Предвидената интервенция за *подпомагане, насочено към включването в схеми за качество за селскостопански продукти и диверсификация към неземеделски дейности* в селските райони осигурява възможност за диверсификацията на икономиката в селските райони чрез развитие на икономически дейности, свързани с търговия, услуги, преработващата промишленост, включително туристически услуги обвързани с местния бит, природни, исторически, културни и екологични дадености и предлагането и популяризирането на качествени местни продукти.

Интервенцията за включването в схеми за качество осигурява възможност за подпомагане прогнозно на 600 земеделски стопани за участие в схеми за качество на национално и европейско ниво, както и над 10 000 земеделски стопани за участие в схемата за незадължителния термин за качество „планински продукт“, както и подпомагане прогнозно на 740 проектни предложения за информационни и промоционални дейности, осъществявани от групи от производители на земеделски продукти и храни на вътрешния пазар по отношение на продукти, които са обхванати от схема за качество.

От друга страна чрез интервенцията за подкрепа на *неземеделски дейности* се цели да бъдат обхванати и микро предприятия, които са основен източник на растежа и създаването на повече работни места, включително диверсификация на икономическите дейности на земеделските стопани, които преобладават в тези райони. Микропредприятията са ключова предпоставка за наличието на конкуренция и работещи пазари, а оттам и за цялостното икономическо развитие.

Предвидените интервенции в подкрепа на земеделски стопани за диверсификацията на земеделската дейност, както и на микропредприятия ще осигури възможност за достъп до финансира прогнозно на над 1 000 земеделски стопани и микропредприятия.

Предвижда се предоставяне на подкрепа за *сътрудничество за къси вериги на доставки и местни пазари* като целта е да се осигури подкрепа за създаването, организацията и укрепването на местните пазари и къси вериги за доставки чрез хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците в тях.

Подкрепата ще осигури възможност на територията на страната да бъдат създадени и да функционират прогнозно най-малко 50 местни пазара на производители и/или къси вериги на

доставки, които да гарантират, че земеделските производители ще получават по-висока цена за реализираните крайни продукти, а крайните потребители ще консумират български местни продукти.

Създаването и обновяването на *публичната и техническата инфраструктура* е основата за създаване на оптимална жизнена среда в селските райони, създаването на достъпност и развитие на икономиката. Текущия анализ на ситуация в България показва необходимостта от развитието на техническа и социална инфраструктура в селските райони. Въпреки че през програмните периоди на прилагане на Програмата за развитие на селските райони - 2007 - 2013 г. и 2014 – 2020 г., създаването и обновяването на публичната и техническата инфраструктура (пътища, водоснабдяване, канализация, улици с прилежащата им инфраструктура, паркове, градини, спортна, общинска, социална инфраструктура и др.) в селските райони беше подпомагано чрез финансиране от ЕЗФРСР, тя е все още в незадоволително или в лошо състояние, което възпрепятства социално-икономическото развитие на селските райони.

Състоянието на голяма част от водопроводната мрежа в селските райони, все още е в много лошо състояние. Водопроводите в страната са изградени основно от етернитови тръби, които представляват - 64,2% от довеждащите и 70% от разпределителните водопроводи. Същите са много остарели и респективно силно амортизирани, което води до много чести аварии и течове на вода. Важно е да се отбележи, че това е и една от основните причини за големите загуби на вода. По данни на НСИ, водоснабдителната мрежа е с обща дължина от 75 000 км., като в сравнителен анализ на ВиК сектора в република България, от КЕВР посочват като обща дължина на рехабилитираната водопроводна мрежа 453 км., което представлява едва 0,65 % от цялата мрежа.

- Канализационна мрежа в голяма част от малките населени места не е изградена, а в други е в лошо състояние.

- Транспортната свързаност е в основата за развитието на икономиката, както и за създаването на оптимална жизнена среда в селските райони. Текущата ситуация в страната все още показва необходимост от подобряване на транспортната свързаност и достъпност както между населените места на териториите на селските райони, така и между селата и градовете. Въпреки, че през програмните периоди 2007 - 2013 г. и 2014 – 2020 г. обновяването на публичната и техническата инфраструктура (вкл. пътища, улици и прилежащата им инфраструктура) в селските райони беше финансирано от ЕЗФРСР, много голяма част от транспортната инфраструктура е все още в незадоволително състояние и забавя социално-икономическото развитие на селските райони. Общата дължина на пътната мрежа в селските райони е 15 256.36 км., от която едва 25 % е в добро и отлично състояние.

- Политиката за устойчиво развитие на страната има за цел да повиши енергийната ефективност, чрез използване на система от дейности и мерки за повишаването ѝ при производството, преноса и разпределението, както и при крайното потребление на енергия. През периода на ПРСР 2014-2020 г. в изпълнение на националния план и политики в сферата на енергийната ефективност, достъп до финансиране беше осигурен до едва 39 от общо 232 общини на територията на селските.

- Отново като идентифицирана нужда в селските райони излиза необходимостта от инвестиции в общинска образователна инфраструктура (детски градини и училища).

- Чрез подкрепата за развитието на обекти, свързани с културния живот ще се реализира в максимална степен местния икономически потенциал на селските райони, в които поради липса на производствени дейности или други стабилни източници на доход и заетост, са с по-ниски темпове на развитие, като в същото време ще доведе и до опазване и популяризира културното и историческото наследство и ще има благоприятно устойчиво въздействие по отношение на опазване на околната среда.

В тази връзка поддържането на основните услуги за населението, културата и публичната и техническата инфраструктура в селските райони остава приоритетно и ще се подпомага и през СПРЗСР 2023-2027 г.

Селските общини в България, обхващат 81,16 % от територията и 39 % от населението на страната. През периода на действие на СПРЗСР 2023-2027 г. се очаква всички 215 общини в обхвата на новата дефиниция за определяне на селските райони в страната, да бъдат подпомогнати за приоритетни инвестиции за съответната общинска територия. Интервенирането в тези общини ще допринесе, както за подобрен достъп до инфраструктура и социални услуги за значителен дял от това население, така и за превръщане на тези места в привлекателни за бизнеса, което значително ще намали тяхното обезлюдяване.

Подкрепата за *подхода Водено от общностите местно развитие* се извършва чрез подкрепа на интегрирани и многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и разработени въз основа на местните потребности и потенциал.

Той е единственият инструмент, който прилага принципа „отдолу – нагоре“ и овластява местните общности да участват активно във взимането на решенията и изпълнението на дейностите за своето развитие. През програмния период 2023 – 2027 г. подходът ВОМР ще продължи да се финансира многофондово, като финансовата подкрепа ще бъде осигурена от програмите, които

осигуряват неговото финансиране и през програмен период 2014 – 2020 г. Структурата на прилагане на подхода ВОМР и координацията между програмите, осигуряващи финансиране, съгласно ЗУСЕСИФ се определя с нормативен акт на Министерски съвет, който ще регулира обществените отношения за програмен период 2023 – 2027 г. Структурата на прилагане на подхода ВОМР ще бъде в полза на местните общности (в УО на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони се създава дирекция ВОМР, която ще отговаря пряко за прилагането на подхода, което ще се извършва по правилата на ЕЗФРСР, като управляващите органи на програмите, включени във финансирането му разчитат на решенията на УО на СПРЗСР).

Чрез увеличаване на финансовата подкрепа за подхода ВОМР за периода 2023 – 2027 г. ще се постигне основната цел, поставена пред неговото прилагане, а именно: увеличаване на териториалното му покритие (чрез увеличаване на броя на подкрепени МИГ, увеличаване на броя общини в МИГ и увеличаване на допустимата територия на прилагане), като по този начин се позволи на всички допустими територии да се възползват от възможностите за местно развитие, които той осигурява.

В рамките на *трансфера на знания, информация и иновации* основен инструмент, адресиращ заложените потребности, е Системата за знания и информация в селското стопанство (AKIS), която цели да подобри връзката между науката, съветниците и бизнеса, като се улесни трансфера на научни знания в практиката.

Предвиждат се интервенции за *консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет, професионално обучение и придобиване на умения и Подкрепа за оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации.*

Подкрепата, осигурена чрез интервенцията, ще предостави възможност Национална служба за съвети в земеделието и браншовите организации, разполагащи с необходимия капацитет да предоставят консултантски услуги, да предоставят над 19 000 индивидуални консултантски услуги/съвети за земеделски и горски стопани, в т.ч. най-вече за малки и много малки земеделски стопанства и млади земеделски стопани по различни въпроси, свързани с управлението на техните стопанства и възможностите за финансиране на дейността им чрез интервенциите, включени в СПРЗСР.

Ще се осигури възможност за изготвяне на безплатни проекти за млади фермери и малки и много малки земеделски стопанства за кандидатстване с проектни предложения по интервенции от стратегическия план, по които те са допустими. Подкрепата ще осигури възможност за функциониране и на мобилните общински центрове на Национална служба за съвети в земеделието

след 2025 г., които са важна част от функционирането на AKIS, чрез които земеделските стопани от отдалечените и труднодостъпни планински райони получават ценни съвети, консултации и съдействие на терен. Ще се осигури възможност прогнозно над 1 700 лица да преминат специализирани курсове за работа със земеделска и горски техника. Чрез провеждане на семинари по различни важни теми, касаещи постигане на целите на стратегическия план ще се осигури възможност за повишаване на знанията прогнозно на над 20 000 обучаеми.

Чрез провеждане на демонстрационни дейности ще се осигури възможност прогнозно на над 15 000 обучаеми да се демонстрират добри производствени практики и иновации в сферата на селско стопанското производство, в т.ч. свързани с прилагане на цифрови/дигитални технологии. За реализацията на иновативни проекти, които да бъдат разпространени чрез мрежата на Европейското партньорство за иновации до възможно най-широк кръг от заинтересовани страни е предвидено разпределението на финансовите средства да гарантира възможността да се подпомогнат над 80 оперативни групи за реализиране на проекти за иновации в областта на селското стопанство и хранително вкусовата промишленост.

*По отношение на **управлението на риска се предвижда*** разработване на подходящ инструмент за управление на риска – Взаимоспомагателен фонд за гарантиране на доходите с цел изплащане на финансова компенсация на земеделските производители, която покрива икономически загуби. През 2020 година, вследствие на възникнали болести са унищожени 10,3% от поголовието в сектор птицевъдство, 24,4% от сектор пчеларство; реколтираните площи в сектор плодове са намалели с 3,5%, а в сектор зеленчуци с 8,6%, поради нерентабилност на стопанствата вследствие на намалени доходи както от неблагоприятни климатични събития, а също така и вследствие на нестабилни пазарни цени. Ефектът, който следва да бъде генериран от прилагане на инструменти за управление на рисковете, е да бъдат минимизирани щетите, причинени от независещи от земеделския производител събития, което ще доведе до стабилност на земеделския сектор, по-висока добавена стойност и по-голям дял от брутния вътрешен продукт на сектор земеделие.

Предвидена е интервенция финансови инструменти, която адресира проблема пред бенефициерите по ПРСР свързан с предварителното финансиране на инвестиционни проекти одобрени с подпомагане под формата на безвъзмездни средства. Бенефициерите следва да финансират изцяло реализацията на проекта, след което при одобрение от разплащателна агенция получават субсидия, така, както е предвидено в договора за подпомагане. В много случаи, бенефициерите не разполагат с достатъчно ресурс и прибегват до външно финансиране. Предвиден е финансов инструмент за малки и млади земеделски производители и стартиращи предприятия за

незеделски дейности в селските райони, под формата на гаранционна схема за предоставяне на безлихвени необезпечени кредити с мултипликатор на средствата 1,25 пъти, както гаранционна схема за микро, малки и средни предприятия в сектор селскостопански дейности и преработка на земеделски продукти, включително за извършване на неселскостопански дейности в селските райони, под формата на гаранционна схема, с мултипликатор в размер на 5 пъти. Предвидените средства за прилагане на финансови инструменти с изчислен мултипликатор на средствата в размер на 3,1 пъти, ще генерира инвестиции прогнозно в размер на 77,5 млн. евро, без да бъде отчетено използването на рециклирани средства след периода на прилагане на инструмента.

За стимулиране на земеделските стопани да прилагат селскостопански **практики, които са благоприятни за климата и околната среда**, са разработени интервенции във втори стълб на ОСП, свързани с опазване на природните ресурси, биоразнообразието и смекчаване изменението на климата като възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии, традиционни практики за сезонна паша, екстензивна паша в земи, важни за биологичното разнообразие – ВПС, опазване на местни породи (автохтонни), застрашени от изчезване важни за селското стопанство, поддържане на местообитанията на червеногушата гъска (*Branta ruficollis*) в орнитологични важни места в обработваеми земи, създаване и възстановяване на екологичната инфраструктура, насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия - плодове, зеленчуци, билки, десертни лози, използване на устойчиви практики и сортове, отглеждане при специфични условия, насърчаване намалението на употребата на продуктите за растителна защита и торове през контрол в краен продукт, опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство и предоставяне на услуга чрез опрашване, с акцент върху биоразнообразието.

Чрез прилагане на интервенция **биологично производство** се цели да се подпомогнат земеделските стопани, които ще прилагат методите на биологичното производство в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2018/848 относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти в стопанствата. Към края на 2020 г. по данни от Евростат в система на контрол са площи в размер на 116 253 ха. Пчелните семейства в система на контрол са 22 15 бр., а животните са 29 433 бр. До момента с европейско финансиране по мярка 11 „Биологично земеделие“ част от ПРСР 2014-2020 са подпомогнати площи в размер на 65 261 ха и 184 564 бр. пчелни семейства. Заявените животински единици по направление „Биологично животновъдство“ са в размер на 6 943,61 ЖЕ. Земеделски стопани са подали заявления за подпомагане са 3 711 бр. С цел определяне на национален принос за постигане на целите на Стратегията за биологичното разнообразие на европейско ниво до 2030 г. и удовлетворяване на заложените цели в стратегията от

„Фермата до трапезата“ са разработени прогнозни разчети за нарастване на площите и животните отглеждани по методите на биологичното земеделие.

Предвижда се подпомагане за *хуманно отношение към животните, подпомагане на доходите на стопани в райони, изправени пред природни или други специфични ограничения и плащания за земеделски земи от мрежата на „Натура 2000“*.

По отношение на **горския сектор** подпомагането е насочено предимно към залесяване и възстановяване на гори, пострадали от пожари и други природни бедствия, и въвеждане на превантивни дейности за борба с горските пожари, както и компенсаторни плащания за екологични ангажменти в горите. Включват се дейности като залесяване и възстановяване, предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития, намаляване загубата на биологично разнообразие, опазване на горските местообитания и намаляване на незаконните дейности в горските територии, подобряване на здравословното състояние и устойчивостта на горските екосистеми чрез подпомагане провеждането на сечи в горските територии, първична преработка на дървесина, горско екологични дейности в горите и подпомагане по Натура 2000 за гори.

ОПИСАНИЕ НА ДЕЙНОСТ 2 - ДИРЕКТНИ ПЛАЩАНИЯ, ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО (ЕФГЗ)

Дейност 2 обхваща финансиране по линия на Европейския фонд за гарантиране на земеделието и включва подпомагане на интервенциите в рамките на директни плащания. По тази дейност не се предвижда национално съфинансиране.

Дейността включва необвързани и обвързани с производството директни плащания, които имат за цел гарантиране на минимално равнище на подпомагане на селскостопанските доходи за всички активни земеделски стопани, както и да се постигне съответствие с целта на Договора за осигуряване на справедлив жизнен стандарт на селскостопанската общност.

Необвързаните с производството директни плащания обхващат Основно подпомагане на доходите за устойчивост, Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост, Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани и Схеми за климата, околната среда и хуманното отношение към животните (Еко схеми).

В края на настоящия период по схемата за единно плащане на площ (СЕПП) се подпомагат над 56 хил. стопанства с обща площ над 3,800 мил. хектара земеделска земя. С прилагането на интервенцията за основно подпомагане на доходите за устойчивост в комбинация с другите

инструменти за подпомагане, се очаква увеличаване на подпомаганата площ с около 1% на годишна база от общо използваната земеделска площ (ИЗП). По отношение на предоставянето на допълнително плащане на хектар за първите до 30 хектара на стопанства с максимален размер до 600 хектара, се предвижда по ефикасен и ефективен начин да се насочват средства от големите към малките и средни по размер земеделски стопанства. По този начин може да бъде повлияна структурата на разпределяне на директни плащания като се повиши подпомагането и доходите на средните и малките по размер стопанства, които са преобладаващата част от земеделските производители в страната. Очакваният ефект за периода на прилагане на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г., е минималният средногодишен брой бенефициенти на плащането да бъде приблизително 60 хил. земеделски стопани, като плащането бъде изплатено за приблизително 800хил. хектара на година.

По отношение на подпомагането на младите земеделски стопани като приоритет при определяне на политиката в земеделието се предвижда подкрепата за младите земеделски стопани ще бъде финансирана с бюджет от точна сума, съгласно приложение XII в базовия акт (РСП 2021/2115), която годишно леко надхвърля 24 млн. евро за двата стълба. Очакваният брой бенефициери през 2023 г.- около 3800, с оторизирана площ- 130 583 ха. За периода 2023- 2027 г. прогнозният бюджет възлиза на 82 447 800 евро. Годишната планирана единична сума на подпомагане възлиза на 100 евро/ ха. за 2023 г., с ежегодно увеличение на ставката с 10 евро/ ха. Специфичната цел на интервенцията е свързана с привличане и задържане на повече млади фермери в селските райони, с цел обновяване на поколенията, чрез допълнително подпомагане на техните доходи.

Реформираната ОСП е насочена към подобряване на екологичните параметри чрез завишаване на екологичната амбиция в директните плащания, които ще подкрепят селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда. За тази цел всички държави в ЕС са задължени да използват най-малко 25 % от средствата за директни плащания по ЕФГЗ за постигане на екологичните цели под формата на доброволни за земеделските стопани еко схеми. Потенциални бенефициенти по еко схемите са всички земеделски стопани, които стопанисват земеделски площи (обработваеми земи, трайни насаждения и/или постоянно затревени площи) с размер на стопанството над 0.5 ха и доброволно поемат ангажимент през съответната календарна година да прилагат селскостопанските практики, които са благоприятни за климата и околната среда. Еко схемите са насочени към земеделските стопани, получаващи директни плащания от ЕФГЗ, извършващи селскостопанска дейност върху земеделските площи и представляващи около 56 хил. земеделски стопанства. В обхвата на всички изброени еко схеми се планира да се включат

зеделски площи, регистрирани в Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК), с общ размер около 3.5 млн. хектара. Очакваният ефект от прилагането на предвидените еко схеми се състои в осигуряването на финансово стимулиране за българските земеделски стопани за прилагане в рамките на стопанствата на селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда.

Обвързаните с производството директни плащания обхващат подпомагането на уязвими и приоритетни сектори и генерирането на по-голяма добавена стойност в тези сектори ще се извърши посредством прилагане на интервенции за обвързана с производството директна подкрепа. Основен приоритет в преговорите по Реформата на ОСП за страната беше запазване на текущите нива на финансиране за обвързаната с производството директна подкрепа. За периода 2022-2027 г. се предвижда прилагане на 13% обвързано с производството подпомагане за уязвими сектори, които изпитват трудности като животновъдството, зеленчукопроизводството и трайните насаждения. В допълнение 2% обвързана подкрепа ще бъде насочена към протеинови култури. В Стратегическия план, съгласно оценката на потребностите са поставени максимално амбициозни цели за осигуряване на обвързана подкрепа за възможно най-широк набор от стопанства и производства в секторите на животновъдството, зеленчукопроизводството и трайните насаждения, при запазване на изискването за реализация на продукцията.

По отношение на обвързаната подкрепа в *сектор „Плодове и зеленчуци“* се предвижда подпомагане на доходите за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжани), за плодове, за плодови насаждения до встъпването им в плододаване, за оранжерийно производство, за зеленчуци (картофи, лук и чесън), за зеленчуци (пипер), за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши), както и за плодове и зеленчуци в планинските райони.

По отношение на обвързаната подкрепа в *сектор „Животновъдство“* се предвижда подпомагане на доходите за млечни крави, за млечни крави включени в развъдни програми, за месодайни крави, за месодайни крави включени в развъдни програми, за крави от застрашени от изчезване породи, за говеда в планински райони, за биволи, за овце и кози включени в развъдни програми, за овце и кози в планински райони и за овце и кози от застрашени от изчезване породи.

По отношение на обвързано с производството подпомагане за *протеинови култури* се подпомагат активни земеделски стопани на територията на цялата страна, които стопанисват и заявяват за подпомагане минимум 0,5 ха (заедно или поотделно) допустими за подпомагане площи от следните видове протеинови култури: фасул, леща, нахут, грах за зърно (зимен и пролетен) и зелен грах, фъстъци, соя, бакла, люцерна, еспарзета, фий, детелина, вигна, бурчак, лупина, звездан

и/или смески от тях. Финансирането по тази интервенция е до 2% от бюджета за директни плащания.

Очакваният ефект от прилагането на интервенциите за обвързано с производството подпомагане на доходите е да спомогне за подобряване на тяхната конкурентоспособност, икономическата им жизнеспособност, повишаване на нивото на специализацията им и подобряване на тяхната пазарна ориентация. Чрез този вид целенасочена подкрепа ще се създадат благоприятни условия за развитие на дейността на стопанствата, увеличавайки икономическия им потенциал и подобрявайки ликвидността им.

В настоящия програмен период по схемите за обвързано подпомагане се подпомагат общо над 35 хил. стопанства, от които 16 хил. отглеждат протеинови култури, 13 хил. плодове и зеленчуци и 12 хил. са в сектор животновъдство. Очаква се тези стойности да се повишат през бъдещия програмен период 2023-2027 г.

В съответствие с целите, определени в Протокол № 4 относно памука, приложен към Акта за присъединяване от 1979 г., е необходимо да продължи да се прилага **специално плащане за култура** за хектар, отговарящ на условията за подпомагане и свързан с отглеждането на памук, както и подпомагане за междуетраслови организации в районите за производство на памук. България, Гърция, Испания и Португалия отпускат специално плащане за културата памук на активни земеделски стопани, произвеждащи памук, класиран в код по КН 5201 00. Базовата площ определена за България е 3 342 ха, при фиксиран добив от 1,2 тона/ха, и референтна сума от 636,13 евро.

Подпомагането е насочено към около 115 бенефициери, които традиционно отглеждат културата „памук“ в райони с подходящи почвено-климатични условия. В резултат на допълнителната подкрепа се запазва интереса към отглеждането на тази култура и поминъка на производителите.

Прилагането на интервенцията за **малки земеделски стопани** с размер на стопанството над 5 дка със субсидия до 1 250 EUR цели да насочи подпомагане за повишаване на конкурентоспособността на малките стопанства и осигуряване на допълняемост на доходите и за най-дребните земеделски стопани. Малките стопанства трябва да отговарят на общите условия за получаване на директни плащания. Целта на посочената схема ще бъде подпомагането на съществуващата селскостопанска структура на дребни стопанства без да се противодейства на развитие в посока на по-конкурентоспособни структури.

Очакваният ефект е подпомагане на около 2300 бенефициера, годишно, с размер на

субсидията до 1250 евро на бенефициер, при облекчени административни условия. Този вид подкрепа има отношение към запазване на земеделските стопани в планински и полупланински райони с ограничени възможности за друг вид заетост, като допълваща дохода дейност на стопанствата им.

По изрично искане на България подкрепена и от други държави членки през периода 2022–2027 г. ще продължи прилагането на **Преходна национална помощ**, за държавите членки, които са предоставяли такава помощ в периода 2015—2022 г. в съответствие с член 37 от Регламент (ЕС) № 1307/2013. Условията за предоставяне на преходна национална помощ са идентични с прилаганите до момента.

Преходната национална помощ е насочена към секторите „Тютюн“ и „Плодове и зеленчуци“ като допълваща помощ на пакета за директни плащания, финансирани с европейски средства. Помощта се предоставя при условията, договорени през 2013 година поради преходния характер на този вид подкрепа. От тази помощ се предвижда да се насочат допълнителни финансови средства към 12 хил. животновъди и около 6 хил. тютюнопроизводители.

ОПИСАНИЕ НА ДЕЙНОСТ 3 - ИНТЕРВЕНЦИЯ „ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМИ В СЕКТОР ПЛОДОВЕ И ЗЕЛЕНЧУЦИ“ ПО ЛИНИЯ НА ЕФГЗ И ДЕЙНОСТ 4 ИНТЕРВЕНЦИЯ „ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМИ В ДРУГИ СЕКТОРИ“ ПО ЛИНИЯ НА ЕФГЗ

Дейност 3 обхваща интервенции в сектор „Плодове и зеленчуци“, а Дейност 4 обхваща други сектори като „Мляко и млечни продукти“, финансирани по линия на ЕФГЗ.

България прилага задължително интервенция в сектор „Плодове и зеленчуци“, а като възможност е предвидено и прилагането на интервенции в сектор „Мляко и млечни продукти“.

Чрез дейностите се цели посредством изпълнение на оперативни програми да бъде осигурена подкрепа за подобряване на пазарната позиция на земеделските стопани и увеличаване на дела им във веригата на стойността. Предоставянето на подкрепа на групи и организации на производители и асоциации на организации на производители ще стимулира сдружаване на земеделските стопани в посочените сектори и ще повиши нивото на организираност в сектора, в резултат на което ще се създадат редица положителни тенденции в множество елементи на производството и пазара като нарастване на дела на предлагане на местна продукция, посрещане на изискванията на клиентите за договориране на търсените количество и качество, повишаване доходите и възвращаемостта на производителите, намаляване на разходите за производство чрез предоставяне на общи/централизиран (за организацията) услуги и съоръжения и постигане на по-висока

рентабилност, въвеждане на иновации и нови технологии и не на последно място минимизиране на разходите на членовете на групите/организациите.

Чрез определеният бюджет за интервенциите в сектор „Плодове и Зеленчуци“ се очаква да бъдат финансирани 3 оперативни програми за 2024 г. и 4 за следващите години, с което освен че ще се повиши броя на членовете в обединенията, се очаква да се увеличи и стойността на търгуваната от обединенията продукция на база на която се формира размера на изплащаната финансова помощ (прогнозира се до края на периода на прилагане на стратегическия план стойността да нарасне с около 15%).

Очакваният ефект в резултат на интервенциите в сектор „Мляко и млечни продукти“ е да бъдат финансирани 4 оперативни програми за всяка година за периода 2024-2028 г., с което освен че ще се повиши броя на членовете в обединенията, се очаква да се увеличи и стойността на търгуваната от групите и организациите продукция на база на която се формира размера на изплащаната финансова помощ (прогнозира се до края на периода на прилагане на стратегическия план стойността да нарасне с около 10%).

ОПИСАНИЕ НА ДЕЙНОСТ 5 -ИНТЕРВЕНЦИИ В ЛОЗАРО-ВИНАРСКИЯ СЕКТОР ПО ЛИНИЯ НА ЕФГЗ

Дейност 5 обхваща интервенции в лозаро-винарския сектор като съгласно член 58 от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския Парламент и на Съвета държавите членки, посочени в чл. 88, параграф 1, вкл. България, избират за прилагане една или повече видове интервенции от предварително определен списък. Включените в СПРЗСР интервенции в лозаро-винарския сектор обхващат подпомагане на реструктурирането и конверсията на лозя, инвестиции в лозаро-винарския сектор, събиране на реколтата на зелено, застраховане на реколтата, информиране в държавите членки, насърчаване на винения туризъм, популяризиране в трети държави, инвестиции в екологични съоръжения.

Изпълнението на дейностите за **реструктуриране и конверсия на лозя** ще допринесе за приспособяване на производството на винено грозде към динамиката на свободния пазар, повишаване на доходите в сектора, предпазване на селските райони от обезлюдяване. Изпълнението на мярката ще спомогне и за преодоляване на неблагоприятната възрастова и сортова структура на лозята в България, която ограничава възможностите за устойчиво и конкурентно развитие на сектора. Прогнозно при изпълнението на интервенцията ежегодно ще бъдат обхванати 1 500 ха, което представлява общият размер на площите, върху които се изпълняват допустимите три вида

дейности: „Конверсия на сортовия състав на насажденията“; „Промяна на местонахождението на лозята“ и „Подобряване на техниките за управление на лозята“. Определеният бюджет за интервенцията е 24 165 304,62 лв. (12 355 713,58 евро) на финансова година.

По отношение на **инвестициите в лозаро-винарския сектор** се предвижда интервенцията допринася за подобряването на общите резултати на винарските предприятия и адаптирането им към изискванията на пазара, както и повишаване на тяхната конкурентоспособност. Предвидени за подпомагане в периода на прилагане на интервенцията са 20 проекта годишно, на обща стойност 19 338 281,79 лв. (9 887 658,14 евро), които ще допринесат за постигане на идентифицираната секторна цел.

По отношение на **събиране на реколтата на зелено** ще се предоставя подпомагане на сектора в периоди на криза, така че конкурентоспособността на гроздопроизводителите да не бъде повлияна в голяма степен от настъпилия дисбаланс между търсенето и предлагането. Планираният бюджет, който да бъде използван за реализирането на интервенцията в случай на криза е 500 000 лв. (255 649,86 евро) за финансова година, за събиране на реколтата на зелено от 500 ха. лозови насаждения.

Основната цел на интервенцията **застраховане на реколтата** е запазването на доходите на производителите на грозде при загуби в продукцията, свързани с природни бедствия, неблагоприятни климатични събития, болести или нашествия от вредители. Предвиденият бюджет за изпълнение на интервенцията е 300 000 лв. (153 389,92 евро) за всяка една финансова година, който да осигури финансиране за 40 бенефициента (договора).

Изпълнението на интервенцията **информирание в държавите членки** ще допринесе за повишаване на информираността на потребителите за отговорната консумация на вино и за обхвата на схемите на Съюза за качество, включващи наименованията за произход и географските указания. Повишаването на информираността на българските и европейските потребители ще допринесе за засилване на разпознаваемостта на вината, като част от полаганите от Съюза усилия за повишаване на проследимостта и контрола при осигуряване на безопасността на продуктите и тяхното качество.

Планираният бюджет за интервенцията е 977 900 лв. (500 000 евро) за всяка една финансова година, като се предвижда сключването на 2 договора годишно. Па мярката е допустима и държавна помощ в размер на до 30% от стойността на допустимите разходи.

Изпълнението на интервенцията **насърчаване на винения туризъм** ще допринесе за подобряване на репутацията на лозаро-винарския сектор, запознаване на обществото с туристическия потенциал на лозаро-винарските региони в страната и популяризиране на техните

специфики. По този начин ще се осигури осведоменост сред потребителите за качествените характеристики на вината със ЗНП, ЗГУ, биологичните вина и сортовете вина без ЗНП/ЗГУ. Допустими за подпомагане по интервенцията са проекти на признати междубраншови организации в лозаро-винарския сектор по смисъла на Регламент (ЕС) 1308/2013. Планираният бюджет за интервенцията е 488 950 лв. (250 000 евро) за всяка една финансова година, като се предвижда сключването на 1 договор годишно.

Основна цел на интервенцията *популяризиране в трети държави* е повишаване на конкурентоспособността и износа на качествени вина (със ЗНП, ЗГУ и сортови вина без ЗНП и ЗГУ) и биологични вина на пазарите в трети страни. Интервенцията ще допринесе за повишаване на популяризирането на качествени вина с цел повишаване на търсенето на целевите пазари. Заложеният широк набор от допустими дейности, които могат да бъдат изпълнявани в рамките на интервенцията, ще позволи да се осигури провеждането на промоционални и информационни кампании, съобразени със спецификите на международните пазари, като ще допринесе и за позиционирането на нови пазари. Планираният бюджет за интервенцията е 977 900 лв. (500 000 евро) за всяка една финансова година, като се предвижда сключването на 2 договора годишно. Помощта е допустима и държавна помощ в размер на до 30% от стойността на допустимите разходи.

В рамките на интервенцията *инвестиции в екологични съоръжения* се предвижда подпомагане, насочено към намаляване на екологичния отпечатък от дейността на предприятията за производство на вино – източници на възобновяема енергия, пречиствателни станции, инсталации за компостиране и преработка на други отпадни продукти. Планираният бюджет за интервенцията е 3 556 795,38 лв. (1 818 588,50 евро) за всяка една финансова година, като се предвижда сключването на 5 договора годишно.

ОПИСАНИЕ НА ДЕЙНОСТ 6- ИНТЕРВЕНЦИИ ПО ЛИНИЯ НА ЕФГЗ, ПЧЕЛАРСТВО

Съгласно разпоредбите на чл. 43, параграф.2 от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския Парламент и на Съвета видовете интервенции в пчеларския сектор посочени в чл. 42, буква б) са задължителни за всички държави членки, вкл. България. Природоклиматичните и екологични дадености, богатата и разнообразна флора в България, са предпоставка за отлични условия за пчеларството в страната. Развитието на сектора се благоприятства и от дългогодишните традиции при производството на пчелен мед и пчелни продукти. В същото време в последните години в страната ни се наблюдава тенденция на загуба на пчелни семейства по различни причини - промяната в климата, намаляващите площи с медоносна растителност и монокултурно земеделие, в т.ч. липсата на разнообразен прашец и употребата на пестициди при провеждане на

растителнозащитните мероприятия, заболявания. Всички тези неблагоприятни фактори водят до отслабване на имунната система на пчелите и отключват различни болести, а оттам до ниски добиви, недобри икономически резултати и намалена конкурентоспособност. Въпреки увеличението в броя на пчелните семейства в последните години, средният добив от едно семейство е недостатъчен за реализиране на сигурни и стабилни доходи на пчеларите. С предлаганите интервенции се цели модернизация и обновяване на средствата за производство, подобряване на знанията и уменията на пчеларите, подобряване здравето на пчелните семейства, сдружаване на земеделските стопани за по-добро представяне на пазара.

В рамките на дейност 6 се предвижда финансиране за консултантски услуги, техническа помощ, обучение, информация и обмен на добри практики, включително чрез работа в мрежа, за пчелари и пчеларски организации, инвестиции в материални и нематериални активи, борба срещу агресорите и болестите в кошера, особено срещу вароатозата, подновяване на пчелните кошери в Съюза, включително развъждане на пчели, рационализиране на подвижното пчеларство, действия за подпомагане на лабораториите за анализ на пчелните продукти, загубата на пчели или спада на производителността, както и потенциално токсичните за пчелите вещества, действия за запазване или увеличаване на наличния брой пчелни кошери в Съюза, включително развъждане на пчели, сътрудничество със специализирани органи за изпълнението на изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти, популяризиране, комуникация и маркетинг, насочени по-специално към повишаване на осведомеността на потребителите относно качеството на пчелните продукти.

Мотивите за предоставяне на подпомагането обхваща необходимостта от подобрени условия за производство – чрез инвестиции в техническо оборудване, машини и съоръжения за добив и първична обработка на пчелни продукти, както и за обезпечаване на дейности, свързани с отглеждането, и здравето на пчелните семейства, използване на цифровизацията и по-широко прилагане на подвижното пчеларство, увеличен брой пчелни семейства на територията на България, подобряване здравословното състояние на пчелните семейства, повишено производство на качествени пчелни продукти, повишена консумация на пчелни продукти реализация на вътрешния пазар и реализацията на експортно ориентиран краен продукт с добавена стойност.

РАЗДЕЛ V ПЛАНОВЕ ЗА ЦЕЛЕВИ СТОЙНОСТИ И ФИНАНСОВИ ПЛАНОВЕ

Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони концентрира сериозен финансов ресурс за подобряване на състоянието на Селското стопанство, модернизация на отрасъла, екологизация на земеделските дейности и преодоляване на икономическите и социални диспропорции между селските и градски райони.

Стратегическия план се финансира с ресурси, които Република България получава от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ), както и национални средства за съфинансиране.

Таблица: Индикативен бюджет на Стратегическия план за развитие на земеделие и селски райони на България за периода 2023-2027 г.

№	I Стълб	ЕФГЗ в %	ЕФГЗ В ЕВРО	Национално финансиране, ЕВРО	Европейско финансиране, % от публичните разходи	Национално финансиране, % от публичните разходи	Общо публични средства, ЕВРО
1	Основно подпомагане на доходите за устойчивост	47.99%	1 976 619 489	-	100.00%	0.00%	1 976 619 489
2	Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост	9.97%	410 709 096	-	100.00%	0.00%	410 709 096
3	Допълнително подпомагане на доходите за млади земеделски стопани	1.50%	61 606 365	-	100.00%	0.00%	61 606 365
4	Плащания за малки земеделски стопани	0.35%	14 375 000	-	100.00%	0.00%	14 375 000
5	Еко схема за поддържане на биологично земеделие (земеделски площи)	2.22%	91 414 200	-	100.00%	0.00%	91 414 200
6	Еко схема за поддържане на биологично земеделие (селскостопански животни)- ставката е на 1 ЖЕ	0.56%	23 114 198	-	100.00%	0.00%	23 114 198
7	Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура	3.88%	159 965 606	-	100.00%	0.00%	159 965 606
8	Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване	2.63%	108 229 225	-	100.00%	0.00%	108 229 225
9	Еко схема за намаляване използването на пестициди	4.22%	173 757 915	-	100.00%	0.00%	173 757 915
10	Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения	0.91%	37 419 000	-	100.00%	0.00%	37 419 000
11	Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи	2.14%	88 113 605	-	100.00%	0.00%	88 113 605
12	Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми	0.75%	30 833 769	-	100.00%	0.00%	30 833 769
13	Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури	7.34%	302 177 710	-	100.00%	0.00%	302 177 710
14	Буферни екологични ивици	0.29%	11 747 000	-	100.00%	0.00%	11 747 000
15	Обвързано с производството подпомагане за млечни крави	1.40%	57 663 556	-	100.00%	0.00%	57 663 556
16	Обвързано с производството подпомагане за млечни крави включени в развъдни програми	1.94%	80 088 273	-	100.00%	0.00%	80 088 273
17	Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави	1.75%	72 079 446	-	100.00%	0.00%	72 079 446
18	Обвързано с производството подпомагане за месодайни крави включени в развъдни програми	0.28%	11 340 500	-	100.00%	0.00%	11 340 500
19	Обвързано с производството подпомагане за крави от застрашени от изчезване породи	0.47%	19 221 187	-	100.00%	0.00%	19 221 187
20	Обвързано с производството подпомагане за говеда в планински райони	0.04%	1 793 978	-	100.00%	0.00%	1 793 978

	ИНТЕРВЕНЦИИ В СЕКТОР "ПЧЕЛАРСТВО"	ЕФГЗ в %	ЕФГЗ В ЕВРО	Национално финансиране, ЕВРО	Европейско финансиране, % от публичните разходи	Национално финансиране, % от публичните разходи	Общо публични средства, ЕВРО
1	Консултантски услуги, техническа помощ, обучение, информация и обмен на добри практики, включително чрез работа в мрежа, за пчелари и пчеларски организации	0.10%	2 147	3 221	40.00%	60.00%	5 369
2	Борба срещу агресорите и болестите в кошера, особено срещу вароатозата	23.78%	490 848	736 272	40.00%	60.00%	1 227 119
3	Подновяване на пчелните кошери в Съюза, включително развъждане на пчели	20.31%	419 266	628 899	40.00%	60.00%	1 048 164
4	Рационализиране на подвижното пчеларство	3.78%	77 932	116 898	40.00%	60.00%	194 831
5	Инвестиции в материални и нематериални активи	31.61%	652 418	978 628	40.00%	60.00%	1 631 046
6	Действия за подпомагане на лабораториите за анализ на пчелните продукти, загубата на пчели или спада на производителността, както и потенциално токсичните за пчелите вещества	0.73%	15 098	22 646	40.00%	60.00%	37 744
7	Действия за запазване или увеличаване на наличния брой пчелни кошери в Съюза, включително развъждане на пчели	18.99%	391 860	587 790	40.00%	60.00%	979 650
8	Сътрудничество със специализирани органи за изпълнението на изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти	0.50%	10 226	15 339	40.00%	60.00%	25 565
9	Популяризиране, комуникация и маркетинг, включително действия за наблюдение на пазара и дейности, насочени по-специално към повишаване на осведомеността на потребителите относно качеството на пчелните продукти	0.20%	4 089	6 134	40.00%	60.00%	10 223
	Общо, сектор "Пчеларство"	100.00 %	2 063 885	3 095 827	40.00%	60.00%	5 159 712
	ИНТЕРВЕНЦИИ В ЛОЗАРО-ВИНАРСКИЯ СЕКТОР	ЕФГЗ в %	ЕФГЗ В ЕВРО	Национално финансиране, ЕВРО	Европейско финансиране, % от публичните разходи	Национално финансиране, % от публичните разходи	Общо публични средства, ЕВРО
1	Преструктуриране и конверсия на лозя	48.04%	49 422 854	-	100.00%	0.00%	49 422 854
2	Инвестиции в лозаро-винарския сектор	38.44%	39 550 633	-	100.00%	0.00%	39 550 633
3	Събиране на реколтата на зелено	0.99%	1 022 599	-	100.00%	0.00%	1 022 599
4	Застраховане на реколтата	0.60%	613 560	-	100.00%	0.00%	613 560
5	Информирание в държавите членки	1.94%	2 000 000	1 200 000	62.50%	37.50%	3 200 000
6	Насърчаване на винения туризъм	0.97%	1 000 000	-	100.00%	0.00%	1 000 000
7	Популяризиране в трети държави	1.94%	2 000 000	1 200 000	62.50%	37.50%	3 200 000
8	Инвестиции в екологични съоръжения	7.07%	7 274 354	-	100.00%	0.00%	7 274 354
	Общо, лозаро-винарски сектор	100.00 %	102 884 000	2 400 000	97.72%	2.28%	105 284 000

56	Общо интервенции по стълб I (финансирани от ЕФГЗ)	100.00 %	4 226 588 037	291 425 440	93.55%	6.45%	4 518 013 477
	II Стълб						
	ИНТЕРВЕНЦИИ "РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ", финансирани от ЕЗФРСР	ЕЗФРСР в %	Средства от ЕЗФРСР, ЕВРО	Национално финансиране, ЕВРО	Европейско финансиране, % от публичните разходи	Национално финансиране, % от публичните разходи	Общо публични средства, ЕВРО
1	Биологично производство	9.50%	134 027 256	201 040 884	40.00%	60.00%	335 068 140
2	Райони, изправени пред природни или други специфични ограничения	7.72%	108 969 160	163 453 739	40.00%	60.00%	272 422 899
3	Плътности за земеделски земи в зони от Натура 2000	2.29%	32 310 858	48 466 287	40.00%	60.00%	80 777 144
4	Възстановяване и поддържане на деградирани пасищни територии	0.43%	6 000 000	9 000 000	40.00%	60.00%	15 000 000
5	Устойчиво управление на пасища в земеделски земи с ВПС	0.46%	6 443 253	9 664 879	40.00%	60.00%	16 108 132
6	Насърчаване използването на култури и сортове, устойчиви към климатичните условия	1.11%	15 600 000	23 400 000	40.00%	60.00%	39 000 000
7	Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство	1.18%	16 654 066	24 981 099	40.00%	60.00%	41 635 165
8	Опазване на местни породи (автохтонни), важни за селското стопанство	1.11%	15 600 000	23 400 000	40.00%	60.00%	39 000 000
9	Традиционни практики за сезонна паша - пасторализъм	0.25%	3 527 033	5 290 550	40.00%	60.00%	8 817 583
10	Поддържане на местообитанията на червеногушата гъска (Branta ruficollis), Кръстат (царски) орел и Египетски лешояд в орнитологични важни места в обработваеми земи	0.06%	800 000	1 200 000	40.00%	60.00%	2 000 000
11	Създаване и възстановяване на екологичната инфраструктура	0.55%	7 802 904	11 704 356	40.00%	60.00%	19 507 260
12	Използване на устойчиви практики и сортове, отглеждани при специфични условия	2.00%	28 216 264	42 324 397	40.00%	60.00%	70 540 661
13	Насърчаване намаляването на употребата на продуктите за растителна защита и торове през контрол в краен продукт	2.84%	40 000 000	60 000 000	40.00%	60.00%	100 000 000
14	Насърчаване на естественото опрашване	0.68%	9 600 000	14 400 000	40.00%	60.00%	24 000 000
15	Хуманно отношение към животните и антимикробна резистентност	1.42%	20 000 000	30 000 000	40.00%	60.00%	50 000 000
16	Консултантски услуги и повишаване на консултантския капацитет	0.54%	7 548 659	11 322 989	40.00%	60.00%	18 871 649
17	Подкрепа за оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации	0.71%	10 000 000	15 000 000	40.00%	60.00%	25 000 000
18	Сътрудничество за къси вериги на доставки и местни пазари	0.27%	3 800 000	5 700 000	40.00%	60.00%	9 500 000
19	Професионално обучение и придобиване на умения	0.65%	9 170 286	13 755 429	40.00%	60.00%	22 925 715

20	Инвестиции в Земеделските стопанства	7.00%	98 756 925	148 135 388	40.00%	60.00%	246 892 314
21	Инвестиции в земеделските стопанства насочени към опазване на компонентите на околната среда	3.00%	42 324 397	63 486 595	40.00%	60.00%	105 810 992
22	Инвестиции за преработка на селскостопански продукти	8.50%	119 919 124	179 878 686	40.00%	60.00%	299 797 809
23	Инвестиции за преработка на селскостопански продукти, насочени към опазване на компонентите на околната среда	3.00%	42 324 397	63 486 595	40.00%	60.00%	105 810 992
24	Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони	2.80%	39 502 770	59 254 155	40.00%	60.00%	98 756 925
25	Подпомагане на много малки земеделски стопанства	2.00%	28 216 264	42 324 397	40.00%	60.00%	70 540 661
26	Стартова помощ за установяване на млади земеделски стопани в селското стопанство	4.50%	63 486 595	95 229 892	40.00%	60.00%	158 716 487
27	Популяризиране и подкрепа на схеми за качество, признати от Съюза или от държавите членки, както и тяхното използване от земеделските производители	0.70%	9 875 693	14 813 539	40.00%	60.00%	24 689 231
28	Подкрепа на организации на производители или групи от производители	0.35%	5 000 000	7 500 000	40.00%	60.00%	12 500 000
29	Инвестиции в инфраструктура за напояване	2.84%	40 000 000	60 000 000	40.00%	60.00%	100 000 000
30	Възстановяването на земеделски потенциал след природни бедствия или катастрофични събития и инвестиции в подходящи превантивни действия	0.18%	2 468 923	3 703 385	40.00%	60.00%	6 172 308
31	ВЗАИМОСПОМАГАТЕЛЕН ФОНД ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ДОХОДИТЕ	1.70%	23 983 825	35 975 737	40.00%	60.00%	59 959 562
32	Финансови инструменти	0.71%	10 000 000	15 000 000	40.00%	60.00%	25 000 000
33	Залесяване и възстановяване	0.17%	2 400 000	3 600 000	40.00%	60.00%	6 000 000
34	Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития	0.34%	4 800 000	7 200 000	40.00%	60.00%	12 000 000
35	Намаляване загубата на биологично разнообразие, опазване на горските местообитания и намаляване на незаконните дейности в горските територии	0.14%	2 000 000	3 000 000	40.00%	60.00%	5 000 000
36	Първична преработка на дървесина	0.28%	4 000 000	6 000 000	40.00%	60.00%	10 000 000
37	Подобряване на здравословното състояние и устойчивостта на горските екосистеми чрез подпомагане провеждането на сечи в горските територии	0.28%	4 000 000	6 000 000	40.00%	60.00%	10 000 000
38	Горско екологични дейности в горите	0.51%	7 200 000	10 800 000	40.00%	60.00%	18 000 000
39	Натура 2000 за гори	0.43%	6 000 000	9 000 000	40.00%	60.00%	15 000 000
40	Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура в селските райони	14.60%	206 004 864	309 007 296	40.00%	60.00%	515 012 161
41	Запазването на духовния и културния живот на населението в селските райони	2.06%	29 000 000	43 500 000	40.00%	60.00%	72 500 000
42	Подготовка и изпълнение на подхода Лидер/Водено от общностите местно развитие	8.00%	112 865 058	169 297 586	40.00%	60.00%	282 162 644
43	Техническа помощ	2.17%	30 614 647	45 921 970	40.00%	60.00%	76 536 617

43	Общо интервенции по стълб II (финансирани от ЕЗФРСР)	100.0%	1 410 813 220	2 116 219 830	40.00%	60.00%	3 527 033 050
99	Общо интервенции по стълб I и стълб II (финансирани от ЕФГЗ и ЕЗФРСР)	100.0%	5 637 401 258	2 407 645 270	70.07%	29.93%	8 045 046 528

*Номерацията на интервенциите е условна, за целите на настоящата таблица

РАЗДЕЛ VI СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ И КООРДИНАЦИЯ

Организация и структура на управление

Компетентен орган е министъра на земеделието, като дейностите ще се подпомагат от структура в Министерство на земеделието – дирекция на пряко подчинение на Министъра на земеделието, с ръководител – директор и служители с експертни и/или одиторски функции. Компетентния орган ще осъществява функции по:

- издаване, преразглеждане и оттегляне на акредитацията на Разплащателна агенция (РА), включително наблюдение, контрол и мониторинг на РА, въз основа на доклада за сертификация на Разплащателна агенция, на доклади от Европейска комисия и Европейска сметна палата и други външни проверяващи институции и на допълнителни проверки по реда на чл. 49 от Регламент (ЕС) 2021/2116 на Европейския парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година относно финансирането, управлението и мониторинга на общата селскостопанска политика и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1306/2013 (Хоризонталния регламент), с цел оценка на продължаващото съответствие с критериите за акредитация на РА; писмено докладване на Комисията на всеки три години относно надзора над Разплащателната агенция и мониторинга на дейността ѝ.

- назначаването и оттегляне на назначаването на Сертифициращ орган (СО), като същевременно се гарантира постоянното наличие на сертифициращ орган; подпомагане и надзор на процеса на сертификация на разходите на Разплащателна агенция и мониторинг на работата на Сертифициращия орган; осъществяване на координация между СО и РА за сближаване на разминаващите позиции във връзка с процеса по сертификация на годишните отчети на РА, осъществяване на координация между Министъра, Сертифициращия орган, Разплащателната агенция, Европейската комисия, Сметната палата на Република България и Европейската сметна палата, и др. одитиращи и проверяващи институции; осъществяване на надзор върху СО с цел постигне на увереност, че СО е способен да изпълнява функциите си (ресурсна и кадрова обезпеченост).

орган	наименование	адрес
Компетентен орган	Министерство на земеделието, дирекция „Наблюдение, координация и контрол на	Гр. София, бул. „Христо Ботев“ № 55

	дейността на Разплащателна агенция“	
Управляващо рган	Министъра на земеделието	Гр. София, бул. „Христо Ботев“ № 55
Разплащателна агенция	Държавен фонд „Земеделие“	Гр. София, бул. „Цар Борис III“ № 136
Сертифициращ орган	Изпълнителна агенция „Сертификационен одит на средствата от Европейските земеделски фондове“	Гр. София, бул. „Витоша“ № 15

Описание на системата за мониторинг и докладване

Системата за наблюдение и докладване има за цел да обезпечи надеждна информация за бюджетните параметри, резултатите и въздействията на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за институциите и партньорите, ангажирани в управлението на СПРЗСР, така че тези институции да могат да вземат правилни управленски решения.

Чрез наблюдението ще се събира информация за договорените средства, финансираните дейности/инвестиции и непосредствените резултати от изпълнението на проектите.

Разплащателната агенция ще събира оперативни данни за напредъка в прилагането на интервенциите и проектите (използвайки финансови и физически индикатори) и данни за икономическото състояние на бенефициентите, които ще представя на Управляващия орган при поискване, в указания формат и срок, за извършване на необходимия мониторинг.

Заедно с разработването на информационната система на ДФЗ за периода 2023-2027, Разплащателната агенция, съгласувано с Управляващия орган, ще разработи информационен модул за мониторинг. Разплащателната агенция следва да подсили коректно и качествено въвеждане на информацията в базата данни в съответствие с изискванията за докладване в Регламента за стратегическите планове и Хоризонталния регламент. Информационният модул трябва да позволява основно отчитане на:

- всички индикатори по индикаторен план и мониторинговите таблици към годишния доклад за изпълнението и преглед на изпълнението (performance review), съгласно указанията на ЕК за двата вида докладване;
- напредъка в договарянето и разплащането на средствата;

- остатъчните бюджети по мерките, в т.ч. възможност за ранно предупреждение от девиации в заложените стойности за прегледа на изпълнение;
- резултата от изпълнението на мерките така, че да е възможно автоматичното извеждане на достоверни стойности за индикаторите по индикаторен план, включително индикаторите за резултат, индикаторите за продукт, финансовите индикатори, целевите индикатори и индикаторите за прегледа на изпълнението.

Информационната система в частност трябва да бъде в състояние да събира, обработва информация и да се ползва също така за:

1. Събиране на данни за мониторинг от различни източници, вкл. НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АКИС и др.
2. Унифициране на данните, вкл. корекция в оперативен порядък където е необходимо, и генериране на индикаторите, необходими за изготвяне на годишен доклад по СПРЗСР и преглед на изпълнението. За целта Разплащателна агенция следва да предвиди обособена част от информационната система като изработи механизъм за коректно и еднозначно въвеждане на данни, както и корекция на грешно въведени или неправилно попълнени/постъпили данни.
3. Генериране на допълнително дефинирани справки в процеса на работа в зависимост от типа интервенция (или при промяна/разработване на други индикатори от страна на ЕК).
4. Извеждане автоматично на индикаторите, които са в/извън табличните темплейти за годишен доклад/мониторинг/преглед на изпълнението.

Извеждане на други, допълнително дефинирани справки:

За целите на наблюдението, на Управляващия орган се предвижда да бъде предоставен потребителски достъп до всички модули на информационната система на Държавен фонд „Земеделие“ (ДФЗ), касаещи пряко или косвено изпълнението на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони. Достъпът до системата от УО ще позволява за целите на стартиране на приеми да бъде обработвана информацията за напредъка в усвояването на средствата и индикаторите.

Бенефициентите по Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони ще предоставят данни за наблюдение при попълване на заявленията за кандидатстване и искания за плащане, като събирането на данни следва да започне на етапа на кандидатстване и впоследствие данните да бъдат актуализирани на етап одобрение на подкрепата и отделните плащания. Разплащателна агенция осигурява създаването на информационната система за мониторинг,

описана по-горе, включително и форми за наблюдение за всяка интервенция, които са задължителна част от заявлението за кандидатстване, и които позволяват извеждане на стойности за индикаторния план в срок до стартиране на изпълнението на СПРЗСР. Във формите за наблюдение и оценка, които се попълват от бенефициентите е необходимо да се предвиди и събиране на информация за индикатори и данни, необходими за оценките на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони. Данните, представени от бенефициента, които подлежат на наблюдение, трябва да бъдат попълнени от Разплащателна Агенция в унифициран електронен формат, позволяващ автоматизирано агрегиране на информацията и извеждане на справки и отчети по електронен път за целите на мониторинга на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони. Данните следва да бъдат актуализирани от Разплащателната Агенция на етап сключване на договор, отпускане на подпомагане и плащане. Събраната информация трябва да бъде въвеждана от РА във формат, съответстващ на системата за наблюдение, като данните ще бъдат автоматично обобщени в таблиците с индикаторите за наблюдение. Системата ще позволява корекции на очевидни грешки, както и промяна/допълнение на структурата и формите на докладване. Във формите за наблюдение и оценка, които се попълват от бенефициентите ще бъде включена възможност за събиране на информация за индикатори и данни, необходими за оценките на Стратегическия план.

Системата ще събира релевантните данни на ниво бенефициер и от системата за мониторинг на площ включващи данни за направените плащания по Интегрирана система за администриране и контрол (ИСАК) базираните интервенции и данни за плащанията за не ИСАК базираните интервенции. Получената информация ще бъде агрегирана по интервенции, чрез отчитане по начин недопускащ двойно отчитане. Системата ще бъде разработена и сертифицирана в съответствие с приложимите ISO стандартни съгласно установени за използване на равнището на Съюза.

Правилата за периодичността на подаване на данните следва да са в съответствие с изискванията за докладване, като РА носи отговорност за коректността, достоверността и навременното въвеждане в информационната система на предоставените данни за целите на мониторинга.

Държавата членка записва и съхранява всички данни и документи относно крайните продукти, докладвани ежегодно в контекста на годишното уравниване с оглед на качеството на изпълнението, посочено в член 54 на от Регламент (ЕС) 2021/2116, и отчетения напредък към постигането на целевите стойности, определени в стратегическия план по ОСП и предмет на мониторинг в съответствие с член 128 от Регламент (ЕС) 2021/2116.

Държавата членка гарантира, че събраните чрез интегрираната система набори от данни, които са от значение за целите на Директива 2007/2/ЕО на Европейския парламент и на Съвета или за

мониторинга на политиките на Съюза, се споделят безплатно между публичните им органи и са публично достъпни на национално равнище. Държавата членка също така предоставя на институциите и органите на Съюза достъп до тези набори от данни.

Държавата членка гарантира, че събраните чрез интегрираната система набори от данни, които са от значение за изготвянето на европейска статистика в съответствие с Регламент (ЕО) № 223/2009 на Европейския парламент и на Съвета, се споделят безплатно с Комисията (Евростат), националните статистически институти и, когато е необходимо, с други национални органи, отговорни за изготвянето на европейска статистика.

Елементи от ИСАК, определени в Хоризонталния Регламент:

Системата за идентификация на земеделските парцели (СИЗП) е географска информационна система с послойна архитектура за създаване, съхранение и представяне на геолокализирани данни и е базирана на референтен парцел – физически блок. Всеки референтен парцел в системата е представен с уникален идентификатор.

Системата се създава по начин, гарантиращ включването в референтните парцели на всички земеделски земи в страната чрез идентифициране на техните граници, начин на трайно ползване (според земното покритие), площ, допустима за подпомагане площ в тях, както и налични за всеки референтен парцел ландшафтни характеристики.

СИЗП съдържа и информация за границите на неземеделски площи, в и извън земеделските физически блокове. За създаването и поддържането в актуално състояние на системата се използват и данни от външни източници. СИЗП, като част от Интегрираната система за администриране и контрол, е основа за идентифицирането на площите, ползвани от земеделските стопани в ежегодно подаваните пред Разплащателна агенция заявления за подпомагане.

СИЗП е един от инструментите на държавата членка за гарантиране на установени изчерпателни, навременни и надеждни източници на данни, за да се даде възможност за ефективно проследяване на напредъка по изпълнението на политиката към постигането на целите, като се използват целеви стойности, резултати и показатели за въздействието.

СИЗП, като част от тези източници на данни, ще предоставя верифицирани данни за допустимите площи за прилагане на отделните интервенции и на ниво земеделски/лозарски парцел.

Системата за идентификация на земеделските парцели, ще:

а) идентифицира еднозначно всеки земеделски парцел и поземлените единици, съдържащи неземеделски площи, които според отговарят на критериите за допустимост за получаване на подпомагане за интервенциите, посочени в дял III от Регламент (ЕС) 2021/2115;

б) съдържа актуални стойности за площите, които отговарят на критериите за допустимост за получаване на подпомагане за интервенциите, посочени в член 65, параграф 2;

в) дава възможност за правилно определяне на местоположението на земеделските парцели и на неземеделските площи, за които се иска плащане.

СИЗП ще се актуализира на две години чрез средствата посочени в чл. 68 на Хоризонталния регламент и своевременно, чрез данните постъпили от системата за мониторинг на площ и проверки на място. СИЗП ще подлежи на контрол на качеството в съответствие с методиката, установена на равнището на Съюза.

До 15 февруари след съответната календарна година на Комисията ще се представя доклад за оценката на качеството на СИЗП, и ако е необходимо, предвидените коригиращи действия и график за прилагането им.

Гео-пространствена система:

Система за заявления, е електронна система, за ежегодно подаване на заявления за подпомагане от бенефициерите и съдържа цялата необходима информация, позволяваща на държавите членки да проверят условията за допустимост за подпомагане най-малко за интервенциите, посочени в член 65, параграфи 2 и 3 от Регламент (ЕС) 2021/2116, както и условията и изискванията, свързани с предварителните условия, когато е необходимо.

Системата позволява ясно и недвусмислено идентифициране на бенефициерите.

Системата включва геопространствената система за прилагане и, когато е приложимо, системата за прилагане, основана на животни, както е посочено в член 66, параграф 1, буква б) от Регламент (ЕС) 2021/2116. Системата предоставя предварително попълнените формуляри, в които се посочва:

(а) уникалната идентификация на всички земеделски парцели и единици земя, съдържащи неземеделски площи, считани за допустими от държавата членка на стопанството;

(б) площта и местоположението на декларираните площи на тези парцели и съответната допустима площ, определена за плащане за предходната година за целите на интервенции на базата на площ;

(с) информация, която е от значение за предварителните условия.

Предварителните данни съдържат и всички други предвидени от законодателството данни.

Заявленията за помощ се подават в срок, определен в националното законодателство, и се отнасят до календарната година на подаване и за извършената селскостопанска дейност в рамките на стопанската година, чийто край настъпва в годината на кандидатстване.

В случай на несъответствие с критериите за допустимост открито чрез административни проверки или чрез системата за мониторинг на площ, Държавата членка ще информира бенефициера и ще осигури възможност за промяна или оттегляне на заявлението за подпомагане в частта засегната от несъответствието до дата определена от Държавата членка, но не по-късна от 15 дни преди плащането, освен в обосновани случаи, определени в европейското или националното законодателство. Всички промени в заявлението и оттеглянията трябва да бъдат подадени по електронен път от заявителя чрез системата за електронни услуги на Разплащателна агенция.

Системата за заявяване ще осъществява връзка със системата за регистрация на животни и лозарския регистър и ще позволява, заявяване на тези животни и лозарски парцели за интервенциите, за които е подходящо. Системата ще извършва всички необходими предварителни проверки за осигуряване на правилно заявяване съобразно всички данни, които са на разположение на публичната администрация.

Неизчерпателен списък на предварителни проверки:

- съответствие с критериите за допустимост и ангажиментите по съответната интервенция;
- проверка за попадане на декларирания парцел в необлагодетелстван район, зона НАТУРА 2000 и т.н,
- предварителните резултати от системата за мониторинг на площ.

Системата за заявяване ще извежда предупреждения за необходими корекции в заявлението след съпоставяне на данните от заявлението с тези на разположение на администрацията на ниво държава членка и ще дава възможност на бенефициера да нанесе корекции, както и ще изведе списък с ангажиментите, които следва да изпълни кандидата в зависимост от интервенциите в които ще участва.

Административните проверки ще се извършват чрез използване на всички налични данни на ниво държава-членки, ще се извършват систематично и недискриминативно следвайки принципите за ефективност, ефикасност и намаляване на административната тежест.

Държавата членка ще изготвя годишна оценка на качеството на системата за геопространствени заявления в съответствие с методиката, установена на равнището на Съюза.

Ако при оценката бъдат констатирани недостатъци в системата, държавата членка предприема подходящи коригиращи действия.

До 15 февруари след съответната календарна година на Комисията се представя доклад за оценката. Ако е необходимо ще бъде съставен и представен план за коригиращи действия и график за прилагането им.

Мониторингова система за контрол на земеделски площи

Дейностите по изграждане на системата ще бъдат извършени съгласно изискванията в чл. 25 на Хоризонталния регламент. Системата ще извършва проследяване на селскостопанската дейност в рамките на стопанска година, чийто край настъпва в годината на кандидатстване и получените резултати ще отнася към календарната година, за която заявленията са подадени.

Системата ще включва предварителна оценка за качество на подадените от бенефициера данни по време на заявяване, като част от тази оценка, се проверява дали заявената култура попада в установената от системата за мониторинг на площта група култури или тип покритие.

Според наличието на съвпадение, парцелите се делят на: Зелени; Жълти; Червени. Въвежда се възможност за предупреждения към бенефициера, от страна на администрацията, за всички жълти и червени парцели; за корекция на заявлението, ако 20 или повече съседни пиксела са от друга група култури и други. За извършване на оценка на парцелите ще се използват като правило минимум 8 пиксела след прилагане на буфер от до 1,5 пиксела навътре от периферията. Буферът от до 1,5 пиксела ще бъде прилаган с цел избягването на внасяне на „шум“ при оценката.

При предварителната оценка се използват растерни и векторни данни. За векторни данни се използва информацията от СИЗП, както и всички други данни, които са на разположение на администрацията на ниво държава членка, които могат да са от значение за навременното откриване на несъответствие вкл. по отношение на условността, когато това е възможно. За растерни данни (изображения) се използват най-малко данните от Сентинел, групирани на база на класове включващи: * култури по сходни вегетационни периоди; * земно покритие по сходна динамика в поведението на определени характеристики; * площи с ниска или нулева светлопоглъщателна способност и активно обратно разсейване, такива са покриви на сгради, пътища с трайна настилка и др.; * опожарени площи; * данни за площи с установен проблем в кардиналността и т.н.

Резултатите от оценката на площите чрез системата за мониторинг на площ се предоставят за обновяване на СИЗП.

Системата ще включва и извършване на класификация при която като основни векторни данни се използва заявлението. Броят на класификациите е вариращ и се определя съобразно спецификите на интервенциите и наличните растерни данни. Класификациите се извършват с данни от заявлението и растерни данни необходими за достигане на заключение.

Данните от всяка класификация се предоставят за актуализация на СИЗП.

Част от елементите на класификациите са:

- a. Образуване на Елементи на интереси
- b. Проверка за кардиналност на данните от заявлението/ елемента на интерес
- c. Дефиниране на сценарии
- d. Извличане на сигнали от изображенията
- e. Извличане на маркери
- f. Проверка за съвпадение с елементите на сценария, имащи отношение към дадена схема за подпомагане
- g. Класификация на парцелите чрез основни сценарии за линията на:

- Зелени – при изпълнение изискванията
- Жълти – при липса на увереност за изпълнение на изискванията
- Червени – при не изпълнение на изискванията

Допълнителни условия при класификация:

- Използва се площта и културата от заявлението, за да се задействат подходящите сценарии.
- Работи се с динамични данни от заявлението.
- Създава се възможност данните от мониторинга да бъдат достъпни за използване при всички проверки по интервенции, за които данните са релевантни.
- Използват се всички налични източници на информация позволяващи систематична проверка, като допълнителни доказателства.

Системата ще осигурява възможност за уведомяване на бенефициера чрез осигурената електронна комуникация между бенефициента и властите за целите на доброто управление на ИСАК базираните интервенции. Уведомяването на бенефициера за несъответствия в определени парцели

открити от системата за мониторинг на площ, дава право на държавите да не предоставя доклад от проверката.

Възможни действия от страна на бенефициера, след уведомяване за наличие на парцел с открити несъответствия:

- Корекция на заявлението или оттегляне пълно или частично в рамките на 30 дни от уведомяването си. Корекцията се осъществява само през системата за електронни услуги на разплащателна агенция;
- Извършване на земеделска дейност подходяща за интервенцията/те в която/които участва с даденият парцел до 30 дни от уведомяването си;
- Представяне на оправдателен документ или доказателство за дейност, или изразено несъгласие с констатациите - до 14 работни дни след уведомяване за наличие на открито несъответствие.

В случай че бенефициера не е предприел някое от горепосочените действия площите с открито несъответствие подлежат на „отказ от плащане“ и не се преразглеждат.

Системата ще позволява извършване и на експертна оценка за конкретни парцели . Тя включва най-малко оценка на всички открити несъответствия, за които има изразено несъгласие/предоставен е оправдателен документ/предоставено е доказателство за извършена дейност от страна на бенефициера.

За вземане на решение експертите, могат да използват всички възможни допълнителни източници на данни, като се вземат предвид и предоставените доказателства (ако има такива) от бенефициера. След експертната оценка несъответствията се класифицират като:

- Зелен – доказателствата дават основание да се приеме, че няма несъответствие;
- Мигащ жълт - доказателствата не дават достатъчно основание да се приеме, че няма несъответствие;
- Червен - доказателствата дават основание да се приеме че има несъответствие.

За всички парцели маркирани като „ мигащи жълти“ може да се инициира - посещение на място от РА.

Като подходящи за подпомагане площи се определят, тези получени чрез пресичане между допустимия слой за конкретната интервенция в СИЗП (с отразени данни от системата за мониторинг на площ и проверките на място) и декларацията.

Резултатите от системата за мониторинг на площ се предоставят за използване при извършване на проверки не подлежащи на мониторинг.

Системата за мониторинг на площ ще позволява и посещения на място, когато това е обосновано необходимо.

Системата подлежи на годишна оценка на качеството на системата за мониторинг на площ в съответствие с методиката, установена на равнището на Съюза. Доклад от тази оценка се предоставя до 15 февруари след съответната календарна година.

В зависимост от резултата от оценката на качеството се задейства процедура по предприемане на корективни действия.

Данните послужили за заключения относно допустимостта на парцелите се съхраняват съгласно изискванията установени на равнището на Съюза.

ИСАК-базирани интервенции

Системата за контрол и санкции, предвидена в член 72 от Хоризонталния регламент ще включва проверка на законосъобразността и редовността на операциите, финансирани от ЕФГЗ и ЕЗФРСР, на ниво бенефициери.

1. Оценката на качеството на Системата за мониторинг на площите(СМП) и Оценката за качеството на гео-пространственото заявление за кандидатстване могат да заместят проверките на място и задълженията на държавите – членки, съгласно член 72 на Регламент 2021/2116 за всички интервенции, за които поне един критерий за допустимост подлежи на мониторинг чрез СМП.

2. За всички интервенции подлежащи на мониторинг чрез СМП, няма да бъдат прилагани санкции с възпиращ ефект.

3. Системата за контрол ще бъде изградена от административни проверки на заявлението за помощ и исканията за плащане, чрез които ще се проверява законосъобразността и редовността в съответствие с член 59, параграф 1, буква а) от Хоризонталния регламент. Тези проверки се допълват от проверки на място, които могат да се извършват дистанционно с използване на технологии (система за мониторинг на площ), винаги когато това е възможно.

Проверките на място ще се използват, като допълващ механизъм на административните проверки и ще се извършват, когато не е целесъобразно извършването на административни проверки и/или проверки чрез системата за мониторинг на площ.

Ще бъдат въведени последващи проверки, в случаите когато е приложимо, за да се установи спазването на поетите многогодишни ангажменти по интервенциите, свързани с площи и животни.

Проверките на място ще бъдат извършвани на извадка, не по-голяма от определената в европейското законодателство във връзка с предварителната условност.

3.1 Административните проверки ще се извършват по такъв начин, че да гарантират ефективна проверка на правилността и пълнотата на информацията, предоставена в заявлението за подпомагане, искането за плащане или друг документ. Проверките трябва да удостоверят данните за спазването на всички условия за допустимост² за съответната интервенция за подкрепа, и условията, при които се отпуска помощта.

Системите следва да включват извършването на проверки на бенефициерите чрез оценка на спазването от тяхна страна на критериите за допустимост и на други условия, както и на задълженията, определени в стратегическите планове по ОСП и приложимите правила на Съюза.

Административните проверки, включително кръстосани проверки, ще позволяват откриване на несъответствия, по-специално автоматично откриване чрез компютърни средства. Проверките ще обхващат всички елементи, които могат и е целесъобразно да бъдат контролирани чрез административните проверки. Те гарантират, че:

- критериите за допустимост, ангажиментите и другите задължения за съответната интервенция са изпълнени;
- няма двойно финансиране чрез други интервенции или национални схеми;
- заявлението за помощ или искането за плащане е пълно и представено в рамките на съответния срок и, когато е приложимо, че подкрепящите документи са били представени и че доказват допустимостта;
- има съответствие с дългосрочни ангажменти, когато е приложимо.

По отношение на интервенции за подкрепа за животни, когато е целесъобразно, ще се използват доказателства от други служби, органи или организации, с цел проверка на спазването на критериите за допустимост и ангажиментите и другите задължения определени в стратегическия план.³

² Критериите за допустимост и други условия, както и задължения, определени в стратегическите планове по ОСП и приложимите правила на Съюза

³ Т. 7.3.1.1.2 по-горе

Кръстосаните проверки имат за цел да се избегне многократно отпускане на една и съща подкрепа по отношение на една и съща референтна година и да предотврати всяко неправомерно акумулиране на помощ и/или подкрепа, отпуснати съгласно отделните интервенции, включващи декларации за площи. Те трябва също така да установят, че исканията за плащане, са допустими за подкрепа, по-специално чрез компютъризираната база данни на ИСАК. Когато кръстосаните проверки са подходящи, те ще се прилагат за всички искания за плащане, тъй като те са част от административните проверки.

За интервенциите, свързани с животни, кръстосаните проверки ще се извършват с помощта на системите за идентификация и регистрация на животни. Тези проверки са задължителни за едър рогат добитък, овце и кози.

Кръстосани проверки трябва да се извършват при необходимост срещу данни, подбрани от държавата-членка в зависимост от интервенцията⁴.

При индикации за несъответствие, в резултат от кръстосаните проверки, кандидатът ще бъде уведомен и ще му бъде дадено право да нанесе корекции в заявлението си (до дата определена в националното законодателство), също така ще бъдат проследени от други подходящи административни процедури вкл. проверки чрез системата за мониторинг на площ, и когато е необходимо, от проверка на място.

3.2. Във всички случаи плащанията ще бъдат извършвани след извършване на проверки от системата за мониторинг на площ.

3.3. Последващите проверки ще се извършват като част от административните проверки на заявленията за подпомагане и плащане във връзка със спазването на многогодишните ангажименти, като част от спазването на условията за допустимост.

4. Намаления, оттегляния и санкции

4.1 Интервенции, свързани с площ

Намаления

Отпускането на подкрепа се ограничава до площите посочени в заявлението за участие в дадена интервенция.

⁴ Чрез кръстосани проверки ще се извършва проверка за спазване на социалната условност – [чл. 87 от Хоризонталния регламент]

Ако декларираната площ надвишава установената в резултат на административна проверка, проверка от системата за мониторинг или проверка на място, подкрепата се изчислява на база на установената площ. В националното законодателство ще бъдат определени правила за прилагане на намаленията.

Административни санкции

Подкрепата ще бъде намалявана с процент от размера на подкрепата на база разликата между размера на декларираните площи и размера на установените площи. В националното законодателство ще бъдат определени правила за прилагане на административните санкции.

4.2 Интервенции, свързани с животни

Намаления:

Отпускането на подкрепа се ограничава до животните посочени в заявлението за участие в дадена интервенция.

Ако декларираните животни надвишават установените, подкрепата се изчислява на база на установените животни, ако разликата не надхвърля определен праг. В националното законодателство ще бъдат определени правила за прилагане на намаленията.

Административни санкции:

Подкрепата ще бъде намалявана с процент от размера на подкрепата на база разликата между броя на декларираните животни и броя на установените. В националното законодателство ще бъдат определени правила за прилагане на административните санкции.

Неспазване на критериите за допустимост и ангажиментите, във връзка с интервенциите:

Принципите за прилагане на намаленията, оттеглянията от подкрепа и санкции при неспазване на критерии за допустимост и ангажиментите, различни от тези при свръхдеклариране на площи или брой на животни се определят както следва: Критериите за допустимост са предварителни условия за включване, които не се заплащат и които трябва да се изпълняват, както при кандидатстване/поемане на ангажимент по интервенцията така и по време на целия период на ангажимента. Целта на критериите за допустимост е само да се определи целта на интервенцията на добре обоснована основа за някои видове бенефициери и операции.

Ангажименти са дейностите, които бенефициерите се ангажират да осъществят и за които се извършва плащане.:

В случай на несъответствие с ангажиментите се прилага частичен или пълен отказ или оттегляне. Оттегляния означава, че подкрепата, изплатена на по-ранен етап под формата на авансови плащания или междинни/годишни плащания трябва да бъде възстановена от бенефициера. Откази означава, че посочената сума в искането за плащане ще бъде частично намалена или няма изобщо да бъде изплатена.

Несъответствията се категоризират в две категории, които имат различно въздействие върху отказите и оттеглянията.

1. Исканата подкрепа не се плаща или изцяло се оттегля при неспазване на критериите за допустимост.
2. Исканата подкрепа не се плаща изцяло или частично се оттегля при неспазване на следните ангажименти и други задължения:
 - (а) ангажименти по СП по ОСП; или
 - (б) когато това е приложимо, на други задължения по операцията, установени съгласно законодателството на Съюза или в СП по ОСП, по-специално, държавни помощи и други задължителни нормативни изисквания.

При вземането на решение относно размера на отказ или оттегляне на подпомагането при неспазване на ангажиментите или други задължения ще се отчита тежестта, степента, продължителността и системността на неспазването във връзка с условията.

Тежестта на неспазването зависи по-специално от значимостта на последствията от неспазването, като се отчитат целите на ангажиментите или задълженията, които не са изпълнени.

Степента на неспазването зависи по-специално от въздействието му върху операцията като цяло.

Продължителността зависи по-специално от времетраенето на въздействието или от възможността това въздействие да бъде прекратено с разумни средства.

Системността на неспазването зависи от това дали подобни случаи на неспазване са били констатирани при същия бенефициер и същата интервенция или същия вид операция и по-рано.

Системите за контрол по отношение на прилагането на интервенции ще продължат да проследяват разумността на разходите, гарантирайки, че подпомагането е отпуснато съгласно принципите на обоснованост на разходите. При установяване на недопустими плащания ще бъдат приложени процедурите по налагане на санкции, а в случаите на извършени неправомерни плащания,

процедури по възстановяване. Системата за контрол на интервенциите IACS EAFRD, ще използва винаги, когато това е възможно чрез правилата и принципите заложиени за IACS EAGF интервенции.

Не ИСАК – базирани интервенции

1. Оперативни програми в сектор Плодове и зеленчуци

1.1 От момента на установяване на неспазването ще бъдат преустановявани плащанията на помощи, докато не бъдат предприети удовлетворяващи корективни мерки.

1.2 Оперативни програми в други сектори

От момента на установяване на неспазването ще бъдат преустановявани плащанията на помощи, докато не бъдат предприети удовлетворяващи корективни мерки

2. Пчеларство - предвиждат се санкции във връзка с възстановяване на неправомерно изплатени суми, разписани в националното законодателство.

3. Лозаро-винарски сектор - Системите за контрол по отношение на прилагането на интервенции в лозаро-винарския сектор ще продължат да проследяват разумността на разходите, гарантирайки, че подпомагането е отпуснато съгласно принципите на рентабилност (ресурсите се използват ефективно по отношение на целите на подпомагането и същото е отпуснато само за правилните инвестиции на най-добрата цена). При установяване на недопустими плащания ще бъдат приложени процедурите по възстановяване на вземанията.

Ще бъде изградена ефективна система за санкции, която ще отчита степента, тежестта и продължителността при неспазване на условията за подпомагане. Системата за санкции ще позволи дадено подпомагане да бъде оттеглено, пълно или частично, ще позволи да не се извършват плащания в случаите, когато не са спазени условията за предоставяне на подпомагане и налагане на административни санкции. Санкционната система ще се прилага при спазване на принципите на пропорционалност, в съответствие на принципа на прозрачност, като ще осигури дисциплиниращ и възпиращ ефект.

Разплащателната агенция ще установи критерии (в повечето случаи това е процент) за оттегляния за всеки вид несъответствие с ангажименти и други задължения. Големината на оттеглянето ще бъде достатъчна, за да действа като дисциплиниращ и възпиращ ефект за несъответствия.

1. Системата за санкции ще бъде изградена от следните елементи – намаления, оттегляния и административни санкции

Ще бъде изградена ефективна система за санкции, която ще отчита степента, тежестта и продължителността при неспазване на условията за подпомагане. Системата за санкции ще позволи дадено подпомагане да бъде оттеглено, пълно или частично, ще позволи да не се извършват плащания в случаите, когато не са спазени условията за предоставяне на подпомагане и налагане на административни санкции. Санкционната система ще се прилага при спазване на принципите на пропорционалност, в съответствие на принципа на прозрачност, като ще осигури дисциплиниращ и възпиращ ефект.

2. Плащанията се изчисляват въз основа на сумите, за които е установено, че са допустими по време на административните проверки.

Разплащателната агенция ще проверява полученото от бенефициера искане за плащане и определя сумите, които е допустимо да получат подпомагане.

3. Намаления, оттегляния и административни санкции

Може да има случаи, в които трябва да се направят намаления поради несъответствие с условията за допустимост по т. 4, въпреки че искането за плащане, само по себе си, е напълно коректно и няма неправомерни плащания по т. 2. Също е валидно и обратното.

Може, обаче, да има ситуации, при които има несъответствия с условията за допустимост и искането за плащане съдържа недопустими разходи. При тези случаи, намаленията и по двете точки (т. 4 и т. 2) се прилагат независимо едно от друго. В случаите, когато намаленията поради несъответствие с условията за допустимост водят до пълно оттегляне (отказ или възстановяване) на подкрепата, не може да има допълнителни намаления или административни санкции поради недопустими разходи в искането за плащане, тъй като административната санкция 2 не трябва да надхвърля пълното оттегляне на подкрепата.

Като се вземе предвид, че намаленията поради несъответствия с ангажименти и други задължения трябва да се направят от допустимите разходи, трябва първо да се направят оттеглянията по т. 2 и след това оттеглянията по т. 4.

4. Намаления и оттегляния, свързани с неспазване на критериите за допустимост, ангажиментите и другите задължения, във връзка с интервенциите

Критериите за допустимост са предварителни условия за включване, които не се заплащат и които трябва да се изпълняват, както при влизането в интервенцията така и по време на целия период на ангажимента. В случай на неспазване на критерии за допустимост, винаги се прилага 100% отказ или оттегляне. В случаите, в които се правят ранни плащания за въпросната операция, те също

трябва да се възстановят. Целта на критериите за допустимост е само да се определи целта на интервенцията на добре обоснована основа за някои видове бенефициери и операции.

Ангажменти са дейностите, които бенефициерите се ангажират да осъществят и за които се извършва плащане.

Други задължения са изискванията приложими към интервенцията, които бенефициерите трябва да спазват, но за които не се извършва плащане.

В случай на несъответствие с ангажиментите и/или други задължения, се прилага частичен или пълен отказ или оттегляне. Оттегляния означава, че подкрепата изплатена на по-ранен етап под формата на авансови плащания или междинни/годишни плащания трябва да бъде възстановена от бенефициера. Откази означава, че посочената сума в искането за плащане ще бъде частично намалена или няма изобщо да бъде платена.

Несъответствията се категоризират в две категории, които имат различно въздействие върху отказите и оттеглянията.

1. Исканата подкрепа не се плаща или изцяло се оттегля при неспазване на критериите за допустимост.

2. Исканата подкрепа не се плаща или изцяло или частично се оттегля при неспазване на следните ангажменти и други задължения:

(а) ангажменти по СП по ОСП; или

(б) когато това е приложимо, на други задължения по операцията, установени съгласно законодателството на Съюза или в СП по ОСП, по-специално, държавни помощи и други задължителни нормативни изисквания.

При вземането на решение относно размера на отказ или оттегляне на подпомагането при неспазване на ангажиментите или други задължения ще се отчита тежестта, степента, продължителността и системността на неспазването във връзка с условията.

Тежестта на неспазването зависи по-специално от значимостта на последствията от неспазването, като се отчитат целите на ангажиментите или задълженията, които не са изпълнени.

Степента на неспазването зависи по-специално от въздействието му върху операцията като цяло.

Продължителността зависи по-специално от времетраенето на въздействието или от възможността това въздействие да бъде прекратено с разумни средства.

Системността на неспазването зависи от това дали подобни случаи на неспазване са били констатирани при същия бенефициер и същата интервенция или същия вид операция и по-рано.

Разплащателната агенция ще установи критерии (в повечето случаи това е процент) за оттегляния за всеки вид несъответствие с ангажменти и други задължения. Големината на оттеглянето ще бъде достатъчна, за да действа като дисциплиниращ и възпиращ ефект за несъответствия.

При всяко неправомерно плащане, възникнало в резултат на нередност или небрежност, Разплащателна агенция ще изисква възстановяване от бенефициера в срок от 18 месеца след първоначалното заключение по административен или съдебен ред.

По смисъла на настоящата глава първоначалното заключение по административен или съдебен ред означава първата писмена оценка от компетентен орган, направена по административен или по съдебен ред, която съдържа заключение въз основа на действителните факти, че е извършена нередност, без да се засяга възможността това заключение впоследствие да бъде коригирано или оттеглено вследствие на развитие в хода на административната или съдебната процедура.

Една оценка може да се разглежда като първоначално заключение по административен или съдебен ред, ако са изпълнени следните условия:

1. длъжникът е установен,
2. размерът на дълга е известен, и
3. компетентният за оценката орган е съставил писмен документ с оценка на фактите, включително длъжника и дължимата сума, и съответно е уведомил длъжника или друг орган, което означава, че чисто вътрешни документи не са достатъчни.

Съответните суми се вписват едновременно с искането за възстановяване в регистъра на длъжниците на разплащателната агенция.

Ще бъдат разработени всички необходими закони, подзаконови и административни разпоредби и ще бъдат взети всички необходими мерки с оглед осигуряването на ефективна защита на финансовите интереси на Съюза, по-специално по отношение на:

- а) проверка законността и редовността на операциите, финансирани от Фондовете;
- б) осигуряване на ефективни превантивни мерки срещу измами, особено в областите с по-висок риск, които да имат възпиращ ефект, като вземат предвид разходите и ползите, както и пропорционалността на мерките;
- в) предотвратяване, разкриване и отстраняване на нередности и измами;

г) налагане на санкции, които са ефективни, възпиращи и пропорционални в съответствие с националното право, и ще завеждат съдебни дела с тази цел, ако е необходимо;

д) възстановяване на неправомерните плащания с лихви и завеждане на съдебни дела за целта, според случая.

Ще се създаде ефективна системи за управление и контрол, за да се гарантира спазването на законодателството, уреждащо интервенциите за подпомагане, целящи да се сведе до минимум рискът от нанасяне на финансови вреди на Съюза.

Административните проверки и проверките на място ще се извършват по такъв начин, че да гарантират ефективна проверка на:

а) точността и пълнотата на информацията в заявлението за помощ, заявлението за подпомагане, искането за плащане или други декларирани обстоятелства;

б) спазването на всички критерии за допустимост, ангажименти и други задължения по отношение на въпросната интервенция, условията, при които се предоставя помощ и/или подпомагане или освобождаване от задължения;

Административните проверки, ще се допълват от проверки на място, като няма да се допуска дублиране на контрол в рамките на отделните механизми за контрол. С оглед опростяване на процедурите ще се наблегне на административна проверка на база регистри и бази данни, като на място ще се проверяват онези елементи, които не са били или не могат да бъдат проверени чрез административна проверка.

Държавата гарантира, че спазването на всички приложими условия, предвидени в съответното национално право и в документи, съдържащи разпоредби за прилагане ще се контролира съгласно набор от проверими показатели.

Административните проверки ще включват:

- насрещна проверка с ИСАК базираните заявления.
- насрещна проверка чрез системата за идентификация на животни.
- насрещна проверка чрез всички релевантни дигитални регистри и др.

Ще бъдат разработени всички необходими закони, подзакони и административни разпоредби и ще бъдат взети всички необходими мерки с оглед осигуряването на ефективна защита на финансовите интереси на Съюза, по-специално по отношение на:

а) проверка законността и редовността на операциите, финансирани от Фондовете;

- б) осигуряване на ефективни превантивни мерки срещу измами, особено в областите с по-висок риск, които да имат възпиращ ефект, като вземат предвид разходите и ползите, както и пропорционалността на мерките;
- в) предотвратяване, разкриване и отстраняване на нередности и измами;
- г) налагане на санкции, които са ефективни, възпиращи и пропорционални в съответствие с националното право, и ще завеждат съдебни дела с тази цел, ако е необходимо;
- д) възстановяване на неправомерните плащания с лихви и завеждане на съдебни дела за целта, според случая.

Ще се създаде ефективна система за управление и контрол, за да се гарантира спазването на законодателството, уреждащо интервенциите за подпомагане, целящи да се сведе до минимум рискът от нанасяне на финансови вреди на Съюза.

Административните проверки и проверките на място ще се извършват по такъв начин, че да гарантират ефективна проверка на:

- а) точността и пълнотата на информацията в заявлението за помощ, заявлението за подпомагане, искането за плащане или друга декларация;
- б) спазването на всички критерии за допустимост и ангажименти по отношение на въпросната интервенция, условията, при които се предоставя помощ и/или подпомагане или освобождаване от задължения;

Административни проверки се извършват за всички заявления за подпомагане изисквани да се подават от бенефициерите или от трета страна, и обхващат всички елементи, които могат да бъдат проверени и е подходящо да бъдат проверени чрез административни проверки.

Административни проверки на заявленията за подпомагане

Административните проверки на заявленията за подпомагане ще осигурят съответствието на операцията с приложимите задължения, установени от националното законодателство, включително и с тези на обществените поръчки, държавната помощ и други задължителни стандарти и изисквания. Проверките включват по-специално удостоверяване на:

- а) допустимост на бенефициера
- б) критерии за допустимост, ангажименти и други задължения по операцията, за която се иска подкрепа:

с)съответствие с критериите за подбор;

д)допустимост на разходите по операцията, включително съответствието с категорията на разходи или метод на изчисление, който ще се използва, ако операцията или част от нея попада в обхвата на опцията за опростени разходи ;

е)Проверка на обосноваването на представените разходи, с изключение на опростените разходи. Разходите се оценяват с помощта на подходяща система за оценка, като например референтни цени, сравнение на различни оферти, оценяваща комисия или комбинация от тях.

Спазването на правилата за околна среда, устойчиво развитие, публичност, равни възможности и недискриминация трябва също да бъдат проверени

Административни проверки на искания за плащане

Административните проверки на исканията за плащане ще включват по-специално, и когато е уместно за вземането под въпрос, проверка на:

- приключилата операция, сравнена с операцията, за която е подадено заявлението за подпомагане и за която е отпусната помощта;
- направените разходи и извършените плащания, с изключение на опростените разходи.

Проверката трябва най-вече да потвърди:

- че разходите се отнасят за допустимия период и че са били платени;
- за опции с опростени разходи: че условията за плащане, определени в споразумението за отпускане на безвъзмездна помощ са изпълнение;
- че разходите се отнасят до одобрена операция;
- съответствие с правилата за допустимост на национално ниво;
- че доставката на продукта/услугата, е в пълно съответствие с правилата и условията на споразумението за отпускане на безвъзмездна помощ.
- Неправомерното двойно финансиране по друга схеми на Съюза или на национално ниво и през предишния програмен период.

Въпреки, че проверки на 100% от исканията за плащане подадени от бенефициерите се изисква от законодателството, проверка на всяка разходна позиция по всяко искане за плащане и свързаното с това доказателство за доставка включено в искането, въпреки че е желателно, може да не е практично. Ето защо, избор на разходните позиции, които трябва да се проверяват във всяко искане за плащане, когато това е оправдано, може да се направи въз основа на извадка от транзакции,

избрани като се отчитат рисковите фактори (стойност на позициите, вид на бенефициера, минал опит), и се допълни от извадка изготвена на случаен принцип, там където се счита за необходимо, за да се гарантира, че всички елементи има вероятност да бъдат избрани. В случай, че се използва възможността за извадка избор на разходните позиции, които трябва да се проверяват това ще става по начин, който дава увереност, че всички приети разходи са допустими. Методологията за определяне на извадките ще се изготви предварително от разплащателната агенция и ще се установят параметри, които позволяват резултатите от проверената извадка да се използват за проектиране на грешките в непроверената част. В случай, че съществени грешки са открити в проверяваната извадка, ще се разшири проверката, за да се определи дали грешките имат обща характеристика (т.е. вид сделка, местоположение, продукт, период от време) и след това или ще се разшири проверката на искането за плащане до 100 % , или ще се проектира грешката от извадката в непроверената част.

Посещения на място

Административните проверки на инвестиционни операции, ще включват най-малко едно посещение на подпомаганата дейност, или на инвеститорския обект за проверка на реализирането на инвестицията.

Въпреки това разплащателната агенция може да реши да не извършва такива посещения при надлежно обосновани причини, като например следното:

- операцията е включена в извадката за проверка на място,
- РА счита, че въпросната операция е малка инвестиция;
- РА счита, че рискът от неизпълнение на условията за получаване на подкрепа е малък или че рискът от не реализиране на инвестицията е малък.

Всички взети решени в тази посока и мотивите към него се записват с оглед осигуряване на одитна следа за бъдещи проверки и одити.

Посещения на място в контекста на административните проверки са различни по предназначение от проверките на място. При посещенията на място, целта е да се проверят точките по административната проверка (предимно на правилното изпълнение на инвестицията). Във вторият случай, целта е да се допълни административната проверка, за да се извърши възможно най-изчерпателна проверка на извадка от бенефициери.

Авансовите и междинните плащания

В случай на авансови плащания за инвестиционни операции, разплащателна агенция ще провери допустимостта на бенефициера/операцията и наличието на обезпечение, покриващо сумата, която ще бъде изплатена авансово.

По отношение на междинните плащания по конкретни етапи от изпълнението на проекта, РА ще се съобразява със съществуващите правила относно административните проверки на исканията за плащане, с изключение на посещението на място, което е задължително само на етапа на искането за последното плащане.

Проверки на място

Разплащателна агенция, ще изготвя своята извадка за проверка от всички заявители включваща, където е уместно, част на случаен принцип, за да се получи представителен процент на грешки и част основана на риска, която има за цел областите, в които рискът от грешки е най-висок. Това гарантира, че нито един бенефициер не трябва да бъде предварително изключен от контролната група.

РА ще гарантира минимално равнище на проверките на място, необходими за ефективното управление на рисковете, както и че ще увеличат минималното ниво, където е необходимо. РА ще намалява това минимално ниво, където системите за управление и контрол функционират правилно и процента на грешки остава на приемливо ниво.

Искане за плащане ще бъде отхвърлено, ако бенефициерът или негов представител попречи на да бъде извършена проверка на място, освен в случаите на непреодолима сила или при извънредни обстоятелства.

Проверките на място проверяват дали операцията е изпълнена в съответствие с приложимите правила и обхващат всички критерии за допустимост и ангажименти, свързани с условията за отпускане на подпомагане, които могат да бъдат проверени по време на посещението. Тези проверки гарантират, че операцията е допустима за подпомагане от ЕЗФРСР.

При необходимост, при проверките на място се проверява точността на данните, декларирани от бенефициера, като се сверяват данните със свързаните с тях документи.

При проверките на място се проверява дали предназначението или планираното предназначение на операцията съответства на предназначението, което е описано в заявлението за подпомагане и за което е отпуснато подпомагането. Освен при извънредни обстоятелства, надлежно документиран и обяснен от РА, проверките на място включват посещение на мястото, където се извършва

операцията или, ако операцията е с нематериален характер, посещение при лицето, организирано операцията.

Дори когато административните проверки са изчерпателни и подробни, все още има някои елементи по отношение на законосъобразността и редовността на разходите, които не могат да бъдат проверени чрез административна проверка. Следователно, при проверките на място ще се провери най-вече доколко операцията е реална, доставката на продукта/услугата в пълно съответствие с условията на споразумението за отпускане на безвъзмездна помощ, физическия напредък, зачитането на правилата за публичност и т.н. Проверките на място могат да се използват, също така, за да се удостовери, че бенефициерът е предоставил точна информация относно физическото и финансовото изпълнение на операцията.

За всяка проверка на място ще се изготвя доклад за проверка, който дава възможност да се прегледат детайлите на извършените проверки. В доклада ще се посочва най-малко:

- проверените мерки и заявления или искания за плащане;
- присъстващите лица;
- дали бенефициерът е бил уведомен предварително за посещението и ако е така, какъв е бил срокът на предварителното уведомление;
- резултатите от проверките и, когато е приложимо, конкретни забележки;
- допълнителните мерки за контрол, които трябва да се предприемат, в случай че са приложими.

Когато бъде установено неспазване, бенефициерът получава копие от доклада за проверката.

Проверките на място ще се планират предварително, за да се гарантира, че те са ефективни. Като цяло, трябва да се даде предварително уведомление за проверките на място, за да се гарантира, че съответният персонал (например мениджър на проект, инженер, счетоводен персонал) и документация (по-специално, финансови документи, включително и банкови извлечения и фактури) са предоставени от бенефициера на разположение по време на проверката.

Обикновено проверките на място ще се извършват преди окончателното плащане за операцията и след получаване на искането за окончателно плащане. Въпреки това, в някои случаи, когато реалността на проекта е невъзможно да се определи след неговото завършване, може да е удачно да се извършват проверки на място по време на неговото изпълнение и без предизвестие (например курсове за обучение, където списъците с участници и преподаватели също трябва да бъдат проверени). Това важи особено в случаите на операции с нематериален характер, при които има малко или няма никакви физически доказателства след приключването им (например обучения, семинари, селскостопански и горски посещения, използване на консултантски услуги).

Последващи проверки

Най-вече, последващите проверки се извършват за инвестиционни операции, за да се провери спазването на условия за допустимост или такива произтекли от отпуснатото подпомагане или подробно описани в СП по ОСП, за интервенциите, за които се изисква дълготрайност.

Последващите проверки се извършват всяка календарна година и обхващат минимален, определен процент от финансираните от ЕЗФРСР разходи за инвестиционни операции, които още са предмет на задължение за дълготрайност и за които е извършено окончателното плащане.

Извадката от операции, подлежащи на проверка, се основава на анализ на рисковете и на финансовото въздействие на различните операции, видове операции или мерки. Част от извадката ще се избира на случаен принцип.

Специфични условия

Основателност на разходите

Безвъзмездна финансова помощ ще се отпуска като се спазват принципите на ефективност на разходи, икономическата изгода и целесъобразност. Ще се насочи внимание към:

- избягване на прекомерните спецификации

Цените не винаги са единствения източник на неоснователни разходи. Безвъзмездните средства трябва да бъдат рентабилни в парично изражение и във връзка с целите на ОСП. Ето защо, спецификациите на изделията трябва да бъдат оценени също и в заявлението за подпомагане и подкрепата да бъде съответно намалена, ако съдържат неоправдано прекомерни спецификации.

- Гарантира, че цените са конкурентни

Има няколко метода за оценка на основателността на цените: сравнение на различни оферти, експертно мнение или списък с референтки цени. Независимо от метода, или комбинацията от методи, които ще се използват, ще се постигне стабилно уверение, че тези методи са в състояние да преценят, че цените се основават на пазара.

- Контрол на въздействието върху разходите при промени в проекта

Когато се въвеждат промени в проекта по време на изпълнението, въздействието върху разходите ще се преоценява по време на фазата на заявлението за плащане. Окончателно направените разходи от бенефициера, може да не представляват най-доброто съотношение качество – цена.

- Пропорционалните системи в зависимост от размера на риска

Административните проверки и проверките на място трябва да могат да направят разлика между проекти с по-висок риск и проекти, при които размера на риска не е голям. Разплащателна агенция ще изгради системи за контрол, които увеличават пропорционално нивото на сигурност в зависимост от размера на риска. Ще бъде обърнато особено внимание да проекти с висок интензитет на помощта, проекти с разходи за строителство и други, които могат да повлияят негативно върху целите на ОСП.

За преценка на рисковите проекти ще се използват данни от изминалите програмни периоди и при нужда ще се прибегва до използване на контролен списък, разработен от ЕСП за оценка на дизайна на системите за контрол по отношение на рисковете свързани с разходите за развитие на селските райони.

Държавна помощ

В случаите, когато подкрепата, представлява държавна помощ, и когато тя не е освободена от правилата за държавните помощи, помощта ще се отпуска след получаване на адекватно разрешение за държавната помощ, което може да бъде под формата на решение на Комисията за одобрение след уведомяване на Комисията, групово освобождаване или съответствие с приложимо правило за минимална помощ.

Основните проверки за съответствие с правилата за държавните помощи, ще се извършват по време на административните проверки на заявленията за подпомагане. В допълнение, допълнителни проверки могат да се извършват по време на административните проверки на исканията за плащане и по време на проверките на място.

Опция за опростени разходи

За единичните разходи и еднократните суми, административната проверка на искането за плащане ще проверяват дали са изпълнени условията за възстановяване на разходите, определени в споразумението между бенефициера и разплащателната агенция, дали приетата методология е приложена правилно и дали операцията не е изцяло предоставена на външни изпълнители. Декларираните количества/доказателство за приключване на операцията трябва да бъдат заверени от бенефициера, обосновани и архивирани с оглед на бъдещи проверки и одити.

В случай на финансиране с фиксирана помощ, проверката ще провери дали:

- разходите са правилно разпределени за дадена категория;
- няма двойно деклариране на една и съща разходна позиция;
- фиксираната помощ е правилно приложена;

- сумата, платена на база на фиксирана помощ е пропорционално коригирана, ако стойността на категорията на разходите, към които тя се прилага е била променена; и
- операцията не е изцяло предоставена на външни изпълнители.

Финансови инструменти, операции генериращи приходи и равенство и недискриминация

Когато е приложимо могат да бъдат използвани финансови инструменти. Подпомагането ще се отпуска при спазване на принципите за равенство и недискриминация. Проектите, които ще се финансират с интензитет от 100% (най-често това са проекти по които бенефициери са националните и местни публични органи) ще се проверяват за генериране на приходи от операцията и в случай на установяване на потенциал за генериране на приходи, те ще бъдат приспадани от допустимите разходи. Проверките могат да се извършват както на етап заявление за подпомагане, така и на етап заявление за плащане. Подробни правила по отношение на генерирането на приходи ще бъдат разписани в националните нормативни актове по прилагане на интервенциите.

Административните проверки, ще се допълват от проверки на място, като няма да се допуска дублиране на контрол в рамките на отделните механизми за контрол. С оглед опростяване на процедурите ще се наблегне на административна проверка на база регистри и бази данни, като на място ще се проверяват онези елементи, които не са били или не могат да бъдат проверени чрез административна проверка.

Държавата гарантира, че спазването на всички приложими условия, предвидени в съответното национално право и в документи, съдържащи разпоредби за прилагане ще се контролира съгласно набор от проверими показатели.

Административните проверки ще включват:

- насрещна проверка с ИСАК базираните заявления.
- насрещна проверка с системата за идентификация на животни.
- насрещна проверка към всички релевантни дигитални регистри и др.

Правила за обществени поръчки

Проверките по отношение на обществените поръчки ще имат за цел да удостоверят, че правилата за обществени поръчки на Съюза и свързаните с тях национални правила са спазени и че основните принципи на прозрачност, обективност, недискриминация и подходящо оповестяване са били съблюдавани по време на целия процес по възлагане.

Проверките по отношение на спазването на правилата за обществените поръчки ще се извършват на два етапа

- След оценката, за да се уверят, че е избрана правилната оферта;
- След реализацията на проекта, за да се уверят, че реализираният проект е в съответствие с договора по поръчката.

В случаите на нарушение на законодателството в областта на обществените поръчки, по отношение на разходи, които са финансирани от публични средства ще се прилагат финансови корекции, определени при спазване на националните правила във връзка с обществените поръчки.

Контролна система за условност

Ще се използва ИСАК доколкото това е приложимо, като приоритетно ще бъдат използвани възможностите на СМП. Системата за контрол ще бъде разписана в законови и подзаконовни нормативни актове. Ще бъде изградена ефективна система за санкции, която ще отчита степента, тежестта и продължителността при неспазване на условията за подпомагане, която ще се прилага както на етап преди изплащане на финансовата помощ, така и на етап проследяване на изпълнението и спазване на условията в рамките на периода за наблюдение. Системата за санкции ще позволи дадено подпомагане да бъде оттеглено, пълно или частично, ще позволи да не се извършват плащания в случаите, когато не са спазени условията за предоставяне на подпомагане и налагане на административни санкции. Санкционната система ще се прилага при спазване на принципите на пропорционалност, в съответствие на принципа на прозрачност, като ще осигури дисциплиниращ и възпиращ ефект.

Контролна система за намаленията

Намаленията ще бъдат съобразени с минималния праг посочен в съответното европейско законодателство.

Описание на „повторяемост на нарушението“

Повторение възниква, когато бенефициера извърши едно и също нарушение втора поредна година.

Описание на „небрежност“

Небрежността се свързва с не полагане на дължимата грижа. Небрежност се установява, когато кандидата не може да докаже по удовлетворителен за компетентния орган начин, че е предприел действие за полагане на дължимата грижа.

Описание на „умисъл“

Умисъл е налице, когато съществува знание за възникване на противоправните последици и се желае тяхното настъпване.

Компетентен орган, отговорен за контролни проверки по отношение спазването на принципите на условността

Държавен фонд „Земеделие, Българска агенция по безопасност на храните.

Социална условност

Цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности се осъществява от Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" към министъра на труда и социалната политика. Изпълнителна агенция "Главна инспекция по труда" осъществява и специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано с изпълнението на държавната служба, и на правата и задълженията на страните по служебното правоотношение.

Системата за контрол и санкции ще включва процедура за уведомяване на Разплащателна агенция за специализирана контролна дейност по спазването на законодателството, свързано със социалната условност.

Системата за санкции ще бъде разписана в националните закони и подзаконовите нормативни актове и вътрешни правила за работа на разплащателна агенция.

РАЗДЕЛ VII ХАРАКТЕРИСТИКИ, КОИТО ОСИГУРЯВАТ МОДЕРНИЗАЦИЯ НА ОСП

СИСТЕМА ЗА ЗНАНИЯ И ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (AKIS)

Системата за знания и иновации в селското стопанство (AKIS) в България обединява широк кръг от заинтересовани страни, взаимодействащи активно помежду си с цел повишаване на нивото на образованост и осведоменост на земеделските и горски стопани и отключване и развитие на потенциала за внедряване на иновации в практиката.

Основната цел на AKIS в България ще бъде да се подобри връзката между науката, съветниците и бизнеса, като се улесни трансфера на научни знания в практиката.

Развитието на AKIS в България трябва да бъде насочена по-конкретно към:

- 1) Разпространение на знанията и иновациите, които играят решаваща роля за подпомагане на земеделските стопани и селските общности за посрещане предизвикателствата в настоящия момент и в бъдеще;
- 2) Институциите, отговорни за политиката в областта на земеделието, фермерите, научните работници, съветниците, земеделските и браншовите асоциации и медиите, които да обединят своите усилия в подкрепа разработване на нови знания и иновативни решения в областта на земеделието;
- 3) Създаването на благоприятна среда за по-ефективното разпространение и внедряване на иновациите и за по-доброто използване на съществуващите знания за постигане целите на Общата селскостопанска политика;
- 4) Тясно сътрудничество с Европейското партньорство за иновации за селскостопанска продуктивност и устойчивост (ЕПИ-АГРИ) за подкрепа на интерактивни иновативни проекти на местно и транснационално ниво;

- 5) Стимулиране, разработване и развитие на иновативни проекти, особено в сферата на дигиталните технологии и разпространение, използване и възможно най-широко приложение на резултатите от тях.

I. Основни участници в AKIS

Категория	Участници в AKIS
Публичен сектор	МЗМ (Координационно звено)
	МЗМ (Областни служби „Земеделие“ и общински подразделения)
	Специализирани структури към МЗМ
Наука	Селскостопанска академия (ССА)
	Българска академия на науките (БАН)
	Висши училища в сферата на селското стопанство
Съветнически услуги	Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ)
	Съветници от частния сектор
Образование и обучение	Висши училища в сферата на селското стопанство
	Центрове за професионално обучение
	Професионални гимназии
Бизнес	Земеделски стопани (вкл. групи/организации на производители)
	Горски стопани
	Предприятия в ХВП
Други	Звено за управление на ОСП мрежа
	Мрежи/хъбове в областта на селското стопанство
	Областно, регионално и национално представителни браншови организации за производство и преработка на селскостопански продукти
	ЮЛНЦ
	Медии
	Доставчици на ресурси

II. Основни групи действия

Успешните действия за развитие и укрепване на AKIS, подобряване на нейното функциониране и взаимовръзките между участниците включват следните основни групи:

1. Улесняване разработването и прилагане в практиката на иновации в т.ч. подобряване на интерактивните иновации, както и укрепване на връзките между научните изследвания и практиката

От съществено значение за разработването и създаването на иновации е стимулирането и подпомагането на този процес, както и свободното споделяне на вече съществуващи знания по достъпен начин за всички участници в AKIS на национално и регионално ниво. Съществуващите знания може да се ползват като основа за създаване на иновации.

Стимулирането на интерактивните (системни) иновации е много важно, защото при тях процесът е „отдолу-нагоре“ и съответно те произтичат от практиката и от потребностите на земеделските и горските стопани и преработвателните предприятия. Те се генерират на база на добрите връзки и сътрудничеството между научните организации от една страна и земеделските и горските стопани, преработвателните предприятия и техните организации от друга страна. За улесняване на това сътрудничество важно значение играят и съветническите организации. Иновациите, създадени с интерактивен подход, често предоставят по-целенасочени решения, които са по-лесно приложими, тъй като процесът е благоприятен за ускоряване на въвеждането и приемането на новите идеи.

Стимулирането на процеса може да се осъществи чрез интервенцията за подкрепа за създаването на оперативни групи в рамките на Европейското партньорство за иновации (Чл. 77 Сътрудничество). По подробна информация е представена в Раздел VI. Описание на начина, по който се предоставя подкрепа за иновации, както е посочено в член 115.

2. Подпомагане на трансфера на знания и иновации, укрепване на всички съветнически услуги в селското стопанство и насърчаване на взаимната им връзка в рамките на AKIS

От съществено значение за трансфера на знания и иновации от науката в практиката е лесното и свободното споделяне на знания по достъпен начин за всички участници в AKIS на национално и регионално ниво, като всички те трябва да бъдат ангажирани в този процес, за да може да се създаде добре структурирана и работеща иновационна система.

Насърчаване на съвместните действия, изграждане на уменията за споделяне и все по-ефективно сътрудничество е ключов елемент от успеха за прилагане на иновациите в практиката. Формалното сътрудничество ще прерасне в ефективно, когато всеки един участник, в зависимост от уменията и експертизата, ще е незаменим в разработката и внедряването на иновациите и прилагането на подходящи земеделски практики. Опитът до момента придобит чрез прилагането на ПРСР 2007 – 2013 г. и ПРСР 2014 – 2020 г., както и от ЕПИ-АГРИ показват, че успехът зависи най-много от

активното сътрудничество между научните организации (ССА и земеделските университети), организациите, предоставящи съвети в областта на земеделието и селските райони (НССЗ и други) и браншовите и други неправителствени организации в областта на земеделието.

3. Създаване и поддържане на интерактивна онлайн информационна платформа с база данни за различните участници в AKIS, налични материали и връзки за иновации, научни разработки и други знания в областта на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост

За да се осигури възможност за взаимодействие и черпене на информация от единен източник ще бъде разработена Интерактивна онлайн информационна платформа. Платформата ще включва информация чрез регистрация за всички участници в AKIS тяхната насоченост в дейности за трансфер на знания. Ще съдържа база данни и връзки за проекти с българско участие, финансирани по програма Хоризонт 2020 и Хоризонт Европа, както и по ЕПИ-АГРИ в т.ч. създадените платформи и бази данни по проекти NEFERTITI (FarmDemo мрежата) и i2Connect, демонстрационни проекти и др. Ще включва и информация (календар) за предстоящи събития за трансфер на знания и технологии в практиката. Ще включва и част за свързване на участници в AKIS по въпроси от взаимен интерес.

Платформата ще се ползва от земеделските съветници и консултанти основно като база данни и помощно средство за източник на нови контакти и свързаности за трансфер на знания към земеделските и горските стопани. От научните организации и другите иновативни участници за представяне и популяризиране на техни технологични разработки иновации. От фермерите за търсене на знания и материали от техен интерес и информация за събития, които ги интересуват. Освен това фермерите, които желая да бъдат включени като демонстрационни ферми, за да споделят своя опит и иновативни технологични решения с други фермери ще имат такава секция в платформата. Платформата ще предоставя възможност за интерактивни консултации и комуникация между отделните участници, в т.ч. чрез тематични форуми. НССЗ ще подпомага координационното звено при оперативното администриране и поддържане на платформата.

4. Подкрепа за повишаване на знанията и информираността на земеделските и горските стопани чрез предоставяне на консултации и организиране на курсове за обучения и информационно-обучителни събития в т.ч. демонстрационни събития и събития за обмяна на опит в стопанства

По отношение на семинарите и информационните събития, чрез Техническа помощ, ще бъде подкрепяно организирането и провеждането на съвместни информационни срещи-семинари на НССЗ с университети, научни институти, научно-приложни организации, браншови и други институции, организации и експерти с цел трансфер на знания и иновации от науката към земеделските стопани. Лектори на събитията, освен експертите от НССЗ, ще бъдат учени и специалисти от научните институти на Селскостопанска академия (ССА), Висши учебни заведения с акредитирани специалности в сферата на селското и горското стопанство, аграрната икономика и ветеринарната медицина, ЮЛНЦ в сферата на селското стопанство/горското стопанство и цифровите/дигиталните технологии, експерти от специализираните структури към МЗМ, независими експерти и др.

За да се допринесе в по-голяма степен за повишаването на знанията и информираността на земеделските стопани се предвижда мобилните общински центрове, част от НССЗ, да изиграят основна роля в информиране и мобилизирането на земеделските стопани в малките, отдалечени населени места за възможностите, които предоставя Стратегическия план за реализиране на интерактивни иновации.

За да бъдат създадени условия за ефективна иновативна екосистема е необходимо и укрепване на съществуващите земеделски съветнически услуги под формата на мобилни общински офиси, в които са включени мобилни екипи, осигуряващи възможност за съдействие на фермерите на терен със съвети, консултации, в т.ч. с различни измервателни уреди и др.

Национална служба за съвети в земеделието, посредством 28-те мобилни общински офиси и техните служители, ще участва активно в процеса за привличане на заинтересовани земеделски стопани, които търсят решение за преодоляване на проблеми от практиката в сътрудничество с науката.

За да се мобилизират експертите в мобилните офиси за информиране на местните земеделски общности е предвидена интервенция, в обхвата на чл. 78 „Обмен на знания и разпространение на информация“, а именно „Консултантски услуги и укрепване на консултантския капацитет“.

По този начин, мобилните общински офиси ще спомогнат за ускоряване на потока от знания към земеделските стопани чрез преодоляване на пречките, свързани с достъпване на съответната информация, която ще бъде предоставяна на терен.

5. Подкрепа на прехода към цифровизация в селското стопанство

Земеделието и селските райони ще се променят значително чрез увеличаване използването на съвременните технологии, придружени от интелигентни устройства с автономно поведение и свързаност.

Много фермери може да не са в състояние да бъдат в крак с новите технологии, следователно наличието на безпристрастни консултантски услуги с достатъчно цифрови познания и достъп до данните е много важно, с цел свеждане до минимум на цифровото разделение и по-добро използване на цифровите технологии. Бъдещата роля на консултантските услуги в селското стопанство следва да включва улесняване на иновативните проекти в областта на цифровите технологии, както и подкрепа на фермерите да се ориентират в дигиталния свят.

Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България и Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027 г. очертават необходимостта от повишаване на знанията и уменията на земеделските стопани за работа с цифрови технологии.

6. Подкрепа и съдействие за успешното изпълнение на проекти по програма „Хоризонт 2020“ и програма „Хоризонт Европа“

Чрез AKIS ще се цели земеделските стопани и заинтересованите страни да бъдат запознати и с възможностите, които предоставя Хоризонт Европа, както и с успешни проекти, които са реализирани на територията на страната по Хоризонт 2020. Изпълняваните проекти, като ModernAKIS, в които България е партньор чрез НССЗ, ще допринесат за подобряване функционирането на AKIS в страната.

III. Конкретни задачи и отговорности в рамките на AKIS

Министерство на земеделието

Като координационно звено, МЗм ще изпълнява организационни и координационни функции, спомагайки за провеждане на целенасочена информационна кампания, свързана с популяризиране на интервенциите, включени в стратегическия план, ще отговаря за плащания на дейности, подпомагани по линия на техническа помощ, свързани с трансфера на знания и иновации, организирани от участниците в AKIS, в т.ч. ще подпомага НССЗ при провеждане на информационни семинари, конференции, работни групи и др.

Координационното звено ще организира тематични работни групи, на които заинтересованите страни ще се включват в процеса на разработване на схеми и мерки от ОСП. Координационното

звено в МЗМ ще систематизира и поддържа информацията, която се създава и акумулира от AKIS посредством интерактивната онлайн информационна платформа.

В системата ще се публикува най-актуална информация относно ЕПИ, Хоризонт Европа и други инициативи и подходи, свързани с иновации. Ще бъде създаден регистър на физически лица – експерти участници в AKIS, който непрекъснато ще се актуализира, както и платформа, която да позволи набиране на участници и свързването на различни заинтересовани страни в процеса за разработване и внедряване на иновации. Ще се създаде график на информационните събития, предвидени за провеждане в рамките на AKIS, който ще се актуализира своевременно.

Областни дирекции „Земеделие“ и териториалните им звена

Те ще подпомагат съветническите организации в т.ч. областните и общинските офиси на НССЗ за разпространение на информация и привличане на земеделските стопани на областно и общинско ниво за участие в предстоящи информационни събития и мероприятия, свързани с изпълнение на стратегическия план, в т.ч. различни тематични семинари и уъркшопи. ОД „Земеделие“ ще са ангажирани и в рамките на обучителни курсове и демонстрационни дейности, участия в събития, организирани от НССЗ на регионално и областно ниво, както и ще предоставят на земеделските стопани съдействие във връзка с кандидатстване по отделни интервенции, включени в Стратегическия план и набиране на идеи за разработване на проекти с потенциал за иновации. Служителите на Областни дирекции „Земеделие“ също вземат участие в провежданите семинари, събития, обучения и демонстрации с цел придобиване на знания за интервенциите в Стратегическия план и повишаване на техния капацитет за по-ефективно обслужване на земеделските стопани и разпространение на знания и информация.

Селскостопанска академия (ССА)

ССА посредством изградената мрежа от институти, центрове и опитни станции участва активно в информационни и дискуссионни събития, организирани от страна на НССЗ и ОСП мрежа в рамките, на които предлага решения чрез научни способности, на проблеми, идентифицирани в практиката. Структурите на ССА са потенциален основен участник в оперативните групи в рамките на ЕПИ. ССА активно ще публикува научно приложните си разработки, както и ще участва в търсене на технологични решения за решаване на идентифицирани потребности на земеделските стопани. Структурите на ССА ще подават своевременно информация относно най-актуални разработки, които могат да представляват интерес за земеделските и горски стопани, като тази информация ще бъде публикувана на интерактивната онлайн информационна платформа, поддържана от координационното звено. Учените, част от структурите на ССА, ще бъдат включени в регистъра на

информационната платформа, където ще бъдат категоризирани според техните компетенции, опит и интереси.

Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ)

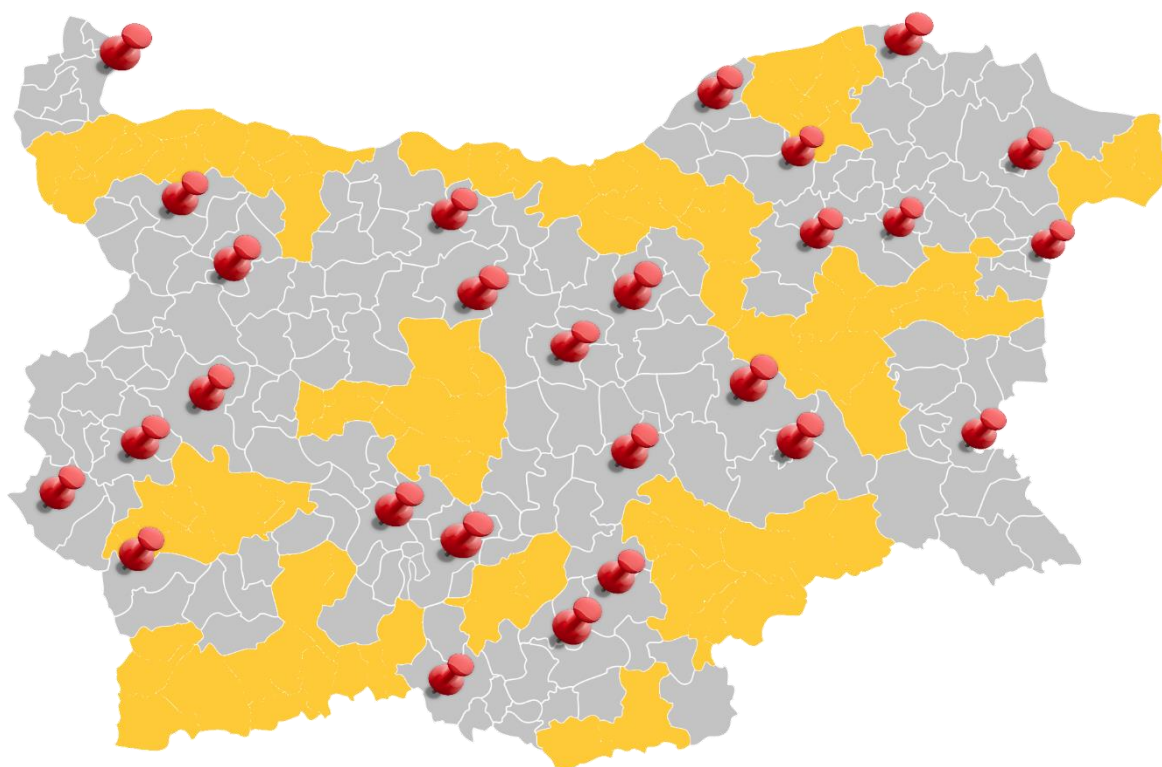
НССЗ е и ще продължи да бъде основен доставчик на съветнически и консултантски услуги на областно и общинско ниво, в т.ч. по отношение на за изготвяне на проектни предложения по интервенции, предвидени в Стратегически план.

Като основна консултантска организация в страната НССЗ, при надграждане на капацитета на Службата чрез подмярка 2.2, в рамките на периода 2023-2027 г. организацията може да бъде определена като ключов актьор в AKIS, отговорен за организирането и провеждане на тематични работни групи, кръгли маси, конференции, семинари, уъркшопи и др. в рамките на които ще бъдат привлечани земеделски стопани, представители на науката, обучаващи и браншови организации и др.

НССЗ активно ще работи за идентифициране на потребности на земеделските стопани от иновативни решения, както и ще съдейства за осъществяване на връзката между тях и научните звена.

Структурата на НССЗ обхваща 27 областни офиси и 28 областни мобилни общински офиси, обхващащи селските райони, в т.ч. планински труднодостъпни райони на страната (отбелязани в жълто във фигура № 1).

Фигура № 1 Структура на НССЗ



Областни офиси

Мобилни общински офиси



Висши учебни заведения

Техните функции в AKIS ще са насочени към разработване и създаване на иновации и предоставяне на обучения и консултации за земеделски и горски стопани. ВУЗ са основен инкубатор на нови знания чрез техните звена и специалисти, заети с проучване и развитие в областта на селското стопанство и ХВП. Те ще изпълняват функции по внедряване на иновации в земеделските стопанства и в тази връзка се явяват потенциален участник в оперативни групи в рамките на ЕПИ. Като допустим бенефициент по интервенция „Професионално обучение и придобиване на умения“ (чл. 78 Обмен на знания и разпространение на информация), висшите училища ще имат възможност да предоставят съвети под формата на курсове и семинари за обучение на земеделски и горски стопани и заетите лица в техните стопанства, вкл. в областта на прилагане на цифровите технологии.

Професионални гимназии в областта на селското и горско стопанство

Техните функции в AKIS са насочени към предоставяне на обучения и консултации за земеделски и горски стопани и заетите лица в техните стопанства. Професионалните гимназии също така ще имат възможност да предоставят демонстрации чрез интервенция „Професионално обучение и придобиване на умения“ (чл. 78 Обмен на знания и разпространение на информация).

Преподаватели в гимназиите ще имат възможност да споделят опит и да предоставят съвети на земеделски стопани в рамките на информационни събития, организирани от НССЗ, на общинско и областно ниво.

Юридически лица с нестопанска цел в областта на селското стопанство и горското стопанство, опазване на околната среда и цифровите/дигиталните технологии)

Една от характерните особености на земеделския сектор в България, е развитието на множество неправителствени организации, специализирани в определени области и подсектори, в които оперират техните членове. През последните години, те са се наложили като специфичен канал за информационен обмен в две основни направления:

- разпространение на информация към техните членове за възможностите и изискванията за кандидатстване по схеми и мерки за подпомагане;
- обратна връзка към МЗМ за основните нужди и проблеми, пред които земеделските производители са изправени в процеса на развитие на техните стопанства, както и при кандидатстване по схеми и мерки за подпомагане.

Голяма част от съответните ЮЛНЦ провеждат ежегодни семинари за техните членове, на които канят както представители от администрация, така и други участници в AKIS. Тези семинари са се наложили като естествен канал за разпространение на знания и информация, който може да бъде подпомогнат и надграден.

В тази група следва да бъдат присъединени и ЮЛНЦ в областта на информационните технологии. Те ще спомогнат за разпространение на информация за възможностите и предимствата на информационните технологии. С помощта на тези асоциации ще се насърчава изграждането на нови връзки между доставчици на информационни технологии и земеделски производители, както и намирането на нови възможности за приложение на информационните технологии в земеделския сектор, както и ще се адресират необходимостта от придобиване на дигитални умения на земеделските стопани.

ЮЛНЦ, работещи в областта на опазване на околната среда, биоразнообразието и климата също могат да бъдат активни участници в AKIS, особено когато предмет на обсъждане в рамките на провеждани информационни събития или обследване в рамките на реализирани проекти на оперативни групи са теми, насочени към: смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него; устойчивото развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух; защита на биологичното разнообразие, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта.

Центрове за професионално обучение

Те ще изпълняват функции по повишаване на професионалната квалификация на предприемачите и заетите в селското стопанство за справяне с новите предизвикателства, като справяне с климатични промени, нови екологосъобразни производствени методи, дигитални технологии и иновации. ЦПО ще спомогнат за повишаване на образователното ниво на земеделските стопани чрез предоставяне на обучения за придобиване на удостоверения за професия или част от професия.

Звено за управление на ОСП мрежа

Звеното ще осъществява функции по създаване и заздравяване на връзките между земеделските стопани, браншовите асоциации, администрацията, НССЗ, ВУЗ, професионални гимназии обучаващи организации, изследователи и други участници в иновациите в областта на земеделието и развитието на селските райони на национално ниво.

Звеното за управление на ОСП мрежата ще насърчава взаимодействието между всички заинтересовани страни в процес на изграждане на знания и ще подпомага внедряване на иновациите. Тези функции ще се осъществяват чрез развита регионална структура на областно или общински ниво, която ще цели да обхване по-голяма част от земеделските стопани чрез изградените връзки на локално ниво и познаване на специфичните канали за разпространение на информация сред местните общности. Обменът на информация и знания ще се базира и на подхода „отдолу-нагоре“ чрез организиране на информационни събития и посещения на стопанства за споделяне на добри практики по заявка от участниците в ОСП мрежата.

Медии

Медиите ще бъдат информирани предварително за предстоящи информационни събития, демонстрационни дейности и др., организирани в рамките на AKIS, за да отразяват своевременно процеса на сътрудничество между отделните заинтересовани страни и възникването на нови идеи и зараждането на нови инициативи, като по този начин чрез различни информационни канали, дейностите в обхвата на AKIS ще достигат до още по-широк кръг от заинтересовани страни.

Специализирани административни структури към МЗм

Участието на експерти със специфични познания от Българска агенция по безопасност на храните (БАБХ), Изпълнителна агенция по горите (ИАГ), Изпълнителна агенция по борба с градушките (ИАБГ), Изпълнителна агенция по лозята и виното (ИАЛВ), Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол (ИАСАС), Център за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ) и Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството

(ИАСРЖ) в информационни събития, провеждани в рамките на AKIS ще бъде възможно чрез тяхното включване в Информационната платформа, в случаите в които е необходимо да бъдат представяни съвети и консултации от експерти с познания в тези сфери, за да се преодолеят предварително пречки и неясноти, при разработването на проекти от страна на заинтересованите страни.

Фигура № 2 Основни участници и взаимодействия в рамките на AKIS

УЧАСТНИЦИ В AKIS

1. Министерство на земеделието
2. Областни дирекции „Земеделие“ и техните звена на общинско ниво
3. Национална служба за съвети в земеделието
4. Селскостопанска академия (ССА)
5. Институтути към БАН
6. Висши учебни заведения (ВУЗ)
7. Професионални гимназии в областта на селското и горско стопанство
8. Центрове за професионално обучение
9. Съветници от частния сектор
10. ЮЛНЦ (селско и горско стопанство/дигитални технологии и др.)
11. Земеделски стопани, в т.ч. групи/организации на производители
12. Преработвателни предприятия в областта на ХВП
13. Горски стопани
14. Звено за управление на ОСП мрежа
15. Оперативни групи в рамките на ЕПИ
16. Медии
17. Мрежи/хъбове в областта на селското стопанство
18. Специализирани структури към МЗ
19. Доставчици на ресурси

-  Основна посока на движение на информация и знания
-  Силна взаимовръзка
-  Слаба взаимовръзка

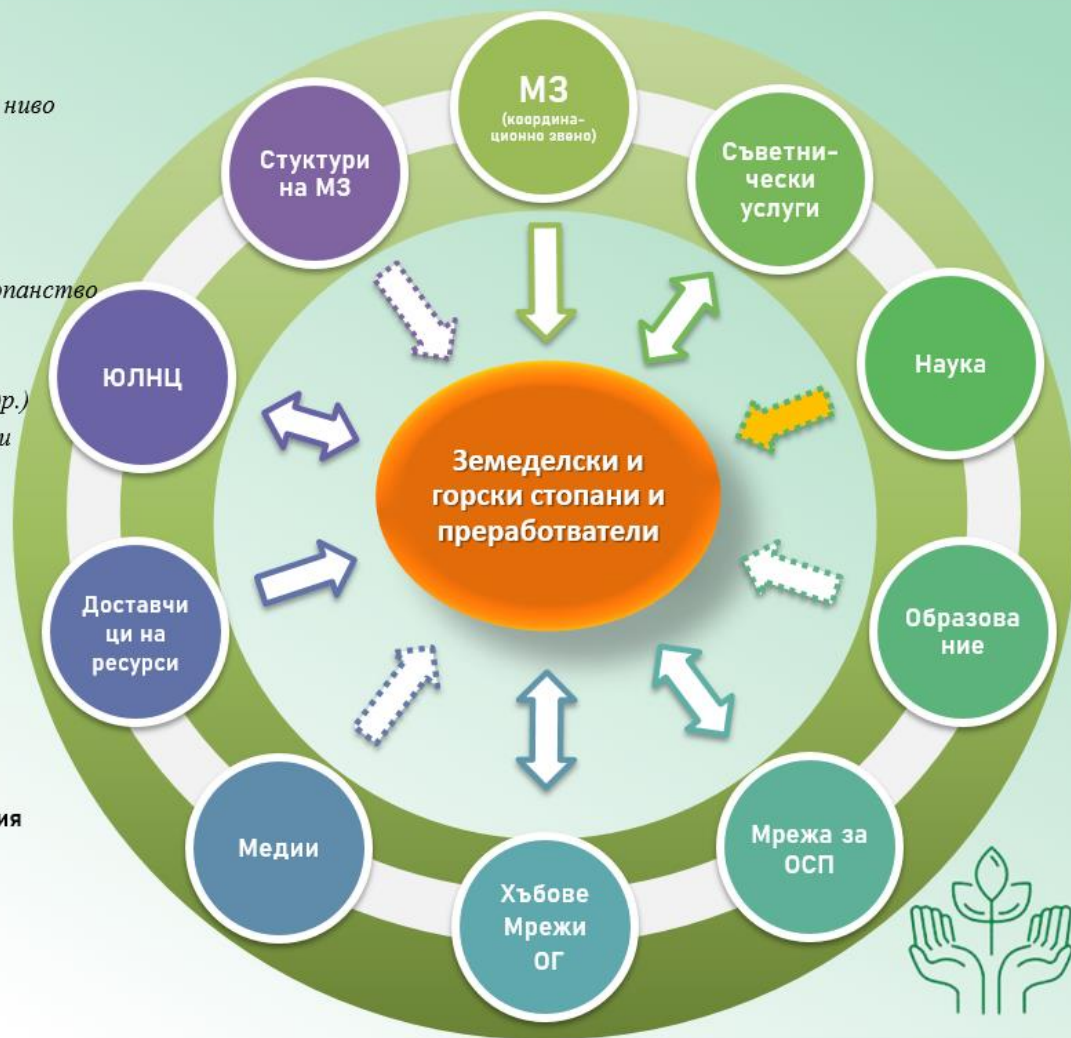


Таблица № 1 Функции и отговорности на основните участници в AKIS

№	Участници	Звена	Координационни функции	Разработване и създаване на иновации	Брокер на иновации	Предоставяне на съвети	Трансфер на знания чрез:				Финансиране			
							Курсове	Семинари	Демонстрационни дейности	Други информационни събития	ЕЗФРСР	НБ	Друго публично финансиране	Частно финансиране
1.	МЗМ	Координационно звено	X							X	X			
2.	Национална служба за съвети в земеделието	Централно управление (София)	X		X	X	X	X	X	X	X	X		
		27 областни офиса												
		28 мобилни общински центъра												
3.	Селскостопанска академия	25 научни института		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
		13 опитни станции (НПЦ)												
		4 научни центъра												
		Център за обучение												
4.	БАН	42 автономни научни звена		X		X			X			X	X	
5.	Съветници от частния сектор				X	X				X	X			X
6.	Областни дирекции „Земеделие“	28 областни дирекция, общински служби	X			X				X		X		
7.	ЮЛНЦ (селско/горско стопанство, опазване на околната среда, цифрови/дигитални технологии)				X	X		X	X	X	X		X	
8.	Обучаващи организации						X	X	X		X			
9.	ВУЗ			X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
10.	Професионални гимназии						X	X	X		X	X		
11.	Звено за управление на ОСП мрежа									X	X			
12.	Специализирани структури (МЗМ)									X		X		
13.	Хъбове/мрежи в областта на селско и горско стопанство				X	X		X	X				X	X

IV. Описание на начина, по който консултантските услуги, научните изследвания и мрежите за ОСП ще работят заедно в рамките на AKIS

Ще бъдат подкрепяни следните дейности за развитие и укрепване на връзка между участниците в AKIS:

- В рамките на Националната мрежа за ОСП ще бъде създадена специална тематична работна група за обсъждане и предлагане на действия и инициативи за укрепване на връзките и взаимодействието между съветниците, научните работници и звеното за управление на Националната мрежа за ОСП. Тематичната работна група ще провежда срещи през най-малко 6 месеца;
- Координационното звено на AKIS ще разработи модел на рамково споразумение за сътрудничество между отделните участници в AKIS, в т.ч. научно-изследователските организации и съветническите служби. В модела ще бъдат включени и примерни дейности за сътрудничество. Координационното звено ще съдейства и за провеждане на ежегодни работни форуми (обикновено по време на земеделски изложения и други форуми), в които да участват представители на научно-изследователските организации и съветническите служби с цел провеждане на двустранни срещи между тях за обсъждане на сътрудничеството;
- Преди изготвянето си на ежегодния списък на планираните информационно-обучителни събития за подпомагане на трансфера на знания и технологии към земеделските стопани, НССЗ ще провежда консултации с научните институти, научно-приложни организации и други институции и експерти, които могат да подпомогнат този процес и да предложат подходящи теми за тези събития;
- Звеното за управление на Националната мрежа за ОСП ще разпространява и информация за предстоящи информационно-обучителни събития за подпомагане на трансфера на знания и технологии към земеделските стопани.

V. Описание на организацията на всички съветници в съответствие с изискванията, посочени в член 15

Национална служба за съвети в земеделието, съветниците от частния сектор и другите организации, предоставящи съвети в областта на земеделието в рамките на AKIS, са един от основните източници на информация за вземане на решения на земеделските производители. Ефективността и ефикасността на съветническите услуги могат да бъдат повишени най-добре чрез подобряване на техните връзки в рамките на AKIS и чрез по-широко споделяне на знания и иновативни приложения. Съветниците трябва да имат достъп до най-новите знания, като непрекъснато надграждат своите интерактивни и дигитални умения. Ролята им е важна за разпространяване на получените знания и резултати от проекти на своите клиенти и извън тях.

Всички съветници, в т.ч. публични и частни ще бъдат включени в описаната Информационната платформа, която съдържа база данни за различните участници в AKIS, налични материали и връзки за иновации, научни разработки и други знания в областта на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. За всеки един съветник в платформата ще е налична информация за неговото образование, професионален опит, специализация и областите, в които желае да предоставя съвети. За съветническите организации освен горепосочената информация за съветниците, работещи в нея, ще бъде включена и информация за самата организация – нейния опит и извършвани дейности.

Координационното звено за AKIS ще организира ежегодни информационно-обучителни събития за всички съветници (публични и частни) в различни области на земеделието – животновъдство, растениевъдство, аграрна икономика, климатични промени, опазване на околната среда и др. От страна на координационното звено за управление, ще бъдат организирани и обучения за нови подходи и умения за предоставяне на съвети. Всички съветници и съветнически организации, получаващи финансова подкрепа по СПЗРЗСР 2023-2027 г. ще бъдат задължени да участват в обучения за подобряване на техните компетенции и знания.

VI. Описание на начина, по който се предоставя подкрепа за иновации, както е посочено в член 115

За да се насърчат интерактивните иновации, въз основа на подход „отдолу нагоре“, е необходимо да се предприемат действия за търсене и намиране на потенциални партньори, които да обменят активно знания и информация помежду си.

Една от целите на укрепването на AKIS ще бъде улесняване разработването и създаването на иновации в т.ч. подобряване на интерактивните иновации, както и укрепване на връзките между научните изследвания и практиката

От съществено значение за разработването и създаването на иновации е стимулирането и подпомагането на този процес, както и свободното споделяне на вече съществуващи знания по достъпен начин за всички участници в AKIS на национално и регионално ниво. Съществуващите знания може да се ползват като основа за създаване на иновации. Интервенцията „Подкрепя за оперативни групи в рамките на ЕПИ“ (чл. 77 Сътрудничество) предвижда възможност за сътрудничество между различни участници, които имат интерес и могат да допринесат за реализиране на проекти с потенциал за иновации в сферата на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

Интервенцията също така предвижда възможност за кандидатстване на два етапа, в това число първи етап, в рамките на който ще се предоставя подкрепа за проучване на приложимостта на иновативния проект в конкретни географски райони и стопанства, анализ на конкретните производствени методи във връзка с въвеждане на иновативното предложение в практиката и създаване на база данни.

През първи етап е допустимо да се подкрепят и дейности за стимулиране на интерес с цел избор на подходящи стопанства за прилагане на иновативното предложение и евентуално разширение на оперативната група.

Този процес ще бъде подпомогнат чрез провеждане на информационни събития на областно и общинско ниво, както и тематични събития, обединяващи по-голям брой заинтересовани страни, в рамките на които ще бъде осигурена възможност за формулиране на общи проблеми и търсене на решения от полза за по-голям брой земеделски стопани, които да обединят усилия в рамките на оперативни групи.

За да бъде осигурена възможност за трансфер на знания между представителите на науката и практиката и съветниците, като ключови участници в AKIS, чрез Интерактивната онлайн информационна платформа ще бъде създаден регистър на участници в AKIS, притежаващи познания и опит, които могат да бъдат от полза при реализирането на проектите с потенциал за иновации.

Регистърът в платформата ще съдържа информация за учени, преподаватели и експерти в различни сфери, които притежават необходимите познания, като съответните лица ще бъдат разпределени по подходящ начин в категории по теми, специфични направления, сектори и компетенции, така, че заинтересованите страни, желаещи да взаимодействат със съответните лица да намерят контактите им. По този начин чрез платформата ще бъде осигурена възможност за свързване на различни заинтересовани лица, със сходни познания, компетенции, проблеми и идеи. Регистърът ще се актуализира непрекъснато, като ще бъде създаден и подходящ механизъм за верифициране.

Регулярните тематични информационни събития, организирани от Национална мрежа за ОСП, в рамките на които ще бъдат привлечани ключови участници в AKIS и заинтересовани земеделски стопани със зараждащи се иновативни идеи също ще бъдат добра предпоставка за улесняване на разработването на иновации.

По този начин, прилагайки териториален и тематичен подход за разпространение на знания и информация, ще се постигне увереност, че възможностите, които предоставя Стратегическия план, ще достигне до възможно най-широк кръг от заинтересовани страни, за да се отключи в максимална степен потенциала за внедряване на иновации в практиката и да се отсеят идеите, които имат най-голям потенциал за успех.

VII. Стратегия за цифровизация (член 114, буква б)

Стратегията за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България, е приета с Решение 247 на Министерския съвет, от 02.05.2019 г.

Министерството на земеделието поставя цифровата трансформация на българското земеделие като важен фундамент за развитието на съвременното селско стопанство и хранително – преработвателна промишленост не само в нашата страна, но и в Европа.

В Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г., МЗМ ще фокусира административен ресурс, който да изгради работещи механизми за развитие на цифровизацията в селските райони и земеделието, като част от заложените приоритети на ЕК в ОСП, както и в редица други стратегически документи, сред които и:

- Програма в областта на цифровите технологии за Европа („Digital Agenda for Europe“)
- Стратегия за цифров единен пазар за Европа („Digital Single Market“)

Ускорената цифровизация на българското земеделие и селски райони, включително и на публичната администрация в лицето на Министерство на земеделието, Държавен фонд „Земеделие“, областните и общински дирекции и служби, е необходим процес за намаляване на бюрократичната тежест, оптимизиране на процесите на производство, увеличаване на доходите и добивите на земеделските стопани, постигане на устойчива био-индустрия, поддържане на безопасността на храните в условия на увеличена индустриализация и нови неутвърдени технологии, драстично увеличение на конкурентоспособността и увеличеното търсене на българската продукция на единния Европейски и на световните пазари.

Цифровизацията позволява на аграрната икономика да реализира високия си потенциал и да жъне същите успехи като високо-технологичните сфери на икономиката:

- увеличаване на продуктивността;
- добавяне на стойност към продуктите;
- подобряване на качеството и безопасността, а с това и на доходите и качеството на живот;
- драстично намаляване на замърсяването до устойчиви нива;
- гъвкаво и бързо реагиране на пазарни тенденции.

Следенето на условията за развитие на продукцията в реално време, прецизната борба с вредителите, проследяването и оптимизирането на процеса по скъсяване на веригите, балансирането на потреблението, облекчаването на административния товар, прецизното предсказване на етапите в развитието на реколтата – всичко това става възможно с прилагането на най-новите компютърни, роботизирани и „изкуствен интелект“ технологии. Достъпните вече ново поколение сензори, свързани чрез Интернет на Нещата (Internet of things - IoT), прецизната и свързана в Интернет и с геолокация механизация, Blockchain дистрибутирани компютърни платформи, системи за изкуствен интелект, обработващи големи масиви от данни (Big Data) в реално време, роботи, сателитни системи, дронове, повсеместен достъп до информация – това са новите инструменти за развитие на аграрния сектор.

Тези нови и революционни технологии идват от много разнородни научни сфери и трябва да бъдат правилно насочени в посока успешно и високопроизводително българско селско стопанство.

Като част от националните решения, в следствие на които страната ни разработва своя Стратегически план за изпълнение на ОСП, България идентифицира съответните средства от Европейския земеделски фонд за гарантиране на земеделието и от Европейския земеделски

фонд за развитие на селските райони, които да задели за цифровизация на сектор селско стопанство.

Цифровизирането на българското селско стопанство ще служи като основа за развитието и усъвършенстването на дейността на земеделските стопани и на услугите на администрацията към тях, позволявайки на всеки, дори нов фермер, да може да извлече максимална полза от земеделската си дейност.

Процесът ще спомогне и за постигането на конкретни стратегически цели на национално ниво, като те следва да се обвържат с постигането на конкретни резултати, за да се постигне конкретен ефект.

Сред стратегическите цели на цифровизацията са:

- Повишаване на продуктивността и устойчивостта на земеделското производство;
- Подобряване на здравето на хората чрез производството на качествена храна;
- Опазване на околната среда и справяне с предизвикателствата с изменението на климата;
- Увеличаване и разширяване на присъствието на българските продукти на Единния европейски пазар и на световните пазари;
- Стимулиране на интереса и привличане на младите хора да развиват земеделие.

Конкретните цели в земеделската дейност, които процесът по цифровизиране се старее да постигне са:

- Повишаване на доходите на земеделските стопани;
- Намаляване на производствените разходи;
- Подобряване на проследимостта и качеството на произведената продукция с оглед търсенето и изискванията на пазара и потребителите;
- Нови възможности за финансиране.

Конкретните резултати в следствие процеса по цифровизиране очакваме да бъдат:

- Подобен достъп до информация;
- Подобен достъп до съветнически услуги;
- Подобен достъп до пазари и дистрибуция на продукцията;
- Подобен достъп до финансиране и намаляване зависимостта от субсидиите по линия на ОСП;
- Значително ускоряване на административната дейност и намаляване на административния товар;

- Привличане на високо технологичен капацитет към земеделието;
- Ефективен контрол над качеството на продукцията;
- Ефективен контрол над въвеждането на нови култури.

Ефектът от цифровизацията очакваме да се изразява в множество аспекти:

- По-високи продажни цени за продукцията на земеделските стопани и производство в обем,
- който да задоволи търсенето;
- По-добро управление на риска, включително и риска от природни бедствия;
- По-високи добиви;
- Намаляване на вредните последици от земеделието върху околната среда;
- Намаляване на посредниците в агро-хранителната верига и скъсяване на веригата на доставка;
- По-ефективни канали на дистрибуция на продукцията;
- Увеличаване на ефикасността и прогнозирането;
- Намаляване на измамите;
- Разнообразяване на производството и незначителни разходи;
- Подобряване на условията на труд на земеделските стопани.

Същевременно цифровите умения на различни нива – административно, управленско, изпълнителско - са изключително важни за развитието на модерно цифрово земеделие и стабилни в икономически план селски райони. Поради тази причина е необходимо влагането на търпение и ресурси в обучение на земеделските стопани и други заинтересовани лица за работа с различни цифрови приложения и инструменти, приложими в дейността им. Ето защо, организирането на обучения е необходимо условие за подобряване на уменията на агросектора в посока цифровизация и повишаване квалификацията на кадрите чрез различни информационни кампании за развитие на практически насочени умения.

Важно е да се отбележи, че цифровите технологии ще започнат да имат възвръщаемост, когато все по-голяма част от земеделците започнат да ги прилагат в дейността си. Те в голяма степен стимулират колективните действия и сътрудничеството, тъй като резултатът от въвеждането им се максимизира при съвместни усилия от страна на по-голяма група хора. Колкото повече земеделски стопани прилагат този вид технологии, толкова по-силен ефект ще има това върху производителността, опазването на околната среда и намаляване на вредните емисии от земеделската дейност и други активности в селските райони.

Разпространението на научните знания и генерирането на нови идеи са съпътстващ елемент при развитието на иновациите и бизнес моделите. Разработването и внедряването на иновативни решения създава конкурентни предимства и е предпоставка за повишаване на качеството и обема на произвежданата продукция, което води след себе си и до увеличение на доходите на земеделските стопани. Ето защо е важно земеделските стопани да имат лесен и устойчив механизъм за връзка с научноизследователската дейност в областта на цифровото земеделие.

Важни допълващи инструменти, които следва да се споменат във връзка с процеса на цифровизация в селското стопанство са разработените от Министерство на образованието и науката - Научна програми „Цифрово животновъдство“ и „Цифрово растениевъдство“ със срок за изпълнение 2024 година.

В програмите е предвидено чрез целенасочени научни и приложни изследвания по отношение на приложението на изкуствения интелект в земеделието да се постигне намаляване на разходите за земеделските стопани, подобряване на управлението на почвите и водите, ограничаване на използването на торове и пестициди, намаляване на емисиите на парникови газове, подобряване на биологичното разнообразие и създаването на по-здравословна околна среда за земеделските стопани и гражданите.

Изпълнението на програмите също така има за цел да гарантира достъп до лесен и гарантиран онлайн достъп до средства, ресурси и инструменти за сътрудничество, да се осигурят високопроизводителни информационни и комуникационни технологии за изчисления, свързване, съхранение на данни, както и да се осигури достъп до виртуални научноизследователски екосистеми и клиентски мрежи.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

ПРИЛОЖЕНИЕ I ОТНОСНО ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА И СТРАТЕГИЧЕСКАТА ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА (СЕО), ПОСОЧЕНА В ДИРЕКТИВА 2001/42/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА

ПРИЛОЖЕНИЕ II ОТНОСНО SWOT АНАЛИЗА;

ПРИЛОЖЕНИЕ III ОТНОСНО ПРОВЕЖДАНЕТО НА КОНСУЛТАЦИИ С ПАРТНЬОРИТЕ;

ПРИЛОЖЕНИЕ IV ОТНОСНО СПЕЦИАЛНОТО ПЛАЩАНЕ ЗА КУЛТУРАТА ПАМУК;

ПРИЛОЖЕНИЕ V ОТНОСНО ПРЕХОДНАТА НАЦИОНАЛНА ПОМОЩ

ПРИЛОЖЕНИЕ VI ИНТЕРВЕНЦИИ

ПРИЛОЖЕНИЕ VII ПРАВИЛА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОБЛАСТНО, РЕГИОНАЛНО И НАЦИОНАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛНИ БРАНШОВИ ОРГАНИЗАЦИИ

ПРИЛОЖЕНИЕ VIII ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ